



Agenția de
Dezvoltare Regională
Găgăuzia



Austrian
Development
Cooperation



Studiul de Specializare inteligentă pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia a Republicii Moldova

Autor:

Diana Russu, expert național S3

Beneficiar: **Agenția de Dezvoltare Regională UTA Găgăuzia
a Republicii Moldova**

Acest studiu a fost elaborat cu suportul financiar al Uniunii Europene. Conținutul acestuia reprezintă responsabilitatea exclusivă a programului „EU4Moldova: Comunități Locale”, finanțat de Uniunea Europeană, Ministerul Federal German pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (BMZ), Cooperarea Austriacă pentru Dezvoltare (ADC) și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Polone – Asistența Poloniei și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), Agenția Austriacă pentru Dezvoltare (ADA) și Solidarity Fund PL (SFPL) în Moldova. Conținutul studiului aparține autorului și nu reflectă în mod neapărat viziunea partenerilor susmenționați.

2024



Cuprins:

Lista de abrevieri	4
Introducere	5
i. Conceptul strategiei de specializare în context european	8
ii. Conceptul specializării inteligente în context național	12
iii. Beneficiile elaborării și implementării unui document de politici Regional de Inovare pentru Specializarea Inteligentă la nivelul Regiunii	14
1. Potențialul Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia pentru specializarea inteligentă	17
1.1. Abordarea metodologică	17
1.2. Analiza cantitativă	22
1.2.1. Analiza contextului regional	22
1.2.1.1. Contextul socio-economic regional	22
1.2.1.2. Infrastructură și accesibilitate	31
1.2.1.3. Activitatea de inovare și cercetare-dezvoltare	35
1.2.2. Identificarea domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă la nivelul regiunii (Cartografierea potențialului economic și de inovare)	42
1.2.2.1. Potențialul economic	42
1.2.2.2. Potențialul de inovare	48
1.2.2.3. Potențialul științific	50
1.2.2.4. Rezultatele consolidate ale analizei potențialelor domenii de specializare inteligentă	55
1.2.3. Domeniile și nișele pentru specializarea inteligentă la nivelul regiunii	58
1.3. Analiza calitativă	61
1.4. Descrierea domeniilor de specializare inteligentă identificate	64
1.4.1. Domeniul prioritar I. LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV	64
i. Descrierea domeniului	64
ii. Alaliza SWOT a domeniului	72
iii. Viziunea domeniului	75
iv. Idei de proiecte regionale aferente domeniului	75
1.4.2. Domeniul prioritar II. INDUSTRIE TEXTILĂ ȘI DE CONFECȚII INOVATOARE ȘI FUNCȚIONALĂ	77
i. Descrierea domeniului	77
ii. Analiza SWOT a domeniului	83
iii. Viziunea domeniului	85
iv. Idei de proiecte regionale aferente domeniului	86
1.4.3. Domeniul prioritar III. TEHNOLOGII BIO-INOVATIVE PENTRU FARMACEUTICĂ, COSMETICE ȘI PRODUSE DE ÎNGRIJIRE	88
i. Descrierea domeniului	88
ii. Alaliza SWOT a domeniului	93
iii. Viziunea domeniului	96
iv. Idei de proiecte regionale aferente domeniului	97
1.5. Viziunea globală pentru dezvoltarea economică specializată a Regiunii	99
2. Activități și acțiuni recomandate pentru promovarea și susținerea domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia în perioada anilor 2025-2028	



3. Implementarea acțiunilor de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia	109
3.1. Corelarea domeniilor de specializare inteligentă cu Programul Operațional Regional .	114
3.2. Surse de finanțare ale activităților de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii.....	116
4. Monitorizare și evaluare	118
4.1. Metodologia de monitorizare și evaluare a acțiunilor de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii.....	118
4.2. Riscuri asociate implementării acțiunilor de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii.....	120
Anexa 1 Cartografierea economică a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia	124
Anexa 2 Cartografierea activităților de inovare a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia: industrii care trec criteriile de prag predefinite.....	125
Anexa 3: Distribuția publicațiilor în funcție de domeniu SZU în perioada anilor 2008-2023 (Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia)	126
Anexa 4: Rezultatele analizei cantitative - chestionar aplicat în Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia:	130
Anexa 5: Foaia de parcurs pentru promovarea și susținerea domeniilor propuse ca prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii UTA Găgăuzia	134



Lista de abrevieri

ABREVIERE	DENUMIRE
RDG	Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia
ADR Găgăuzia	Agenția de Dezvoltare Regională UTA Găgăuzia
BNS	Biroul Național de Statistică
CCI a RM	Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova
JRC	Centrul Comun de Cercetare al Comisiei Europene
FEDR	Fondul European de Dezvoltare Regională
CDI	Cercetare, Dezvoltare și Inovare
C-I	Cercetare-Inovare
H2020	Programul - cadru al UE pentru Cercetare și Inovare
EDP	Procesul de Descoperire Antreprenorială
IMM-uri	Întreprinderi Mici și Mijlocii
CAEM-2	Clasificarea Activităților din Economia Națională
ODD-uri	Obiective de Dezvoltare Durabilă
PIB	Produsul Intern Brut
RIS3	Strategii de cercetare și inovare pentru specializare inteligentă
S3	Specializare inteligentă
SND	Strategia Națională de Dezvoltare
SWOT	Puncte tari, puncte slabe, oportunități și amenințări
TIC	Tehnologia Informației și Comunicațiilor



Introducere

Conceptul de specializare inteligentă s-a conturat la începutul anilor 2000 ca o strategie inovatoare pentru dezvoltarea regională în Uniunea Europeană (UE). Această abordare a apărut din necesitatea de a crește competitivitatea economică și de a reduce disparitățile regionale, în condițiile, în care strategiile generale și uniforme nu reușeau să răspundă diversității provocărilor cu care se confruntau regiunile.

Propus inițial de grupul de experți *Knowledge for Growth*, nominalizat de Comisia Europeană în anul 2005 și condus de economistul Dominique Foray¹, conceptul a avut drept obiectiv principal identificarea de soluții pentru stimularea inovării și dezvoltării economice regionale. Ideea centrală este ca regiunile să își concentreze eforturile pe valorificarea avantajelor lor competitive, specializându-se în domenii în care aveau puncte forte sau resurse distinctive, în scopul evitării încercării de a imita modelele de succes ale regiunilor inovatoare de top.

Pe măsură ce a câștigat popularitate, specializarea inteligentă a fost integrată în politicile europene, devenind un element cheie al Politicii de Coeziune a UE pentru perioada 2014-2020. Prin intermediul Strategiilor de Cercetare și Inovare pentru Specializare Inteligentă (RIS3), regiunile au fost încurajate să identifice priorități specifice și să dezvolte sectoare specializate, care să reflecte caracteristicile economice și industriale proprii.

Această abordare a permis o alocare mai strategică și mai eficientă a fondurilor UE, marcând o schimbare de la strategiile generalizate către un accent mai precis pe inovare și pe creștere adaptată particularităților fiecărei regiuni.

Specializarea inteligentă a devenit astfel un instrument crucial pentru dezvoltarea sustenabilă și competitivă a regiunilor europene, o metodologie contemporană, care ajută regiunile să își identifice și să își valorifice avantajele competitive distincte, accelerând tranziția către o economie bazată pe cunoaștere și inovare. Implicând activ toate părțile interesate – de la autorități locale la sectorul privat și mediul academic, acest proces creează un cadru coerent pentru dezvoltarea economică durabilă.

Această abordare stimulează inovarea, colaborarea între sectoare și sustenabilitatea, asigurând că soluțiile generate răspund atât nevoilor economice ale regiunii, cât și provocărilor de mediu. Direcționarea investițiilor către cercetare și inovare întărește competitivitatea regională și sprijină o creștere economică sustenabilă pe termen lung.

Fiind mai mult decât o simplă strategie economică, specializarea inteligentă este un proces dinamic de adaptare și transformare, bazat pe o viziune comună și pe cooperarea strânsă dintre toți actorii implicați.

Din perspectiva Agențiilor de Dezvoltare Regională (ADR), această strategie nu se limitează doar la promovarea tehnologiilor de ultimă generație, ci pune accent și pe modalitățile inovatoare de utilizare a tehnologiilor existente și pe dezvoltarea unor inițiative antreprenoriale bazate pe acestea. Această direcție contribuie semnificativ la creșterea competitivității generale a regiunii.

Identificarea priorităților de specializare reprezintă un proces esențial, care, deși coordonat la nivel regional, necesită o colaborare strânsă la mai multe niveluri. ADR joacă un rol central în acest proces, realizând analize detaliate ale activelor locale, punctelor economice forte, resurselor disponibile și

¹ [Dominique Foray — People - EPFL](#)

oportunităților de inovare. Scopul este de a alinia aceste elemente cu caracteristicile distinctive ale regiunii pentru a stabili domeniile prioritare.

SPECIALIZAREA INTELIGENTĂ

INOVATIV

Susține dezvoltarea de soluții tehnologice și inovații care să răspundă nevoilor locale și să stimuleze competitivitatea regională

COLABORATIV

Încurajează cooperarea dintre sectoarele public și privat, mediul academic și comunitatea locală pentru a crea sinergii durabile în dezvoltarea regională

STRATEGIC

Stabilește o viziune integrantă pentru progresul regional

Acest proces se bazează pe consultarea activă a actorilor locali – întreprinderi, universități, centre de cercetare și reprezentanți ai comunității – pentru a asigura că prioritățile de dezvoltare reflectă realist potențialul regiunii și răspund cerințelor economiei locale. Astfel, specializarea inteligentă devine o strategie coerentă și incluzivă, cu un impact real asupra progresului economic și social al regiunii.

Specializarea inteligentă oferă un răspuns academic complex la provocarea identificării priorităților și alocării eficiente a resurselor la nivel regional, în special în condițiile unei disponibilități limitate a acestora. Prin intermediul mecanismului de descoperire antreprenorială, această abordare permite actorilor din mediul de afaceri să propună și să evidențieze domenii cu un potențial semnificativ pentru dezvoltarea viitoare a regiunii.

În cadrul acestei perspective strategice, conceptul de „specializare” implică selectarea unui set restrâns de priorități de investiții fundamentate pe cunoaștere, având ca scop obținerea unui avantaj competitiv la nivel internațional pentru regiunea respectivă. Prin focalizarea resurselor în direcția cercetării și inovării, corelate cu un număr limitat de sectoare economice prioritare, regiunile și statele nu doar că își pot spori competitivitatea, ci își pot asigura și o poziție sustenabilă în economia globală. Această abordare reflectă o viziune strategică integrată, orientată spre maximizarea impactului investițiilor și valorificarea specificităților regionale.

Specializarea inteligentă se remarcă printr-o abordare distinctă și inovatoare a dezvoltării regionale, caracterizată de adaptabilitate și integrare. Spre deosebire de modelele generalizate de creștere, aceasta pune un accent deosebit pe valorificarea punctelor forte unice ale fiecărei regiuni, adaptând strategiile de dezvoltare la specificul local, activele existente și potențialul de inovare. Acest tip de strategii Strategice se concentrează pe crearea unui avantaj competitiv prin identificarea și utilizarea elementelor distincte care diferențiază regiunea în raport cu altele.



Un alt aspect definitoriu al specializării inteligente este procesul de descoperire antreprenorială, care facilitează un dialog colaborativ între actorii regionali, de la antreprenori și cercetători la autorități locale și comunități. Acest mecanism participativ, care pornește de la nivel local, prioritizează cunoașterea și inițiativa regională, oferind soluții inovatoare adaptate nevoilor și oportunităților specifice. Astfel, se încurajează o inovare extinsă, care transcende industriile tradițional percepute ca fiind de înaltă tehnologie, incluzând și sectoarele emergente sau chiar pe cele considerate convenționale, precum agricultura și turismul.

Accentul pe inovare reprezintă un pilon central al specializării inteligente, încurajând integrarea cercetării, tehnologiei și cunoștințelor în procesele economice regionale. Această abordare transformă inovarea într-un motor principal al creșterii economice, deschizând noi oportunități chiar și pentru sectoarele mai puțin asociate tradițional cu progresul tehnologic.

În plus, specializarea inteligentă se aliniază cu obiectivele mai largi ale politicilor naționale și europene, cum ar fi tranziția verde, digitalizarea și sustenabilitatea. Această armonizare strategică permite regiunilor să acceseze resurse financiare și sprijin politic, contribuind în același timp la îndeplinirea unor obiective socioeconomice extinse.

Caracterul adaptiv și dinamic al acestui model îl diferențiază de abordările rigide de dezvoltare. Regiunile sunt încurajate să își reevalueze constant prioritățile, să monitorizeze schimbările economice și tehnologice și să se adapteze rapid la noile condiții de piață. Această flexibilitate asigură o dezvoltare sustenabilă, menținând relevanța strategiilor adoptate pe termen lung.

În cele din urmă, specializarea inteligentă promovează incluziunea largă a sectoarelor economice, sprijinind inovația nu doar în industriile emergente, ci și în cele tradiționale sau subdezvoltate. Prin diversificare și exploatarea potențialului latent al tuturor domeniilor, acest model de dezvoltare oferă o viziune cuprinzătoare și integrată pentru creșterea competitivității regionale.

Relevant pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia (RDG), prioritizarea reprezintă un instrument esențial pentru stimularea dezvoltării economice, mai ales în cazul regiunilor aflate în proces de transformare. Prin canalizarea resurselor și eforturilor către domenii cu potențial ridicat de creștere și avantaj competitiv, regiunea poate să își maximizeze impactul asupra dezvoltării socioeconomice. Această abordare asigură utilizarea eficientă a resurselor limitate, prin concentrarea lor asupra sectoarelor strategice și proiectelor care generează rezultate tangibile și de lungă durată.

De asemenea, prioritizarea contribuie la îmbunătățirea infrastructurii regionale și la creșterea competitivității economice. Concentrarea pe anumite domenii permite dezvoltarea competențelor și resurselor necesare, atrăgând noi investiții și sporind atractivitatea regiunii pe piețele interne și internaționale. În plus, investițiile direcționate către sectoarele prioritare generează locuri de muncă și cresc veniturile populației locale, având un impact direct asupra calității vieții și a stabilității economice a regiunii.

Un alt beneficiu important al prioritizării este crearea unui mediu favorabil inovației. Aceasta încurajează cercetarea și dezvoltarea de soluții noi în domeniile selectate, atrăgând talente și sprijinind dezvoltarea tehnologiilor avansate care pot oferi regiunii un avantaj competitiv semnificativ. Totodată, o prioritizare clară facilitează accesul la surse de finanțare și parteneriate strategice, atât din sectorul public, cât și din cel privat, accelerând implementarea inițiativelor de dezvoltare și consolidând baza economică a regiunii.



Specializarea inteligentă se distinge prin mai multe caracteristici fundamentale care o diferențiază de modelele tradiționale de creștere:

1. Spre deosebire de strategiile generalizate aplicabile uniform, specializarea inteligentă se bazează pe identificarea și valorificarea atuurilor specifice fiecărei regiuni, inclusiv resursele unice, potențialul de inovare și avantajele competitive. Această abordare personalizată, de **Concentrare pe Punctele Forte Unice ale Regiunii**, sprijină dezvoltarea economică prin exploatarea oportunităților locale.
2. Specializarea inteligentă implică un proces colaborativ în care actorii regionali – antreprenori, cercetători, mediul de afaceri, autorități și comunități – contribuie la identificarea direcțiilor de creștere. Acest **Proces de Descoperire Antreprenorială (EDP)**, de jos în sus, prioritizează cunoștințele și nevoile locale, spre deosebire de modelele impuse de sus în jos.
3. Modelul S3, promovează **inovarea ca Element Central**, ca motor al creșterii economice, inclusiv în domenii tradiționale sau mai puțin tehnologizate. Integrarea cercetării, dezvoltării și tehnologiilor avansate în sectoare diverse extinde aria de aplicare a inovării, depășind limitele industriilor de înaltă tehnologie.
4. Prioritățile regionale sunt corelate cu obiective mai largi, cum ar fi sustenabilitatea, digitalizarea și tranziția către energie verde. **Alinierea cu Strategiile Naționale și Europene** facilitează accesul la finanțare și sprijin politic, contribuind la atingerea obiectivelor economice și sociale pe scară largă.
5. Specializarea inteligentă presupune o abordare adaptabilă, care încurajează monitorizarea și ajustarea continuă a priorităților pe măsură ce apar noi tehnologii, schimbări de piață sau provocări economice. **Flexibilitatea și Dinamismul** permit regiunilor să rămână competitive și relevante în timp.
6. Spre deosebire de modelele care se concentrează exclusiv pe sectoare cu creștere rapidă, specializarea inteligentă promovează inovarea într-o gamă largă de domenii, inclusiv cele tradiționale, emergente sau insuficient dezvoltate, precum agricultura sau turismul. Această **Diversitate Sectorială** și incluziune extinsă maximizează potențialul de creștere economică pe termen lung.

i. Conceptul strategiei de specializare în context european

La nivel european, specializarea inteligentă a constituit o parte integrantă și o condiționalitate ex ante a Politicii Europene de Coeziune până în anul 2020. Regulamentul UE nr. 1303/2013² definește conceptul de strategie de specializare inteligentă drept „strategia națională sau regională de inovare, care stabilește priorități pentru a dezvolta un avantaj competitiv, prin dezvoltarea și corelarea rezultatelor activităților de cercetare și inovare cu nevoile mediului de afaceri, în scopul de a aborda oportunități emergente și nevoile pieței într-un mod coerent, evitându-se în același timp dublarea și fragmentarea eforturilor”.

² Regulamentul (UE) nr. 1303/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 de stabilire a unor dispoziții comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european, Fondul de coeziune, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime, precum și de stabilire a unor dispoziții generale privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european, Fondul de coeziune și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1083/2006 al Consiliului <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1303>



În exercițiul financiar 2021-2027, conceptul este susținut prin obiectivele strategice investiționale ale Politicii de Coeziune a Uniunii Europene, în special prin Obiectivul de Politică „O Europă mai inteligentă, prin promovarea unei transformări economice inovatoare și inteligente”.

Cel puțin 56,6 miliarde EUR sunt alocate inovării și cercetării în cadrul programelor politicii de coeziune pentru perioada anilor 2021-2027. Până în prezent, investițiile Fondului European pentru Dezvoltare Regională în inovare au sprijinit peste 185 de strategii de specializare inteligentă în diferite regiuni și țări europene.

În actuala perioadă de programare, se pune un accent deosebit pe orientarea cercetării și inovării către piață, pentru a sprijini tranziția industrială spre activități cu valoare adăugată mai mare. Acest sprijin vizează cercetarea aplicată și adoptarea noilor tehnologii de către întreprinderi, autorități și cetățeni, având în vedere provocările societale precum schimbările climatice, digitalizarea și ocrotirea sănătății. În plus, digitalizarea este considerată un factor esențial pentru inovare și dezvoltarea competențelor în contextul specializării inteligente. Tipurile de investiții variază în funcție de maturitatea ecosistemelor de inovare ale regiunilor.

Pentru a sprijini internaționalizarea inovării, Comisia Europeană a introdus în cadrul Fondului European pentru Dezvoltare Regională, instrumentul „Investiții interregionale în inovare”³, alocându-i un buget de 570 de milioane EUR pentru o perioadă de șapte ani. Acest instrument este conceput să stimuleze comercializarea și extinderea proiectelor de inovare interregionale, favorizând dezvoltarea lanțurilor valorice europene cu o puternică dimensiune de coeziune. Cel puțin jumătate din buget este destinat regiunilor mai puțin dezvoltate, consolidând astfel egalitatea de șanse între diferitele zone ale Uniunii Europene. În plus, acest instrument este gândit să funcționeze în complementaritate cu alte programe de sprijin la nivel național și european, precum Interreg Europe, Orizont Europa și Programul privind piața unică. Această sinergie nu doar atrage investiții suplimentare, dar și întărește cooperarea între partenerii din diferite state membre, consolidând astfel rețelele de inovare. Prin mobilizarea resurselor și parteneriatelor, instrumentul contribuie la crearea unei piețe europene mai integrate și inovative, stimulând competitivitatea pe termen lung și sprijinind tranziția către o economie sustenabilă și digitalizată.

În același timp, *Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028* identifică drept o oportunitate majoră sincronizarea cu ciclul și prioritățile politicii de dezvoltare regională ale Uniunii Europene, care, pentru perioada de referință, urmează să se bazeze pe nouă abordare de coeziune „Calea spre excelență” axată pe cinci obiective majore:

1. Avansarea specializării regionale inteligente („O Europă mai inteligentă, prin inovare, digitalizare, transformare economică și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii”).
2. Tranziția spre o economie verde („O Europă mai verde, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris și investiții în tranziția energetică, energia din surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice”).
3. Creșterea mobilității intra- și inter- regionale („O Europă conectată, cu rețele strategice de transport și digitale”).

³ Instrumentul „Investiții interregionale în inovare” https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/research-innovation/interregional-innovation-investments_en



4. Creșterea coeziunii sociale („O Europă mai socială, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale și sprijinirea calității locurilor de muncă, a învățământului, a competențelor, a incluziunii sociale și a accesului egal la sistemul de sănătate”).
5. Sprijinirea inițiativelor de jos în sus („O Europă mai apropiată de cetățenii săi, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare implementate la nivel local și a dezvoltării urbane durabile în UE”).

Totodată, Strategia subliniază dificultatea de a stabili obiective strategice orientate spre specializare inteligentă, inovare, digitalizare și transformare economică, în condițiile în care dezvoltarea economică a regiunilor Republicii Moldova este semnificativ sub nivelul minim european. Promovarea și susținerea competitivității și creșterii economice devin provocări majore în lipsa unei identificări clare a avantajelor competitive specifice fiecărei regiuni, ceea ce limitează posibilitățile de elaborare a unor direcții strategice eficiente și adaptate contextului local.

Specializarea inteligentă reprezintă o prioritate și la nivelul macroregiunilor din care face parte Republica Moldova. Strategia UE pentru regiunea Dunării, spre exemplu, include specializarea inteligentă ca un pilon esențial pentru atingerea obiectivelor din Aria prioritară 7, axată pe promovarea Societății Cunoașterii. De asemenea, elaborarea și implementarea strategiilor de specializare inteligentă constituie o prioritate în cadrul Parteneriatului Estic. Documentul de lucru al Comisiei Europene din 2021 subliniază angajamentul statelor din Parteneriatul Estic, cu sprijinul Comisiei Europene și al statelor membre, pentru susținerea implementării acestor strategii.

Prin Planul Economic și de Investiții pentru Parteneriatul Estic "Investiția în Economii și Societăți Reziliente și Competitive", se prevede alocarea a minim 1,5 miliarde EUR pentru IMM-uri, cu un accent special pe sprijinirea proiectelor inovative derivate din strategiile de specializare inteligentă, în colaborare cu partenerii financiari internaționali. Această inițiativă are scopul de a stimula competitivitatea și reziliența economică în regiune.

Perspectiva aderării este un stimulent puternic pentru reformele economice în țările care doresc să devină membre ale UE. Parte a acestor reforme este și procesul de specializare inteligentă și, respectiv, dezvoltarea și punerea în aplicare a strategiilor de cercetare și inovare pentru specializarea inteligentă este una dintre cele mai importante activități în procesul de apropiere de UE. Prin urmare, aceasta trebuie să fie realizată în conformitate cu standardele europene și internaționale.

Deoarece procesul de specializare inteligentă joacă un rol crucial în progresul negocierilor, acesta reprezintă obiectul unei monitorizări atente. Stadiul progreselor înregistrate și principalele recomandări relevante specializării inteligente sunt detaliate în Clusterul 3: Competitivitate și creștere favorabilă incluziunii din rapoartele anuale de țară, în special în capitolele 20 (Întreprinderi și politică industrială) și 25 (Știință și cercetare).

Exemple europene de activități și proiecte bazate pe strategii de specializare inteligentă

Regiunea Emilia-Romagna (Italia). Strategia S3 2021-2027 a regiunii a fost definită prin intermediul unui proces participativ, care a implicat diverse părți interesate din comunitatea ecosistemului regional de cercetare și inovare. Au fost identificate 15 teme centrale, care abordează provocările sistemelor de producție regionale, precum și ale politicii de coeziune a UE 2021-27: de la climă și resurse naturale la „economia albastră”, de la producția 4.0 la mobilitatea durabilă, de la bunăstarea personală la incluziunea și coeziunea socială. Subiectele au fost discutate în 5 grupuri de discuții: *Abordarea și punerea în aplicare a noii strategii, Tranziția durabilă, Transformarea digitală, Sănătate, bunăstare și nutriție, și Teritorii, orașe și comunități*. Instrumentele de politică pentru punerea în aplicare a strategiei se axează pe 6 piloni principali:



- *Technopoles, spații și infrastructuri de cercetare;*
- *Inovare strategică, cercetare și inovare, proiecte de acțiuni de sistem;*
- *Dezvoltarea competențelor și învățământul superior;*
- *Dezvoltarea și consolidarea startup-urilor inovatoare;*
- *Punerea în aplicare a Agendei digitale Emilia-Romagna: Data valley;*
- *Rețele, parteneriate, cooperare și sinergii cu programele europene.*

Regiunea Centre Val de Loire (Franța) a participat, în contextul specializării inteligente la un proiect pilot al Comisiei Europene axat pe tranziția industrială. Acest proiect a abordat provocări precum adaptarea la piețe noi, re poziționarea întreprinderilor în lanțurile valorice și alinierea competențelor forței de muncă la cerințele sectoarelor strategice, în special în domeniile de mediu și digital. Dezvoltarea capitalului uman a fost o componentă centrală a Strategiei de Specializare Inteligentă (S3), incluzând măsuri de consolidare a competențelor angajaților și adaptarea la cererea de pe piața muncii. Inițiativele principale au inclus:

- O rețea de organizații publice și semi-publice care sprijină întreprinderile, încurajează inovația și conectează actorii pentru finanțare, cercetare și transfer tehnologic.
- Bază de date colaborativă pentru a îmbunătăți capacitățile de consiliere ale ecosistemului.
- Un studiu pentru evaluarea nevoilor a 2.500 de IMM-uri și întreprinderi medii, inclusiv cerințele de formare și bunele practici în domeniul resurselor umane.
- Un fond de 60 de milioane de euro dedicat învățării pe tot parcursul vieții, pentru dezvoltarea competențelor angajaților și servicii locale orientate spre cetățeni.
- Colaborări între instituții de învățământ superior și întreprinderi pentru reducerea decalajelor de competențe și formare în conformitate cu prioritățile regionale S3.

Aceste inițiative subliniază o abordare cuprinzătoare pentru promovarea inovării, dezvoltarea competențelor și transformarea economică sustenabilă în regiune.

Regiunea Nordland (Norvegia) a fost prima regiune norvegiană care s-a înregistrat pe platforma S3 a Comisiei europene. Nefiind parte a unui stat membru al UE, Nordland exemplifică o punere în aplicare a strategiei fără a fi parte din cerințele UE. Administrația regională responsabilă de procesele S3 dă dovadă de un leadership clar pentru punerea strategiei în aplicare. Domeniile-cheie identificate în Nordland sunt industria prelucrătoare, acvacultura și turismul. În plus, administrația regională a invitat principalii actori regionali să participe la o „Școala S3”: o serie de prelegeri care prezintă conceptul S3 și valoarea sa adăugată în contextul norvegian.

Ca și parte a strategiei regionale de specializare inteligentă, **Regiunea de Nord din Țările de Jos** a implementat un „Apel deschis pentru inovare” pentru a stimula colaborarea continuă între întreprinderi și centrele de cercetare, orientându-se spre inițiative comune capabile să genereze multiple inovații conexe. Accentul a fost pus pe identificarea noilor domenii promițătoare, adaptarea la condițiile schimbătoare ale pieței prin lanțuri valorice noi sau modele de afaceri inovatoare, și creșterea implicării IMM-urilor în procesele de inovare deschisă. Inițiativa a inclus un buget total de 20 de milioane de euro (12 milioane din FEDR și restul sumei din partea guvernului olandez), cu finanțare de până la 40% din costurile eligibile, oferită pe o perioadă de maximum patru ani. Pentru proiectele cu risc ridicat, finanțarea putea fi acordată eşalonat. De asemenea, solicitanții beneficiau de feedback informal pentru a îmbunătăți propunerile, contribuind la creșterea calității și a impactului acestora asupra ecosistemului regional de inovare.

Regiunea Carintia (Austria) oferă un exemplu convingător de specializare inteligentă prin intervenții specifice prin care își aliniază punctele forte la nevoile regionale și la oportunitățile globale. Regiunea



s-a axat pe sporirea vizibilității și pe consolidarea angajamentului față de domeniile forte, concentrând eforturile de cercetare și dezvoltare în domenii de importanță strategică. O inițiativă notabilă a fost finanțarea catedrelor universitare, care a catalizat înființarea unei facultăți tehnice la Universitatea Alpen-Adria.

Inițiativele de cercetare aplicată ale regiunii sunt la fel de strategice. Fachhochschule Villach s-a angajat să se concentreze pe un singur obiectiv - cercetarea aplicată privind îmbătrânirea - abordând provocările demografice și promovând în același timp vizibilitatea internațională ale cercetărilor efectuate. De asemenea, Carintia a înființat parcuri tehnologice la intersecția dintre cercetare și dezvoltare, educație și industrie. Lakeside Science & Technology Park din Klagenfurt pune accentul pe TIC, în timp ce High Tech Campus din Villach este specializat în microelectronică, senzori inteligenți și tehnologii de sistem.

Colaborarea cu regiunile învecinate amplifică și mai mult punctele forte ale Carintiei. Clusterul Silicon Alps, o inițiativă interregională cu Styria, promovează inovarea în domeniul sistemelor bazate pe electronică. Eforturile de internaționalizare ale regiunii pot fi exemplificate de Ecosistemul Trilateral de Start-Up-uri, un parteneriat cu Slovenia și Italia, care sporește atractivitatea și accesibilitatea regională, stimulând în același timp resursele umane.

De asemenea, Carintia acordă prioritate modernizării educației pentru a sprijini strategia sa de specializare inteligentă. Laboratoarele educaționale din Lakeside Science & Technology Park servesc drept platforme deschise de cercetare pentru inițiative STEM, antreprenoriat și schimburi culturale.

Regiunea Flamandă (Belgia) și-a definit în anul 2019 strategia de specializare inteligentă. Având în vedere schimbările din contextele politice și activitățile recente de descoperire antreprenorială în cadrul platformelor S3 tematice înființate de Comisia Europeană, Flandra și-a actualizat în 2023 strategia prin RIS3 2.0, parte din programul operațional din cadrul Fondului European de Dezvoltare Regională 2021-2027. Nota de actualizare a strategiei a reconfirmat cele 10 domenii S3 identificate în strategia inițială. Pe baza analizei avantajelor economice/tehnologice comparative și ca răspuns la evoluțiile politicii regionale de inovare din ultimii ani, Flandra a identificat domenii de specializare inteligentă și tematici transversale bazate pe activele și inițiativele sale științifice importante pentru abordarea provocărilor actuale ale tranziției societale (durabile, digitale și reziliente). Domeniile prioritare flamande coincid cu cadrul regional de cercetare și dezvoltare format din 4 centre strategice de cercetare și 7 clustere: *Chimie durabilă, Materiale avansate, Producere inteligentă, Sănătate și științele vieții, Logistică specializată, Agroalimentație, Sisteme electronice, Iot și sisteme fotonice, Energie, Mediu și tehnologii inteligente, Economie albastră*. Strategia S3 2.0 actualizată oferă, de asemenea, o perspectivă asupra concordanței dintre prioritățile Flandrei și S3 ale altor regiuni, de exemplu în cadrul unor tematici transversale (cum ar fi bioeconomia) în care regiunile își unesc punctele forte și cooperează în acțiuni pilot pentru a dezvolta lanțuri valorice la nivelul UE.

ii. Conceptul specializării inteligente în context național

Republica Moldova beneficiază începând cu anul 2017 de asistența Centrului Comun de Cercetare (JRC) a Comisiei Europene în vederea preluării și implementării conceptului de specializare inteligentă în cadrul politicii naționale de cercetare-inovare. Țara noastră a beneficiat de expertiza experților europeni în vederea cartografierii potențialului economic, științific și inovațional național, dar și inițierea procesului de elaborare a cadrului strategic în domeniul specializării inteligente în cadrul proiectului pilot al JRC pentru țările incluse în politica de extindere și în parteneriatul de vecinătate.

În baza rezultatelor analizelor cantitative au fost identificate prioritățile preliminare pentru specializarea inteligentă, în conformitate cu metodologia JRC de elaborare a unei Strategii de Specializare Inteligentă. În perioada anilor 2018-2021, a fost desfășurat la nivel național *Procesul de descoperire antreprenorială (EDP)*, care a avut drept rezultat confirmarea și ajustarea domeniilor prioritare și nișelor pentru specializarea inteligentă după cum urmează:

Agricultură și procesarea produselor alimentare



- Biotehnologii avansate și sustenabile pentru agricultură
- Agricultură durabilă, inclusiv ecologică
- Produse alimentare procesate cu valoare adăugată

Tehnologia Informației și Comunicațiilor (TIC)



- Materiale/ nano-materiale și componente electronice
- Interoperabilitate, date deschise și e-infrastructuri
- Aplicații mobile, software, coding, Cloud computing

Energie



- Tehnologii eficiente energetic
- Surse alternative de energie
- Soluții de încălzire

Biomedicină și biofarmaceutică



- Biomedicina
- Biofarmaceutica
- Bioinformatica & e-sănătatea

Programul Național de Specializare Inteligentă al Republicii Moldova pentru anii 2024-2027 „Smart Moldova” a fost aprobat în rezultatul acestui proces prin Hotărârea Guvernului nr.588/2024.⁴

Anterior, Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” aprobată prin Legea nr. 315/2022⁵, statua, în cadrul Direcției de politici și intervenții prioritare 5.9: Politici și management în domeniul macroeconomic și de dezvoltare a economiei, promovarea unei specializări inteligente prin crearea nemijlocită a unui cadru instituțional eficient. Aceasta în condițiile în care 42,1% din respondenții unei chestionări realizate în 2017 pentru evaluarea intermediară a Strategiei Naționale de Dezvoltare anterioare - SND „Moldova 2020”, au indicat inovarea în calitate de aspect de politică transversală considerat de respondenți ca fiind insuficient integrat în SND, dar fiind important pentru dezvoltare⁶.

În condițiile Republicii Moldova, conceptul de specializare inteligentă a fost preluat în vederea deblocării potențialului de inovare, dar și pentru încurajarea dezvoltării economice durabile și în sporirea competitivității țării la nivel internațional. Se preconizează ca în rezultatul implementării Programului național de specializare inteligentă pentru anii 2024-2027 „Smart Moldova”, în țară va exista un ecosistem dinamic de cercetare-inovare, conectat cu mediul antreprenorial, cu mecanisme permanente de comunicare pentru identificarea unor teme de cercetare care vor corespunde nevoilor mediului de afaceri și vor oferi soluții la provocările societale, oferind posibilitatea Republicii Moldova

⁴ Hotărârea Guvernului 588/2024 pentru aprobarea Programului național de specializare inteligentă al Republicii Moldova pentru anii 2024-2027 „Smart Moldova” https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145032&lang=ro

⁵ Legea 315/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro

⁶ Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”/ https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_evaluare_md2020.pdf



să devină o țară cu o economie bazată pe cunoaștere, competitivă, sustenabilă și integrată în lanțurile valorice internaționale, cu o societate rezilientă și predispusă spre inovare.

Dialogul insuficient între cercetare și mediul de afaceri a fost identificată drept o vulnerabilitate a sistemului de cercetare și inovare din Republica Moldova de către toate analizele și evaluările efectuate în ultimul deceniu. Astfel, conform autorilor acestora, în țară se atestă:

- Dialog insuficient între știință și mediul de afaceri: *sistemul de cercetare și inovare suferă de o lipsă acută de colaborare între mediul academic și cel antreprenorial, ceea ce este recunoscut de majoritatea analizelor recente.*
- Lipsa rezultatelor relevante și a interesului pentru inovație: *instituțiile de cercetare nu produc suficient de multe rezultate aplicabile pentru întreprinderile din țară, în timp ce sectorul afacerilor manifestă o rezistență la inovații, preferând să rămână la modele de afaceri tradiționale.*
- Deficiențe în transferul de cunoștințe și comercializare: *schimbul de informații între cercetare și afaceri este redus, iar ambele părți au o înțelegere limitată a modului de lucru comun. Lanțul valoric de la cunoaștere la comercializare este fragmentat, iar instrumentele pentru susținerea parteneriatelor comune sunt insuficiente.*

Dialogul între cercetare și mediul de afaceri este esențial pentru creșterea economică la nivel regional, deoarece facilitează transferul de cunoștințe, generarea de inovații și crearea de produse și servicii noi, adaptate nevoilor pieței. Prin colaborarea dintre instituțiile de cercetare și întreprinderi, regiunile pot valorifica mai eficient resursele disponibile, pot dezvolta industrii competitive și pot atrage investiții.

Acest dialog sprijină, de asemenea, dezvoltarea lanțurilor valorice locale și globale, contribuind la transformarea economică prin introducerea tehnologiilor emergente și prin modernizarea sectoarelor tradiționale. Regiunile care promovează această interacțiune au șanse mai mari să creeze ecosisteme de inovare dinamice, să îmbunătățească nivelul competențelor forței de muncă și să stimuleze crearea de locuri de muncă de calitate. În lipsa acestui dialog, decalajul dintre cercetare și aplicabilitatea în mediul de afaceri poate împiedica valorificarea potențialului de inovare, limitând astfel competitivitatea și creșterea economică a regiunii. Prin urmare, politici publice care să sprijine parteneriatele între aceste sectoare sunt vitale pentru dezvoltarea durabilă și sustenabilă a regiunilor.

iii. Beneficiile elaborării și implementării unui document de politici Regional de Inovare pentru Specializarea Inteligentă la nivelul Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia

Abordarea specializării inteligente poate juca un rol esențial în dezvoltarea economică a regiunii de Dezvoltare Găgăuzia (RDG), datorită caracteristicilor sale de a stimula inovația, a valorifica resursele locale și a orienta politicile regionale către domenii cu potențial ridicat de creștere economică și competitivitate globală. Această abordare presupune concentrarea pe avantajele comparative ale regiunii, promovarea colaborării între sectoarele public și privat, precum și dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere.

Regiunea de Dezvoltare Găgăuzia dispune de resurse naturale semnificative și are o bază economică diversificată, cu sectoare precum agricultura, industria alimentară și sectorul serviciilor. Documentele și strategiile regionale existente promovează integrarea tehnologiilor inovative și atragerea investițiilor în sectoarele prioritare, cum ar fi dezvoltarea infrastructurii de afaceri și industriale. Implementarea



specializării inteligente ar permite focalizarea eforturilor pe consolidarea acestor sectoare prin integrarea de soluții digitale și de cercetare-dezvoltare.

Un alt aspect important îl constituie implicarea actorilor locali în procesul decizional. Prin crearea unor clustere industriale și a unor parteneriate cu instituțiile academice și de cercetare (în speță Universitatea din Comrat), regiunea poate deveni un exemplu de coeziune între mediul academic și cel economic. Programele de formare profesională, deja implementate cu succes, pot fi extinse pentru a răspunde cerințelor pieței moderne și pentru a dezvolta competențele necesare implementării noilor tehnologii.

Totodată, specializarea inteligentă poate contribui la reducerea disparităților regionale printr-o distribuție echitabilă a resurselor și investițiilor. Programul operațional regional evidențiază deja priorități precum dezvoltarea infrastructurii sociale și economice, precum și promovarea inovațiilor în sectorul agricol și în industria prelucrătoare. Consolidarea acestor direcții printr-o abordare inteligentă ar însemna un impact socio-economic durabil, cu creșterea nivelului de trai pentru locuitorii regiunii.

RDG dispune de o economie bazată predominant pe agricultură și procesarea produselor agricole. Specializarea inteligentă ar putea contribui la modernizarea acestui sector, integrând inovațiile tehnologice în agricultură (precum digitalizarea și utilizarea tehnologiilor de precizie) și sprijinind dezvoltarea industriei agroalimentare. Astfel, produsele locale ar putea câștiga competitivitate atât pe piața națională, cât și pe cele internaționale (direcționarea resurselor către sectoarele cu potențial ridicat).

În același timp, nivelul actual de dezvoltare al regiunii evidențiază o nevoie acută de infrastructură de suport pentru afaceri și conectivitate. Prin specializarea inteligentă, resursele pot fi direcționate spre dezvoltarea parcurilor industriale, subzonelor și a facilităților logistice, ceea ce ar atrage investiții private și ar sprijini crearea de locuri de muncă bine plătite (dezvoltarea infrastructurii și atragerea investițiilor).

Prin specializare, RDG poate identifica și dezvolta noi nișe economice, precum tehnologiile verzi, biofarmaceutica sau designul. Acest lucru ar reduce vulnerabilitatea economică a regiunii față de fluctuațiile piețelor tradiționale și ar crea noi oportunități pentru IMM-uri (diversificarea economică și reducerea dependenței de sectoarele tradiționale).

În contextul unei forțe de muncă insuficiente, specializarea inteligentă poate stimula inițiativele de formare profesională orientate către cerințele pieței și dezvoltarea abilităților necesare pentru noile industrii prioritare. Colaborarea dintre mediul academic și sectorul privat ar asigura o mai bună integrare a tinerilor în piața muncii (creșterea capacităților locale prin educație și formare).

Specializarea inteligentă creează o platformă pentru colaborarea dintre administrațiile publice locale, antreprenori, instituții de cercetare și societatea civilă. Acest lucru facilitează atât crearea unor politici coerente, cât și atragerea de fonduri europene sau internaționale, prin programe precum Horizon Europe sau cele transfrontaliere, care sprijină inovația regională (îmbunătățirea colaborării între actori și accesarea fondurilor externe).

Această abordare poate deveni un instrument esențial pentru reducerea decalajului dintre mediul de afaceri și sectorul de cercetare în regiune, contribuind la crearea unui ecosistem colaborativ care să stimuleze inovația și să susțină dezvoltarea economică. Această coeziune poate fi realizată prin următoarele mecanisme:

- **Stimularea cooperării prin platforme și clustere** - specializarea inteligentă promovează formarea clusterelor sectoriale, în cadrul cărora întreprinderile, centrele de cercetare și



administrația publică colaborează pentru a rezolva probleme comune și pentru a dezvolta produse și tehnologii inovatoare. În RDG, un astfel de cluster ar putea fi axat pe industria agroalimentară sau pe textile, domenii în care regiunea are potențial competitiv (Crearea unui **hub de inovare regională**, care să reunească reprezentanți ai mediului academic, cercetători și antreprenori și organizarea de evenimente precum **hackathoane**, **expoziții tehnologice** sau **târguri de inovație**, pentru a facilita schimbul de idei și conectarea partenerilor potențiali).

- **Accesul la finanțare pentru proiecte comune** - prin prioritizarea investițiilor în proiecte care implică parteneriate între mediul de afaceri și sectorul de cercetare, specializarea inteligentă poate sprijini dezvoltarea de soluții tehnologice noi. Finanțarea poate fi asigurată din fonduri europene, naționale sau internaționale dedicate inovației. O opțiune ar fi sprijinirea înființării **laboratoarelor de cercetare aplicată** în domenii relevante pentru economia regională.
- **Dezvoltarea capacităților umane și sporirea competențelor** - lipsa colaborării poate fi adesea rezultatul unei lipse de competențe și resurse umane calificate. Specializarea inteligentă poate sprijini programe de formare profesională și educație continuă care să pună accent pe inovație și cercetare, contribuind astfel la crearea unui mediu favorabil colaborării. La modul practic acest obiectiv poate fi realizat prin parteneriate între **Universitatea de Stat din Comrat și școlile profesionale din regiune**, și întreprinderile locale, pentru dezvoltarea de cursuri adaptate nevoilor pieței muncii, dar și organizarea de **stagii de practică** pentru studenți în cadrul întreprinderilor locale, contribuind astfel la transferul de cunoștințe.
- **Utilizarea infrastructurii existente** - RDG dispune deja de structuri precum zone economice libere și parcuri industriale. Prin specializarea inteligentă, aceste infrastructuri pot fi valorificate pentru a găzdui inițiative comune de cercetare și dezvoltare, cum ar fi incubatoarele de afaceri și centrele de transfer tehnologic.
- **Crearea unui cadru instituțional de susținere** - specializarea inteligentă implică și dezvoltarea unui cadru instituțional care să faciliteze colaborarea, inclusiv înființarea unui **comitet de coordonare** la nivel regional, responsabil pentru promovarea proiectelor comune.

Specializarea inteligentă, conform rezultatelor implementării celor peste 140 de strategii în regiuni cu nivel de dezvoltare diferit, contribuie semnificativ la dezvoltarea regională dincolo de simpla atragere de finanțare, oferind un cadru strategic care valorifică resursele existente și stimulează colaborarea între mediile de afaceri, academice și guvernamentale. Unul dintre cele mai importante beneficii este crearea unui ecosistem viabil de inovare, în care actorii regionali sunt încurajați să colaboreze pentru a identifica și exploata domenii de specializare cu potențial ridicat. Această abordare permite regiunilor să-și consolideze poziția competitivă prin promovarea inovațiilor tehnologice, diversificarea economică și sprijinirea IMM-urilor în accesarea piețelor internaționale.

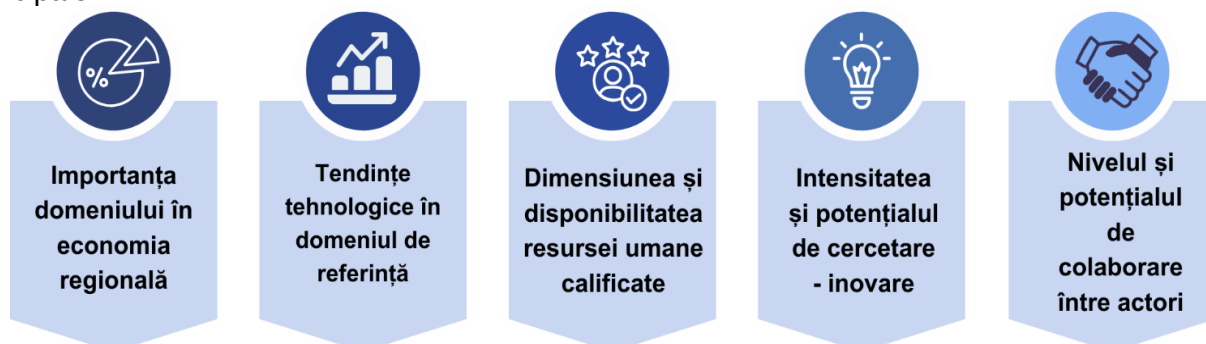
Prin conectarea cercetării cu nevoile pieței, strategiile de specializare inteligentă contribuie la dezvoltarea unor competențe specifice, necesare în industriile prioritare ale regiunii. Astfel, regiunile pot depăși deficitul de competențe și pot atrage talente locale, reducând fenomenul migrației economice și creând locuri de muncă de calitate.

Prin urmare, specializarea inteligentă nu reprezintă doar o oportunitate de accesare a fondurilor, ci și un catalizator pentru transformarea economică, socială și instituțională a regiunilor. Printr-o abordare integrată, aceasta stimulează colaborarea, inovația și dezvoltarea sustenabilă, oferind regiunilor o perspectivă strategică pe termen lung.

1. Potențialul Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia pentru specializarea inteligentă

1.1. Abordarea metodologică

Analiza domeniilor identificate ca având potențial de specializare inteligentă a avut la bază 5 criterii principale:



Pentru fiecare criteriu au fost identificate argumentele relevante, astfel încât evaluarea să fie fundamentată pe evidențe clare. Analiza a fost efectuată atât din perspectivă cantitativă, cât și calitativă, iar metodologia utilizată pentru fiecare aspect este detaliată în paginile următoare.

Metodologia analizei cantitative

Metodologia analizei cantitative aplicată a fost concepută astfel încât să ia în considerare aspecte variate ale performanței economice, capacitățile tehnologice și resursele disponibile, contribuind la o evaluare bine fundamentată a potențialului de inovare existent în diverse sectoare industriale.

Criteriile utilizate au fost selectate minuțios, pentru a asigura o evaluare comprehensivă și echitabilă a potențialului de inovare al industriilor din regiune, iar depășirea valorilor pragurilor respective subliniază sectoarele care prezintă cele mai mari oportunități de dezvoltare și transformare inovativă.

Astfel, evaluarea inițială a fost realizată printr-o analiză amplă a contextului general al RDG, cu un accent deosebit pe aspectele socio-economice regionale, infrastructura și accesibilitatea, precum și pe activitățile de inovare și cercetare-dezvoltare.

Ulterior, identificarea domeniilor prioritare s-a bazat pe o analiză detaliată a potențialului economic și de inovare a regiunii, utilizând metodologia cartografierii acestor potențiale aplicată în anul 2017 și actualizată în anul 2021.

La această etapă, analiza a urmărit identificarea avantajelor comparative ale regiunii față de nivelul național, utilizând indicatori precum potențialul economic (date dezagregate la nivel de 3 cifre privind ocuparea forței de muncă, cifra de afaceri) și potențialul de inovare (date dezagregate la nivel de 2 și 3 cifre privind activitatea de inovare a întreprinderilor și datele privind brevetele).

Pentru a realiza cartografierea economică, s-au utilizat date referitoare la ocuparea forței de muncă și cifra de afaceri, fiind omise datele privind numărul de întreprinderi, care nu reflectă în mod direct rezultatele economice. Această analiză include atât o evaluare a potențialului dovedit (curent), cât și o perspectivă dinamică asupra potențialului emergent, identificând industriile cu o masă critică de activități economice și specializare. Astfel, analiza potențialului economic a fost structurată pe două dimensiuni: analiza statică, care identifică industriile cu puncte forte actuale și analiza dinamică, care identifică industriile în care ocuparea forței de muncă și cifra de afaceri au înregistrat o creștere mai rapidă decât media regională și națională.

Pentru a identifica **avantajele economice regionale comparative**, pentru cartografierea potențialului economic a fost efectuată o analiză cantitativă multidimensională care a identificat sectoarele CAEM la nivel regional, care au avantaj comparativ față de nivelul național în baza următorilor indicatori/criterii:

- **Specializarea**, care măsoară dacă o industrie este, în termeni relativi, mai importantă pentru economia regională decât pentru economia națională. Specializarea este măsurată utilizând coeficienții de localizare (LQ), definit astfel:

$$LQ_i = (e_i / e) / (E_i / E)$$

unde:

LQ_i = coeficientul de locație pentru industria "i" în economia regională;

e_i = ocuparea forței de muncă (sau cifra de afaceri) în industria "i" în economia regională;

e = ocuparea totală a forței de muncă (sau cifra de afaceri) în economia regională;

E_i = ocuparea forței de muncă (sau cifra de afaceri) în industria "i" în economia națională;

E = ocuparea totală a forței de muncă (sau cifra de afaceri) la nivel național.

Un LQ mai mare de 1 indică o concentrare peste medie în industrie, adică ponderea ocupării forței de muncă (sau a cifrei de afaceri) în industrie în regiune este mai mare decât ponderea acesteia la nivel național. Un LQ mai mic de 1 indică o concentrare sub medie.

- **Masa critică:** Specializarea nu este suficientă pentru a identifica industriile cu potențial economic, deoarece industriile prea mici, cu o pondere nesemnificativă în economia regională, sunt mai puțin relevante pentru dezvoltarea politicilor. Dimensiunea absolută a industriilor contează și este măsurată prin ponderea ocupării forței de muncă (sau a cifrei de afaceri) în acea industrie în regiune:

$$cm_i = e_i / e$$

unde:

cm_i = masa critică sau dimensiunea relativă a industriei "i" în economia regională;

e_i = ocuparea forței de muncă (sau cifra de afaceri) în industria "i" în economia regională;

e = ocuparea totală a forței de muncă (sau cifra de afaceri) în economia regională.

Astfel, cartografierea identifică acele industrii cu potențial economic actual care îndeplinesc ambele criterii.

1. Dimensiunea și specializarea (LQ) sunt suficient de mari pentru ocuparea forței de muncă, depășind valorile de prag predefinite:

$$LQ_i > X \text{ \& } cm_i > Y$$

2. Dimensiunea și specializarea (LQ) sunt suficient de mari pentru cifra de afaceri, depășind valorile de prag predefinite:

$$LQ_i > X \text{ \& } cm_i > Y$$

Tabelul 1: Valori-prag utilizate pentru identificarea potențialului economic curent

	Ocuparea forței de muncă și cifra de afaceri	
	Dimensiunea	Specializare (LQ)
Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia	0,1 %	1.25

Dacă analiza potențialului economic curent identifică industriile cu puncte forte actuale, analiza dinamică evidențiază industriile în care ocuparea forței de muncă și cifra de afaceri au crescut mai rapid decât media, comparativ cu regiunea și aceeași industrie din economia națională. Analizarea



tendențelor în timp este importantă, deoarece poate identifica industriile care în prezent nu ating pragurile necesare în analiza statică, dar care se preconizează că vor deveni industrii specializate în viitorul apropiat. Pentru identificarea **industriilor cu potențial economic emergent**, au fost urmați următorii pași:

1. Pentru fiecare industrie din regiune și din economia națională, se analizează modificările procentuale anuale ale ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri pentru perioadele anilor 2018-2019, 2019-2020, 2020-2021, 2021-2022 și 2022-2023.
2. Pentru fiecare industrie din regiune și din economia națională, se analizează modificarea procentuală totală a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri pentru perioada anilor 2018-2023.

O industrie este selectată ca având potențial economic emergent dacă îndeplinește ambele criterii.

Criterii:

- **Schimbarea ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri:**
 - Modificarea anuală a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri în industrie este mai mare decât modificarea anuală a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri în regiune pentru cel puțin 3 din 5 ani.
 - Schimbarea medie a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri în perioada anilor 2018-2023 în industrie este mai mare decât schimbarea medie a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri în regiune în aceeași perioadă.
 - Modificarea anuală a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri în industrie este mai mare decât modificarea anuală a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri în aceeași industrie din economia națională pentru cel puțin 3 din 5 ani.
 - Schimbarea medie a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri în perioada anilor 2018-2023 în industrie este mai mare decât schimbarea medie a ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri în aceeași industrie din economia națională în aceeași perioadă.

Pentru cartografierea potențialului de inovare, au fost utilizate două tipuri de date: date din sondajele de inovare și date despre brevete, clasificate pe industrie, pentru a identifica sectoarele cu potențial de inovare.

Pentru **identificarea potențialului de inovare** a RDG au fost utilizate două tipuri de date: datele dezagregate la nivel de 2 și 3 unități ale *Cercetării statistice privind activitatea de inovare a întreprinderilor din Republica Moldova în anii 2021-2022*, puse la dispoziție de Biroul Național de Statistică și anume:

- Numărul total de întreprinderi.
- Numărul de întreprinderi care au introdus cel puțin o inovație (de produs, de proces, organizațională sau de marketing).
- Numărul de întreprinderi care au introdus cel puțin o inovație de produs.
- Numărul de întreprinderi care au introdus cel puțin o inovație de proces.
- Numărul de întreprinderi care au introdus cel puțin o inovație de marketing.
- Numărul de întreprinderi care au introdus cel puțin o inovație organizațională.
- Numărul de întreprinderi care au introdus o inovație de produs nouă pe piață.
- Numărul de întreprinderi care au introdus o inovație de produs nouă pentru întreprindere.

- Numărul de întreprinderi cu activități proprii de cercetare și dezvoltare (C&D).
- Numărul de întreprinderi cu activități externe de cercetare și dezvoltare (C&D).

Având în vedere numărul redus de întreprinderi care au introdus inovații de produs, proces, organizaționale sau de marketing, inovații noi pe piață sau pentru firmă, precum și activități interne și externe de cercetare și dezvoltare, aceste date nu au fost folosite pentru a identifica potențialul de inovare al sectoarelor. În schimb, doar datele privind numărul de întreprinderi care au introdus cel puțin o inovație vor fi utilizate pentru cartografierea potențialului de inovare.

De asemenea, au fost utilizate și datele privind brevetele acordate tuturor inventatorilor naționali la nivelul subclasei IPC (Clasificare Internațională a Brevetelor) pentru perioada anilor 2018-2023, furnizate de Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI).

Pentru identificarea potențialului de inovare a industriilor, a fost aplicată o metodologie similară celei de identificare a potențialului economic curent și anume, o industrie este considerată că are potențial de inovare dacă prezintă o masă critică de activități și specializare și anume:

Specializarea, care măsoară dacă în termeni relativi, pentru fiecare zonă o industrie are întreprinderi mai inovatoare decât economia națională. Specializarea se măsoară utilizând Coeficientul Locației (QL) definit astfel:

$$LQ_i = (inn_i / inn) / (INN_i / INN)$$

unde,

$$LQ_i = \text{coeficientul de localizare pentru sectorul "i" în economia regională;}$$
$$inn_i = \text{numărul de întreprinderi inovatoare în industria "i" în economia regională;}$$
$$inn = \text{numărul total de întreprinderi inovatoare în regiune;}$$
$$INN_i = \text{numărul de întreprinderi inovatoare în industria "i" în economia națională.}$$

Valoarea LQ mai mare de 1 arată o specializare peste medie

și

- **Masa critică**, măsurată de numărul întreprinderilor inovatoare din zonă "inn_i". Specializarea nu este un criteriu suficient pentru a identifica industriile cu potențial de inovare, deoarece industriile prea mici sunt mai puțin relevante pentru dezvoltarea și implementarea politicilor. În acest sens, a fost luată în considerare și mărimea absolută a industriilor.

Valorile de prag sunt prezentate în Tabelul 2.

La identificarea potențialului de inovare au fost aplicate valorile-prag diferite pentru mai multe regiuni. Pentru regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia o industrie este definită ca fiind specializată dacă LQ este peste 1⁷. De asemenea, pentru regiunea de dezvoltare UTA Găgăuzia se consideră că o industrie are masă critică dacă are cel puțin o întreprindere inovatoare.

Tabelul 2: Valori-prag utilizate pentru cartografierea potențialului de inovare

	Dimensiunea (numărul de firme inovatoare)	Specializare (LQ)
Chișinău	4	1.25
UTA Găgăuzia	1	1

⁷Valorile critice pentru LQ sunt aceleași cu cele utilizate în cartografierea economică.



De asemenea, a fost calculată ponderea procentuală a brevetelor din toate brevetele acordate pentru șase ani: 2018-2023. Industriile cu o pondere procentuală de peste 1% sunt selectate ca având un potențial de inovare.

Procesul de analiză cantitativă a fost finalizat prin implementarea unui sondaj cuprinzător, completat de o serie de interviuri aprofundate desfășurate cu actori esențiali ce reprezintă Helixul Cvadruplu în RDG a Republicii Moldova. Acest cadru al Helixului Cvadruplu include diverse categorii de actori, precum agenții economici activi în regiune, administrația publică locală implicată în politicile de dezvoltare, organizațiile de cercetare-dezvoltare-inovare (CDI) care contribuie la avansul cunoașterii și inovării, precum și organizațiile care oferă suport pentru creșterea antreprenorială și dezvoltarea mediului de afaceri.

Pentru acest sondaj, chestionarul elaborat a fost proiectat nu doar pentru a colecta date relevante, ci și pentru a facilita o înțelegere mai clară a dinamicii interacțiunii dintre acești actori, în scopul identificării provocărilor și oportunităților existente în contextul economic regional.

Prin intermediul acestui instrument de cercetare, au fost analizate diverse aspecte legate de potențialul de dezvoltare, nevoile specifice ale actorilor implicați, nivelul de cooperare între părțile interesate și gradul de suport pe care aceștia îl primesc în cadrul actual de politici și programe regionale. În plus, au fost vizate și percepțiile actorilor cu privire la eficiența colaborării între sectorul public, privat, academic și cel al societății civile, precum și impactul pe care această cooperare îl are asupra inovării și competitivității în regiune, inclusiv:

- Profilul organizației respondente și activitatea sa de cercetare - dezvoltare, inclusiv nivelul de implicare în parteneriate de CDI;
- Managementul inovării, al noilor tehnologii și al cercetării, în sensul analizei:
 - obiectivelor de CDI pe care le are organizația;
 - nevoilor de intervenție în domeniul CDI;
- Analiza disponibilității de implicare în elaborarea și/sau implementarea unui document regional de politici în domeniul Specializării Inteligente.

Rezultatele obținute în urma sondajului sunt detaliat prezentate în Anexa 4 din cadrul acestui studiu. Acestea oferă o imagine clară asupra percepțiilor, opiniilor și experiențelor actorilor implicați. Analiza combinată a acestor rezultate a permis identificarea industriilor cu potențial de inovare, acestea fiind cele care au reușit să depășească pragurile prestabilite pentru cel puțin unul dintre criteriile aplicate conform metodologiei adoptate în cadrul studiului.

Metodologia analizei calitative

Domeniile preliminare identificate cu potențial pentru specializarea inteligentă au fost evaluate printr-o analiză calitativă realizată prin focus grup-uri organizate separat pentru fiecare domeniu. Fiecare focus grup a fost structurat astfel încât să nu depășească 4 ore, fiind organizat conform următoarei structuri:

- **Sesiune introductivă:**
 - În această etapă, s-a clarificat conceptul de specializare inteligentă și s-a oferit o prezentare detaliată a contextului regional, corelat cu cel național.



- Au fost explicate în detaliu fundamentul demersului, obiectivele vizate de focus grup, scopul și metodologia utilizată, astfel încât participanții să înțeleagă pe deplin sarcinile și scopurile atelierului.
- **Sesiune de lucru 1:**
 - În cadrul acestei sesiuni, s-a realizat validarea nișelor de specializare inteligentă propuse pentru sectorul în cauză, prin discuții direcționate asupra factorilor de influență specifici domeniului.
 - Au fost analizate avantajele competitive ale regiunii, situația forței de muncă și oportunitățile de formare disponibile.
 - A fost evaluată capacitatea de cercetare-inovare și au fost identificate exemple de colaborare deja existente în regiune.
 - De asemenea, au fost discutate în detaliu nevoile de dezvoltare ale sectorului pentru a asigura o evaluare completă.
 - Sesiunea s-a încheiat cu formularea unei viziuni de dezvoltare a domeniului, pe un orizont de timp până în anul 2030.
- **Sesiune de lucru 2:**
 - Participanții au identificat obiective concrete necesare pentru a atinge viziunea de dezvoltare propusă anterior.
 - De asemenea, au fost dezvoltate și detaliate idei de proiecte, menite să adreseze provocările existente, cu scopul de a elabora o listă preliminară de proiecte ce pot sprijini specializarea inteligentă a regiunii.
- **Sesiune finală:**
 - În această etapă, s-au prezentat rezultatele obținute în cadrul atelierului, concluziile principale și pașii următori necesari.
 - Sesiunea s-a încheiat cu un apel către un dialog continuu și deschis între actorii implicați, pentru a sprijini implementarea inițiativelor de specializare inteligentă.

1.2. Analiza cantitativă

1.2.1. Analiza contextului regional

1.2.1.1. Contextul socio-economic regional

Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia, situată în sudul Republicii Moldova, face parte din zona economică și geografică sudică a țării. Această autonomie are relații economice și de producție cu raioanele Cahul, Cantemir, Taraclia, Basarabeasca și Cimișlia din Regiunea de Dezvoltare „Sud”. La est, se învecinează cu regiunea Odessa din Ucraina.

Teritoriul Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia se întinde pe o suprafață de 1848 km², reprezentând 6,1% din teritoriul Republicii Moldova. Populația regiunii este de 161900 de locuitori, adică 4,6% din populația totală a țării, cu o densitate de 88 persoane/km², mai mică cu 29 de persoane decât media națională.

Găgăuzia este formată din trei raioane: Comrat, Ceadâr-Lunga și Vulcănești. Include un municipiu, două orașe, trei comune și douăzeci de sate. Majoritatea populației (75%) este stabilită în localități

cu peste 2000 de locuitori, iar 25% în sate mici, sub 2000 de locuitori. Satul Congaz, cu o populație de 14000 de persoane, este recunoscut drept cel mai mare sat din Europa. Din punct de vedere demografic, 40% din locuitori sunt stabiliți în orașe, iar 60% în mediul rural. Centrul administrativ al Găgăuziei este municipiul Comrat.

RDG se remarcă printr-o scădere demografică mai moderată în comparație cu alte regiuni de dezvoltare ale Republicii Moldova. Astfel, între anii 2018 și 2024, populația regiunii a scăzut de la 120488 la 115196 de persoane, ceea ce reprezintă o reducere de doar 4,4% (Figura 1). Această dinamică, mai puțin severă decât cea înregistrată în Nord și Sud, care au pierdut aproximativ 16% din populație în aceeași perioadă, sugerează o stabilitate demografică relativă a regiunii, însă provocările structurale, precum migrația și îmbătrânirea populației, continuă să afecteze sustenabilitatea socio-economică.

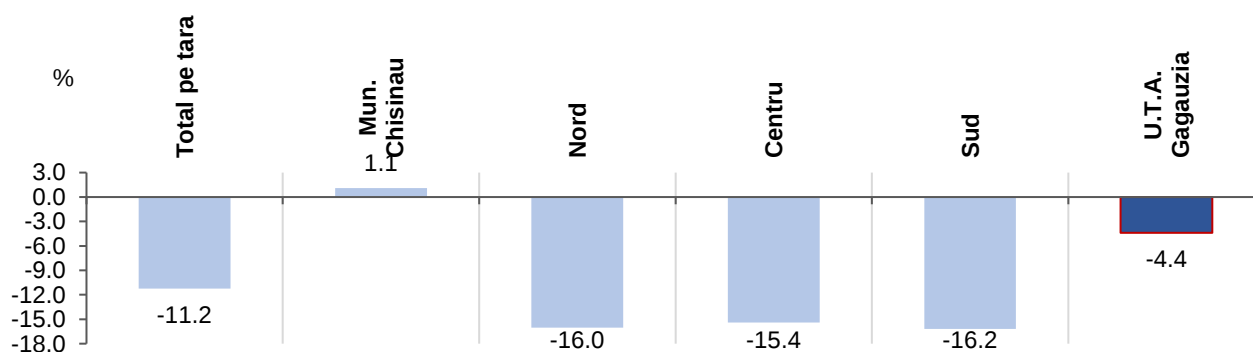
Comrat, centrul administrativ al RDG, menține o stabilitate demografică mai bună datorită concentrării serviciilor și a oportunităților economice. În contrast, localitățile rurale din Ceadâr-Lunga și Vulcănești sunt afectate mai sever de migrația externă, care reduce forța de muncă activă și limitează perspectivele de dezvoltare economică. Depopularea rurală este un fenomen persistent, cauzat de accesul redus la locuri de muncă și servicii, ceea ce încurajează plecarea tinerilor și a familiilor.

Deși rata migrației în RDG este mai mică decât în alte regiuni, aceasta are un impact negativ asupra pieței muncii. Populația activă este în continuă scădere, ceea ce limitează capacitatea regiunii de a dezvolta sectoare economice importante, precum agricultura. În plus, îmbătrânirea populației pune presiune pe sistemele de sănătate și asistență socială, în timp ce resursele disponibile pentru investiții în infrastructură și dezvoltare sunt tot mai reduse.

Până în anul 2024, RDG reușește să păstreze 96% din populația anului 2018, un procent semnificativ mai mare decât media națională, care se situează la 89%. Cu toate acestea, această stabilitate relativă nu poate compensa efectele migrației și declinului natalității. Spre deosebire de regiunea Sud, unde ponderea populației rurale este de 74,1%, RDG beneficiază de o distribuție mai echilibrată a populației, ceea ce oferă oportunități mai bune pentru dezvoltarea urbană.

Pentru a susține această reziliență demografică și a asigura o dezvoltare economică pe termen lung, RDG trebuie să adopte măsuri care să stimuleze natalitatea, să reducă migrația și să atragă investiții în infrastructură și sectoare economice emergente. Prin dezvoltarea oportunităților economice locale și îmbunătățirea condițiilor de viață, regiunea poate deveni mai atractivă pentru tineri și poate contribui la creșterea generală a Republicii Moldova.

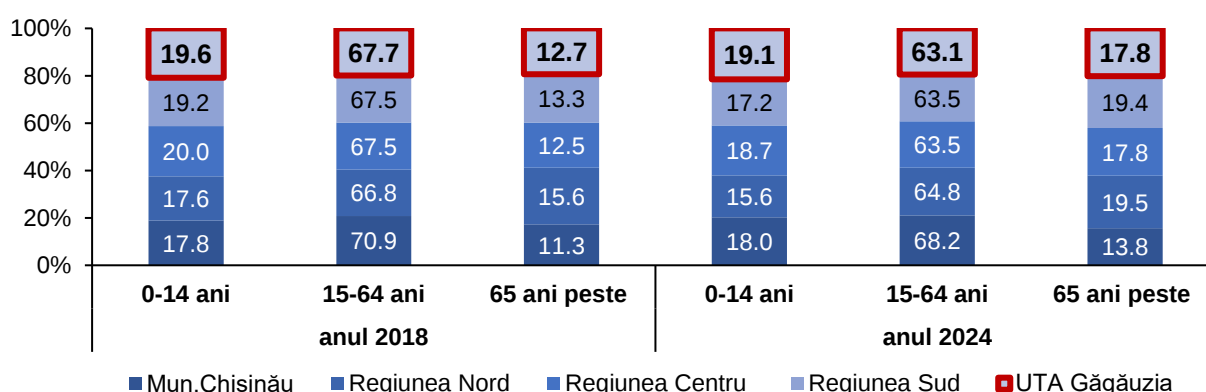
Figura 1: Dinamica numărului populației cu reședință obișnuită în anul 2024 față de anul 2018



Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)

Un aspect semnificativ al dinamicii demografice din RDG este îmbătrânirea populației, care devine tot mai evidentă în perioada anilor 2018-2024. Conform datelor actualizate pentru anul 2024, ponderea persoanelor de vârstă înaintată (65+ ani) a crescut la 17,8% din totalul populației regiunii, comparativ cu 12,7% în anul 2018 (Figura 2). Această creștere de 5,1 puncte procentuale reflectă procesul de îmbătrânire accelerată, care pune o presiune suplimentară asupra sistemelor de sănătate și protecție socială din regiune. Acestea sunt deja fragile, iar nevoile crescânde ale populației vârstnice vor necesita investiții suplimentare în infrastructură medicală și servicii sociale.

Figura 2: Repartizarea populației pe unele grupe de vârstă și pe regiuni, la începutul anilor 2018 și 2024



Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)

În același timp, ponderea populației active (15-64 ani) a scăzut semnificativ, de la 67,7% în anul 2018 la 63,1% în anul 2024, ceea ce indică o reducere considerabilă a forței de muncă disponibile. Acest declin este determinat în principal de migrația externă a persoanelor din segmentul activ, care caută oportunități economice mai bune în afara regiunii. Scăderea acestui segment de populație afectează negativ dezvoltarea economică și capacitatea regiunii de a susține creșterea în sectoare cheie, cum ar fi agricultura și industria prelucrătoare locală.

Totodată, ponderea copiilor și tinerilor (0-14 ani) a scăzut de la 19,6% în anul 2018 la 19,1% în anul 2024. Deși reducerea este mai puțin accentuată comparativ cu alte regiuni, această dinamică reflectă o natalitate scăzută și un declin general al populației tinere. Această situație va avea implicații pe termen lung asupra pieței muncii și asupra sustenabilității economice a regiunii.

Pe parcursul perioadei anilor 2023-2024, segmentul populației tinere și active (20-39 de ani) a înregistrat o scădere semnificativă, ceea ce afectează grav dezvoltarea economică a regiunii. Agricultura, un sector important în RDG, este deosebit de vulnerabilă la lipsa forței de muncă, iar perspectivele pentru modernizarea acestui sector sunt limitate din cauza migrației tinerilor. Lipsa tinerilor și a specialiștilor reduce capacitatea regiunii de a implementa inovații și de a stimula creșterea economică în sectoare emergente.

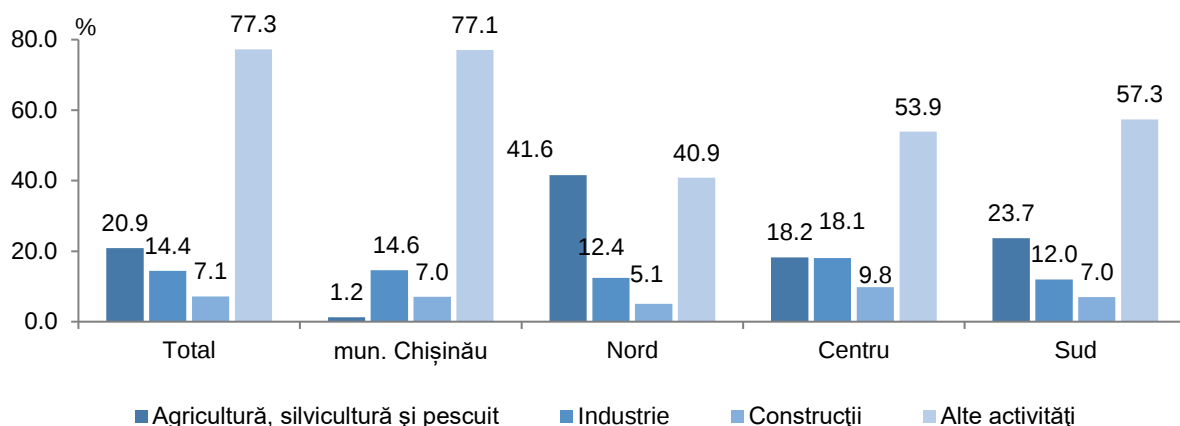
Datele Biroului Național de Statistică aferente forței de muncă în profil regional, care includ și UTA Găgăuzia ca parte a regiunii statistice Sud, relevă o economie a RDG cu o puternică dependență de agricultură, silvicultură și pescuit, ce însumează 23,7% din totalul activităților economice (Figura 3). Această proporție subliniază profilul agrar al regiunii, dar și expunerea sa ridicată la riscuri economice și climatice. În pofida contribuției importante a agriculturii, regiunea prezintă un nivel redus de diversificare economică în comparație cu alte părți ale țării.

Industria are o prezență modestă în structura economică a regiunii, cu o pondere de 12%, inferioară regiunilor Nord și Centru, unde acest sector este mai dezvoltat. Această situație indică oportunități neexploatate pentru dezvoltarea industrială, care ar putea fi valorificate prin investiții în tehnologii moderne și îmbunătățirea infrastructurii.

Sectorul construcțiilor este responsabil pentru doar 7% din activitățile economice, reflectând o activitate redusă în domeniul dezvoltării infrastructurii. Această pondere limitată poate frâna capacitatea regiunii de a atrage investiții noi și de a sprijini transformarea economică prin crearea de spații urbane sau industriale moderne.

Activitățile economice din domeniul serviciilor, comerțului și administrației publice contribuie cu 57,3% la economia regiunii. Deși această diversificare reduce dependența de agricultură și industrie, regiunea continuă să necesite investiții în sectoare noi și inovatoare pentru a susține o creștere economică pe termen lung.

Figura 3: Distribuția populației ocupate pe regiuni statistice și după activități economice, 2023



Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)

RDG întâmpină dificultăți importante în ceea ce privește piața muncii și absorbția forței de muncă în diferitele ramuri ale economiei. Astfel, conform datelor disponibile, forța de muncă totală în regiune, inclusă în cadrul regiunii statistice Sud, numără 141,6 mii persoane în anul 2023, fiind cea mai redusă dintre toate regiunile țării (Tabelul 3). Această situație evidențiază atât fenomenul de depopulare constantă, cât și migrația intensă a tinerilor și a persoanelor active, care aleg să plece în alte regiuni sau țări pentru a accesa oportunități mai favorabile.

Tabelul 3: Populația de 15 ani și peste după participarea la forța de muncă pe regiuni statistice în anul 2023 (mii persoane)

	Total	Regiuni statistice					
		Mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud (inclusiv UTA Găgăuzia)		
					2021	2022	2023
Forța de muncă, total	929.5	280.0	277.7	230.3	126.8	125.4	141.6
Populația ocupată	886.9	268.2	264.5	219.3	123.0	121.8	134.8
Șomeri BIM	42.6	11.7	13.1	11.0	3.8	3.6	6.8
Populația în afara forței de muncă	1,129.9	266.0	285.5	343.8	276.0	279.7	234.6
Tinerii din grupul NEET (15-29 ani)	91.2	30.1	21.9	22.8	22.3	19.7	16.4
Rata de participare la forța de muncă, %	45.1	51.3	49.3	40.1	31.5	30.9	37.6



	Total	Regiuni statistice					
		Mun. Chișinău	Nord	Centru	Sud (inclusiv UTA Găgăuzia)		
					2021	2022	2023
Rata de ocupare, %	43.1	49.1	47.0	38.2	30.5	30.1	35.8
Rata șomajului, %	4.6	4.2	4.7	4.8	3.0	2.8	4.8

Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (https://statistica.gov.md/ro/forta-de-munca-ocuparea-si-somajul-in-anul-2023-9430_61083.html)

Regiunea statistică Sud, datele căreia include RDG, numără în anul 2023 134,8 mii de persoane ocupate, însă rata de ocupare este de doar 35,8%, cea mai mică din țară și care a crescut în dinamica ultimilor trei ani cu 5,3% puncte procentuale (Tabelul 3). Acest nivel redus reflectă dificultăți semnificative în accesul la locuri de muncă și în dezvoltarea de noi oportunități economice pentru locuitorii regiunii. O proporție considerabilă a populației active este concentrată în agricultură, însă lipsa diversificării economice și a unei infrastructuri industriale bine dezvoltate contribuie la această situație.

De asemenea, rata de participare la forța de muncă în regiune este foarte scăzută, fiind de doar 37,6%, ceea ce indică o implicare limitată a locuitorilor în activitățile economice. Deși a crescut în anul 2023 cu 6,7 puncte procentuale față de anul 2022, această valoare scăzută este rezultatul unor factori precum migrația intensă a forței de muncă, numărul redus de oportunități de angajare și absența investițiilor în sectoare economice emergente. Respectiv, se conturează necesitatea unor intervenții strategice pentru a stimula ocuparea forței de muncă și pentru a reduce migrația prin diversificarea economiei și crearea unor locuri de muncă atractive la nivel local. Totodată, ele reflectă importanța investițiilor în infrastructură și în sectoare economice emergente pentru a valorifica potențialul regiunii.

Rata șomajului în UTA Găgăuzia, conform datelor Biroului Național de Statistică, a fost de 4,8% în anul 2023, comparativ cu 4,6% la nivel național. Aceasta este similară cu cea din Regiunea Centru, dar mai ridicată decât în Regiunea Nord și mun. Chișinău. Dinamica acestui indicator din anul 2020 până în anul 2023 este negativă, crescând cu 1,3 puncte procentuale (de la 3,5% la 4,8%). Această tendință negativă de creștere a șomajului este determinată de criza economică, demografică, precum și de cererea redusă de pe piața muncii. Totodată, această dinamică negativă reflectă provocările structurale ale pieței muncii din UTA Găgăuzia, caracterizată prin oportunități limitate și o concentrare excesivă în sectoare tradiționale precum agricultura, precum și evidențiază nevoia urgentă de diversificare economică și de stimulare a investițiilor în sectoare emergente sau industriale, pentru a crea locuri de muncă mai diverse și atractive, în special în mediul rural.

Relevanța acestor statistici pentru RDG la nivelul regiunii statistice Sud este confirmată și de datele preliminare ale Agenției de Ocupare a Forței de Muncă din UTA Găgăuzia, conform cărora în anul 2023, în RDG au fost angajate în câmpul muncii circa 34,2 mii de persoane din 35,5 de persoane active din punct de vedere economic iar rata șomajului în anul 2022 a constituit 3,6%⁸

O problemă semnificativă o reprezintă numărul tinerilor din grupul NEET (Not in Education, Employment, or Training). În UTA Găgăuzia, inclusă în regiunea statistică Sud conform datelor BNS, aproximativ 16,4 mii tineri se află în această categorie, evidențiind lipsa oportunităților de angajare pentru această grupă de vârstă. Această situație nu doar limitează dezvoltarea unei forțe de muncă

⁸ Proiectul Conceptului Strategiei de Dezvoltare Socială și Economică a UAT Găgăuzia pentru 2025 – 2030 <https://econutag.md/publichnye-konsultaczii-po-proektu-konczepczii-strategii-soczialno-ekonomicheskogo-razvitiya-ato-gagauziya-na-2024-2029-gody/>

calificate în regiune, dar accelerează și emigrarea tinerilor, care caută perspective mai bune în afara regiunii.

În contextul UTA Găgăuzia, inclusă în regiunea statistică Sud conform datelor BNS, ponderea tinerilor din categoria NEET evidențiază provocările majore cu care se confruntă regiunea în ceea ce privește integrarea acestei grupe de vârstă pe piața muncii. În anul 2023, numărul tinerilor NEET din regiune a scăzut la 16,4 mii, comparativ cu 19,7 mii în anul 2021, ceea ce indică o ușoară îmbunătățire. Cu toate acestea, raportat la dimensiunea forței de muncă, regiunea are una dintre cele mai ridicate proporții – 12% de tineri NEET comparativ cu celelalte regiuni ale țării (până la 10 la sută), indicând iarăși provocări structurale. Acestea includ predominanța agriculturii ca sector economic principal, lipsa diversificării economice și insuficiența programelor de formare profesională care să răspundă nevoilor tinerilor și cerințelor pieței muncii.

În contrast, regiunile Nord și Centru beneficiază de o structură economică mai diversificată, incluzând sectoare industriale mai dezvoltate, ceea ce contribuie la o integrare mai bună a tinerilor pe piața muncii. Municipiul Chișinău, deși are cel mai mare număr de tineri NEET, dispune de o piață a muncii mai dinamică, ceea ce oferă șanse mai mari de reducere a acestui fenomen pe termen mediu. Aceasta subliniază necesitatea politicilor regionale diferențiate pentru reducerea fenomenului NEET, adaptate la specificul fiecărei regiuni. Pentru RDG este crucială diversificarea economică, atragerea de investiții și crearea de oportunități atractive care să păstreze tinerii în regiune și să le ofere perspective economice reale.

RDG prezintă o evoluție complexă a indicatorilor economici, reflectând atât oportunități, cât și provocări în mediul de afaceri. Datele statistice din perioada anilor 2018-2023 relevă o creștere moderată a numărului de întreprinderi, o consolidare a veniturilor din vânzări, dar și o volatilitate semnificativă a profitului net. Aceste evoluții sugerează o capacitate de adaptare a regiunii la condițiile economice externe și interne, dar și necesitatea unor măsuri suplimentare pentru susținerea mediului de afaceri (Figura 4).

Astfel, numărul de întreprinderi din RDG a crescut cu 25% în anul 2023 față de anul 2018, de la 1636 la 2040 de întreprinderi. Această creștere indică o extindere semnificativă a activităților antreprenoriale și un mediu favorabil pentru inițiativele de afaceri locale. Comparativ cu anul 2022, creșterea de 2% arată o continuitate a tendinței pozitive, consolidând perspectivele regiunii pentru dezvoltarea economică.

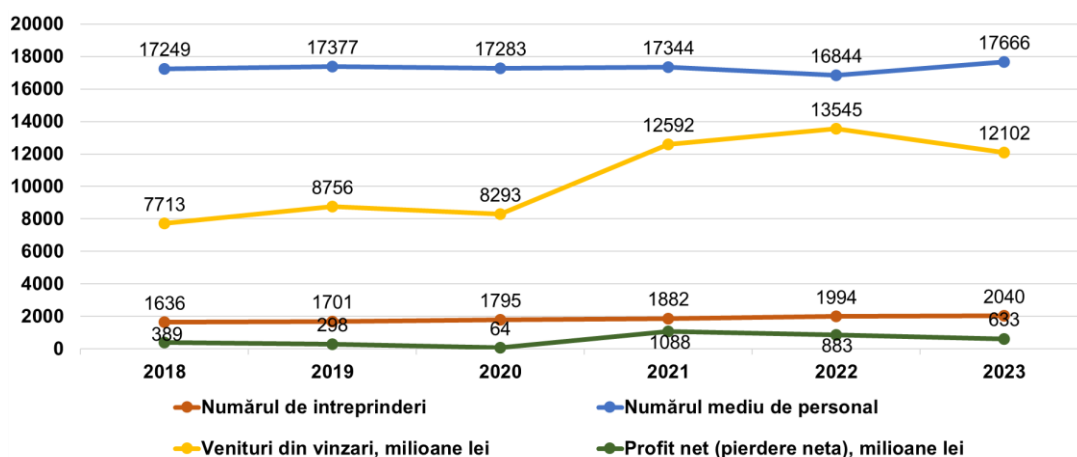
În ceea ce privește forța de muncă, numărul mediu de personal a înregistrat o creștere de 2% în anul 2023 față de anul 2018, ajungând la 17666 de angajați. Această creștere indică o redresare economică treptată și o intensificare a activității întreprinderilor, reflectată și prin creșterea de 5% față de anul 2022. Evoluția dată este un semn pozitiv al revenirii pieței muncii în regiune, dar necesită sprijin suplimentar pentru crearea de locuri de muncă mai stabile și atractive.

Veniturile din vânzări au crescut semnificativ, cu 57% în anul 2023 față de anul 2018, ajungând la 12102 milioane lei. Deși acest rezultat denotă o creștere robustă a performanței economice a întreprinderilor, scăderea de 11% față de anul 2022 arată o ușoară pierdere a impulsului, cu probabilitatea influenței factorilor externi, precum condițiile pieței și costurile ridicate ale materiilor prime.

În același timp, Evoluția profitului net a fost mai volatilă, cu o creștere impresionantă de 63% în anul 2023 față de anul 2018, dar și o scădere semnificativă de 28% față de anul 2022. Valoarea maximă înregistrată în anul 2021, cu un profit net de 1.088 milioane lei, a fost urmată de o scădere graduală,

cauzată de ajustările costurilor și provocările economice globale. Cu toate acestea, nivelul profitului net rămâne pozitiv, sugerând o capacitate de adaptare a întreprinderilor la condițiile economice schimbătoare.

Figura 4: Activitatea antreprenorială a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia



Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)

Indicatorii cheie ai dezvoltării antreprenoriale în RDG arată o tendință general pozitivă, dar și vulnerabilități în fața schimbărilor economice. Este important ca regiunea să continue să investească în infrastructură, să sprijine inovația și să îmbunătățească accesul la piețele externe pentru a consolida aceste rezultate.

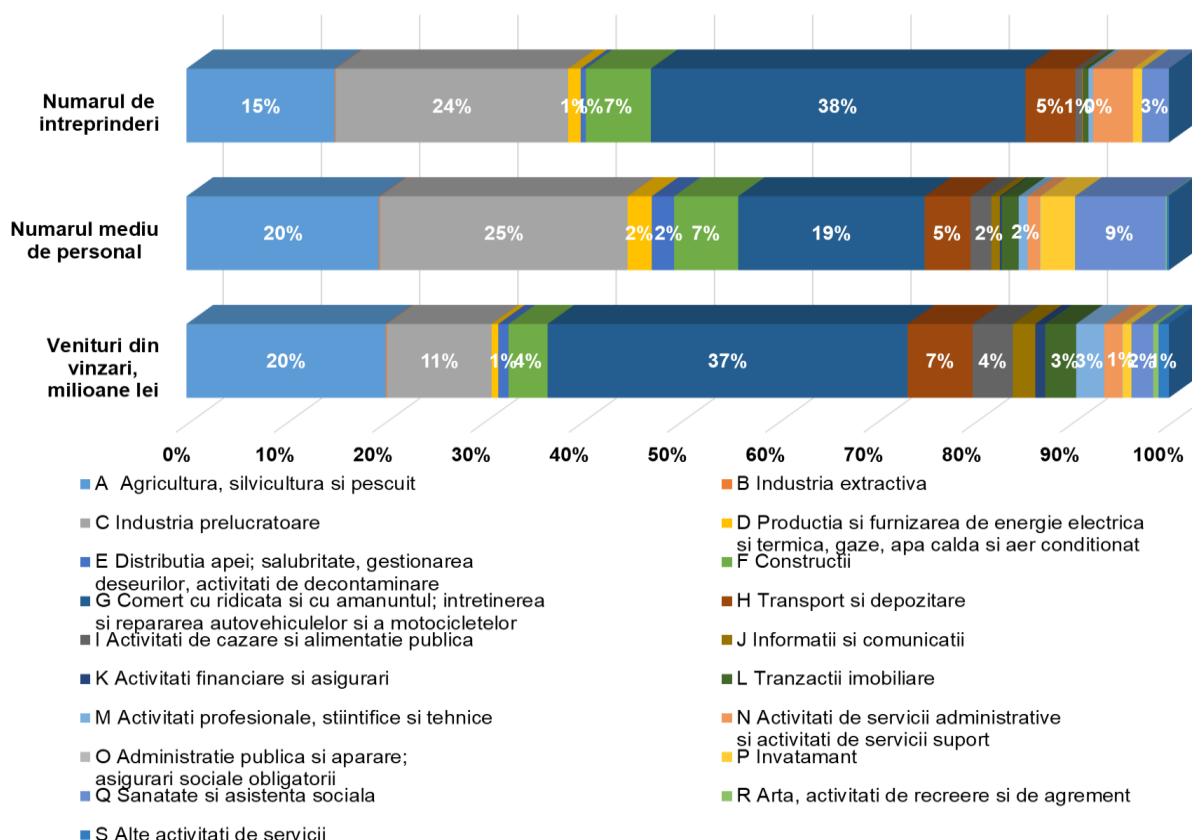
Structura economică a RDG, analizată pe baza mediei anilor 2018-2023 (Figura 5), scoate în evidență sectoarele cheie care contribuie semnificativ la economia regiunii și care se aliniază cu domeniile prioritare identificate cu potențial pentru specializarea inteligentă și care joacă un rol semnificativ în economia regiunii. Aceste sectoare sunt strâns legate de domeniile prioritare identificate pentru specializarea inteligentă. Datele reflectă o economie diversificată, în care agricultura are o pondere dominantă.

Astfel, agricultura, silvicultura și pescuitul reprezintă un sector de bază în economia RDG, contribuind cu 20% la veniturile din vânzări, cu 20% la numărul mediu de angajați și cu 15% la numărul de întreprinderi. Această pondere subliniază importanța strategică a sectorului agricol, în special în contextul lanțului valoric alimentar. Prin investiții în tehnologii moderne și soluții sustenabile, regiunea poate crește valoarea adăugată a acestui sector, transformându-l într-un model de agricultură competitivă și durabilă.

Industria prelucrătoare, care include și industria textilă, are o contribuție de 11% la veniturile totale, de 25% la numărul mediu de personal și de 24% la numărul de întreprinderi. Acest sector are un potențial semnificativ de dezvoltare în domeniul farmaceuticii și industriei textile și de confecții. Prin promovarea tehnologiilor avansate și a soluțiilor sustenabile, acestea pot deveni factori importanți pentru creșterea economică regională și pentru consolidarea poziției RDG pe piețele internaționale.

Comerțul, cu 37% din veniturile totale, 19% din numărul mediu de personal și 38% din numărul de întreprinderi, rămâne cel mai important sector economic al RDG. Deși nu face parte din domeniile prioritare S3, comerțul susține integrarea economică a regiunii și facilitează accesul produselor locale pe piețele externe. Dezvoltarea infrastructurii comerciale poate sprijini indirect celelalte sectoare prioritare și poate contribui la creșterea competitivității regiunii.

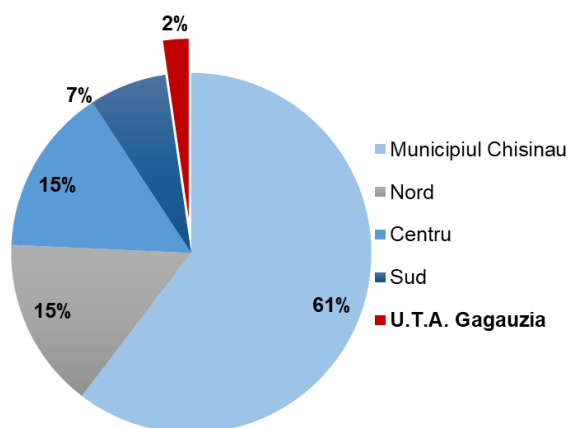
Figura 5: Structura economică a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia (media anilor 2018-2023)



Sursa de date: Biroul Național de Statistică (NBS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)

Analiza Produsului Intern Brut (PIB) pentru RDG în anul 2021 evidențiază o contribuție modestă la economia națională. Regiunea a înregistrat un PIB de aproximativ 5,57 miliarde lei, ceea ce reprezintă doar 2,3% din PIB-ul total al Republicii Moldova, care s-a ridicat la 242,08 miliarde lei (Figura 6). Această contribuție modestă plasează RDG mult în urma Municipiului Chișinău, care domină economia națională cu un PIB de 146,2 miliarde lei (60,4%), și a regiunilor Nord (15,3%) și Centru (15,0%).

Figura 6: Contribuția Regiunilor la formarea Produsului Intern Brut regional (% , 2021)



Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)

Această distribuție inegală reflectă caracterul predominant rural al economiei RDG, care depinde în principal de agricultura tradițională și de comerț, sectoare cu o valoare adăugată relativ scăzută. În comparație, Municipiul Chișinău beneficiază de un nivel înalt de urbanizare, infrastructură avansată și o concentrare semnificativă a activităților economice de înaltă valoare, precum industriile tehnologice și financiare.

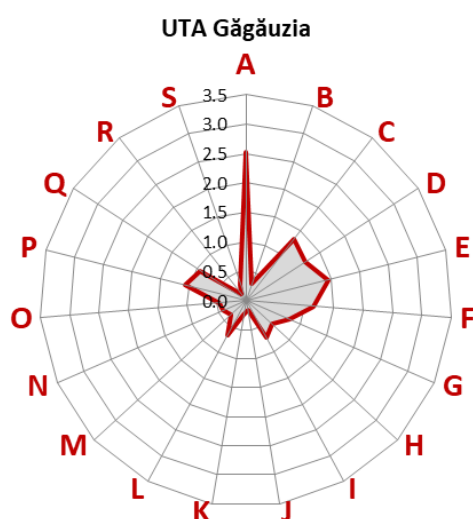
Pentru a reduce această disparitate și a-și crește contribuția la PIB-ul național, RDG trebuie să investească în dezvoltarea sectoarelor prioritare identificate pentru specializarea inteligentă. Domenii S3 precum "Lanț valoric alimentar durabil și inovativ", "Industrie textilă și de confecții inovatoare și funcțională", și "Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire" oferă oportunități majore pentru creșterea economică. Prin atragerea de investiții, modernizarea infrastructurii și sprijinirea inovațiilor, RDG poate deveni mai competitivă și mai bine integrată în economia națională.

Analiza modelului de specializare economică în RDG, utilizând datele privind ocuparea forței de muncă pentru perioada 2018-2023 (Figura 7), evidențiază o concentrare semnificativă în sectorul agriculturii, silviculturii și pescuitului, care domină economia regiunii. Această specializare subliniază dependența regiunii de activitățile agricole și resursele naturale, acestea reprezentând principalul motor economic pentru RDG.

Pe lângă agricultură, regiunea demonstrează o specializare relativă și în domeniul producției și furnizării de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat, ceea ce reflectă o infrastructură dezvoltată în acest sector, dar cu un impact economic limitat în ansamblu. Industria prelucrătoare, deși are o contribuție modestă, ar putea reprezenta o oportunitate pentru diversificarea economică și creșterea valorii adăugate, în special în cadrul sectoarelor prioritare identificate pentru specializarea inteligentă.

Figura 7 prezintă modelul de specializare economică a RDG, calculat pe baza câtului locației (location quotient), evidențiind sectoarele cu o concentrare mai mare a ocupării față de media națională. Aceste date oferă un punct de plecare pentru dezvoltarea strategiilor regionale, axate pe valorificarea potențialului existent și atragerea de investiții în domenii cu perspective de creștere economică.

Figura 7: Modelul de specializare economică a regiunii



Notă: Specializarea este calculată utilizând câtul locației) **A** Agricultură, silvicultură și pescuit; **B** Industria extractivă; **C** Industria prelucrătoare; **D** Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat; **E** Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare; **F** Construcții; **G** Comerț cu ridicata și cu amănuntul; **H** Întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor; **I** Transport și depozitare; **J** Activități de cazare și alimentație publică; **K** Informații și comunicații; **L** Activități financiare și asigurări; **M** Tranzacții imobiliare; **N** Activități profesionale, științifice și tehnice; **O** Activități de servicii administrative și activități de servicii suport; **P** Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii; **Q** Învățământ; **R** Sănătate și asistență socială; **S** Activități de recreere și de agrement; **T** Alte activități de servicii personale.

Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)



1.2.1.2. *Infrastructură și accesibilitate*

Regiunea de Dezvoltare Găgăuzia include 26 unități administrative de nivelul I, organizate în 3 orașe (Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești) și 23 de sate (comune și localități componente, precum și 3 unități administrative de nivelul II în 3 raioane/autorități teritoriale (Comrat, Ceadâr-Lunga și Vulcănești), fiecare având propriile structuri administrative și de conducere.

RDG dispune și de o infrastructură eficientă de suport a afacerilor, care include zone economice libere, parcuri industriale și platforme multifuncționale și anume:

Parcuri industriale (PI)⁹

Parcul industrial reprezintă o zonă bine delimitată, echipată cu infrastructură tehnică și de producție, destinată desfășurării de activități economice, în special producție industrială, servicii, aplicarea cercetărilor științifice și/sau dezvoltare tehnologică, beneficiind de facilități specifice pentru a valorifica resursele umane și materiale ale unei regiuni. Până la moment, în baza Legii 182/2010 cu privire la parcurile industriale (Figura 8) în RDG a fost creat și este activ Parcul Industrial „Comrat” (în baza proprietății publice) amplasat pe un teren cu suprafața de 14,8983 ha.

Zone Economice Libere (ZEL)¹⁰

RDG găzduiește **ZEL "Valcaneș"** (Figura 8), care a fost înființată în anul 1998 pentru o perioadă de 37 de ani¹¹. Aceasta administrează 4 subzone cu o suprafață totală de circa 200 hectare, respectiv în municipiul Vulcănești (2 subzone - 107ha); Municipiul Comrat (32,3 ha) și municipiul Ceadir-Lunga (42 ha).

În cadrul ZEL activează 31 de rezidenți (în subzona Vulcănești și în subzona Comrat)¹², principalii fiind:

- „DK-Intertrade” - producția de băuturi alcoolice;
- „Terra Impex” - producția de plasă pentru construcții;
- „Industrial Invest” - producția de ulei de încălzire;
- „Altis Impex” - producția de făină;
- „Simart Company” - producția de ulei de floarea soarelui.

Subzona Ceadâr Lunga este situată la doar 3 km de centrul orașului, cu acces la drumul național R36 (Basarabeasca, Ceadâr-Lunga, Comrat și Cantemir), precum și la linia de cale ferată care leagă comuna Basarabeasca de punctul vamal feroviar de la frontiera cu Ucraina și cu portul Giurgiulești. Terenul de 42 de hectare este situat lângă zona industrială existentă a municipiului.

Subzona Comrat este situată în partea de nord a municipiului Comrat, la numai 4 km distanță de centru, de asemenea cu acces direct la drumul european E584, care leagă orașele Poltava (Ucraina) și Galați (România).

Conform raportului Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, ZEL Valkaneș angajează 7,9% din totalul angajaților celor 7 ZEL-uri care activează în RM. Volumul investițiilor atrase pentru întreaga

⁹ Raport privind activitatea Parcurilor industriale din Republica Moldova, în anul 2023 https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2024/07/Raport_activitate_PI_2023.pdf

¹⁰ Raport privind activitatea Zonelor Economice Libere din Republica Moldova, anul 2023, https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2024/07/Raport_activitate_ZEL_2023-1.pdf

¹¹ Free Economic Zone "Vulcanesti"

¹² Datele privind anul 2023

perioadă de activitate a ZEL-ului este de 24,4 milioane USD, ceea ce reprezintă 5,4% din totalul investițiilor atrase în ZEL-urile din țară.

Figura 8: Zonele economice libere și Parcurile industriale



Sursa: Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Activitatea ZEL în anul 2023 https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2024/07/Raport_activitate_PI_2023.pdf

Platforme multifuncționale (PIM)

Platforma industrială multifuncțională este o zonă delimitată, aflată în proprietatea publică a unității administrativ-teritoriale, echipată cu infrastructura necesară, destinată desfășurării activităților economice, în principal din sectorul industrial, pentru valorificarea resurselor umane și materiale ale regiunii respective. PIM-urile sunt concepute ca locații complet echipate cu utilități necesare, transformându-le în "centre de excelență" pentru dezvoltarea industrială. Regiunea găzduiește **Platforma Industrială Multifuncțională (PIM) Ceadâr-Lunga**, care este situată în partea de nord a municipiului Ceadâr-Lunga, la aproximativ 3 km de centrul orașului. Aceasta ocupă un teren de tip greenfield cu o suprafață de circa 7 hectare, aflat în imediata apropiere a Zonei Economice Libere "Valkaneș", subzona Ceadâr-Lunga. PIM Ceadâr-Lunga beneficiază de o amplasare strategică, având acces la drumurile naționale R36 (Basarabeasca – Ceadâr-Lunga – Taraclia) și R37 (Ceadâr-Lunga – Comrat – Cantemir). De asemenea, este conectată la o linie feroviară care leagă municipiul de Basarabeasca, punctul vamal cu Ucraina, și portul Giurgiulești. Scopul principal al acestei platforme este de a spori competitivitatea, productivitatea și ocuparea forței de muncă în sectorul industrial la nivel regional.

Crearea acestei platforme face parte dintr-un program-pilot aprobat de Guvernul Republicii Moldova la 13 octombrie 2020, care prevede dezvoltarea a 18 Platforme Industriale Multifuncționale în diverse raioane ale țării. Obiectivul principal al programului este asigurarea dezvoltării regionale durabile și utilizarea eficientă a resurselor umane, prin creșterea competitivității și productivității în sectorul industrial.



Incubatoare de afaceri (IA)

De asemenea, în RDG activează Incubatorul de Afaceri din Ceadâr-Lunga, inaugurat oficial la 10 iulie 2014. Acesta a devenit un pilon important în susținerea și dezvoltarea antreprenoriatului local din regiune. La momentul deschiderii, incubatorul a găzduit inițial 12 întreprinderi din diverse sectoare economice, cu obiectivul de a ajunge la 22 de întreprinderi mici până la sfârșitul anului respectiv, creând astfel aproximativ 60 de locuri de muncă.

Incubatorul este un instrument de sprijin eficient a RDG, care oferă un sprijin cuprinzător micilor întreprinderi pe tot parcursul punerii în aplicare a proiectelor sale - de la formare și elaborarea planului de afaceri până la producția de produse sau servicii finite. Întreprinderile incubate beneficiază de spații de birouri și de producție cu toate comunicațiile în condiții avantajoase, cu scopul de a încuraja spiritul antreprenorial și de a consolida competențele de gestionare.

În anul 2023, IA Ceadâr-Lunga a găzduit 20 de rezidenți, înregistrând o rată de ocupare de 100%.

De asemenea, regiunea dispune de un **incubator de inovare** "InnoCenter"¹³, scopul căruia este de a crea o infrastructură de inovare pentru a crește competitivitatea regiunii prin dezvoltarea IMM-urilor de înaltă tehnologie, comercializarea și transferul de tehnologii bazate pe cunoștințe intensive.

Grupurile de Acțiune Locală (GAL)

Programul „*Susținerea Agriculturii și Dezvoltării Rurale în UTA Găgăuzia și raionul Taraclia*” (SARD), o inițiativă a Uniunii Europene implementată de PNUD în Republica Moldova pe o durată de trei ani, a avut un impact semnificativ în dezvoltarea economică și socială a regiunii. Acest program a contribuit la sporirea atractivității regiunii atât pentru investitori internaționali, cât și pentru antreprenorii locali, oferind un cadru care favorizează dezvoltarea de produse cu valoare adăugată mare, orientate spre export. Integrarea unor servicii moderne și dezvoltarea unei infrastructuri adecvate au crescut competitivitatea economică regională, atrăgând întreprinderi interesate să profite de oportunitățile oferite pe piața internațională și contribuind astfel la creșterea economică sustenabilă și diversificarea bazei de afaceri locale.

Unul dintre principalele rezultate ale programului SARD a fost înființarea a **opt Grupuri de Acțiune Locală (GAL)**, care acoperă o mare parte din zonele rurale ale UTA Găgăuzia și raionul Taraclia, extinzându-se și în raioanele învecinate¹⁴. Aceste GAL-uri (Figura 9) au fost sprijinite prin sesiuni de instruire, mentorat, asistență tehnică și îndrumare, ceea ce le-a permis să stabilească relații de cooperare și să-și dezvolte propriile strategii locale. Activitățile fiecărui GAL implică grupuri de localități rurale cu o populație variind între 11.000 și 34.500 de locuitori, fiecare fiind reprezentată în mod echitabil de membrii săi, care includ diverse părți interesate.

GAL „ECO Bugeac”, ce reunește localități precum Avdarma, Chiriet-Lunga, Joltai și altele, promovează dezvoltarea socio-economică prin asigurarea unor condiții de trai moderne și sustenabile, cu accent pe producția agricolă ecologică. În paralel, „Găgăuz Korafłari” se axează pe revitalizarea tradițiilor locale și dezvoltarea turismului rural, utilizând resurse naturale și infrastructura existentă pentru a stimula economia și cultura locală.

Un alt exemplu este GAL „Cișmeaua Sudului”, care își propune să promoveze diversitatea produselor alimentare procesate, să atragă turiști și să îmbunătățească coeziunea teritorială în microregiunea

¹³ Incubatorul de inovare "InnoCenter" <https://kdu.md/ro/structura-universit-ii/centre/innocenter>

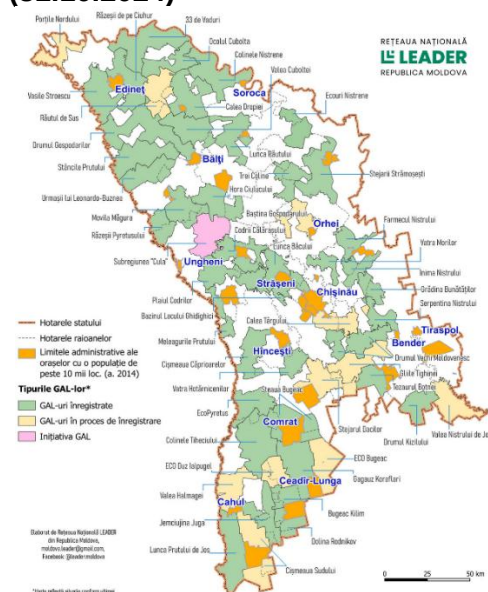
¹⁴ https://www.leadermoldova.eu/ro/assets/sard1b_ro.pdf

sa. „ECO Düz Yalpuge”, în schimb, se concentrează pe cooperarea interetnică și dezvoltarea durabilă prin diversificarea activităților economice și a infrastructurii socio-culturale.

GAL-uri precum „Perla Sudului”, „Bugeac Kilim”, „Steaua Bugeacului” și „Valea Izvoarelor” urmăresc obiective similare, de la promovarea afacerilor mici și medii, la îmbunătățirea infrastructurii și atragerea investițiilor. Aceste inițiative contribuie la menținerea tradițiilor culturale și la crearea unor noi oportunități economice, fie prin turism, fie prin dezvoltarea produselor agricole ecologice.

Aceste GAL-uri joacă un rol important la sporirea atractivității regiunii atât pentru investitorii internaționali, cât și pentru antreprenorii locali interesați să dezvolte produse cu valoare adăugată ridicată, destinate exportului. Prin furnizarea de servicii moderne și infrastructură adecvată, aceste structuri sprijină consolidarea competitivității economice regionale și atrag întreprinderi care doresc să valorifice oportunitățile pieței internaționale, contribuind astfel la o creștere economică durabilă și la diversificarea economiei locale.

Figura 9: Harta Grupurilor de Acțiune Locală din Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia (31.10.2024)



Sursa: Grupurile de Acțiune Locală (GAL) <https://leaderin.md/gal-moldova/>

De asemenea, în RDG, există deja inițiative bine stabilite de colaborare între agenții economici, care demonstrează un grad avansat de organizare și capacitatea de a dezvolta proiecte comune menite să stimuleze economia locală. O astfel de inițiativă este reprezentată de **Asociația Producătorilor Agricoli din Găgăuzia „Agro Oguz”**, care reunește 40 agenți economici din sectorul agricol. Această asociație a inițiat un proiect inovativ, intitulat **„Dezvoltarea inovativă a întreprinderilor agricole și de prelucrare din regiune prin construcția unui complex de depozitare și ambalare a produselor”**. Valoarea totală a proiectului se ridică la 43 045,43 mii lei.

O altă inițiativă colaborativă notabilă este **Cooperativa Antreprenorială ALMONDS COMPANY**, care reunește cinci agenți economici specializați în cultivarea migdalilor. Această cooperativă reprezintă un exemplu de nișare economică și de valorificare a potențialului agricol al regiunii, promovând un model de afaceri bazat pe colaborare și diversificare a culturilor.

De asemenea, Asociația Oamenilor de Afaceri din Găgăuzia **„NEXT”** grupează 35 de agenți economici din diverse sectoare de activitate, oferind un spațiu de interacțiune și suport reciproc între

antreprenori. Prin intermediul acestei asociații, mediul de afaceri din RDG beneficiază de oportunități de dezvoltare comună, acces la resurse, dar și de promovarea unei culturi antreprenoriale solide, orientate spre inovare și extinderea piețelor.

Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova (CCI a RM)¹⁵

Regiunea beneficiază de reprezentanța celei mai mari asociații de afaceri din Moldova, care reunește peste 1100 membri, întreprinderi mari, mici și mijlocii din toate ramurile economiei, și acționează ca un catalizator pentru dezvoltarea economică regională. Prin intermediul CCI a RM în UTA Găgăuzia¹⁶ care întrunește 75 agenți economici, mediul de afaceri din regiune beneficiază de suport în accesarea piețelor externe, consiliere și reprezentare în relațiile cu autoritățile publice.

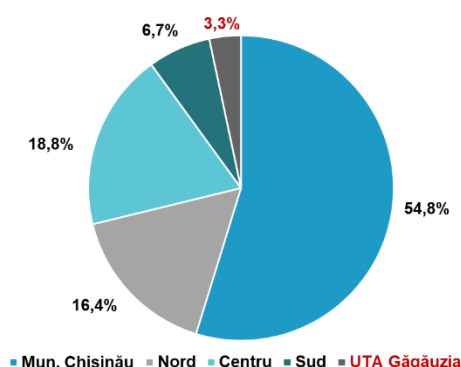
Astfel, inițiativele menționate confirmă faptul că în RDG există deja un fundament solid pentru colaborare și cooperare între agenții economici, iar structurile existente pot fi utilizate ca platforme pentru dezvoltarea viitoarelor proiecte în cadrul unei strategii de specializare inteligentă. Colaborările actuale reflectă atât potențialul economic al regiunii, cât și angajamentul actorilor locali de a-și uni eforturile pentru a depăși provocările și a valorifica oportunitățile economice

1.2.1.3. Activitatea de inovare și cercetare-dezvoltare

În perioada anilor 2021-2022, ponderea întreprinderilor inovatoare la nivel național, care au introdus cel puțin o inovație în domeniul produselor, proceselor, organizației sau marketingului, a constituit 11,41%, conform datelor Biroului Național de Statistică¹⁷, care a analizat 3681 de întreprinderi în cercetarea statistică aferentă activității de inovare a mediului de afaceri (Tabelul 4).

Pentru RDG, această pondere a fost de doar 3,3%, reprezentând cea mai scăzută contribuție în raport cu alte regiuni ale Republicii Moldova (Figura 10). Acest fapt reflectă nivelul redus al activităților de inovare în regiune, care se confruntă cu o capacitate limitată de a implementa practici inovatoare în comparație cu alte zone, precum municipiul Chișinău, unde resursele și investițiile sunt mai abundente. În RDG, activitățile inovative sunt mai restrânse ca diversitate, iar impactul economic generat de acestea, inclusiv cifra de afaceri a noilor produse, rămâne modest.

Figura 10: Structura întreprinderilor inovatoare pe regiuni de dezvoltare, anii 2021-2022



Sursa: Cercetarea statistică vizând inovarea, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

¹⁵ Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova <https://chamber.md/>

¹⁶ Registrul Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova <https://chamber.md/registrul-membrii-cci/>; <https://gagauzia.chamber.md/>

¹⁷ Cercetarea statistică privind activitatea de inovare a întreprinderilor din Republica Moldova în anii 2021-2022 https://statistica.gov.md/ro/print/rezultatele-activitatii-de-inovare-a-intreprinderilor-in-republica-moldova-in-an--9794_60858.html

Această situație poate fi explicată prin structura economică specifică regiunii, caracterizată de o orientare puternic agricolă și de o slabă dezvoltare a sectorului industrial avansat sau a infrastructurii necesare pentru cercetare și dezvoltare. Lipsa resurselor și investițiilor limitează semnificativ posibilitatea întreprinderilor de a adopta tehnologii avansate sau de a dezvolta produse competitive. În acest context, întreprinderile din RDG se axează în principal pe inovații simple, cum ar fi adaptarea unor metode de marketing mai eficiente.

Ponderea întreprinderilor care au introdus inovații de produse în RDG este de 3,5%, semnificativ sub media națională de 4,6%, subliniind dificultățile în crearea de noi produse. În ceea ce privește procesele, doar 2,7% dintre întreprinderi au implementat inovații, fiind cea mai redusă rată din țară. De asemenea, inovațiile organizaționale sunt prezente doar în 4,4% din cazuri, semnalând o reticență sau o capacitate scăzută de adoptare a noilor metode de management intern. Totuși, inovațiile de marketing sunt puțin mai frecvente, atingând 8%, ceea ce reflectă eforturile întreprinderilor de a-și îmbunătăți poziția pe piață în ciuda constrângerilor existente (Tabelul 4).

Analiza sectorială a RDG indică o concentrare redusă a întreprinderilor inovatoare în sectoare economice avansate. Cele mai multe întreprinderi inovatoare sunt active în agricultură și industrii tradiționale, ceea ce limitează diversitatea tipurilor de inovații implementate și contribuția acestora la dezvoltarea economică regională. Spre deosebire de alte regiuni, unde sectorul industrial sau serviciile generează o parte semnificativă a activităților de inovare, în RDG nu se observă astfel de tendințe puternice.

Tabelul 4: Activități de inovare în profil regional

	Moldova	Chișinău	Nord	Centru	Sud	UTA Găgăuzia
Dimensiunea eșantionului (# întreprinderi)	3681	2356	471	580	161	113
Inovatori (% din toate întreprinderile)	11.4%	9.8%	14.6%	13.6%	17.4%	12.4%
Inovatori de produse (% din toate întreprinderile)	4.6%	4.8%	4.5%	3.8%	5.0%	3.5%
Inovatori de procese (% din toate întreprinderile)	4.9%	4.7%	5.7%	4.7%	8.1%	2.7%
Inovatori organizaționali (% din toate întreprinderile)	6.2%	5.2%	7.2%	8.6%	10.6%	4.4%
Inovatori de marketing (% din toate întreprinderile)	7.7%	6.7%	8.7%	10.5%	9.9%	8.0%
Inovații noi pe piață (% din inovatorii de produse)	48.8%	50.4%	33.3%	68.2%	37.5%	0.0%
Inovații noi pentru întreprindere (% din inovatorii de produse)	61.9%	58.4%	85.7%	59.1%	62.5%	50.0%
Activități proprii de cercetare și dezvoltare	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Activități externe de cercetare și dezvoltare	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%

Sursa: Cercetarea statistică vizând inovarea, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Notă: Rezultatele sunt calculate cumulând rezultatele CAEM dezagregate la 3 nivel de unități. Nu au fost utilizate ponderile din industrie.

Inovațiile de marketing sunt printre cele mai frecvente în regiune, evidențiind eforturile întreprinderilor locale, în special a celor mici și mijlocii, de a-și îmbunătăți competitivitatea pe piața locală. Aceste inovații sunt orientate spre adaptarea la cerințele clienților și optimizarea strategiilor de promovare, dar nu sunt susținute de investiții în cercetare-dezvoltare sau de infrastructură tehnologică avansată.

Cu toate acestea, RDG nu înregistrează activități proprii sau externe de cercetare-dezvoltare, ceea ce confirmă lipsa infrastructurii și a resurselor necesare pentru implementarea de inovații complexe.

Această absență afectează în mod direct capacitatea regiunii de a dezvolta produse și servicii competitive pe piața națională și internațională.

Cifra de afaceri generată de noile produse din RDG este modestă, reflectând un potențial economic nevalorificat. Întreprinderile din regiune se concentrează mai degrabă pe inovații adaptative, cum ar fi îmbunătățirea proceselor organizaționale și adoptarea unor metode mai eficiente de management.

Pentru a depăși aceste provocări, RDG ar avea nevoie de programe dedicate care să sprijine digitalizarea și accesul la tehnologii accesibile. De asemenea, dezvoltarea infrastructurii regionale și implementarea unor măsuri care să stimuleze inovarea în sectoarele tradiționale ar putea contribui la valorificarea mai eficientă a potențialului economic al regiunii.

Activitatea de brevetare reprezintă un indicator central al capacității inovative regionale. Conform datelor Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (Tabelul 5), majoritatea inventatorilor naționali provin din Chișinău (83%), ceea ce explică și concentrarea brevetelor acordate în capitală (88,5% din total). În contrast, RDG contribuie cu doar 1% din totalul inventatorilor și brevetelor acordate la nivel național, reflectând o activitate inovativă modestă în regiune.

În perioada anilor 2019-2023, RDG a înregistrat un total de 25 de brevete acordate, ceea ce corespunde unei ponderi de 1% din totalul național. Numărul brevetelor acordate a fluctuat în acest interval, atingând un maxim în anul 2019 și anul 2022, când au fost acordate câte 9 brevete. În anul 2023, s-au acordat doar 3 brevete în RDG, ceea ce indică o scădere a activității inventatorilor față de anii anteriori.

Tabelul 5: Cereri de brevet în profil regional

	Inventatori naționali ¹⁸		Brevete acordate: Prima secțiune, clasă și subclasă IPC						
	Volum (persoane)	%- pondere	Volum (număr)						%- pondere
			2019	2020	2021	2022	2023	Total	
Chișinău	4336	83.0%	524	439	482	433	363	2241	88.5%
Nord	250	4.8%	15	11	12	13	5	56	2.2%
Centru	404	7.7%	34	44	41	28	32	179	7.1%
Sud	102	2.0%	6	5	3	1	4	19	0.8%
UTA Găgăuzia	51	1.0%	9	3	1	9	3	25	1.0%
TDS Nistrului	84	1.6%	1	0	6	1	3	11	0.4%
Moldova	5227		589	502	545	485	410	2531	

Sursa: Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI).

Comparativ cu alte regiuni, RDG se află printre ultimele locuri la capitolul brevetare, cu un număr redus de inventatori locali. Totuși, faptul că regiunea a reușit să mențină o activitate constantă, chiar dacă limitată, în domeniul brevetării sugerează un potențial de dezvoltare care ar putea fi valorificat prin investiții și programe de sprijin dedicate.

Cu toate acestea, analiza cererilor de brevet din RDG, conform datelor din Tabelul 6, relevă un interes crescut al inventatorilor pentru sectoarele industriei alimentare, fabricării produselor chimice, produselor farmaceutice și altor industrii conexe, fiecare dintre acestea având o relevanță directă pentru domeniile cu potențial de specializare inteligentă identificate. Aceste domenii nu doar că

¹⁸ Repartizarea geografică a inventatorilor naționali (Numărul de inventatori sunt numere agregate pentru mai mulți ani, dar nu se specifică care ani) http://www.db.agepi.md/inventions/panorama/1#columnchart_16.

reflectă structura economică a regiunii, dar confirmă și potențialul de transformare economică pe care îl poate genera inovația.

Industria alimentară se evidențiază ca domeniul cu cea mai mare pondere în cererile de brevet, reprezentând 33,9% din total. Această tendință subliniază importanța procesării resurselor locale, modernizării tehnologice și creșterii competitivității produselor alimentare pe piața națională și internațională. Fabricarea băuturilor, cu 5,3% din cererile de brevet, completează această imagine, demonstrând eforturi de diversificare și îmbunătățire a produselor, consolidând astfel poziția industriei alimentare în regiune.

Fabricarea produselor chimice de bază și a altor produse agrochimice însumează 7,5% din cererile de brevet, reflectând interesul pentru soluții inovative care sprijină agricultura locală, cum ar fi îngrășămintele și produsele de protecție a culturilor. Aceste brevete evidențiază importanța inovării în asigurarea sustenabilității și creșterii eficienței în agricultură, un domeniu central pentru RDG.

Produsele farmaceutice ocupă locul doi ca pondere, cu 24,2% din cererile de brevet, indicând un interes deosebit pentru dezvoltarea de produse inovative în domeniul sănătății și îngrijirii. Utilizarea resurselor naturale unice și aplicarea biotehnologiilor subliniază potențialul acestui sector de a contribui la creșterea economică și la sănătatea publică.

Fabricarea săpunurilor, detergenților și produselor cosmetice are o pondere de 4,3% din cererile de brevet, reflectând eforturile de a dezvolta produse de îngrijire ecologice, bazate pe resurse locale. Acest sector evidențiază conexiunile între biochimie și industriile alimentară și farmaceutică, confirmând un potențial transversal în utilizarea resurselor naturale ale regiunii.

De asemenea, fabricarea dispozitivelor și aparatelor medicale și stomatologice, cu aceeași pondere de 4,3%, indică un interes pentru tehnologii avansate în domeniul sănătății. Acest sector demonstrează o orientare către inovare, cu aplicații practice care pot îmbunătăți calitatea vieții și competitivitatea regiunii.

Pe lângă acestea, sectoarele de fabricare a mașinilor și utilajelor de utilizare generală și fabricarea componentelor electronice dețin ponderi mai mici, dar sugerează un potențial de inovare general pentru RDG. Aceste domenii, deși încă în stadii incipiente, pot deveni surse importante de diversificare economică și creștere a capacității tehnologice a regiunii în viitor.

Aceste tendințe subliniază diversitatea și potențialul regiunii în mai multe sectoare economice, iar inovațiile brevetate pot juca un rol esențial în creșterea competitivității și valorificarea oportunităților economice în RDG.

Tabelul 6: Domeniile de interes ale solicitanților naționali (2018-2023) din Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia, conform Clasificatorului Activităților din Economia Moldovei

CAEM rev.2		Brevete / Prima secțiune, clasă și subclasă IPC	În raport cu regiunea (%-pondere)
C10	Industria alimentară	54.5	33.9%
C110	Fabricarea băuturilor	8.5	5.3%
C201	Fabricarea produselor chimice de bază, a îngrășămintelor și produselor azotoase; fabricarea materialelor plastice și a cauciucului sintetic, în forme primare	12	7.5%
C204	Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere, cosmetice și de parfumerie	7	4.3%
C21	Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	39	24.2%

CAEM rev.2		Brevete / Prima secțiune, clasă și subclasă IPC	În raport cu regiunea (%-pondere)
C261	Fabricarea componentelor electronice	3	1.9%
C265	Fabricarea de echipamente de măsură, verificare, control și navigație; producția de ceasuri	1	0.6%
C282	Fabricarea altor mașini și utilaje de utilizare generală	7	4.3%
C283	Fabricarea mașinilor și utilajelor pentru agricultură și exploatare forestiere	1	0.6%
C289	Fabricarea altor mașini și utilaje cu destinație specifică	3	1.9%
C325	Fabricarea de dispozitive, aparate și instrumente medicale și stomatologice	7	4.3%

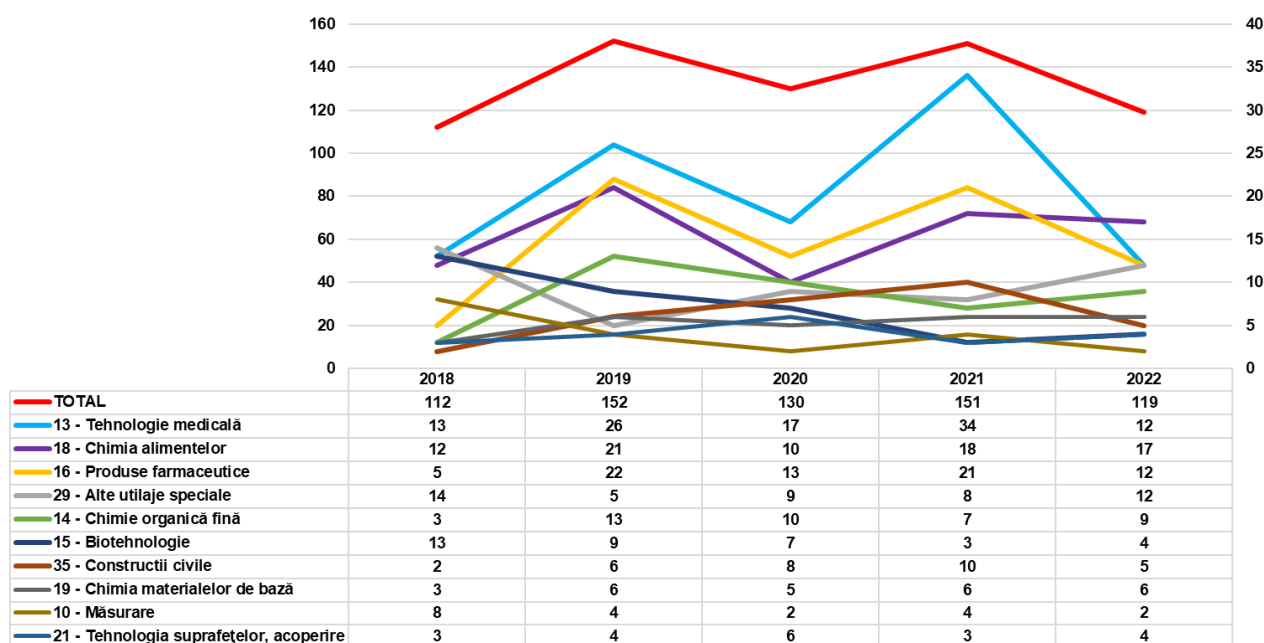
Sursa: Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI).

Datele referitoare la cererile internaționale de brevet, acoperind 35 de domenii tehnologice, colectate din baza de date a Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI) pentru perioada anilor 2018-2022, dezvăluie un trend caracterizat prin oscilații marcante. În anul 2019, Moldova a înregistrat un maxim de 152 de cereri, indicând un interes semnificativ pentru inovare și protecția ideilor. Cu toate acestea, anul următor a adus o scădere abruptă, cu doar 130 de cereri depuse în anul 2020. Această tendință de diminuare a continuat până în anul 2022, când numărul cererilor a ajuns la 119, evidențiind un declin constant în comparație cu anii de vârf.

Această evoluție reflectă nu doar prioritățile inventatorilor moldoveni, ci și contextul economic și social în care aceștia activează, influențat de factori precum resursele disponibile pentru cercetare și dezvoltare și accesul la finanțare.

Figura 11 sintetizează cele mai relevante 10 domenii tehnologice care au captat interesul inventatorilor moldoveni în această perioadă, selectate dintr-un total de 35, oferind o perspectivă clară asupra direcțiilor de inovare și priorităților tehnologice naționale.

Figura 11: Cereri de brevet internaționale



Sursa: Baza de date statistice ale Oficiului Mondial pentru Proprietate Intelectuală (OMPI). Cererile totale de brevet sunt prezentate pe axa verticală din stânga, cererile de brevet pe domenii pe axa verticală din dreapta.



Unele din domeniile tehnologice identificate în cererile internaționale de brevet au relevanță pentru prioritățile de specializare inteligentă (S3) pentru RDG și oferă indicii valoroase cu privire la integrarea invențiilor în sectoarele prioritare selectate.

Astfel, pentru domeniul prioritar pentru S3 al regiunii „Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire”, produsele farmaceutice și, într-o anumită măsură, chimia organică fină și biotehnologia sunt domenii relevante. Produsele farmaceutice ocupă locul al treilea în topul general, cu un maxim de 22 cereri de brevet în anul 2019 și 21 în anul 2021, indicând o preocupare constantă pentru inovare în acest sector. Această tendință reflectă interesul RDG pentru dezvoltarea de produse inovative în domeniul sănătății și îngrijirii. În același timp, chimia organică fină a înregistrat un trend ascendent, cu 9 cereri în anul 2022, subliniind contribuția sa la procesele farmaceutice și la utilizarea resurselor naturale. Deși mai puțin reprezentată, biotehnologia, cu un maxim de 9 cereri în anul 2021, indică oportunități pentru modernizarea proceselor de producție și pentru dezvoltarea de produse noi.

Pentru domeniul prioritar pentru S3 „Lanț Valoric Alimentar Durabil și Inovativ”, chimia alimentelor și, în parte, biotehnologia sunt domenii de interes. Chimia alimentelor, cu 18 cereri în anul 2021 și 17 în anul 2022, subliniază preocuparea inventatorilor pentru inovații în prelucrarea alimentelor, siguranța alimentară și valorificarea resurselor agroalimentare locale. Aceste brevete indică o orientare către îmbunătățirea calității și diversificarea produselor alimentare, un aspect crucial pentru competitivitatea RDG în acest sector.

De asemenea, tehnologia medicală, care ocupă primul loc în topul general al cererilor de brevet cu un maxim de 34 cereri în anul 2021, deși nu este direct asociată domeniilor prioritare S3 ale regiunii, poate avea o contribuție indirectă semnificativă la dezvoltarea „Tehnologiilor bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire”. Inovațiile din acest domeniu pot sprijini dezvoltarea dispozitivelor și echipamentelor medicale, contribuind astfel la îmbunătățirea serviciilor de sănătate.

În ceea ce privește domeniul „Industrie Textilă și de Confecții Inovatoare și Funcțională”, analiza datelor arată că acesta nu este prezent ca domeniu de interes în cererile de brevet internaționale. Totuși, potențialul acestui sector nu trebuie neglijat, iar integrarea tehnologiilor inovatoare ar putea stimula dezvoltarea acestuia pe termen lung.

În plus, alte domenii tehnologice, cum ar fi fabricarea de utilaje speciale și tehnologia de măsurare deși nu sunt în topul priorităților S3 ale regiunii, indică un potențial general de inovare. Aceste domenii pot sprijini indirect modernizarea infrastructurii industriale și dezvoltarea tehnologică în RDG, contribuind la diversificarea economică a regiunii.

În anul 2023, activitatea de cercetare-dezvoltare la nivel național s-a concentrat în 47 de entități, dintre care 20 erau institute și centre de cercetare, 16 instituții de învățământ superior și 11 alte tipuri de unități. Comparativ cu anul 2022, s-a înregistrat o scădere semnificativă, numărul unităților reducându-se cu 20, în principal ca urmare a reorganizării instituțiilor de învățământ superior publice, prin fuziunea a 18 institute publice de cercetare. Din totalul entităților implicate, 30 sunt de stat, ceea ce reprezintă 63,8% din totalul activităților de cercetare-dezvoltare¹⁹.

¹⁹ Activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2023 / BNS https://statistica.gov.md/ro/activitatea-de-cercetare-dezvoltare-in-anul-2023-9454_61196.html



În RDG contribuția la acest domeniu este limitată, fiind reprezentată de o instituție de învățământ superior care desfășoară activități de cercetare, subliniind necesitatea unui sprijin mai accentuat pentru stimularea acestui sector la nivel regional.

În regiune funcționează o Universitate, 2 colegii și 2 școli profesional tehnice.

În cadrul Universității de Stat din Comrat²⁰ sunt active patru facultăți:

- Facultatea Agro-tehnologie;
- Facultatea Cultură Națională;
- Facultatea Economică;
- Facultatea de Drept.

Universitatea dispune de o infrastructură de cercetare bine dezvoltată, printre care se numără:

- Incubatorul de inovare "InnoCenter"²¹;
- Laboratorul agricol²²;
- Centrul de cercetări științifice "Progres"²³.

Totodată, la moment, Universitatea implementează un șir de proiecte, 3 din care sunt relevante specializării inteligent și a domeniilor prioritare identificate:

- "Consolidarea capacității universităților de a iniția și de a participa la dezvoltarea de clustere pe principii de inovare și durabilitate" (UniClaD)²⁴, care are drept obiectiv dezvoltarea potențialului universităților ca parte integrantă a clusterelor agro-industriale și crearea centrelor inovatoare ca precondiții pentru dezvoltarea și funcționarea cu succes a clusterelor agroindustriale;
- Recent, se observă un interes major al consumatorilor față de produsele sănătoase. Acest fapt i-a determinat tinerii cercetători din Universitatea de Stat din Comrat (USC) să inițieze cercetări asupra dezvoltării produselor lactate fermentate bogate în antioxidanți implementând proiectul de cercetare "Produs lactat PROBIOTIC cu activitatea antioxidantă înaltă"²⁵.
- "Proiectarea conceptului de turism verde prin învățare" se concentrează pe reducerea decalajelor de abilități și competențe între instituțiile de învățământ superior și piața muncii, cu un accent specific pe promovarea turismului durabil. Această inițiativă are ca scop creșterea gradului de conștientizare și consolidarea conceptului de servicii turistice ecologice, alinierea la practicile de turism durabil²⁶.

După cum este menționat mai sus, Universitatea găzduiește unicul Centru de Inovare din regiune: Incubatorul de inovare "InnoCenter", scopul căruia este de a crea o infrastructură de inovare pentru a crește competitivitatea regiunii prin dezvoltarea IMM-urilor de înaltă tehnologie, comercializarea și transferul de tehnologii bazate pe cunoștințe intensive.

²⁰ Universitatea de Stat din Comrat <https://kdu.md/ro/>

²¹ Incubatorul de inovare "InnoCenter" <https://kdu.md/ro/structura-universit-ii/centre/innocenter>

²² Laboratorul agricol <https://kdu.md/ro/structura-universit-ii/facultati/facultatea-agrar-tehnologica/laborator>

²³ Centrul de cercetări științifice "Progres" <https://kdu.md/ro/structura-universit-ii/centre/centrul-de-cercetare-progres>

²⁴ Proiect "Enhancing capacity of universities to initiate and to participate in clusters development on innovation and sustainability principles" (UniClaD) <https://kdu.md/ro/stiinta-si-relatii-internationale/proiecte/proiectul-uniclad>

²⁵ Proiectul "Produs lactat PROBIOTIC cu activitatea antioxidantă înaltă" <https://kdu.md/ro/stiinta-si-relatii-internationale/proiecte/proiecte-lansate-in-2024/proiectul-lactanox/descrierea-proiectului-lactanox>

²⁶ Proiectarea conceptului de turism verde prin învățare <https://kdu.md/ro/stiinta-si-relatii-internationale/proiecte/proiecte-lansate-in-2024/proiectul-enricher/descrierea-proiectului-enricher>



În regiune activează și două colegii: Colegiul Pedagogic Comrat și Colegiul Agrar-tehnic din comuna Svetlii. În anul 2022, aceste colegii au avut 257 de absolvenți, care s-au specializat în agronomie, contabilitate, transporturi, mecanizare agricolă, marketing și tehnologie agricolă.

De asemenea, funcționează 2 școli profesionale: în Comrat și Ceadâr-Lunga, unde elevii studiază specializările: croitorie, tâmplărie, dulgherie și tehnologie agricolă. În cadrul Școlii Profesionale din mun. Ceadâr-Lunga este introdus sistemul de învățământ dual.

1.2.2. Identificarea domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă la nivelul regiunii (Cartografierea potențialului economic și de inovare)

Strategiile de specializare inteligentă sunt fundamentate pe analize riguroase și date concrete, având ca punct de plecare cartografierea potențialului de dezvoltare al regiunilor. Acest proces esențial facilitează identificarea sectoarelor economice prioritare care pot susține dezvoltarea viitoare. În cazul Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia, cartografierea potențialului economic și de inovare a fost realizată pe baza unei metodologii clar definite (descrisă în secțiunea 1.1), adaptată specificului local și construită pe o analiză comparativă la nivel național.

Cartografierea reprezintă un proces statistic detaliat, menit să ofere o imagine clară asupra domeniilor cu potențial de creștere și inovare în regiune. Procesul s-a axat pe identificarea avantajelor competitive și comparative ale Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia în raport cu celelalte regiuni ale Republicii Moldova, utilizând indicatori specifici. Aceștia includ analiza potențialului economic, bazată pe date detaliate la nivel CAEM de 3 cifre privind ocuparea forței de muncă, cifra de afaceri și salariile, precum și evaluarea potențialului de inovare, reflectată prin numărul de întreprinderi inovatoare și brevete.

Abordarea metodologică aplicată asigură o înțelegere detaliată a capacităților și resurselor existente, permițând formularea unor strategii de intervenție precise, orientate către sectoarele cu cea mai mare capacitate de a stimula creșterea economică durabilă și inovarea. Totodată, cartografierea oferă informații esențiale pentru fundamentarea deciziilor politice, contribuind la direcționarea eficientă a resurselor și sprijinului către acele domenii care prezintă cel mai mare potențial de dezvoltare și valorificare a avantajelor regionale.

1.2.2.1. Potențialul economic

Identificarea potențialului economic al industriilor regiunii s-a realizat utilizând două perspective: analiza statică, care evidențiază industriile cu puncte forte actuale, și analiza dinamică, care examinează industriile în care ocuparea forței de muncă și cifra de afaceri au înregistrat o creștere mai rapidă decât media, atât la nivel regional, cât și național, în aceeași industrie. **Analiza tendințelor temporale este esențială, deoarece poate identifica industrii care în prezent nu ating pragurile stabilite în analiza statică, dar care au potențialul de a le depăși și de a deveni domenii de specializare în viitorul apropiat.**

Dintr-un total de 239 de industrii analizate inițial, 117 au trecut pragul predefinit pentru cel puțin unul dintre cele două criterii de selecție, bazate pe date privind ocuparea forței de muncă (specializare sau masă critică). Tabelul 7 sintetizează rezultatele generale ale analizei pentru RDG, utilizând pragurile stabilite în metodologia aplicată.

Analiza statică a identificat 31 de industrii cu potențial economic curent pe baza datelor privind gradul de specializare (LQ) în ocuparea forței de muncă și 25 de industrii pe baza cifrei de afaceri. Luând în considerare masa critică, 115 industrii au fost identificate cu potențial în funcție de ocuparea forței de



muncă și 80 în funcție de cifra de afaceri. Aplicând ambele criterii simultan, pentru RDG au fost confirmate 22 industrii cu potențial economic curent.

Concomitent, analiza economică dinamică a identificat cu potențial economic emergent 56 industrii utilizând datele schimbării dinamice a ocupării forței de muncă și 65 industrii utilizând datele schimbării dinamice a cifrei de afaceri. Combinând ambele criterii au fost confirmate 34 industrii cu potențial economic emergent.

Doar 4 industrii au întrunit pragurile stabilite atât în analiza statică, cât și în cea dinamică, indicând sectoare deosebit de promițătoare pentru specializarea inteligentă în RDG.

Tabelul 7: Cartografierea potențialului economic al Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia

Criterii	Pragul criteriilor	Numărul industriilor selectate
Numărul inițial al industriilor incluse în analiză	--	239
Analiza statică - Ocuparea forței de muncă		
Gradul de specializare (LQ)	1.25	33
Masa critică	0.1%	115
Ambele	--	31
Analiza statică - Cifra de afaceri		
Gradul de specializare (LQ)	1.25	29
Masa critică	0.10%	80
Ambele	--	25
Analiza statică Toate: ocuparea forței de muncă și cifra de afaceri	--	22
Analiza dinamică - schimbări ale ocupării forței de muncă		
În raport cu regiunea	3 din 5 ani și perioada 2018-2023	64
În raport cu industria agregată	3 din 5 ani și perioada 2018-2023	86
Ambele	--	56
Analiza dinamică - schimbări ale cifrei de afaceri		
În raport cu regiunea	3 din 5 ani și perioada 2018-2023	97
În raport cu industria agregată	3 din 5 ani și perioada 2018-2023	77
Ambele	--	65
Analiza dinamică Toate: schimbări ale ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri	--	34
Ambele: analiza statică și dinamică	--	4

Pentru RDG, Tabelul 8, în care industriile sunt clasificate conform CAEM-2 și dezagregate la nivel de 1, 2 și 3 cifre, prezintă toate industriile care au depășit pragurile predefinite pentru identificarea potențialului economic în perioada anilor 2018-2023. Ținând cont de faptul că industriile din sectorul public nu sunt relevante pentru specializarea inteligentă, deoarece sprijinul public ar trebui să fie orientat exclusiv către susținerea industriilor din sectorul privat. Este important de subliniat că industriile dezagregate la nivel de 1 și 2 cifre sunt foarte generale, acestea necesită o interpretare atentă la elaborarea politicilor pentru a asigura direcționarea eficientă a suportului financiar.

Astfel, pentru RDG, industriile identificate ca având un potențial economic (prezentate detaliat în Tabelul 8), care se remarcă prin contribuții importante la ocuparea forței de muncă și cifra de afaceri și relevante specializării inteligente sunt:

- Cultivarea plantelor din culturi nepermanente (A011)
- Creșterea animalelor (A014)
- Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor (C103)
- Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și produselor din amidon (C106)
- Fabricarea băuturilor (C110)
- Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte, cu excepția articolelor din blană (C141)
- Fabricarea produselor obținute din prelucrarea țiteiului (C192)
- Fabricarea produselor farmaceutice de bază (C211)
- Fabricarea sticlei și a articolelor din sticlă (C231)
- Captarea, tratarea și distribuția apei (E360)
- Lucrări de construcții civile (F42)

Aceste industrii sunt esențiale pentru consolidarea bazei economice locale, ceea ce le plasează în centrul strategiilor de dezvoltare, iar sprijinirea acestora poate contribui la diversificarea economică și la creșterea rezilienței economiei regionale.

De asemenea, industriile cu potențial economic emergent merită o atenție deosebită, deoarece acestea au capacitatea de a facilita procesele de cooperare de tip „inovație deschisă”. Aceste industrii creează un mediu favorabil pentru generarea de idei noi și soluții inovatoare prin colaborarea dintre întreprinderi, instituții de cercetare și alte părți interesate. Totodată, ele joacă un rol esențial în formarea de noi lanțuri valorice, contribuind la diversificarea economiei regionale și la creșterea competitivității. Sprijinirea acestor sectoare emergente poate accelera dezvoltarea regională, oferind oportunități semnificative pentru investiții, inovare și crearea de locuri de muncă.

Industriile emergente, care prezintă un potențial ridicat pentru dezvoltare în contextul specializării inteligente și inovării, sunt:

- Fabricarea produselor lactate (C105)
- Fabricarea altor produse alimentare (C108)
- Fabricarea altor articole textile (C139)
- Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere, cosmetice și de parfumerie (C204)
- Producția de unelte și articole de fierărie (C257)
- Restaurante și alte activități de servicii de alimentație (I56)
- Restaurante (I561)
- Activități de editare a produselor software (J582)
- Alte activități de comunicații electronice (J619)
- Activități de servicii în tehnologia informației (J620)
- Activități de consultanță în management (M702)
- Activități de întreținere peisagistică (N813)
- Învățământ secundar (P853)
- Învățământ superior (P854)
- Alte activități de servicii personale (S960)

Rezultatele detaliate privind industriile RDG, identificate cu potențial economic (curent și emergent) sunt prezentate în Anexa 1.

Astfel, analiza cartografierii a identificat următoarele domenii generale de interes strategic pentru RDG, care au o pondere semnificativă în ocuparea forței de muncă și cifra de afaceri:

1. Agricultură și procesarea alimentelor;

2. Industria farmaceutică și chimică;
3. Textile și confecții;
4. Construcții și lucrări ingineresti;
5. Industria materialelor nemetalice și metalice;
6. Educație și servicii conexe;
7. Prelucrarea produselor de cocserie și țigări.

Aceste grupuri generale de industrii identificate corelează cu 3 din cele 4 priorități stabilite pentru specializarea inteligentă la nivel național, evidențiind o compatibilitate semnificativă cu direcțiile strategice menționate în documentele de politici naționale. Această corespondență reflectă un potențial comun de dezvoltare, care poate susține atât obiectivele regionale, cât și pe cele naționale, în vederea creșterii economice și a stimulării inovării.

Tabelul 8: Industrii identificate cu potențial economic pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia

INDUSTRII	CAEM	Analiza statică			Analiza în dinamică		
		Ocuparea forței de muncă	Cifra de afaceri	Ambele	Schimbările/ variațiile ocupării forței de muncă	Schimbările/ variațiile cifrei de afaceri	Ambele
# industrii selectate		31	25	22	56	65	34
Agricultură, silvicultură și pescuit	A	x	x	x			
Agricultură, vânătoare și servicii anexe	A01	x	x	x			
Cultivarea plantelor din culturi nepermanente	A011	x	x	x			
Cultivarea plantelor din culturi permanente	A012	x					
Cultivarea plantelor pentru înmulțire	A013				x		
Creșterea animalelor	A014	x	x	x			
Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare	A016	x	x	x	x	x	x
Industria extractivă	B					x	
Extracția pietrei, nisipului și argilei	B081					x	
Industria prelucrătoare	C	x	x	x			
Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor	C103	x	x	x			
Fabricarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale	C104					x	
Fabricarea produselor lactate	C105				x	x	x
Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și produselor din amidon	C106	x	x	x			
Fabricarea altor produse alimentare	C108				x	x	x
Fabricarea băuturilor	C110	x	x	x			
Fabricarea produselor din tutun	C120	x				x	
Fabricarea produselor textile	C13					x	
Fabricarea altor articole textile	C139				x	x	x
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte	C14	x	x	x			
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte, cu excepția articolelor din blană	C141	x	x	x			
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare	C143	x			x		
Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn și plută, cu excepția mobilei; fabricarea articolelor din paie și din alte materiale vegetale împletite	C16					x	
Fabricarea produselor din lemn, plută, paie și din alte materiale vegetale împletite	C162					x	
Fabricarea produselor de cocserie și a produselor obținute din prelucrarea țigărilor	C19	x	x	x			
Fabricarea produselor obținute din prelucrarea țigărilor	C192	x	x	x			
Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere, cosmetice și de parfumerie	C204				x	x	x



INDUSTRII	CAEM	Analiza statică			Analiza în dinamică		
		Ocuparea forței de muncă	Cifra de afaceri	Ambele	Schimbările/ variațiile ocupării forței de muncă	Schimbările/ variațiile cifrei de afaceri	Ambele
Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	C21	x	x	x		x	
Fabricarea produselor farmaceutice de bază	C211	x	x	x			
Fabricarea produselor din cauciuc și mase plastice	C22					x	
Fabricarea articolelor din material plastic	C222					x	
Fabricarea altor produse din minerale nemetalice	C23	x					
Fabricarea sticlei și a articolelor din sticlă	C231	x	x	x			
Fabricarea articolelor din beton, ciment și ipsos	C236					x	
Producția de unelte și articole de fierărie	C257				x	x	x
Alte activități industriale n.c.a.	C32				x		
Fabricarea de dispozitive, aparate și instrumente medicale și stomatologice	C325				x		
Producția gazelor; distribuția combustibililor gazoși prin conducte	D352	x					
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	E	x					
Captarea, tratarea și distribuția apei	E360	x	x	x			
Colectarea deșeurilor	E381					x	
Construcții	F				x	x	x
Lucrări de construcții civile	F42	x	x	x	x	x	x
Lucrări de construcții a drumurilor și a căilor ferate	F421	x	x	x	x	x	x
Lucrări de demolare și de pregătire a terenului	F431				x	x	x
Alte lucrări speciale de construcții	F439				x		
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	G				x		
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	G45				x		
Întreținerea și repararea autovehiculelor	G452				x	x	x
Comerț cu ridicata, cu excepția comerțului cu autovehicule și motociclete	G46				x		
Comerț cu ridicata al produselor agricole brute și al animalelor vii	G462	x					
Comerț cu ridicata al produselor alimentare, al băuturilor și al tutunului	G463				x		
Comerț cu ridicata al bunurilor de consum	G464				x	x	x
Comerț cu ridicata al echipamentului informatic și de telecomunicații	G465					x	
Comerț cu ridicata al altor mașini, echipamente și furnituri	G466		x		x		
Comerț cu ridicata specializat al altor produse	G467				x		
Comerț cu ridicata nespecializat	G469				x		
Comerț cu amănuntul al produselor alimentare, băuturilor și al produselor din tutun, în magazine specializate	G472				x	x	x
Comerț cu amănuntul al echipamentului informatic și de telecomunicații în magazine specializate	G474					x	
Comerț cu amănuntul al altor produse casnice, în magazine specializate	G475	x	x	x			
Comerț cu amănuntul efectuat prin standuri, chioșcuri și piețe	G478				x	x	x
Transport și depozitare	H				x	x	x
Transporturi terestre și transporturi prin conducte	H49				x	x	x
Alte transporturi terestre de călători	H493					x	
Transporturi rutiere de mărfuri și servicii de mutare	H494		x		x	x	x
Depozitare și activități auxiliare pentru transporturi	H52				x		
Depozități	H521	x	x	x	x		
Activități anexe pentru transporturi	H522				x		



INDUSTRII	CAEM	Analiza statică			Analiza în dinamică		
		Ocuparea forței de muncă	Cifra de afaceri	Ambele	Schimbările/ variațiile ocupării forței de muncă	Schimbările/ variațiile cifrei de afaceri	Ambele
Activități de cazare și alimentație publică	I				x	x	x
Restaurante și alte activități de servicii de alimentație	I56				x	x	x
Restaurante	I561				x	x	x
Activități de alimentație (catering) pentru evenimente și alte servicii de alimentație	I562					x	
Informații și comunicații	J					x	
Activități de editare	J58					x	
Activități de editare a cărților, ziarelor, revistelor și alte activități de editare	J581				x		
Activități de editare a produselor software	J582				x	x	x
Activități de producere și difuzare de programe	J60	x					
Activități de producere și difuzare a programelor de televiziune	J602	x					
Alte activități de comunicații electronice	J619				x	x	x
Activități de servicii în tehnologia informației	J620				x	x	x
Activități de servicii informatice	J63				x	x	x
Intermedieri financiare, cu excepția activităților de asigurări și ale fondurilor de pensii	K64				x		
Alte activități de intermedieri financiare, exclusiv activități de asigurări și fonduri de pensii	K649				x		
Tranzacții imobiliare	L					x	
Închirierea și exploatarea bunurilor imobiliare proprii sau închiriate	L682					x	
Activități profesionale, științifice și tehnice	M					x	
Activități juridice și de contabilitate	M69				x	x	x
Activități juridice	M691					x	
Activități de contabilitate și audit financiar; consultanță în domeniul fiscal	M692				x	x	x
Activități ale direcțiilor administrative centralizate; activități de management și de consultanță în management	M70				x	x	x
Activități de consultanță în management	M702				x	x	x
Activități de arhitectură și inginerie; activități de testări și analiză tehnică	M71				x		
Activități de testare și analize tehnice	M712				x		
Alte activități profesionale, științifice și tehnice	M74					x	
Activități de închiriere și leasing	N77					x	
Activități de închiriere și leasing de autovehicule	N771				x		
Activități ale agențiilor turistice și ale tur-operatorilor; alte servicii de rezervare și asistență turistică	N79					x	
Activități ale agențiilor turistice și ale tur-operatorilor	N791					x	
Activități de servicii privind sistemele de securizare	N802					x	
Activități de peisagistică și servicii pentru clădiri	N81				x	x	x
Activități de curățenie	N812					x	
Activități de întreținere peisagistică	N813				x	x	x
Servicii administrative, servicii suport și alte activități de servicii prestate în principal întreprinderilor	N82					x	
Învățământ	P		x		x	x	x
Învățământ secundar	P853	x	x	x	x	x	x
Învățământ superior	P854				x	x	x
Alte forme de învățământ	P855				x		
Alte activități referitoare la sănătatea umană	Q869					x	
Activități sportive	R931					x	
Alte activități de servicii personale	S960				x	x	x

1.2.2.2. Potențialul de inovare

Analiza potențialului de inovare pentru RDG subliniază structura și capacitatea industriei locale de a sprijini dezvoltarea tehnologică și transferul de cunoștințe. Evaluarea, realizată conform metodologiei descrise anterior (p. 1.1) s-a bazat pe două dimensiuni principale: analiza activităților de inovare desfășurate de întreprinderile din regiune și evaluarea activității de brevetare.

Rezultatele prezentate în Tabelul 9 arată, că dintr-o selecție inițială de 61 de industrii reprezentative pentru RDG incluse în selecția inițială, aplicând criteriile de masă critică și specializare (LQ), au fost identificate doar 14 întreprinderi cu o masă critică semnificativă și 17 industrii care au depășit pragul de specializare în raport cu restul regiunii.

Mai mult, 16 dintre aceste industrii îndeplinesc simultan ambele criterii, ceea ce evidențiază un grad ridicat de adaptabilitate și potențial pentru investiții în tehnologie și inovare.

În ceea ce privește activitatea de brevetare, 8 industrii au înregistrat un nivel peste pragul de 1%, sugerând un interes crescut pentru protejarea proprietății intelectuale și pentru promovarea transferului de tehnologie.

Această tendință confirmă că anumite domenii emergente au potențialul de a deveni priorități strategice pentru specializarea inteligentă, în special în industriile care au demonstrat o activitate de brevetare semnificativă.

Tabelul 9: Cartografierea potențialului de inovare a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia

Criterii	Pragul predefinit	Numărul întreprinderilor	Numărul industriilor selectate
Numărul inițial al industriilor incluse în analiză	--	--	61
Masa critică	1	14	--
Specializarea (LQ)	1	--	17
Ponderea (raportată la regiune)	10%	--	16
Ambele: ponderea și specializarea	--	--	16
Ponderea brevetelor	> 1%	--	8
LQ sau %-pondere sau Brevete	--	--	22

Analiza detaliată a potențialului de inovare pentru RDG, bazată pe datele disponibile în perioada 2021-2022, scoate în evidență diversitatea și importanța sectoarelor strategice pentru economia regională. Această evaluare s-a realizat aplicând criterii precise – precum masa critică, indicele de specializare economică (LQ) și activitatea de brevetare – pentru a identifica industriile care prezintă un potențial ridicat de inovare și dezvoltare tehnologică, susținând astfel transformarea economică a regiunii.

Industria regională evidențiază un interes deosebit pentru activitățile de brevetare, concentrându-se în mod special pe sectoarele cheie cu relevanță economică și strategică. Rezultatele analizei, detaliate în Tabelul 10, identifică sectoarele care excelează atât prin contribuția lor economică, cât și prin capacitatea lor de a genera soluții inovatoare ce pot sprijini dezvoltarea economică sustenabilă. Printre acestea, se numără:

- *Industria alimentară* – 30,6% (acest sector prezintă cea mai mare activitate de brevetare, confirmând potențialul său semnificativ pentru inovare și dezvoltare economică, iar investițiile în

tehnologii avansate și soluții sustenabile ar putea amplifica valoarea adăugată a produselor alimentare și poziționa RDG ca un lider în lanțurile valorice alimentare).

- *Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice* – 30,6% (această pondere ridicată semnalează o specializare înaltă și un interes semnificativ pentru cercetare și dezvoltare în industria farmaceutică).
- *Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor cosmetice* – 5,6% (acest sector evidențiază o activitate constantă de brevetare, reflectând dezvoltarea produselor de îngrijire personală și casnică).
- *Fabricarea altor mașini și utilaje cu destinație specifică* – 8,3% (această industrie demonstrează un potențial de dezvoltare în producția de echipamente specializate, relevante pentru agricultură și alte sectoare industriale).
- *Fabricarea de dispozitive, aparate și instrumente medicale* – 13,9% (industria reflectă un interes semnificativ pentru inovații în echipamente medicale și stomatologice, evidențiind un domeniu cu perspective excelente pentru dezvoltarea produselor de înaltă tehnologie).
- *Fabricarea băuturilor* – 2,8% (activitatea de brevetare în acest sector, sugerează o tendință de inovație continuă în metodele de producție și diversificare a produselor).

Interesul crescut pentru cererile internaționale de brevete în domenii precum chimia alimentelor, produse farmaceutice, biochimie, corespunde priorităților strategice de specializare inteligentă identificate pentru RDG. Aceste domenii, care reflectă specializarea economică și tehnologică a regiunii, sunt susținute de un potențial inovator semnificativ.

În cadrul acestei cartografieri brevetele au fost utilizate pentru a confirma potențialul științific al domeniilor prioritare propuse pentru specializarea inteligentă (Tabelul 12) și oportunitățile oferite de aceste sectoare pentru implementarea soluțiilor tehnologice avansate și dezvoltarea unor lanțuri valorice durabile, aliniate cu prioritățile de specializare inteligentă ale regiunii.

În baza analizei integrate a datelor statistice referitoare la activitatea de inovare a întreprinderilor din Republica Moldova și a informațiilor despre brevete, au fost identificate industriile cu potențial de inovare care au îndeplinit cel puțin unul dintre cele trei criterii stabilite de metodologia cartografierii: specializarea, masa critică sau ponderea procentuală a brevetelor (Tabelul 10).

Astfel, în RDG, au fost identificate 22 de industrii cu potențial de inovare, dintre care 9 se evidențiază printr-un potențial economic semnificativ și o relevanță majoră pentru domeniile prioritare de specializare inteligentă:

- Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor;
- Fabricarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale;
- Fabricarea produselor lactate;
- Fabricarea băuturilor;
- Fabricarea altor articole textile;
- Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere, cosmetice și de parfumerie;
- Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice;
- Fabricarea produselor farmaceutice de bază;
- Transporturi terestre și transporturi prin conducte;
- Alte transporturi terestre de călători.

Aceste rezultate subliniază oportunitățile de dezvoltare inovativă în regiune, inclusiv prin modernizarea și tehnologizarea industriilor tradiționale, contribuind la consolidarea competitivității economice și la valorificarea potențialului pentru specializare inteligentă.

Tabelul 10: Industriile cu potențial de inovare a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia

Industrii cu potențial de inovare (LQ sau %-pondere sau Brevete) CAEM rev.2		Industrii selectate			Activități de inovare		Brevete
		Activități de inovare		Brevete	LQ (1)	Pondere (10%)	Pondere (> 1%)
		LQ	%-pondere	%-pondere			
C10	Industria alimentară	X	X	X	1.64	21.4%	30.6%
C103	Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor	X	X	--	5.00	33.3%	--
C104	Fabricarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale	X	X	--	15.00	100.0%	--
C105	Fabricarea produselor lactate	X	X	--	6.00	100.0%	--
C110	Fabricarea băuturilor	X	X	X	3.60	20.0%	2.8%
C13	Fabricarea produselor textile	X	X	--	7.50	100.0%	--
C139	Fabricarea altor articole textile	X	X	--	10.00	100.0%	--
C20	Fabricarea substanțelor și a produselor chimice	X	X	--	3.33	100.0%	--
C202	Fabricarea pesticidelor și a altor produse agrochimice	X	X	--	30.00	100.0%	--
C204	Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere, cosmetice și de parfumerie	--	--	X	--	--	5.6%
C21	Fabricarea produselor și a preparatelor farmaceutice	X	X	X	10.00	100.0%	30.6%
C211	Fabricarea produselor farmaceutice de bază	X	X	--	10.00	100.0%	--
C282	Fabricarea altor mașini și utilaje de utilizare generală	--	--	X	--	--	2.8%
C283	Fabricarea mașinilor și utilajelor pentru agricultură și exploatarea forestieră	--	--	X	--	--	2.8%
C289	Fabricarea altor mașini și utilaje cu destinație specifică	--	--	X	--	--	8.3%
C310	Fabricarea de mobilă	X	X	--	4.62	50.0%	--
C325	Fabricarea de dispozitive, aparate și instrumente medicale și stomatologice	--	--	X	--	--	13.9%
G463	Comerț cu ridicata al produselor alimentare, al băuturilor și al tutunului	X	X	--	1.30	33.3%	--
H49	Transporturi terestre și transporturi prin conducte	X	X	--	1.03	5.6%	--
H493	Alte transporturi terestre de călători	X	X	--	2.31	16.7%	--
M71	Activități de arhitectură și inginerie; activități de testări și analiză tehnică	X	X	--	3.75	100.0%	--
M712	Activități de testare și analize tehnice	X	X	--	6.00	100.0%	--

Sursa: Cercetarea statistică vizând inovarea, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova / Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală

Datele detaliate aferente potențialului de inovare al RDG, rezultate din analiza activităților inovative ale întreprinderilor pentru perioada anilor 2021-2022, inclusiv distribuția inovatorilor, tipologia acestora, inovațiile noi pentru piață, cele noi pentru întreprindere și activitățile de cercetare și dezvoltare, sunt expuse în Anexa 2.

1.2.2.3. Potențialul științific

Un element central al potențialului de cercetare-inovare din Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia este prezența rețelei educaționale locale formată dintr-o instituție de învățământ superior, trei instituții de învățământ profesional tehnic secundar (una din care recent și-a încetat activitatea) și două instituții de învățământ profesional tehnic post-secundar.

La nivelul învățământului profesional tehnic secundar, RDG contribuie cu 7,5% din totalul instituțiilor de acest tip din Republica Moldova, însumând 992 de studenți (7,16% din totalul național) și 377 absolvenți în anul 2023, ceea ce reprezintă 7,2% din totalul absolvenților din acest segment (Tabelul 11). Deși aceste date reflectă o absorbție relativ bună a tinerilor, ele subliniază necesitatea extinderii ofertei educaționale pentru a răspunde mai bine cerințelor pieței muncii locale și regionale.

Învățământul profesional tehnic post-secundar în RDG dispune de doar două instituții, ceea ce reprezintă 4,2% din totalul național. Acestea găzduiesc 1204 elevi (3,7% din totalul național) și au avut 229 absolvenți în 2023 (3,5% din totalul absolvenților la acest nivel). Limitările din acest segment

educațional pot influența negativ capacitatea regiunii de a genera o forță de muncă bine calificată. Dezvoltarea programelor de formare post-secundară și creșterea numărului de instituții ar putea contribui semnificativ la reducerea acestui decalaj.

Învățământul superior este reprezentat de o singură instituție, sau 4,8% din totalul instituțiilor de învățământ superior din țară. Aceasta are 1611 studenți (2,85% din totalul național) și 478 absolvenți (3,44%) în anul 2023. Deși RDG dispune doar de o instituție superioară de învățământ, aceasta găzduiește cu 52 la sută mai mulți studenți și cu 60 la sută mai mulți absolvenți decât cele 2 instituții din Regiunea de Dezvoltare Sud, ceea ce indică o ușoară superioritate în acest segment. Cu toate acestea, capacitatea de a forma specialiști înalt calificați rămâne limitată, ceea ce poate afecta negativ dezvoltarea sectoarelor economice inovative.

În ciclul de licență, RDG numără 518 studenți și 124 absolvenți în specializări relevante pentru domeniile de specializare inteligentă. Științele economice sunt cele mai populare, cu 417 studenți (31,78% din total) și 101 absolvenți (33,01%). Domeniul Ingineriei și activităților ingineresti include doar 45 de studenți (4,79%) și 15 absolvenți (4,9%), iar Științele agricole înregistrează 12 studenți (0,91%).

La nivel de master, regiunea dispune de 299 studenți și 172 absolvenți. Dintre aceștia, 17,39% din studenți și 20,93% din absolvenți sunt în domeniul Științelor economice, iar doar 2,68% din studenți nu sunt în Științele agricole. Aceste cifre subliniază o orientare educațională limitată către domeniile tehnice și inovative, ceea ce necesită o reorientare strategică pentru a sprijini mai bine dezvoltarea economică și tehnologică a regiunii.

Lipsa unei reprezentări suficiente în domeniile tehnice și de inovare relevă necesitatea unui sprijin suplimentar pentru atragerea tinerilor către specializări relevante pentru economia bazată pe cunoaștere, consolidând astfel potențialul regiunii de a deveni un pol de dezvoltare.

Tabelul 11: Repartizarea numărului beneficiarilor de studii profesional tehnice secundare, profesional tehnice post-secundare și superioare în RM pe regiuni” (anul de studii 2023-2024)

Învățământul profesional tehnic secundar (ISCED 4)						
	Instituții (2023)	%-pondere	Elevi / studenți	%-pondere	Absolvenți (2023)	%-pondere
Moldova	40	--	13,860	--	5,368	--
Chișinău	11	27.5%	5,304	38.27%	1,975	36.79%
Nord	13	32.5%	3,945	28.46%	1,522	28.35%
Centru	7	17.5%	1,737	12.53%	789	14.70%
Sud	6	15.0%	1,882	13.58%	705	13.13%
UTA Găgăuzia	3	7.5%	992	7.16%	377	7.02%
Învățământul profesional tehnic post-secundar (ISCED 5)						
Moldova	48	--	32,273	--	6,487	--
Chișinău	22	45.8%	19,806	61.37%	3,742	57.68%
Nord	15	31.3%	6,883	21.33%	1,500	23.12%
Centru	7	14.6%	2,797	8.67%	651	10.04%
Sud	2	4.2%	1,583	4.91%	365	5.63%
UTA Găgăuzia	2	4.2%	1,204	3.73%	229	3.53%
Învățământul superior (ISCED 6)						
Moldova	21	--	56,527	--	13,882	--
Chișinău	17	81.0%	50,319	89.02%	12,237	88.15%
Nord	1	4.8%	3,534	6.25%	868	6.25%
Centru	--	--	--	--	--	--
Sud	2	9.5%	1,063	1.88%	299	2.15%
UTA Găgăuzia	1	4.8%	1,611	2.85%	478	3.44%



Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia						
UTAG - Ciclul I - Licență total	--	--	1,312		306	
<i>inclusiv - specialități relevante S3:</i>			518		124	
Științe economice	--	--	417	31.78%	101	33.01%
Inginerie și activități ingineresti	--	--	78	5.95%	15	4.90%
Științe agricole	--	--	12	0.91%	0	0.00%
Servicii hoteliere, turism și agrement	--	--	11	0.84%	8	2.61%
UTAG - Ciclul II - Master	--	--	299		172	
<i>inclusiv - specialități relevante S3:</i>			60		36	
Științe economice	--	--	52	17.39%	36	20.93%
Științe agricole	--	--	8	2.68%	0	0.00%

Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)

Această analiză evidențiază provocările cu care se confruntă RDG în formarea unui capital uman calificat, pentru dezvoltarea domeniilor cu potențial de specializare inteligentă. Numărul limitat al instituțiilor de învățământ și concentrarea predominantă asupra domeniilor agricole și economice, subliniază necesitatea urgentă de extindere a programelor educaționale tehnice, ingineresti și specializărilor în tehnologii avansate, pentru a crea o forță de muncă adaptată cerințelor sectoarelor tradiționale și emergente. Astfel de inițiative ar contribui la sporirea competitivității economice a regiunii și la atragerea de investiții în industrii cu valoare adăugată ridicată.

Analiza potențialului științific utilizează scheme de clasificare a datelor diferite de cele utilizate pentru datele economice și de inovare, care nu pot fi legate direct de rezultatele potențialului economic și de inovare. Prin urmare, acesta a fost utilizat doar pentru a confirma existența potențialului științific al domeniilor prioritare propuse pentru specializarea inteligentă.

Conform datelor publicate de Scimago Journal & Country Rank (SCJ)²⁷, între anii 2018-2023, cercetătorii din Republica Moldova au contribuit la un număr semnificativ de publicații științifice internaționale. Aceste lucrări, deși mai puțin numeroase în comparație cu cele naționale, au fost publicate în reviste internaționale recenzate, subliniind relevanța lor pentru evaluarea potențialului științific al regiunii.

Domeniile prioritare preliminare identificate prin cartografiere și susținute de activitatea internațională de cercetare reflectă direcțiile strategice pentru dezvoltarea economică a RDG. Conform datelor din Figura 12, Medicina reprezintă cel mai semnificativ domeniu, cu 23% din totalul publicațiilor internaționale. Această pondere subliniază importanța cercetării și inovației în sectorul sănătății, cu relevanță directă pentru specializarea inteligentă în Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire. Farmacologia, toxicologia și farmacia, cu o pondere de 2,9%, completează acest tablou, confirmând un interes consolidat pentru dezvoltarea produselor farmaceutice și a soluțiilor de îngrijire personală.

Totodată, Ingineria, cu o pondere de 19,4%, demonstrează o orientare substanțială către dezvoltarea infrastructurii industriale și implementarea de procese tehnologice avansate. Acest domeniu este esențial pentru crearea de soluții inovative în Lanțul valoric alimentar durabil și inovativ, precum și pentru modernizarea industriei textile și de confecții.

²⁷ Scimago Journal & Country Rank este un portal disponibil public, care include reviste și indicatori științifici de țară, dezvoltat din informațiile conținute în baza de date Scopus® (Elsevier B.V.). <https://www.scimagojr.com/>

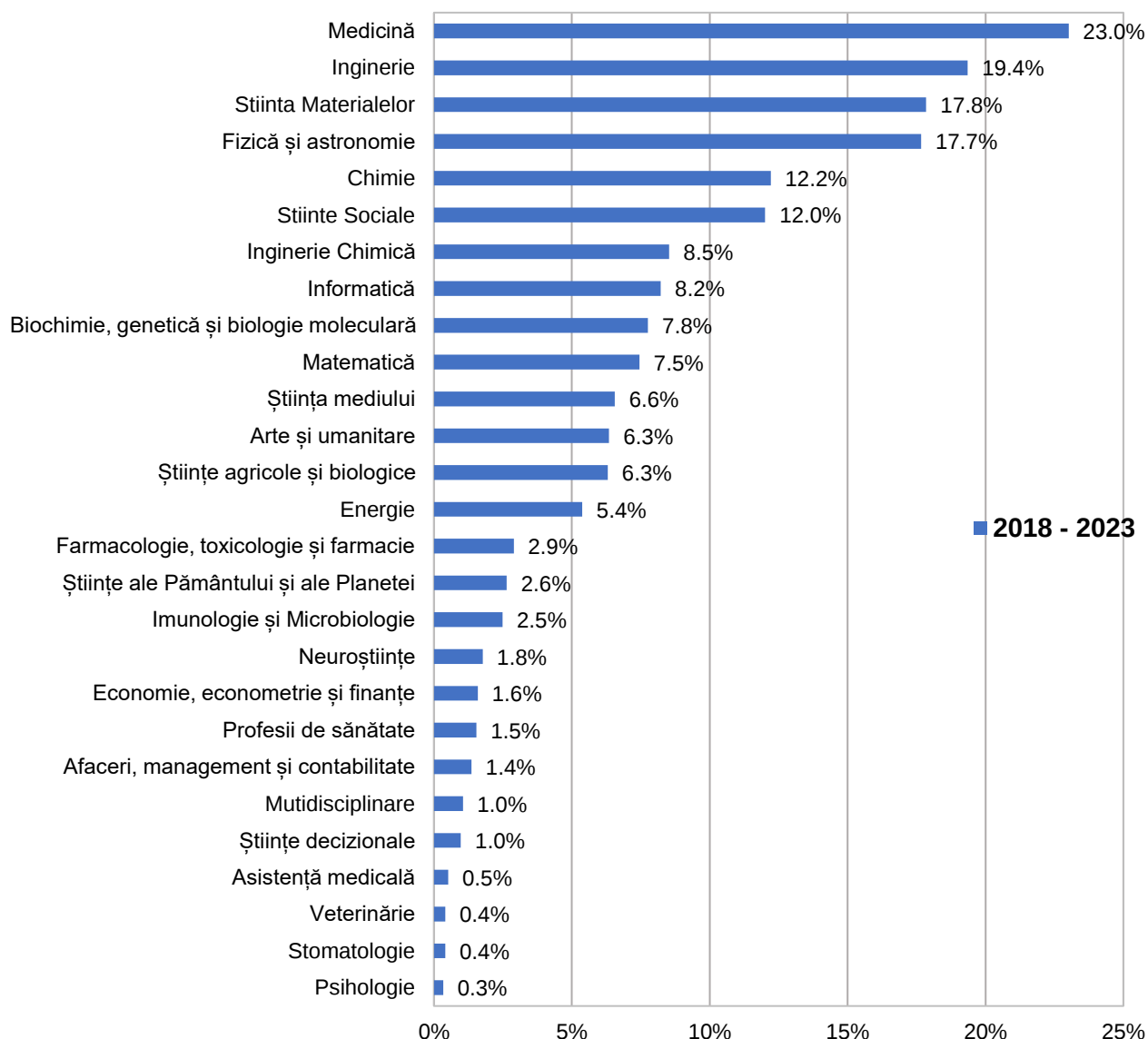
Biochimia, genetica și biologia moleculară, cu o pondere de 7,8%, reprezintă o bază importantă pentru cercetările aplicabile în agricultură și în industria farmaceutică, subliniind potențialul regiunii pentru produse agroalimentare de înaltă valoare adăugată și soluții inovative pentru sănătate.

Științele agricole și biologice, cu 6,3%, relevă contribuția directă a cercetării la inovarea în producția agricolă și la dezvoltarea unui lanț valoric alimentar sustenabil. Integrarea rezultatelor din acest domeniu în procesele industriale poate stimula creșterea economică și consolidarea poziției RDG pe piețele internaționale.

Informatica, deși are o pondere mai mică de 8,2%, joacă un rol crucial în transformarea digitală a regiunii, fiind un domeniu transdisciplinar care sprijină implementarea tehnologiilor moderne în toate sectoarele economiei.

Aceste publicații subliniază potențialul de inovare și resursele umane ale RDG în sectoarele strategice identificate pentru specializarea inteligentă, contribuind la obiectivele de dezvoltare economică și competitivitate internațională.

Figura 12: Distribuția publicațiilor pe domenii (datele SCJ)





Ținând cont de faptul că datele referitoare la publicațiile internaționale sunt disponibile doar la nivel național și că activitățile științifice sunt concentrate în capitala țării, cartografierea potențialului științific la nivelul RDG a fost realizată pe baza analizei publicațiilor naționale pentru perioada anilor 2018-2023, utilizând Instrumentul Bibliometric Național (IBN)²⁸ și Clasificarea Zecimală Universală (CZU). Această analiză evidențiază o orientare preponderentă (83%) către domeniile educației și economiei (Anexa 3), ceea ce reflectă structura predominant rurală și economică a regiunii, dar subliniază totodată nevoia de a redirecționa cercetările și resursele către sectoarele relevante pentru specializarea inteligentă a RDG.

Conform datelor prezentate (Figura 13), domeniul Economiei și Științelor economice domină cu 23,7% din totalul publicațiilor, reflectând importanța cercetărilor orientate spre optimizarea proceselor economice și dezvoltarea afacerilor locale. Acestea contribuie indirect la dezvoltarea lanțului valoric alimentar și a industriei textile prin studii de eficiență economică, modele de afaceri inovative și strategii de internaționalizare. Totuși, această concentrație ridicată indică o utilizare limitată a resurselor de cercetare pentru sectoarele tehnice sau aplicative.

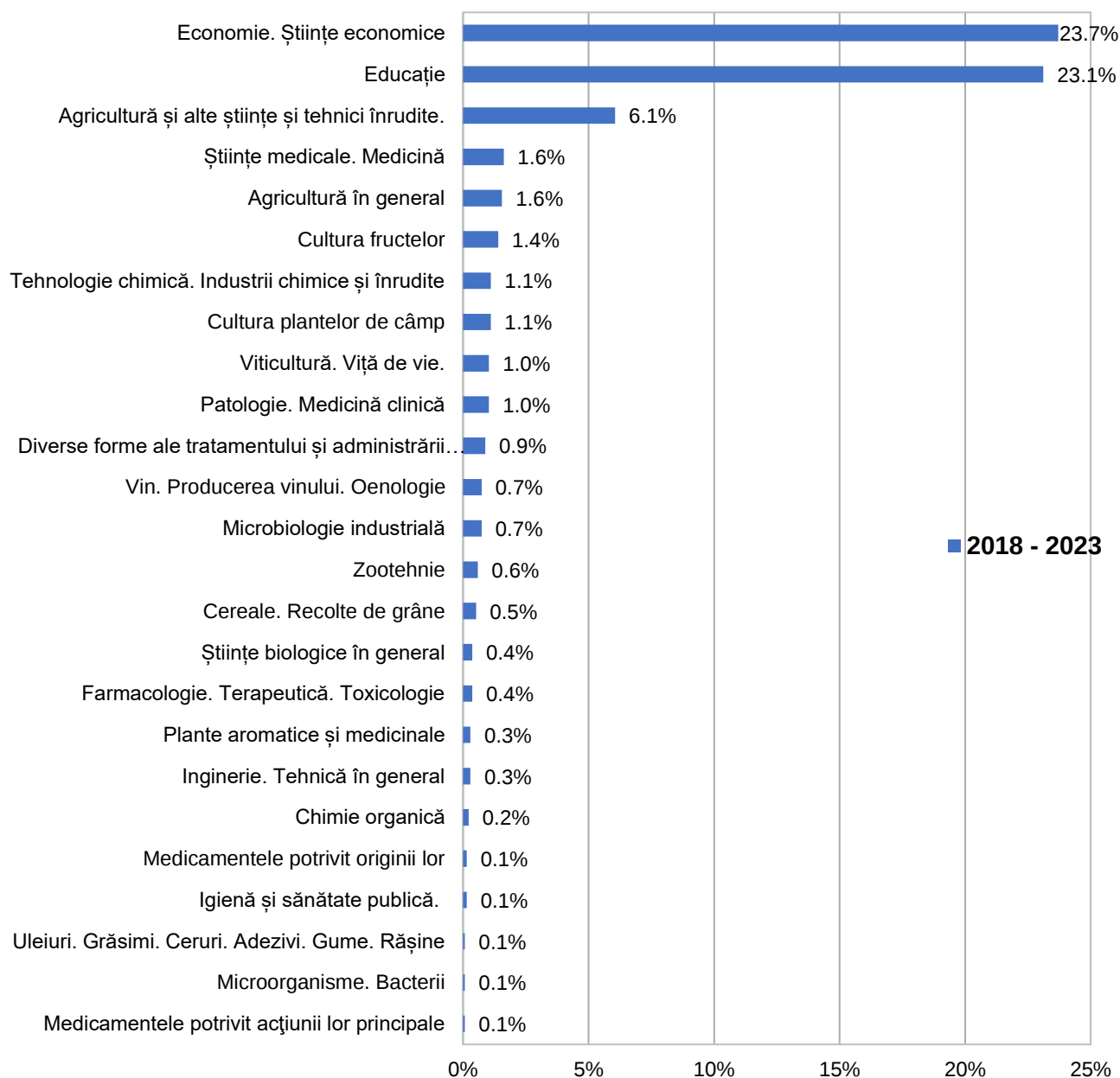
Agricultura și tehnici înrudite, cu o pondere de 6,1%, reprezintă o direcție esențială de cercetare pentru RDG, evidențiind relevanța lanțului valoric alimentar. Publicațiile din subdomenii precum cultura fructelor (1,4%), viticultura (1,0%) și cultura plantelor de câmp (1,1%) subliniază importanța agriculturii durabile și a integrării inovațiilor în procesele agricole. Totuși, ponderea modestă a acestor teme indică o necesitate urgentă de intensificare a cercetărilor pentru crearea unor soluții inovatoare în acest sector.

În domeniul sănătății, Științele medicale cu 1,6%, și subdomeniile conexe, cum ar fi patologia clinică (1,0%), tratamentele medicamentoase (0,9%) și farmacologie terapeutică, toxicologie (0,4%), contribuie la dezvoltarea potențialului de inovare în biochimie și farmaceutică. Aceste cercetări pot sprijini dezvoltarea unor produse farmaceutice și cosmetice inovative, relevante pentru specializarea inteligentă a regiunii. Creșterea investițiilor în acest domeniu ar putea susține o diversificare semnificativă a economiei locale.

Domenii tehnologice precum tehnologia chimică și industriile chimice (1,1%) și microbiologia industrială (0,7%) sunt doar marginal reprezentate, dar joacă un rol strategic în sprijinirea modernizării lanțului valoric alimentar și a dezvoltării produselor textile inovatoare. Dezvoltarea cercetărilor în aceste domenii ar putea crește valoarea adăugată a produselor regionale și ar contribui la diversificarea economică a RDG.

²⁸ Instrumentul Bibliometric Național (<https://ibn.idsi.md/>) este o bibliotecă electronică științifică care stochează, clasifică și măsoară datele publice privind publicațiile științifice ale cercetătorilor din Republica Moldova. Datele se referă în mod special la articole științifice publicate în revistele științifice și în culegerile manifestărilor științifice evaluate și recunoscute de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare.

Figura 13: Distribuția publicațiilor relevante pentru specializarea inteligentă în funcție de domeniu CZU (Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia)



Această distribuție tematică subliniază faptul că cercetarea științifică din RDG trebuie să se reorienteze către domeniile aplicative și tehnice esențiale pentru susținerea specializării inteligente. Consolidarea eforturilor de cercetare în agricultură avansată, biotehnologii și tehnologia textilă ar contribui semnificativ la transformarea structurală a regiunii, stimulând competitivitatea economică și atragerea de investiții internaționale.

1.2.2.4. Rezultatele consolidate ale analizei potențialelor domenii de specializare inteligentă

Prin corelarea și analizarea rezultatelor obținute din evaluarea potențialului economic, de inovare și științific (Tabelul 12), au fost identificate industriile cu potențial pentru specializarea inteligentă:



Tabelul 12: Industriile și potențialele domenii prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia

CAEM REV-2 Industrii	INDUSTRII	Potențial Economic (E) & Potențial de inovare (I)		Potențial Științific	
		Potențial Economic curent	Potențial Economic Emergent	Brevete naționale RDN (B)	Publicații (P)
Lanț valoric alimentar durabil și inovativ		E&I	E&I		Științe agricole și biologice Biochimie, genetică și biologie moleculară Veterinărie Inginerie Chimică
A	Agricultură, silvicultură și pescuit	E			
A01	Agricultură, vânătoare și servicii anexe	E			
A011	Cultivarea plantelor din culturi nepermanente	E			
A014	Creșterea animalelor	E			
A016	Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare	E	E		
C 10	Industria prelucrătoare	E		B	
C103	Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor	E&I		B	
C105	Fabricarea produselor lactate		E&I		
C106	Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și produselor din amidon	E			
C108	Fabricarea altor produse alimentare		E		
C110	Fabricarea băuturilor	E&I		B	
Tehnologii textile avansate și materiale sustenabile		E	E&I		Chimie Imunologie și Microbiologie Farmacologie, toxicologie și farmacie
C139	Fabricarea altor articole textile		E&I		
C14	Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte	E			
C141	Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte, cu excepția articolelor din blană	E			
Chimie avansată și biofarmaceutică pentru sănătate și îngrijire		E&I	E&I		
C204	Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere, cosmetice și de parfumerie		E&I	B	Textile Utilaje pentru textile și hârtie
C21	Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	E&I		B	
C211	Fabricarea produselor farmaceutice de bază	E&I			
ALTELE					
C19	Fabricarea produselor de cocserie și a produselor obținute din prelucrarea țigeiului	E			
C192	Fabricarea produselor obținute din prelucrarea țigeiului	E			
C231	Fabricarea sticlei și a articolelor din sticlă	E			
C257	Producția de unelte și articole de fierărie		E		
E360	Captarea, tratarea și distribuția apei	E			
F42	Lucrări de construcții civile	E	E		
F421	Lucrări de construcții a drumurilor și a căilor ferate	E	E		
F431	Lucrări de demolare și de pregătire a terenului		E	B	
G452	Întreținerea și repararea autovehiculelor		E		
H49	Transporturi terestre și transporturi prin conducte		E&I		
H494	Transporturi rutiere de mărfuri și servicii de mutare		E		
I56	Restaurante și alte activități de servicii de alimentație		E		
I561	Restaurante		E		
J582	Activități de editare a produselor software		E		
J619	Alte activități de comunicații electronice		E		
J620	Activități de servicii în tehnologia informației		E		
J63	Activități de servicii informatice		E		
M702	Activități de consultanță în management		E		
N81	Activități de peisagistică și servicii pentru clădiri		E		



Analiza realizată evidențiază că, deși structura economică actuală a RDG este bazată pe industrii tradiționale, există domenii cu potențial semnificativ pentru specializare inteligentă. Combinând rezultatele analizei cantitative (cartografierii) din tabelul 12 și a interviurilor în profunzime cu părțile interesate, rezultatele căreia sunt detaliate în Anexa 4, au fost identificate trei domenii generale preliminare prioritare pentru specializarea inteligentă a regiunii și anume:

- 1. Lanț valoric alimentar durabil și inovativ.**
- 2. Tehnologii textile avansate și materiale sustenabile.**
- 3. Chimie avansată și biofarmaceutică pentru sănătate și îngrijire.**

Aceste domenii prezintă oportunități atât prin potențialul lor economic, cât și prin susținerea științifică și capacitatea de inovare.

Lanțul valoric alimentar reprezintă unul dintre cele mai puternice domenii economice ale RDG, susținut de agricultură și industria alimentară. Acest sector beneficiază de o bază științifică bună, alimentată de cercetări în științele agricole, biotehnologii și inginerie chimică. Investițiile în inovare și transferul de cunoștințe din aceste domenii pot contribui la consolidarea lanțului valoric alimentar, transformând RDG într-un centru regional de excelență.

Industria textilă, deși mai puțin dezvoltată în prezent, prezintă un potențial semnificativ pentru specializare inteligentă. Cercetările din chimie, imunologie și microbiologie oferă o bază științifică pentru acest sector, sprijinind integrarea soluțiilor inovative în procesele de producție și dezvoltarea unor materiale textile de înaltă performanță. Modernizarea acestui sector ar putea diversifica economia regiunii și crea oportunități de export.

Domeniul chimiei avansate și biofarmaceutice este unul dintre cele mai promițătoare pentru RDG, datorită combinației de potențial economic și suport științific. Fabricarea săpunurilor, detergenților și produselor cosmetice și de parfumerie reprezintă un segment cu activități de brevetare și potențial economic emergent, sugerând oportunități pentru crearea unor produse inovative, orientate spre piețele internaționale.

În afara acestor domenii, transporturile terestre (CAEM H49) se evidențiază ca un sector cu potențial economic și de inovare, contribuind la dezvoltarea infrastructurii logistice și la susținerea celorlalte sectoare economice prioritare. Cu toate acestea, acest domeniu nu poate fi considerat relevant pentru specializarea inteligentă din punct de vedere conceptual. Specializarea inteligentă se concentrează pe dezvoltarea unor domenii prioritare care generează valoare adăugată prin inovare și cercetare în sectoare strategice specifice, ceea ce exclude, în general, sectoarele de infrastructură sau servicii suport.

În procesul elaborării studiului de specializare inteligentă pentru RDG, analiza realizată evidențiază atât numărul limitat de întreprinderi inovatoare, cât și structura economică actuală, subliniind necesitatea prioritizării profunde a domeniilor cu un potențial semnificativ de creștere economică și inovare.

Astfel, pentru a asigura un impact maxim al programului de specializare inteligentă, politicile regionale ar trebui să vizeze în mod prioritar aceste domenii, care nu doar reflectă structura economică, ci și creează premise pentru creștere și inovare, în armonie cu specificul și nevoile regiunii.

1.2.3. Domeniile și nișele pentru specializarea inteligentă la nivelul regiunii

Ca urmare a analizei masei critice în domeniile preliminare prioritare pentru specializarea inteligentă a RDG, realizată prin exercițiul de Cartografiere, au fost identificate nișele de specializare care pot contribui atât la consolidarea sustenabilității industriilor existente, cât și la stimularea capacităților lor de inovare.

Având în vedere nivelul scăzut al inovării în regiune, procesul de selectare a domeniilor cu potențial pentru specializarea inteligentă a inclus și industrii cu potențial economic emergent, capabile să valorifice mai eficient resursele și capacitățile existente.

Astfel, se propun trei domenii și șapte nișe prioritare pentru specializarea inteligentă în regiune:

I. Lanț valoric alimentar durabil și inovativ, inclusiv nișele:

- Alimente cu Valoare Nutrițională Personalizată
- Procesare Alimentară Circulară
- Agricultură de Precizie și Ecologică



II. Tehnologii textile avansate și materiale sustenabile, inclusiv nișele:

- Confectii Inteligente și Funcționale
- Producție Sustenabilă și Circulară în Industria textilă



III. Chimie avansată și biofarmaceutică pentru sănătate și îngrijire, inclusiv nișele:

- Biotehnologii pentru Produse Farmaceutice Personalizate
- Cosmetice și Produse de Îngrijire Ecologice pe Bază de Chimie Verde



Domeniul S3 **"LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV"**, constituie o direcție strategică pentru Regiunea de Dezvoltare Găgăuzia, datorită specificului său agricol și capacității de valorificare a materiei prime locale. Dezvoltarea unui lanț valoric alimentar durabil și inovativ poate contribui semnificativ la creșterea competitivității regionale, promovând în același timp sustenabilitatea și inovarea. Transformarea resurselor locale în produse alimentare cu valoare adăugată înaltă, însoțită de utilizarea economiei circulare, va stimula economia locală și va deschide noi piețe de desfacere.

Domeniul se axează pe modernizarea și optimizarea proceselor agroalimentare, pe modernizarea lanțului valoric alimentar, de la agricultură și procesare până la ambalare și distribuție, prin integrarea tehnologiilor moderne și a practicilor sustenabile urmărind următoarele **elemente cheie ale specializării**:

- i. Prelucrarea materiei prime locale, cum ar fi cerealele, legumele, fructele și produsele lactate, în produse finite sau semi-finite cu valoare adăugată ridicată, precum produse premium, bio sau funcționale, care să răspundă cerințelor pieței și tendințelor de consum.
- ii. Adoptarea unui model circular de producție care implică reutilizarea subproduselor agricole și a deșeurilor alimentare în scopuri utile, precum producția de furaje, compost sau energie regenerabilă, reducând astfel risipa și impactul asupra mediului.



- iii. Introducerea soluțiilor de ambalare inovative și ecologice care să contribuie la prelungirea duratei de viață a produselor, reducerea costurilor și atragerea consumatorilor conștienți de impactul asupra mediului.
- iv. Integrarea tehnologiilor moderne, cum ar fi Internet of Things (IoT), inteligența artificială și soluțiile de big data, pentru optimizarea proceselor de producție, ambalare și distribuție, care să permită monitorizarea în timp real și creșterea eficienței în întregul lanț valoric.
- v. Consolidarea brandului regional și sprijinirea procesatorilor locali în extinderea pe piețe internaționale prin produse competitive și de calitate.
- vi. Crearea unui ecosistem colaborativ între fermieri, procesatori, producători de ambalaje, cercetători și antreprenori, alături de dezvoltarea unor programe de formare profesională, pentru a asigura adoptarea și implementarea noilor tehnologii.

Domeniul propus se axează pe crearea unui lanț valoric integrat, de la cercetare și producție până la ambalare și comercializare, utilizând resursele unice locale și tehnologiile avansate. Acesta vizează dezvoltarea unor produse de înaltă calitate, ecologice și sustenabile, care să răspundă cerințelor pieței globale, dar și necesităților locale. Ambalajele sustenabile și soluțiile inovatoare joacă un rol esențial în diferențierea acestor produse, contribuind la reducerea deșeurilor și la protejarea mediului.

Această abordare integrată are potențialul de a transforma Regiunea de Dezvoltare Găgăuzia într-un centru de excelență în industria alimentară, atrăgând investiții, generând locuri de muncă și consolidând poziția sa pe piețele internaționale.

Domeniul S3 **"TEHNOLOGII TEXTILE AVANSATE ȘI MATERIALE SUSTENABILE"** are un potențial semnificativ pentru Regiunea de Dezvoltare Găgăuzia, datorită tradiției regiunii în producția de confecții și a oportunităților de adaptare la tendințele globale care favorizează sustenabilitatea și inovația. Dezvoltarea unei industrii textile și de confecții moderne poate impulsiunea economia regiunii, creând noi locuri de muncă și deschizând piețe internaționale. Prin integrarea tehnologiilor textile avansate și a practicilor de producție circulară, regiunea poate valorifica resursele existente și genera produse cu valoare adăugată ridicată.

Domeniul se axează pe modernizarea proceselor de producție, utilizarea materialelor durabile și dezvoltarea unor soluții inovatoare și funcționale care să răspundă cerințelor pieței și să reducă impactul asupra mediului urmărind următoarele **elemente cheie ale specializării**:

- i. Dezvoltarea și utilizarea materialelor textile inovative, cum ar fi fibrele ecologice, materialele inteligente sau cele cu proprietăți funcționale (impermeabile, antibacteriene, rezistente la foc), care pot susține competitivitatea produselor locale și deschiderea spre noi piețe.
- ii. Adoptarea principiilor economiei circulare prin reciclarea deșeurilor textile, reutilizarea materialelor și reducerea consumului de resurse naturale, practici care pot transforma industria locală într-un model de sustenabilitate.
- iii. Implementarea tehnologiilor digitale, cum ar fi proiectarea 3D, automatizarea proceselor și utilizarea soluțiilor bazate pe inteligența artificială, pentru a îmbunătăți eficiența, calitatea și personalizarea produselor.
- iv. Consolidarea brandurilor locale și sprijinirea întreprinderilor în accesarea piețelor internaționale prin produse de calitate, sustenabile și competitive.
- v. Crearea unui ecosistem care să sprijine colaborarea între producători, cercetători, autorități și antreprenori pentru a identifica soluții inovative și pentru a stimula dezvoltarea industrială regională.



- vi. Formare profesională și dezvoltarea forței de muncă locală, cu accent pe noile tehnologii și practicile durabile, pentru a răspunde cerințelor actuale ale industriei.

Domeniul propus se axează pe transformarea industriei textile și de confecții din regiune într-un sector inovativ, durabil și competitiv. Acesta vizează implementarea tehnologiilor avansate în producție, utilizarea materialelor durabile și aplicarea economiei circulare, contribuind astfel la reducerea impactului asupra mediului și la creșterea valorii economice a produselor. În plus, integrarea ambalajelor sustenabile și optimizarea proceselor de distribuție susțin alinierea regiunii la standardele globale privind sustenabilitatea.

Prin promovarea inovării, a colaborării între actorii locali și a unei abordări centrate pe sustenabilitate, RDG are șansa să devină un exemplu de succes în modernizarea unei industrii tradiționale. Această transformare va atrage investiții, va genera locuri de muncă și va poziționa regiunea ca un actor competitiv pe piața internațională a textilelor și confecțiilor.

Domeniul S3 **”CHIMIE AVANSATĂ ȘI BIOFARMACEUTICĂ PENTRU SĂNĂTATE ȘI ÎNGRIJIRE”**, reprezintă o direcție promițătoare pentru Regiunea de Dezvoltare Găgăuzia, având în vedere resursele locale unice și interesul crescând pentru produse ecologice și inovative în sectorul farmaceutic și de îngrijire. Dezvoltarea unor soluții bazate pe biochimie și biotehnologie poate sprijini crearea unor produse cu valoare adăugată ridicată, competitive pe piețele internaționale, și poate stimula creșterea economică locală.

Domeniul se concentrează pe utilizarea resurselor naturale regionale în producția de produse cosmetice, de îngrijire și farmaceutice, prin aplicarea tehnologiilor avansate și a practicilor sustenabile, urmărind următoarele **elemente cheie ale specializării**:

- i. Valorificarea resurselor naturale specifice regiunii, cum ar fi plantele medicinale, uleiurile esențiale și alte materii prime naturale, pentru a dezvolta produse cosmetice și de îngrijire ecologice.
- ii. Dezvoltarea de soluții farmaceutice inovative prin aplicarea biotehnologiilor moderne.
- iii. Investițiile în cercetare-dezvoltare pentru identificarea și exploatarea potențialului biochimic al resurselor locale, cum ar fi extragerea compușilor activi din plante sau utilizarea microorganismelor în procese biotehnologice.
- iv. Integrarea tehnologiilor avansate, precum procesele de microencapsulare, analiza big data pentru optimizarea producției și inteligența artificială pentru identificarea de noi compuși activi.
- v. Dezvoltarea unor soluții de ambalare ecologică și inovativă, care să mențină calitatea produselor și să reducă impactul asupra mediului.
- vi. Sprijinirea producătorilor locali pentru a dezvolta branduri recunoscute la nivel internațional, bazate pe calitate, sustenabilitate și inovație.
- vii. Dezvoltarea unui ecosistem de colaborare între cercetători, producători și instituții educaționale pentru a încuraja inovarea și formarea de specialiști calificați în domeniul biochimiei și biotehnologiilor.

Prin integrarea biotehnologiilor, promovarea colaborării între actorii locali și investițiile în cercetare și dezvoltare, Regiunea de Dezvoltare Găgăuzia are potențialul de a deveni un lider regional în producția de produse farmaceutice și de îngrijire ecologice și inovative. Această transformare va atrage investiții, va genera noi locuri de muncă și va crește recunoașterea internațională a regiunii.

Aceste domenii și nișe de specializare inteligentă identificate, au fost consultate cu reprezentanții helixului cvadruplu (reprezentanți ai mediului academic, privat, public și societatea civilă) în cadrul a

3 focus grupuri organizate în contextul analizei calitative a domeniilor pentru specializarea inteligentă a regiunii rezultatul cărora este expus în p. 1.3.

1.3. Analiza calitativă

Analiza și validarea domeniilor și nișelor preliminare de specializare inteligentă pentru RDG s-a realizat printr-o abordare calitativă detaliată. Aceasta a inclus organizarea unor focus grupuri tematice dedicate, care au permis analizarea aprofundată a potențialului fiecărei nișe identificate anterior. Evenimentele au fost structurate după cum urmează:

1. Focus Grup - **CHIMIE AVANSATĂ ȘI BIOFARMACEUTICĂ PENTRU SĂNĂTATE ȘI ÎNGRIJIRE**: 21 noiembrie 2024 (organizat în mun. Comrat în incinta ADR Găgăuzia);
2. Focus Grup - **TEHNOLOGII TEXTILE AVANSATE ȘI MATERIALE SUSTENABILE**: 21 noiembrie 2024 (organizat în mun. Comrat în incinta ADR Găgăuzia);
3. Focus Grup - **LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV**: 22 noiembrie 2024 (organizat în mun. Comrat în incinta ADR Găgăuzia).

Sesiunile, organizate între orele 10:00 și 17:00, cu o durată de cel puțin 3 ore fiecare, în format hibrid (online și offline), au avut o structură bine definită:

- Sesiune introductivă:
 - Clarificarea conceptului de specializare inteligentă și a contextului regional în raport cu cel național;
 - Explicarea scopului, sarcinilor și metodologiei atelierului.
- Sesiune de lucru 1:
 - Validarea nișelor de specializare inteligentă prin discutarea factorilor de influență asupra sectorului:
 - Avantajele competitive ale regiunii;
 - Situația forței de muncă și oportunitățile de formare profesională;
 - Capacitatea și potențialul de cercetare-inovare, precum și exemple de colaborare existente în regiune;
 - Nevoile de dezvoltare specifice domeniului.
 - Formularea unei viziuni de dezvoltare până în 2030 a domeniului prioritar pentru S3.
- Sesiune de lucru 2:
 - Definirea obiectivelor pentru atingerea viziunii;
 - Propunerea unor idei de proiect concrete pentru soluționarea provocărilor identificate.
- Sesiune finală:
 - Prezentarea rezultatelor activităților atelierului;
 - Concluzii și pași următori, subliniind importanța unui dialog continuu și deschis.

Reprezentanți ai sectorului privat, mediului academic, autorităților locale și societății civile au participat activ, contribuind cu perspective diverse și oferind o bază solidă pentru validarea nișelor.

Aceste activități au permis nu doar confirmarea domeniilor preliminare de specializare inteligentă, ci și aprofundarea înțelegerii resurselor, capacităților și provocărilor specifice fiecărui domeniu. Totodată, focus grupurile au evidențiat oportunități pentru colaborări intersectoriale și potențiale sinergii care ar putea amplifica impactul strategiei regionale.

Datele și concluziile obținute în cadrul acestor sesiuni, detaliate în Tabelul 13, au fost utilizate pentru a valida și descrie domeniile considerate ca având cel mai mare potențial pentru dezvoltarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia.

Tabelul 13: Principalele rezultate ale focus grup-urilor organizate

Focus grup 21.11.2024 → CHIMIE AVANSATĂ ȘI BIOFARMACEUTICĂ PENTRU SĂNĂTATE ȘI ÎNGRIJIRE	Focus grup 21.11.2024 → TEHNOLOGII TEXTILE AVANSATE ȘI MATERIALE SUSTENABILE	Focus grup 22.11.2024 → LANȚ VALORIC ALIMENTĂR DURABIL ȘI INOATIV
● Participarea fizică a unui număr de 14 persoane la care se adaugă 4 participanți din mediul online, cu reprezentarea tuturor componentelor Helixului Cvadruplu (reprezentanți ai autorităților, ai mediului de afaceri, ai mediului ONG / organizații suport și a instituțiilor de educație și cercetare). ● Colectarea de informații privind potențialul și avantajele competitive ale domeniului în regiune, dar și a nevoilor de dezvoltare pentru analiza SWOT a domeniului (încadrată în p.1.4.1 ii). ● Identificarea viziunii de dezvoltare asupra domeniului (p.1.4.1 iii). ● Definirea unui număr de 15 idei de proiecte care au potențialul de a fi dezvoltate la nivel regional (p.1.4.1 iv).	● Participarea fizică a unui număr de 11 persoane la care se adaugă 3 participanți din mediul online, cu reprezentarea tuturor componentelor Helixului Cvadruplu (reprezentanți ai autorităților, ai mediului de afaceri, ai mediului ONG / organizații suport și a instituțiilor de educație și cercetare). ● Colectarea de informații privind potențialul și avantajele competitive ale domeniului în regiune, dar și a nevoilor de dezvoltare pentru analiza SWOT a domeniului (încadrată în p.1.4.1 ii). ● Identificarea viziunii de dezvoltare asupra domeniului (p.1.4.1 iii). ● Definirea unui număr de 15 idei de proiecte care au potențialul de a fi dezvoltate la nivel regional (p.1.4.1 iv).	● Participarea fizică a unui număr de 14 persoane la care se adaugă 4 participanți din mediul online, cu reprezentarea tuturor componentelor Helixului Cvadruplu (reprezentanți ai autorităților, ai mediului de afaceri, ai mediului ONG / organizații suport și a instituțiilor de educație și cercetare). ● Colectarea de informații privind potențialul și avantajele competitive ale domeniului în regiune, dar și a nevoilor de dezvoltare pentru analiza SWOT a domeniului (încadrată în p.1.4.1 ii). ● Identificarea viziunii de dezvoltare asupra domeniului (p.1.4.1 iii). ● Definirea unui număr de 21 idei de proiecte care au potențialul de a fi dezvoltate la nivel regional (p.1.4.1 iv).

În cadrul focus grupurilor, au fost validate domeniile și nișele propuse considerate ca având cel mai mare potențial pentru dezvoltarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare Găgăuzia (Tabelul 14) și au fost ajustate corespunzător capacităților, intereselor actorilor cheie de a contribui la dezvoltarea acestora.

Tabelul 14: Validarea domeniilor și nișelor preliminare cu potențial S3

Identificate de analiza cantitativă	Validate în cadrul analizei calitative
-------------------------------------	--



LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV: 1. Alimente cu Valoare Nutrițională Personalizată 2. Procesare Alimentară Circulară 3. Agricultură de Precizie și Ecologică	LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV: 1. Industrie alimentară cu valoare adăugată înaltă în baza materiei prime locale 2. Agricultură regenerativă și lanțuri alimentare circulare
TEHNOLOGII TEXTILE AVANSATE ȘI MATERIALE SUSTENABILE: 1. Confecții Inteligente și Funcționale 2. Producție Sustenabilă și Circulară în Industria textilă	INDUSTRIE TEXTILĂ ȘI DE CONFEȚII INOVATOARE ȘI FUNCȚIONALĂ: 1. Tehnologii Textile Avansate și Materiale Durabile 2. Producere Durabilă și Circulară în Industria Textilă și de Confecții
CHIMIE AVANSATĂ ȘI BIOFARMACEUTICĂ PENTRU SĂNĂTATE ȘI ÎNGRIJIRE: 1. Biotehnologii pentru Produse Farmaceutice Personalizate 2. Cosmetice și Produse de Îngrijire Ecologice pe Bază de Chimie Verde	TEHNOLOGII BIO-INOVATIVE PENTRU FARMACEUTICĂ, COSMETICE ȘI PRODUSE DE ÎNGRIJIRE: 1. Cosmetice și Produse Naturale de Îngrijire din Resurse Locale 2. Biotehnologii pentru Produse Farmaceutice

În contextul lansării unui eventual apel de proiecte de specializare inteligentă, domeniile și nișele identificate pentru RDG vor fi reconfirmate printr-un proces dinamic de „descoperire antreprenorială”. Acest proces, esențial pentru dezvoltarea economică regională, este fundamentat pe dovezi și se caracterizează printr-o abordare participativă și iterativă, ceea ce presupune revizuirea periodică pentru a asigura adaptarea la evoluțiile pieței și la progresele tehnologice.

Descoperirea antreprenorială se desfășoară la nivel regional și presupune un dialog amplu între actori relevanți precum sectorul privat, autoritățile publice, mediul academic și societatea civilă. Scopul acestui proces este identificarea domeniilor de competitivitate care pot beneficia de sprijin financiar dedicat, în special prin scheme de suport a inovării. Este o etapă de învățare colectivă, unde antreprenorii și inovatorii locali joacă un rol activ în descoperirea oportunităților de creștere, asigurând direcționarea resurselor către domenii cu cel mai mare potențial de transformare economică și tehnologică.

Acest proces joacă un rol central nu doar în reconfirmarea priorităților inițiale, ci și în ajustarea și actualizarea lor periodică. Astfel, permite identificarea de noi priorități și aprofundarea specializării prin definirea mai clară a nișelor strategice. Prin această abordare, regiunea poate obține o poziționare superioară în lanțurile globale de valoare adăugată, valorificând mai eficient avantajele sale comparative și competitive. Totodată, acest lucru facilitează integrarea pe piețele internaționale și atragerea investițiilor în domenii strategice.

Procesul de descoperire antreprenorială asigură o abordare flexibilă și adaptabilă, care stimulează inovația continuă și permite regiunii să răspundă prompt la oportunitățile pieței și la tendințele emergente. Prin această metodă, strategia sau programul de specializare inteligentă devine un instrument dinamic și evolutiv, care sprijină dezvoltarea economică durabilă și creșterea competitivității regionale pe termen lung.

1.4. Descrierea domeniilor de specializare inteligentă identificate

LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV	INDUSTRIE TEXTILĂ ȘI DE CONFEȚII INOVATOARE ȘI FUNCȚIONALĂ	TEHNOLOGII BIO-INOVATIVE PENTRU FARMACEUTICĂ, COSMETICE ȘI PRODUSE DE ÎNGRIJIRE
• Industrie alimentară cu valoare adăugată înaltă în baza materiei prime locale • Agricultură Regenerativă și Lanțuri Alimentare Circulare	• Tehnologii Textile Avansate și Materiale Durabile • Producere Durabilă și Circulară în Industria Textilă și de Confeții	• Cosmetice și Produse Naturale de Îngrijire din Resurse Locale • Biotehnologii pentru Produse Farmaceutice

1.4.1. Domeniul prioritar I. LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV

i. Descrierea domeniului



Importanța domeniului în economia regională

Sectorul agricol și industria alimentară reprezintă pilonii principali ai economiei RDG, care au demonstrat o capacitate constantă de adaptare la provocările economice, contribuind cu 30,7% la totalul forței de muncă, 32,9% la cifra de afaceri și 24,1% la numărul total de întreprinderi. Această importanță reflectă rolul dominant al acestui sector într-o economie predominant rurală, unde alternativele de angajare în afara agriculturii sunt limitate.

Forța de muncă a rămas un factor critic în dezvoltarea sectorului. Astfel, între anii 2018 și 2023, sectorul agro-industrial din RDG a cunoscut o scădere de 11,2% a numărului de angajați, ajungând la 5241 de persoane în anul 2023.

În pofida acestui declin, cifra de afaceri a sectorului a crescut semnificativ, înregistrând un avans de 41,5%, de la 2,78 miliarde lei în anul 2018 la 3,93 miliarde lei în anul 2023, indicând o eficiență economică sporită, în pofida provocărilor și capacitatea de a răspunde cerințelor pieței. Numărul de întreprinderi a crescut, de asemenea cu 12,2%, ajungând la 487 unități, evidențiind adaptabilitatea și potențialul de dezvoltare economică al regiunii.

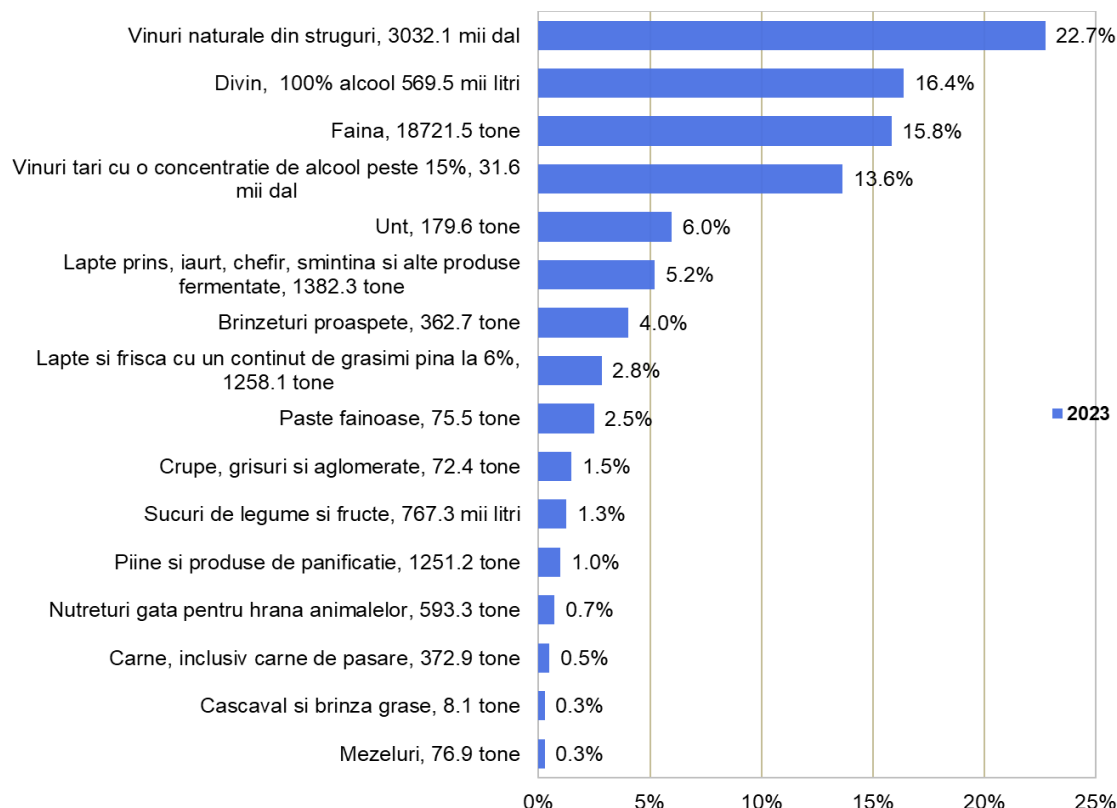
Pe plan agricol, RDG se caracterizează printr-o agricultură diversificată, cu o suprafață totală însămânțată de peste 100.000 de hectare în anul 2023. Suprafețele cultivate au crescut cu 14% între anii 2020 și 2023, iar producția de cereale și viță-de-vie rămâne dominantă, ocupând aproape 60% din terenurile agricole. Culturile tehnice domină structura producției agricole, ocupând 40.392 hectare

(40% din total), urmate de culturile pentru nutreț, cartofi și legume. Acest profil agricol subliniază dependența regiunii de exportul de produse agricole brute, dar și oportunitățile pentru dezvoltarea lanțurilor valorice locale.

Industria alimentară a RDG în anul 2023, RDG s-a remarcat prin producția de vinuri naturale din struguri, cu un volum impresionant de 3032,1 mii decaltri, reprezentând 23% din producția națională (Figura 14). De asemenea, regiunea a contribuit cu 569,5 mii litri de divin (16%) și 31,6 mii decaltri de vinuri tari cu o concentrație de alcool peste 15% (14%). Aceste produse subliniază rolul tradițional al viticulturii și vinificației în economia regională, oferind oportunități considerabile pentru extinderea pe piețele internaționale și creșterea exporturilor.

Pe lângă industria vinului, RDG are o contribuție notabilă în producția de făinoase, cu 18.721,5 tone sau 16% din producția națională, ceea ce reflectă importanța procesării cerealelor pentru consumul intern și export. Industria lactatelor este de asemenea bine reprezentată: în anul 2023, regiunea a produs 1258,1 tone de lapte și frișcă (3% din totalul național) și 362,7 tone de brânzeturi proaspete (4%), demonstrând o orientare spre produse cu valoare adăugată și cerere pe piețele locale și regionale.

Figura 14: Ponderea principalelor produse alimentare fabricate în Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia în raport cu economia națională (anul 2023)



Sursa de date: Biroul Național de Statistică (BNS) (<https://statistica.gov.md/ro/banca-de-date-statistice-78.html>)

Deși RDG a înregistrat progrese în diversificarea producției agroalimentare, se remarcă încă o pondere mai mică în unele sectoare precum panificația, care a generat 1251,2 tone de produse, reprezentând doar 1% din totalul național, și mezelurile, cu o producție de 76,9 tone (0,3%). Totuși, aceste sectoare oferă oportunități pentru modernizarea proceselor de producție și creșterea competitivității.



În ceea ce privește dinamismul sectorului agroalimentar, RDG beneficiază de o infrastructură în dezvoltare, sprijin pentru exporturi și inițiative de promovare a produselor locale, ceea ce contribuie la consolidarea lanțurilor valorice. Regiunea poate deveni un exemplu de succes prin investiții strategice în tehnologii moderne de procesare, ambalare și marketing, valorificând astfel avantajele comparative în domeniul vitivinicol și al produselor agroalimentare cu specific local.

Totodată, cu oportunități de creștere în anumite segmente, RDG poate atrage investiții suplimentare și poate stimula crearea de locuri de muncă, contribuind astfel la dezvoltarea economică durabilă a regiunii și la creșterea competitivității pe piețele internaționale.

Mărcile notorii ale operatorilor sectorului agroalimentar din RDG sunt:

- Sana - Recunoscută pentru producția de lactate și brânzeturi de înaltă calitate, jucând un rol semnificativ în industria alimentară a regiunii sudice.
- Bodor - Producător local de panificație și patiserie, cu o tradiție bine consolidată în sudul Moldovei.
- TransOil Refinery - Ceadâr-Lunga - lider în producția de ulei de floarea-soarelui și șrot în sudul Moldovei.
- SRL TransTest - întreprinderea a lansat producția de gustări: semințe de floarea-soarelui, arahide, semințe de dovleac, miez de floarea-soarelui, fistic și porumb prăjit sub marca comercială BANZAI. Unul dintre noile domenii de activitate ale întreprinderii este producția de lipie.
- Întreprinderea Doksancom din satul Tomai - se concentrează pe furnizarea de lapte fabricii Oloi Pak din Comrat (marca comercială SANA), un producător de lactate cunoscut în toată Moldova.
- Ksteg - Congaz OOO - o întreprindere specializată în producția de carne și produse din carne de pasăre, cu un focus pe furnizarea de produse pentru piața locală.
- Meatpromcom SRL - furnizează produse din carne pe piața locală: produce semipreparate ambalate și a început producția de mezeluri.
- Vinuri de Comrat - O marcă reprezentativă pentru vinificația din Comrat, cu vinuri care respectă tradițiile locale și atrag consumatori atât pe piața internă, cât și internațională.
- Karagani - Vinărie artizanală renumită pentru vinuri de calitate și experiențe turistice autentice, oferind oaspeților ocazia să descopere tradițiile vinicole ale Găgăuziei.
- Tomai Vinex - O marcă de referință în industria vinurilor și divinurilor, exportând produse de calitate în numeroase țări.
- Bostovan - Brand renumit de vinuri din sudul Moldovei, axat pe producția de vinuri de calitate superioară destinate atât pieței interne, cât și exportului.
- Kazayak - Cunoscut pentru vinurile sale premium, fiind un exemplu al excelenței vitivinicole din sudul Moldovei.
- Novac - Un producător emergent, axat pe inovație și pe dezvoltarea de vinuri cu caracteristici unice.
- Gagauz Sofrasi - Marcă ce promovează preparatele culinare tradiționale găgăuze, inclusiv produse alimentare și băuturi autentice.
- Azamet Grup - Brand local cu activitate în domeniul alimentar, inclusiv în producția de panificație și alte produse tradiționale. Întreprinderea produce alimente sănătoase sub brandul Biateca, inclusiv ulei presat la rece din sâmburi de struguri și făină fără gluten, utilizând materii prime de la producători locali.

- Avdarma Bereket - Mic producător din Avdarma, specializat în vinuri și alte produse specifice regiunii.
- Melange company - producător de produse alimentare și furnizor de servicii de alimentație publică (efood.md).
- SRL MicroGreen-farm - producător de microplante.
- Saragul - Cunoscut pentru produsele lactate, fiind un actor important în industria procesării alimentare.
- Basarabia Sucuri - Un nume important în producția de sucuri naturale și concentrate de fructe, cu o prezență semnificativă pe piața locală.



Tendințe tehnologice în domeniul de referință

În contextul domeniului de specializare inteligentă „Lanț Valoric Alimentar Durabil și Inovativ” identificat, principalele tendințe tehnologice din domeniul agriculturii și procesării alimentare sunt orientate către sustenabilitate, digitalizare și inovare. Una dintre tendințe este utilizarea tehnologiilor de agricultură de precizie, care presupune monitorizarea și gestionarea eficientă a culturilor prin intermediul dronelor, senzorilor și datelor satelitare, optimizând utilizarea resurselor precum apa, fertilizantii și pesticidele. Automatizarea și robotizarea în agricultură câștigă teren, cu aplicații în recoltare, irigare și plantare, reducând costurile și creșterea eficienței.

De asemenea, în procesarea alimentară se remarcă adoptarea tehnologiilor de procesare cu presiune înaltă (HPP), care asigură păstrarea calităților nutriționale ale alimentelor și prelungirea termenului de valabilitate, fără a folosi aditivi artificiali. O altă inovație constă în procesarea la temperaturi scăzute, utilizată pentru a conserva aromele naturale și a reduce consumul de energie. Fermentarea controlată și biotehnologiile alimentare contribuie la crearea de produse funcționale, premium și organice, cu valoare adăugată ridicată.

Integrarea soluțiilor de ambalare activă și inteligentă reprezintă o altă tendință importantă, contribuind la prelungirea duratei de viață a produselor alimentare și oferind consumatorilor informații în timp real despre prospețimea acestora. În paralel, ambalajele biodegradabile și compostabile câștigă popularitate, reducând impactul asupra mediului.

În cadrul agriculturii circulare, se observă o creștere a interesului pentru tehnologiile de valorificare a deșeurilor organice, prin transformarea acestora în compost, furaje sau bioenergie, utilizând procese precum digestia anaerobă. Producția de energie regenerabilă pe bază de biomasă este o direcție complementară, asigurând sustenabilitatea în lanțul valoric.

Pe partea de digitalizare, soluțiile de Internet of Things (IoT) permit monitorizarea în timp real a proceselor de producție, transport și depozitare, în timp ce analiza big data oferă informații detaliate pentru optimizarea deciziilor strategice. Inteligența artificială joacă un rol important în identificarea tendințelor de consum și optimizarea operațiunilor, iar blockchain-ul contribuie la crearea unui lanț valoric transparent și sigur.

În producția agricolă se remarcă tehnologiile de cultivare verticală și hidroponică, care permit utilizarea eficientă a spațiului și resurselor, adaptându-se la cerințele consumatorilor urbani. În procesare, se dezvoltă metode inovatoare precum tehnologiile de imprimare 3D pentru alimente, care permit personalizarea produselor și reducerea risipei.

Un alt aspect important este dezvoltarea de programe avansate de formare profesională pentru fermieri și procesatori, prin utilizarea simulărilor virtuale și a platformelor de învățare digitală. În plus, integrarea soluțiilor de lanț logistic inteligent, ajută la reducerea costurilor de transport și la creșterea eficienței distribuției.

Consolidarea brandului regional necesită utilizarea tehnologiilor de marketing digital personalizat, care să pună în valoare specificul produselor locale. În același timp, se promovează soluțiile pentru controlul calității bazate pe senzori avansați, care asigură respectarea standardelor internaționale.

Ținând cont de aceste tendințe tehnologice, RDG poate valorifica punctele sale forte printr-o abordare strategică bazată pe inovație, consolidându-și astfel competitivitatea pe piața internă și internațională.

Astfel, produsele alimentare tradiționale precum vinurile din struguri roșii, carnea de ovine și lactatele pot fi integrate într-un brand regional puternic, cum ar fi „Made in Gagauzia”. Acest brand ar putea sublinia unicitatea și calitatea produselor locale, promovându-le prin certificări de origine, povești autentice despre procesul de producere și marketing digital pe piețele externe. Inovația în ambalare – cum ar fi utilizarea materialelor biodegradabile – poate crește atractivitatea acestor produse pentru consumatorii preocupați de sustenabilitate.

Vinificația și zootehnia, sprijinite de condițiile climatice favorabile, oferă oportunități pentru crearea unor produse premium. De exemplu, vinurile tradiționale ar putea fi completate cu vinuri funcționale, iar carnea de ovine ar putea fi procesată în produse „ready-to-eat”, adaptate cerințelor pieței moderne. În același timp, bonitatea ridicată a solului poate fi utilizată pentru dezvoltarea culturilor organice și a agriculturii circulare, integrând soluții precum transformarea subproduselor agricole în compost sau biogaz.

Cultivarea microplantelor poate deveni o inovație-cheie pentru diversificarea agriculturii locale, având în vedere că acestea necesită resurse limitate de apă și generează puține deșeuri. Această tehnologie ar putea fi integrată în parteneriate internaționale pentru a atrage know-how și investiții, poziționând regiunea ca un exemplu de sustenabilitate agricolă.

Poziționarea geografică avantajoasă a regiunii poate fi valorificată prin crearea de hub-uri logistice și investiții în infrastructura de transport. Aceste măsuri ar facilita accesul rapid la piețele din Ucraina, România și alte țări europene, consolidând exporturile, care deja reprezintă 70% din producția agricolă a regiunii.

Totodată, regiunea dispune de resurse instituționale solide, cum ar fi Universitatea din Comrat, care poate deveni un motor al inovației. Proiectele educaționale și de cercetare, precum cele axate pe probiotice, pot fi extinse pentru a sprijini dezvoltarea de competențe și tehnologii în domeniul alimentar. Parteneriatele internaționale în agricultură, combinate cu programul regional de adaptare la schimbările climatice, pot asigura sustenabilitatea pe termen lung a complexului agroindustrial.

Implementarea unor proiecte pentru dezvoltarea complexelor de păstrare și ambalare a producției poate contribui la modernizarea lanțului valoric alimentar din regiune, reducând pierderile și crescând valoarea adăugată a produselor. În această ordine de idei, Asociația Producătorilor Agricoli „AGRO OGUZ” poate deveni un actor central în acest ecosistem, coordonând inițiativele locale și susținând integrarea fermierilor în lanțurile de aprovizionare moderne.

Experiența regiunii în exporturi către piețe îndepărtate, cum ar fi Siria, demonstrează potențialul produselor locale de a satisface cerințele internaționale. Acest avantaj poate fi consolidat prin trasabilitate digitală și tehnologii blockchain, care să garanteze calitatea și originea produselor pentru consumatorii globali.

Astfel, prin inovație și colaborare strategică, RDG poate deveni un model de succes pentru dezvoltarea sustenabilă a regiunilor agricole, valorificând tradițiile locale și resursele sale unice pentru a răspunde provocărilor și oportunităților economiei moderne.



Dimensiunea și disponibilitatea resursei umane calificate

În RDG, dimensiunea și disponibilitatea resursei umane calificate pentru domeniul S3 "Lanț valoric alimentar durabil și inovativ" sunt susținute de o infrastructură educațională care contribuie la formarea specialiștilor înalt calificați, precum:

- Universitatea de Stat din Comrat, cu Facultatea de Agro-tehnologie și o infrastructură de cercetare, cum ar fi:
 - Incubatorul de inovare „InnoCenter”, care susține ideile inovatoare;
 - Laboratorul agricol, destinat cercetărilor aplicate;
 - Centrul de cercetări științifice „Progres”, care sprijină dezvoltarea tehnologică și transferul de cunoștințe în sectorul agroalimentar.
- I.P. Colegiul „Mihail Ciachir” din Comrat, cu specializări diverse, precum economie, informatică, turism și administrație publică, ceea ce oferă competențe suplimentare necesare gestionării lanțului valoric agroalimentar.
- I.P. Colegiul Tehnic Agricol din Svetlâi, axat pe agricultură, formează specialiști în domeniul agro-tehnologiilor, esențiali pentru modernizarea producției agricole.
- I.P. Școala Profesională din Ceadâr-Lunga, care pregătește profesioniști în agricultură, electromontori la repararea utilajului electric, construcții, croitorie, patiserie și servicii, contribuind la diversificarea competențelor în sector.
- I.P. Școala Profesională din Comrat, care oferă instruire în meserii variate, inclusiv din domeniile agricultură, comerț și turism, integrând activitățile conexe sectorului agroalimentar.

Totodată, analiza calitativă indică un decalaj între oferta educațională și cerințele actuale ale pieței muncii. Ponderea populației rurale (care predomină în regiune) și numărul limitat de absolvenți educați în tehnologii avansate conduc la un dezechilibru între cererea și oferta de specialiști calificați. Astfel, conform datelor analizate și discuțiilor din cadrul focus-grupurilor, se remarcă următoarele aspecte:

- **Prezența resursei umane calificate, dar insuficientă.** Deși instituțiile din regiune formează specialiști, numărul acestora este insuficient pentru a răspunde cerințelor sectorului agroalimentar modern. Numărul redus de absolvenți, combinat cu emigrarea constantă a forței de muncă tinere, creează un deficit de resurse umane calificate.
- **Nepotrivirea între oferta educațională și cerințele pieței.** Programele educaționale sunt mai degrabă orientate către procese tradiționale, lipsind specializări moderne precum:
 - agricultura de precizie (utilizarea dronelor, senzorilor și altor tehnologii);
 - tehnologii de procesare alimentară și ambalare inovativă;
 - managementul lanțurilor valorice și certificarea produselor pentru piețele internaționale.

- **Integrarea absolvenților în întreprinderi.** Deși există oportunități de formare duală, colaborarea între întreprinderi și instituțiile educaționale rămâne slab dezvoltată. Aceasta reduce eficiența procesului de tranziție de la studii la locul de muncă.
- **Migrarea forței de muncă.** Mulți tineri aleg să emigreze, ceea ce afectează negativ stabilitatea forței de muncă locale.

Prin adaptarea programelor educaționale și stimularea colaborării între mediul academic și cel economic, regiunea poate valorifica mai bine resursele disponibile, consolidându-și potențialul în lanțul valoric agroalimentar.



Intensitatea și potențialul de cercetare - inovare

Conform rezultatelor cercetării statistice privind activitatea de inovare realizate de BNS, în RDG, domeniul S3 „Lanț valoric alimentar durabil și inovativ” se evidențiază printr-o varietate de activități industriale cu un potențial semnificativ pentru specializare inteligentă. Aceste activități reflectă atât diversitatea economică a regiunii, cât și o orientare clară spre inovație în sectoarele cheie ale industriei alimentare. Sectoarele cu relevanță majoră pentru acest domeniu sunt următoarele:

- Industria alimentară (C10) ocupă un loc de prim-plan, fiind reprezentată de trei întreprinderi inovatoare, echivalentul a 21,43% din totalul întreprinderilor inovatoare din regiune. De asemenea, acest sector contribuie cu 30,6% din brevetele înregistrate, subliniind importanța inovației în dezvoltarea produselor alimentare și a tehnologiilor de procesare.
- Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor (C103) este un sector esențial, incluzând o întreprindere inovatoare, ceea ce reprezintă 7,14% din totalul întreprinderilor inovatoare. Această activitate valorifică producția agricolă regională, contribuind la diversificarea ofertei alimentare și la crearea de produse competitive pe piețele interne și externe.
- Fabricarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale (C104) are, de asemenea, un rol important, fiind reprezentată de o întreprindere inovatoare, cu o pondere de 7,14%. Acest segment sprijină integrarea resurselor agricole în lanțuri valorice cu valoare adăugată și susține diversificarea producției regionale.
- Fabricarea produselor lactate (C105) contribuie la diversitatea lanțului alimentar printr-o întreprindere inovatoare, reprezentând 7,14% din totalul întreprinderilor inovatoare. Acest sector oferă oportunități pentru dezvoltarea produselor lactate adaptate cerințelor piețelor moderne și contribuie la consolidarea economiei regionale.

Fiecare dintre aceste sectoare demonstrează un potențial de inovare și relevanță economică pentru RDG. Activitățile acestora nu doar că sprijină crearea unui lanț valoric alimentar durabil, dar contribuie și la dezvoltarea regională prin atragerea investițiilor și diversificarea piețelor de desfacere. În contextul priorităților S3, aceste sectoare reprezintă oportunități majore pentru stimularea competitivității și crearea de locuri de muncă în regiune.

Concomitent, datele privind cererile de brevet pentru domeniile cu relevanță pentru domeniul prioritar pentru specializarea inteligentă ”Lanțul Valoric Alimentar Durabil și Inovativ” indică un interes semnificativ pentru dezvoltarea soluțiilor inovative:

- Industria alimentară (C10) este cea mai reprezentativă, cu 55 de brevete înregistrate, reprezentând 33,9% din totalul brevetelor din regiune. Acest lucru evidențiază o activitate intensă de cercetare și dezvoltare în procesele de producție alimentară, conservare și ambalare, relevante pentru asigurarea unui lanț valoric eficient și sustenabil.
- Fabricarea băuturilor (C110) a acumulat 9 brevete, echivalentul a 5,3% din total. Inovațiile în acest domeniu se axează pe metode moderne de producție și ambalare a băuturilor, inclusiv cele funcționale și organice, contribuind la diversificarea ofertei de produse alimentare.
- Fabricarea produselor chimice de bază, a îngrășămintelor și produselor azotoase (C201) deține 12 brevete, care reprezintă 7,5% din total. Acestea au un impact indirect, fiind esențiale pentru susținerea agriculturii durabile și optimizarea producției agricole, un element critic în lanțul alimentar.
- Fabricarea mașinilor și utilajelor pentru agricultură și exploatare forestiere (C283) este reprezentată de un singur brevet (0,6%), sugerând un interes redus în inovare în acest segment. Totuși, acest sector rămâne crucial pentru modernizarea proceselor de producție agricolă.

CAEM rev.2		Brevete / Prima secțiune, clasă și subclasă IPC	În raport cu regiunea (%-pondere)
C10	Industria alimentară	55	33.9%
C110	Fabricarea băuturilor	9	5.3%
C201	Fabricarea produselor chimice de bază, a îngrășămintelor și produselor azotoase; fabricarea materialelor plastice și a cauciucului sintetic, în forme primare	12	7.5%
C283	Fabricarea mașinilor și utilajelor pentru agricultură și exploatare forestiere	1	0.6%

Aceste domenii reflectă o bază industrială solidă, cu potențial semnificativ de inovare pentru sprijinirea domeniului. Inovațiile brevetate în sectorul alimentar și al băuturilor sunt esențiale pentru îmbunătățirea calității produselor, creșterea valorii adăugate și adaptarea la cerințele pieței. În plus, soluțiile chimice și tehnologice dezvoltate sprijină agricultura modernă și sustenabilă.

În contextul priorităților S3, acest domeniu poate contribui semnificativ la creșterea economică a regiunii, prin atragerea de investiții, crearea de locuri de muncă și consolidarea poziției competitive pe piața internațională. Având în vedere interesul pentru produse naturale și ecologice, aceste industrii pot deschide noi oportunități de colaborare și export, asigurând astfel o dezvoltare durabilă pe termen lung.



Nivelul și potențialul de colaborare între actori

În RDG nivelul și potențialul de colaborare între actori în domeniul „Lanț Valoric Alimentar Durabil și Inovativ” reflectă o interacțiune emergentă între mediul academic, sectorul de afaceri și administrația locală. Această colaborare are ca scop stimularea dezvoltării economice și promovarea practicilor inovative în sectorul agroalimentar.

Colaborarea dintre actorii locali este sprijinită de prezența unor structuri asociative și organizații care contribuie la consolidarea legăturilor dintre producătorii agricoli, procesatori și cercetători. De exemplu, Asociația Producătorilor Agricoli din Găgăuzia „Agro Oguz” joacă un rol activ în unificarea



eforturilor a peste 40 agenți economici din regiune. Această organizație facilitează implementarea unor proiecte inovative, precum dezvoltarea unui complex modern de depozitare și ambalare a produselor agricole, care răspunde cerințelor pieței și susține competitivitatea producătorilor locali.

Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova, prin reprezentanța sa în UTA Găgăuzia, joacă un rol esențial în facilitarea colaborării dintre mediul de afaceri, autoritățile publice și alte organizații relevante. Cuprinzând 75 de agenți economici din regiune, CCI a RM asigură consiliere, reprezentare și suport în accesarea piețelor externe, contribuind astfel la crearea unui ecosistem favorabil cooperării. Prin inițiativele și parteneriatele pe care le promovează, CCI a RM susține integrarea sectorului privat în proiecte regionale și internaționale, consolidând relațiile dintre actorii economici și sprijinind dezvoltarea lanțurilor valorice locale.

Zona Economică Liberă Comrat și Grupurile de Acțiune Locală (GAL) din regiune, precum „Steaua Bugeacului” sau „Perla Sudului”, contribuie la stimularea colaborărilor locale și internaționale. Aceste structuri oferă un cadru favorabil pentru atragerea de investiții și dezvoltarea unor parteneriate public-private, sprijinind implementarea unor proiecte strategice în lanțul alimentar, inclusiv procesarea avansată a produselor agricole.

În contextul educației și cercetării, Universitatea de Stat din Comrat se evidențiază ca un centru important pentru diseminarea cunoștințelor și transferul tehnologic. Programele universitare includ instruire în domeniul agriculturii circulare și reducerea deșeurilor, stimulând integrarea practicilor moderne de producție în comunitatea agricolă. De asemenea, proiectele de cercetare aplicativă dezvoltate în parteneriat cu universitatea au potențialul de a genera produse agroalimentare cu valoare adăugată, cum ar fi probioticele pentru alimente funcționale. Un exemplu notabil este proiectul „Produce lactat PROBIOTIC cu activitate antioxidantă înaltă”, dezvoltat în parteneriat între Universitatea de Stat din Comrat și agenți economici locali. Acest proiect reflectă integrarea cercetării științifice în dezvoltarea de produse alimentare inovative, cu potențial ridicat pe piața locală și internațională.

Totodată, activitățile de instruire organizate în cadrul regiunii sunt esențiale pentru consolidarea colaborării între actorii implicați în lanțul valoric alimentar. Seminarele și cursurile de formare dedicate agricultorilor, susținute de experți locali, promovează adoptarea de tehnologii și practici moderne, contribuind la sporirea productivității și la alinierea la cerințele piețelor internaționale.

Cu toate acestea, se resimte nevoia de intensificare a colaborărilor pe dimensiunea cercetării aplicative și a dezvoltării produselor inovatoare. Proiectele viitoare ar trebui să se concentreze pe valorificarea resurselor locale, crearea unor lanțuri valorice complete și extinderea cooperării între mediul academic, autorități și mediul de afaceri. Astfel, RDG are potențialul de a deveni un exemplu de succes în implementarea unui lanț alimentar durabil și inovativ, care să sprijine dezvoltarea economică sustenabilă a regiunii.

ii. Alaliza SWOT a domeniului

Puncte tari (Strengths)	Puncte slabe (Weaknesses)
Regiunea dispune de produse alimentare precum vinuri din struguri roșii, carne de ovine și lactate, care reflectă specificul local și tradițiile, punând în valoare unicitatea	Consumatorul local nu este educat pro ecologie și produse sănătoase. Lipsa de conștientizare a beneficiilor consumului de produse ecologice



regiunii și alimentând interesul consumatorilor pentru produse autentice și de calitate.

- Vinificația este dezvoltată. Regiunea are o tradiție îndelungată în cultivarea viței de vie și o industrie a vinului bine dezvoltată, ceea ce creează premisele unui sector vitivinicol competitiv și atractiv pentru piețele de export.
- Zootehnia este bine reprezentată (în special ovinele).
- Climatul specific (stepă) favorizează anumite culturi, contribuind la diversificarea și adaptabilitatea produselor agricole din regiune.
- Poziționarea geografică avantajoasă a regiunii, în apropiere de Ucraina și România, facilitează accesul la piețele externe, oferind un avantaj logistic semnificativ în comparație cu alte regiuni mai izolate.
- Existența unor produse locale renumite, precum vinurile tradiționale, brânzeturile și lactatele, contribuie la identitatea regiunii și ajută la consolidarea unui brand regional puternic. Ideea anterioară de a promova brandul „Gagauz Mallari”.
- Inițiative regionale susținute prin colaborări internaționale în domeniul agriculturii deschid accesul la tehnologii noi, bune practici și piețe globale.
- Regiunea se bucură de o bonitate ridicată a solului, permițând cultivarea unei game variate de legume. Aceasta oferă un avantaj agricol semnificativ, mai ales în contextul cererii crescute pentru produse proaspete și de calitate.
- Din regiune, 70% din producția agricolă merge la export, subliniind orientarea către piețele internaționale.
- Experiența comercializării produselor locale pe piețe îndepărtate demonstrează că produsele locale pot satisface cerințele internaționale (ex. Comercializarea cărnii de ovine în Siria, exportul vinurilor în UE, China, Africa de Sud, etc.)
- UTA Găgăuzia este singura regiune din Moldova care și-a dezvoltat propriul Program de adaptare la schimbările climatice și riscurile de mediu în complexul agroindustrial.
- Existența Asociației Producătorilor Agricoli UTA Găgăuzia „AGRO OGUZ”

limitează dezvoltarea pieței locale și descurajează producătorii să investească în tehnologii ecologice, ceea ce menține dependența de piețele externe.

- Există dificultăți aferente forței de muncă, calificată și necalificată. De exemplu lipsa medicilor veterinari reprezintă o vulnerabilitate pentru zootehnie. Lipsa personalului calificat pentru recoltare afectează productivitatea. Pe lângă pierderile economice, acest aspect contribuie la o productivitate redusă în perioadele critice, ceea ce limitează potențialul de extindere a producției și exporturilor.
- Salarii necompetitive în raport cu alte regiuni. În special pentru tinerii specialiști, care ar putea aduce cunoștințe moderne și tehnologii noi, salariile din Găgăuzia sunt neatractive comparativ cu capitala sau cu alte țări, accentuând fenomenul de migrație a forței de muncă calificate.
- Nevalorificarea resurselor agricole disponibile. De exemplu, uscarea fructelor și procesarea lor la nivel local sunt practici care au fost aproape abandonate, ducând la pierderea valorii adăugate și a unei piețe potențiale.
- Deși poziția geografică este avantajoasă pentru piețele externe, conexiunile interne insuficient dezvoltate limitează fluxurile economice și accesul rapid la piețe locale.
- Impactul fenomenelor climatice, în special a secetelor afectează culturile, inclusiv cele multianuale. Teritoriul regiunii se află sub influența unei serii de fenomene meteorologice și climatice nefavorabile: secetă, vânturi uscate, precipitații abundente, grindină, îngheț în timpul perioadei de vegetație etc. Impactul cel mai pronunțat asupra naturii, populației și economiei îl are seceta, care se produce o dată la trei ani și este însoțită de vânturi foarte calde și uscate (vânturi uscate), care suflă în medie 9-11 zile pe an.
- Calitatea apei în UTA este foarte redusă. Apa potabilă nu îndeplinește întotdeauna standardele sanitare existente, astfel încât apa din multe conducte poate fi utilizată doar ca apă tehnică. Nivelul foarte ridicat de poluare a apei și accesul limitat la resursele de apă pentru irigații și apă potabilă de calitate sunt principalele probleme ale regiunii.



Oportunități (Opportunities)	Amenințări (Threats)
- Existența proiectelor inovative precum prelucrarea mazării de către rezidenții ZEL pentru extragerea proteinelor și amidonului, cu exporturi în UE și țările arabe, poate extinde lanțurile valorice. Dezvoltarea unei noidirecții de producere a hranei pentru animale, din mazărea prelucrată poate crea valoare adăugată locală și deschide noi piețe. - Utilizarea la scară largă a dronelor în agricultură poate crește eficiența monitorizării și producției, gestionând mai bine suprafețele mari. - Automatizarea proceselor în agricultură poate reduce costurile și crește eficiența. - Utilizarea panourilor fotovoltaice pentru alimentarea cu energie a spațiilor și proceselor de producție poate genera sustenabilitate, reducând costurile operaționale. - Soluții pentru captarea și irigarea apei sunt esențiale pentru dezvoltarea regiunii, mai ales în condițiile unui climat arid. - Potențialul prelucrării cânepei pentru a produce țesături sustenabile deschide noi oportunități economice. - Tradiția în prelucrarea resurselor agricole, inclusiv uscarea prunelor, este o resursă neexploată care ar putea aduce valoare adăugată produselor agricole și crea noi oportunități economice. - Transformarea oaselor în făină, valorificând deșeurile organice, poate contribui la o economie circulară. - Accesarea fondurilor disponibile la nivel național pentru procurarea de tehnologii noi poate stimula prelucrarea locală și diversificarea producției. - Crearea unor parteneriate între agricultori și întreprinderi farmaceutice poate genera noi produse cu valoare adăugată înaltă. - Dezvoltarea unor clustere unde ar fi prezenți producătorii și distribuitorii/potențialii cumpărători ar garanta existența unei piețe de desfacere stabile. - Integrarea în lanțuri valorice europene poate crește valoarea produselor locale. - Conectarea vinificației cu turismul gastro și etnic poate atrage turiști și sprijini dezvoltarea economică. - Cultivarea în regiune a micro plantelor, bogate în nutrienți, cu vitamine esențiale, minerale, fitonutrienți și enzime și care nu necesită cantități mari de apă, poate fi cultivat anul împrejur și generează foarte puține deșeuri, reprezintă o soluție inovativă și sustenabilă pentru agricultura locală, în special în condițiile lipsei de apă.	- Reducerea interesului pentru formare profesională în agricultură. Lipsa unei strategii educaționale regionale axate pe agricultură modernă limitează capacitatea regiunii de a răspunde cerințelor pieței și de a integra noi tehnologii. - Lipsa unui sistem educațional adaptat nevoilor actuale ale agriculturii și procesării. Acest lucru face ca absolvenții să fie nepregătiți pentru a gestiona echipamente moderne sau în lanțuri valorice internaționale, crescând costurile de formare ulterioară pentru întreprinderi. - Migrația forței de muncă spre capitală și peste hotare. Tinerii din Găgăuzia caută oportunități mai bune în alte regiuni sau în străinătate, ceea ce agravează deficitul de personal calificat în sectoare esențiale. - Bariere pentru inovații. Lipsa resurselor financiare și a materiilor prime stabile afectează investițiile în tehnologii avansate, iar lipsa accesului la materii prime și infrastructură modernă împiedică extinderea producției. - Creșterea costurilor pentru energie. Acest lucru afectează competitivitatea produselor locale pe piețele externe, mai ales în contextul concurenței internaționale crescânde. - Schimbările climatice și lipsa apei. Climatul arid din regiune reprezintă un risc major pentru stabilitatea producției agricole, iar lipsa soluțiilor eficiente de irigare pune în pericol sustenabilitatea pe termen lung. - Dependența economică de piețele externe. Având în vedere că 70% din producția agricolă este exportată, orice fluctuație pe piețele internaționale poate avea un impact direct și negativ asupra economiei regionale. - Concurența externă. Producătorii din Găgăuzia trebuie să facă față presiunilor de preț și standardelor ridicate impuse de competitori din țări cu infrastructuri și politici mai dezvoltate.

iii. Viziunea domeniului



LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV

Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia devine un centru recunoscut internațional pentru produse autentice, tradiționale, reunite sub brandul propriu, caracterizat printr-un lanț valoric bine structurat și activități inovatoare, orientat spre crearea de produse și servicii cu valoare adăugată ridicată și potențial competitiv pe piață.

Până în 2030, Găgăuzia își consolidează identitatea regională ca un centru recunoscut internațional pentru produse autentice, tradiționale și sustenabile, reunite sub brandul propriu caracterizat printr-un lanț valoric bine structurat și activități inovatoare. Prin promovarea vinurilor de înaltă calitate, brânzeturilor artisanale și produselor bio, regiunea atrage consumatori din întreaga lume. Poziționarea geografică strategică și dezvoltarea infrastructurii logistice permit accesul eficient la piețele internaționale, susținând o economie bazată pe exporturi. Investițiile în educație și cercetare creează o generație de tineri antreprenori și specialiști, capabili să integreze tradițiile locale cu tehnologiile moderne, promovând astfel sustenabilitatea economică, socială și culturală.

Prin valorificarea potențialului local și integrarea tehnologiilor moderne, precum agricultura de precizie, ambalajele ecologice și biotehnologiile, regiunea se poziționează ca un hub agroalimentar competitiv pe piețele internaționale. RDG promovează un lanț valoric circular, în care resursele sunt utilizate sustenabil, iar impactul asupra mediului este minimizat.

Regiunea își reduce amprenta de carbon și promovează sustenabilitatea în toate sectoarele economice. Complexele de păstrare și ambalare moderne contribuie la reducerea pierderilor și la creșterea competitivității produselor locale pe piețele europene și globale. Colaborările internaționale și programul de adaptare la schimbările climatice asigură reziliența regiunii, transformând UTA Găgăuzia într-un exemplu de succes în gestionarea provocărilor globale prin soluții locale.

iv. Idei de proiecte regionale aferente domeniului

Ideile de proiecte care pot sprijini creșterea capacității de procesare în regiune, dezvoltarea competențelor și crearea unei identități distincte pentru produsele agroalimentare cu valoare adăugată mare, contribuind astfel la consolidarea rezilienței economice locale și la sporirea competitivității pe piețe noi sunt:

Nișa 1: Industrie alimentară cu valoare adăugată înaltă în baza materiei prime locale

- 1. Fabrică de Procesare a Probiotice Local** - extinderea proiectului Universității din Comrat privind dezvoltarea probioticelor prin înființarea unei unități moderne de producție bazată pe resurse locale, cu scopul de a produce suplimente și lactate funcționale.
- 2. Complex Regional de Energie din Deșeuri Agricole** - implementarea unui proiect pentru transformarea deșeurilor agricole (paie, resturi vegetale) în biogaz și compost, oferind energie regenerabilă fermierilor locali.



3. **Ambalaje Inovatoare și Sustenabile „Verde Găgăuzia”** - dezvoltarea unei unități de producție pentru ambalaje biodegradabile și active, destinate procesatorilor locali de lactate, carne și vin, prelungind durata de viață a produselor.
4. **Parc Agro-Industrial Multifuncțional** - înființarea unui parc agro-industrial, echipat cu facilități moderne de procesare, depozitare și ambalare, destinat IMM-urilor și cooperativelor agricole pentru produse premium.
5. **Centru de Procesare a Subproduselor Agricole** - implementarea unui proiect de economie circulară, care valorifică deșeurile rezultate din procesarea alimentelor (de exemplu, tescovina din vinificație sau zerul din lactate) pentru producția de biocombustibil, furaje pentru animale sau îngrășăminte organice.
6. **Fabrică de Produse Ready-to-Eat Premium** - dezvoltarea unei fabrici moderne pentru prepararea produselor ready-to-eat (mâncăruri gata de consum), bazate pe ingrediente locale precum carne de ovine, legume și lactate, utilizând tehnologii de pasteurizare la temperaturi joase pentru a menține prospețimea și calitatea produselor.
7. **Linie de Producție pentru Produse Alimentare Deshidratate și Liofilizate** - înființarea unei linii de procesare care utilizează tehnologii de deshidratare și liofilizare pentru producerea de fructe, legume și lactate sub formă uscată, destinate piețelor de export și consumatorilor care preferă produse sănătoase, cu termen lung de valabilitate.

Nișa 2: Agricultură regenerativă și lanțuri alimentare circulare

1. **AgroTech Hub Găgăuzia** - crearea unui centru regional de inovare agricolă, unde fermierii, cercetătorii, antreprenorii și studenții colaborează pentru a dezvolta soluții moderne, cum ar fi agricultura de precizie, senzori IoT și drone pentru monitorizarea culturilor.
2. **Festivalul Inovării Agroalimentare Găgăuzia** - organizarea unui eveniment anual care reunește fermieri, procesatori, cercetători și investitori pentru prezentarea inovațiilor, lansarea de parteneriate și promovarea produselor locale pe piețele externe.
3. **Rețea de Ferme Inteligente „EcoGagauzia”** - implementarea unei rețele de ferme pilot care utilizează tehnologii moderne (IoT, inteligență artificială) pentru optimizarea producției, reducerea costurilor și promovarea agriculturii ecologice.
4. **Laborator pentru Producția de Vinuri Bio și Funcționale** - crearea unui centru de cercetare aplicată pentru dezvoltarea vinurilor ecologice și funcționale, în colaborare cu viticultorii locali și cercetători din domeniul oenologiei.
5. **Start-Up Rural Lab Găgăuzia** - un incubator de afaceri destinat tinerilor antreprenori din mediul rural, cu sprijin tehnic și financiar pentru idei inovatoare în agricultură, procesare alimentară și turism.
6. **Platforma Digitală de Cooperare Agroalimentară** - implementarea unei platforme online care conectează fermierii, procesatorii și comercianții din regiune, facilitând tranzacțiile, schimbul de bune practici și promovarea produselor locale.
7. **Cluster Regional de Turism „Tradiție și Natură”** - dezvoltarea unui cluster de turism rural și sportiv (ex. hipism) care promovează cultura găgăuză, vinurile locale, bucătăria tradițională și fermele ecologice, atrăgând inițial turiști din România și Ucraina.
8. **Centrul de Excelență pentru Agricultură Inteligentă** - crearea unui program educațional și de formare profesională în colaborare cu Universitatea din Comrat, focusat pe agricultură digitală, utilizarea dronelor și analiza datelor pentru fermieri.

9. Vinoteca Digitală - lansarea unui marketplace digital care promovează vinurile locale premium și produsele tradiționale din regiune pe piețele internaționale, folosind blockchain pentru trasabilitate și autenticitate.

10. ECO-Fermă Circulară pentru Microplante - crearea unei ferme inovatoare pentru cultivarea microplantelor, utilizând sisteme hidroponice și iluminare cu energie regenerabilă, integrând reutilizarea apei și compostarea deșeurilor agricole.

1.4.2. Domeniul prioritar II. INDUSTRIE TEXTILĂ ȘI DE CONFECȚII INOVATOARE ȘI FUNCȚIONALĂ

i. Descrierea domeniului



Importanța domeniului în economia regională

Industria ușoară, la fel ca sectorul agroindustrial, este considerată o prioritate strategică pentru dezvoltarea RDG, având potențial semnificativ pentru creștere prin adoptarea tehnologiilor inovative și a practicilor de producție sustenabilă, contribuind la generarea locurilor de muncă și la dezvoltarea economică locală. În perioada anilor 2018–2023, sectorul a trecut printr-o serie de transformări, reflectând atât adaptabilitatea la cerințele pieței, cât și dificultățile economice întâmpinate.

Astfel, în anul 2023, industria ușoară a angajat aproximativ 1299 persoane, ceea ce reprezintă o scădere de 36,6% față de anul 2018, când sectorul număra 2049 angajați. Această scădere subliniază atât migrația forței de muncă către alte sectoare, cât și restructurările necesare pentru adaptarea la standardele internaționale. Cu toate acestea, cifra de afaceri a sectorului a crescut cu 36,1% în aceeași perioadă, atingând 223 milioane lei în anul 2023, comparativ cu 164 milioane lei în anul 2018. Această creștere indică o eficiență economică sporită și capacitatea de a răspunde cerințelor piețelor externe prin exporturi predominante de tip CM și CMT.

În anul 2023, numărul întreprinderilor din industrie s-a redus la 16 unități, marcând o scădere cu 38,5% față de anul 2020. Această reducere este cauzată de lipsa investițiilor, retragerea activelor investitorilor străini care activează în regimul Lohn din motive de securitate (războiul din Ucraina) și accesului dificil la piețe internaționale pentru produse proprii și limitările tehnologice ale întreprinderilor locale. În pofida acestui declin, sectorul continuă să joace un rol strategic datorită expertizei acumulate și poziționării ca furnizor de încredere pentru piețele din Uniunea Europeană.

Pe plan național, UTA Găgăuzia contribuie cu doar 2% la cifra de afaceri totală a industriei ușoare, dar acest sector rămâne esențial pentru economia regiunii, unde reprezintă 9,5% din totalul locurilor de muncă. Această importanță relativă în economia regiunii subliniază dependența economiei regionale de acest sector și nevoia urgentă de sprijin pentru modernizare și diversificare.

Analiza calitativă a subliniat că sectorul deține un potențial semnificativ de inovare, fundamentat pe tradiția locală în domeniu. Cu toate acestea, acest potențial este insuficient exploatat din cauza lipsei tehnologiilor moderne și a sprijinului necesar pentru procesele de re tehnologizare.

În ultimii ani, producția locală de mărci proprii a fost înlocuită în mare măsură de regimul Lohn, care implică importul temporar de produse textile pentru procesare și export ulterior. Acest model a permis menținerea și chiar crearea de locuri de muncă în perioadele de criză, însă valoarea adăugată



generată de aceste activități nu rămâne în regiune, limitând astfel impactul economic local. Cu toate acestea, regiunea dispune de branduri locale, care sunt cunoscute și la nivel internațional.

Operatorii din sector în cadrul atelierelor de focus-grup au evidențiat atât necesitatea creării unui brand local general al industriei, cât și necesitatea implementării unor programe și proiecte dedicate, care să faciliteze re tehnologizarea și să susțină inovația în sector.

Un alt aspect important este integrarea educației duale în parteneriat cu Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova. Acest model educațional oferă oportunități pentru formarea unei forțe de muncă calificată, în conformitate cu cerințele sectorului. Cu toate acestea, participarea întreprinderilor locale la aceste inițiative rămâne o provocare din punct de vedere al contribuției economice. Investițiile în modernizarea utilajelor și în diversificarea produselor ar putea stimula competitivitatea pe piețele externe, contribuind astfel la consolidarea economiei regionale. Totodată, sprijinul guvernamental și accesul la programe de finanțare internaționale ar facilita tranziția sectorului către modele de afaceri cu valoare adăugată mai mare.

Mărcile notorii ale operatorilor industriei ușoare din RDG sunt:

- Camylitex – o întreprindere mare, una dintre primele fabrici de confecții active pe teritoriul Găgăuziei, specializată în producția de îmbrăcăminte pentru femei, colaborând cu producători europeni și branduri internaționale de renume.
- Asena Textil – o întreprindere cu capital turcesc, cunoscută pentru producția de articole tricotate pentru branduri internaționale celebre, întreaga producție fiind destinată exportului.
- Carel Textil – un brand local, specializat în producția de îmbrăcăminte pentru copii, realizată după propriul design.
- SRL "ANDAL PLUS" – un producător local, specializat în crearea de colecții de îmbrăcăminte de damă sub propriul brand „Arabadji”.
- Kivrak (Кыврак), SRL – un producător recunoscut de lenjerie de pat, plapume, saltele, perne din lână naturală de oaie și silicon, prezent constant pe piața locală.
- Anver Textil – un producător de lenjerie de pat și alte produse textile din 5 tipuri de țesături din bumbac: biaz, satin, satin-lux, satin-gold, satin-percal. De asemenea, fabrică cuverturi, fețe de masă, huse pentru saltele, genți și uniforme.
- Coraf – produce articole matlasate: plapume, saltele, topper pentru saltele, cuverturi, seturi pentru dormit și perne. Principalul material de umplutură este lână de oaie (de la rasa Țigaie). De asemenea, fabrică produse cu umpluturi artificiale, precum silicon și holofibră.
- Toscana - Activă în producția de textile și accesorii vestimentare, această întreprindere are un portofoliu variat, axat pe cerințele clienților locali.
- Aradio Textil – o marcă comercială a întreprinderii S.R.L. Kriss Grup, care produce draperii din tul, fețe de masă și șervețele.



Tendințe tehnologice în domeniul de referință

În contextul specializării inteligente a RDG în Tehnologii Textile Avansate și Materiale Sustenabile, integrarea celor mai relevante tendințe tehnologice poate contribui la modernizarea industriei locale și la poziționarea acestora pe piețele internaționale. Una dintre tendințele esențiale este utilizarea fibrelor ecologice și inovative, cum ar fi materialele realizate din fibre naturale reciclate, bumbac organic sau polimeri biodegradabili, care reduc impactul asupra mediului și oferă produse textile durabile, atractive pentru consumatorii moderni preocupați de sustenabilitate. Această tendință poate fi consolidată prin materialele inteligente cu proprietăți funcționale, cum ar fi textilele antibacteriene, impermeabile sau rezistente la foc, dezvoltate pentru aplicații variate, inclusiv confecții tehnice pentru sport, sănătate și industrie.

O altă direcție importantă este proiectarea digitală 3D și personalizarea produselor, care permite întreprinderilor locale să creeze prototipuri virtuale și să adapteze produsele la cerințele individuale ale clienților. Aceasta nu doar că îmbunătățește eficiența procesului de producție, dar sprijină și accesul pe piețele internaționale prin oferirea unor soluții rapide și personalizate. Concomitent, automatizarea și robotizarea proceselor de producție reprezintă o tendință-cheie, contribuind la optimizarea costurilor și la îmbunătățirea calității produselor prin utilizarea echipamentelor automatizate pentru tăiere, cusut și finisare.

Implementarea inteligenței artificiale și a soluțiilor big data în industria textilă poate asigura analiza și optimizarea întregului lanț de producție. Aceste tehnologii permit monitorizarea consumului de resurse, reducerea pierderilor și îmbunătățirea prognozelor privind cererea pieței, oferind întreprinderilor locale un avantaj competitiv semnificativ. Totodată, tehnologiile de reciclare avansată a deșeurilor textile joacă un rol central în tranziția spre o economie circulară. Utilizarea echipamentelor moderne de separare și procesare a fibrelor textile poate transforma deșeurile în materii prime reutilizabile, contribuind astfel la reducerea consumului de resurse naturale și la creșterea sustenabilității industriei locale.

În completare, tehnologiile de producție a textilelor inteligente includ integrarea senzorilor și dispozitivelor electronice în materialele textile, pentru a crea produse funcționale destinate sănătății, sportului sau echipamentelor industriale. De exemplu, textilele cu senzori pot monitoriza parametri biologici în timp real sau oferi funcții de protecție activă. O altă tendință emergentă este vopsirea ecologică și tehnologiile de finisare durabilă, care utilizează procese cu un consum redus de apă și energie, precum vopsirea cu pigmenți naturali sau utilizarea laserelor pentru finisaje inovatoare.

În ceea ce privește formarea profesională, realitatea virtuală și augmentată (VR/AR) poate fi utilizată pentru instruirea forței de muncă locale în utilizarea noilor tehnologii din industria textilă. Aceste soluții oferă simulări interactive și sigure pentru a forma competențele necesare angajaților în procese automatizate și sustenabile, iar dezvoltarea platformelor digitale de colaborare între producători, cercetători și antreprenori sprijină inovarea continuă în domeniu, facilitând transferul de tehnologie, parteneriatele și crearea unor lanțuri valorice regionale integrate.

Tehnologiile de prelucrare avansată pot fi utilizate pentru transformarea fibrelor naturale locale, cum ar fi bumbacul organic, lâna de ovine sau cânepa, în materiale textile ecologice. Proiectele de cercetare în colaborare cu universitățile sau centrele de transfer tehnologic pot dezvolta procese de prelucrare sustenabile, precum vopsirea naturală cu pigmenți din plante sau utilizarea tehnologiilor



fără apă și fără substanțe chimice dăunătoare. Acest lucru asigură un impact minim asupra mediului, un avantaj semnificativ pentru atragerea consumatorilor eco-conștienți.

Pentru promovarea brandurilor locale din regiunea Găgăuzia, o serie de dezvoltări tehnologice moderne pot fi integrate pentru a crește vizibilitatea, autenticitatea și competitivitatea produselor atât pe piața națională, cât și internațională. O platformă digitală dedicată, care să promoveze produsele locale sub un brand regional unificat, ar putea funcționa ca un marketplace online pentru produse autentice, cum ar fi vinuri, articole textile, lactate și produse tradiționale, facilitând vânzarea directă către consumatori, iar integrarea soluțiilor de realitate augmentată (AR) poate permite clienților să exploreze produsele în detaliu înainte de achiziție.

Implementarea tehnologiei blockchain pentru trasabilitatea produselor poate aduce transparență și încredere, în special pentru consumatorii internaționali. Aceasta permite urmărirea întregului lanț de producție, de la materia primă locală până la produsul final, demonstrând autenticitatea și sustenabilitatea produselor. Utilizarea algoritmilor de inteligență artificială (AI) poate ajuta la targetarea precisă a piețelor țintă prin campanii de marketing personalizate și poate analiza date despre preferințele consumatorilor pentru a oferi conținut și oferte adaptate, contribuind astfel la creșterea vânzărilor.

Regiunea poate adopta tehnologii moderne de gestionare a conținutului digital pentru a promova brandurile locale pe platforme precum Instagram, TikTok și Facebook. Crearea de campanii interactive și colaborări cu influenceri locali și internaționali poate amplifica povestea autentică a produselor locale, punând accent pe calitatea și tradițiile regiunii. Introducerea codurilor QR pe ambalaje poate oferi consumatorilor acces instant la informații despre proveniența produsului, procesele de fabricație și povești despre producători. De asemenea, ambalajele inteligente pot include tehnologii care monitorizează condițiile de transport, păstrare și autenticitatea produsului.

Utilizarea realității virtuale pentru crearea de tururi virtuale ale podgoriilor, atelierelor textile și fabricilor de lactate poate oferi consumatorilor internaționali o experiență imersivă, conectându-i emoțional cu brandurile locale. Acest lucru poate fi integrat în campaniile de marketing pentru a atrage turiști și parteneri de afaceri.

De asemenea, dezvoltarea unei aplicații mobile care promovează atât produsele locale, cât și experiențele culturale din Găgăuzia poate facilita accesul consumatorilor la brandurile regiunii. Aplicația poate include funcții de comerț electronic, ghiduri turistice interactive și informații despre tradițiile locale.



Dimensiunea și disponibilitatea resursei umane calificate

Industria textilă și de confecții din RDG are potențial semnificativ datorită tradiției regionale și poziției geografice favorabile, însă disponibilitatea resursei umane calificate reprezintă o provocare majoră pentru valorificarea deplină a acestui potențial.

Deși instituțiile educaționale locale din RDG sunt bine structurate pentru alte domenii, specializările care răspund direct cerințelor industriei ușoare sunt limitate. I.P. Școala Profesională din Ceadâr-Lunga este singura din regiune care pregătește profesioniști în croitorie, contribuind parțial la necesarul de resurse umane din acest sector. În proximitatea regiunii, I.P. Școala Profesională din

Leova și I.P. Școala Profesională din Căușeni oferă programe axate pe confecții, ceea ce poate sprijini indirect nevoile întreprinderilor locale, însă acest suport rămâne insuficient pentru a acoperi complet cererea din industrie. Acestea pot reprezenta o soluție pe termen scurt pentru întreprinderile din regiune, însă accesul limitat la programe de formare duală și lipsa unei coordonări cu cerințele pieței reduc eficiența acestora.

Universitatea de Stat din Comrat, deși nu are programe specifice industriei textile prin infrastructura de inovare oferită de „InnoCenter”, poate sprijini proiecte de cercetare și dezvoltare aplicată în industria textilă, însă nu are programe dedicate acestui sector.

Conform datelor analizate și discuțiilor din cadrul focus-grupurilor, următoarele aspecte se remarcă:

- **Lipsa forței de muncă calificate.** RDG se confruntă cu un deficit acut de personal calificat în industria textilă, în principal din cauza lipsei instituțiilor educaționale specializate și a unui sistem de învățământ dual care să conecteze absolvenții cu piața muncii.
- **Migrarea tinerilor.** Migrarea continuă a tinerilor în căutarea unor oportunități mai atractive în alte regiuni sau țări afectează grav disponibilitatea resursei umane. Acest fenomen reduce numărul de candidați potențiali pentru întreprinderile locale și creează o presiune suplimentară asupra recrutării și instruirii.
- **Decalaj între pregătire și cerințele pieței.** Programele educaționale existente nu sunt aliniate cerințelor moderne ale industriei textile, care solicită competențe avansate în domenii precum designul de produse, utilizarea tehnologiilor inovatoare și managementul proceselor de producție.
- **Acces limitat la infrastructura educațională.** Lipsa unor instituții educaționale specializate în RDG obligă întreprinderile să caute personal în alte regiuni, ceea ce crește costurile de recrutare și formare.

Dezvoltarea industriei textile și de confecții inovatoare în RDG depinde în mod critic de disponibilitatea resursei umane calificate. În pofida provocărilor actuale, investițiile în educație, colaborarea regională și adaptarea la cerințele pieței pot transforma acest sector într-un punct forte al dezvoltării economice regionale. Crearea unor mecanisme eficiente de formare și retenție a tinerilor poate asigura sustenabilitatea și competitivitatea acestui domeniu pe termen lung.



Intensitatea și potențialul de cercetare - inovare

Potrivit datelor analizate, în domeniul „Industrie textilă și de confecții inovatoare și funcțională” pentru RDG, activitățile de inovare sunt reprezentate de două industrii principale: fabricarea produselor textile (C13) și fabricarea altor articole textile (C139):

- Fabricarea produselor textile (C13) include procesele de producție axate pe textile de bază, cu potențial de diversificare și adaptare la cerințele pieței pentru produse textile inovatoare, funcționale și sustenabile.
- Fabricarea altor articole textile (C139) se referă la produse mai specializate, cu posibilitatea de a crea textile tehnice utilizabile în diverse industrii, cum ar fi construcțiile, industria auto sau sănătatea.

Fiecare dintre acestea reprezintă câte 7,14% din totalul întreprinderilor inovatoare, sugerând un interes moderat pentru dezvoltarea unor soluții inovative în acest sector. Totuși, ponderea redusă a întreprinderilor implicate în inovare subliniază necesitatea sprijinului pentru modernizarea proceselor și adoptarea tehnologiilor avansate.

Datele privind cererile de brevet nu includ încă inovații semnificative în acest domeniu pentru RDG, indicând o nevoie de stimulare a cercetării și dezvoltării. Investițiile în tehnologii de prelucrare, automatizare și utilizarea materialelor sustenabile ar putea stimula acest sector, consolidându-l ca o componentă cheie în economia regională.

Importanța acestui domeniu rezidă în capacitatea sa de a valorifica resursele locale și de a răspunde cerințelor tot mai mari pentru produse textile inovatoare și ecologice. În contextul priorităților S3, „Industria textilă și de confecții inovatoare și funcțională” are potențialul de a atrage investiții, de a crea locuri de muncă și de a dezvolta lanțuri valorice integrate, contribuind la creșterea economică sustenabilă a RDG.



Nivelul și potențialul de colaborare între actori

În RDG, nivelul și potențialul de colaborare între actori în domeniul „Industria Textilă și de Confecții Inovatoare și Funcțională” reflectă atât provocările, cât și oportunitățile de dezvoltare în acest sector. Colaborarea între mediul public, privat și cel academic este limitată, dar există inițiative care demonstrează capacitatea regiunii de a-și consolida acest domeniu.

Deși industria textilă din RDG se concentrează în special pe producția de confecții pentru clienți internaționali, aceasta beneficiază de tradiția locală în producția de articole textile de calitate, ceea ce oferă o bază solidă pentru extinderea lanțurilor valorice. Implicarea întreprinderilor mari, precum *Camylitex* și *Asena Textil*, în producția destinată piețelor externe demonstrează competitivitatea regională și capacitatea de a respecta standardele internaționale. Totuși, colaborarea cu mediul academic rămâne redusă, iar deficitul de specialiști calificați limitează ritmul inovării și modernizării tehnologice.

În acest context, învățământul dual reprezintă o soluție promițătoare pentru dezvoltarea resursei umane și consolidarea relațiilor dintre mediul de afaceri și instituțiile de învățământ. Implementat cu susținerea Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova, acest model educațional facilitează integrarea elevilor în procesele de producție încă din perioada de studii. Colaborarea dintre întreprinderi textile din regiune și instituții precum Școala Profesională din Ceadâr-Lunga oferă tinerilor oportunitatea de a dobândi competențe practice relevante și de a se adapta rapid la cerințele pieței muncii. Cu toate acestea, extinderea acestui model și actualizarea programelor de studii conform tehnologiilor moderne rămân priorități pentru viitor.

Universitatea de Stat din Comrat, prin infrastructura sa, cum ar fi Incubatorul de Inovare „InnoCenter”, are potențialul de a deveni un catalizator al inovației în sector, deși până în prezent, colaborarea directă cu industria textilă pentru dezvoltarea de produse inovative sau proiecte comune este insuficient exploatată.

Zona Economică Liberă „Valkaneș” și Parcul Industrial Comrat oferă infrastructura necesară pentru atragerea investițiilor și facilitarea parteneriatelor public-private. De asemenea, platforma industrială multifuncțională din Ceadâr-Lunga poate sprijini dezvoltarea producției textile prin accesul la utilități moderne și spații industriale echipate. Totuși, conectarea acestor facilități la inițiativele academice și de cercetare-inovare necesită strategii clare pentru integrarea tuturor actorilor din ecosistem.

Oportunitățile de colaborare public-privat pot fi extinse prin inițierea unor programe comune de cercetare pentru dezvoltarea de textile inovatoare, cum ar fi materiale antimicrobiene sau țesături funcționale pentru utilizări industriale și medicale. Totodată, inițiative precum revitalizarea producției de mătase sau crearea unui hub de design în Comrat ar putea aduce valoare adăugată sectorului, atrăgând parteneri internaționali și stimulând brandingul regional.

ii. Analiza SWOT a domeniului

Puncte tari (Strengths)	Puncte slabe (Weaknesses)
• Poziția geografică favorabilă a Moldovei facilitează accesul la piețele din Europa, Ucraina și România, oferind un avantaj logistic semnificativ care sprijină exporturile și dezvoltarea economică prin costuri reduse de transport și proximitatea față de partenerii comerciali cheie. • Întreprinderile locale producătoare care activează prin sistemul lohn beneficiază de recunoaștere în unele piețe externe (ex. clienți internaționali), oferind un punct de pornire pentru extinderea prezenței pe piețele globale și creșterea notorietății produselor textile moldovenești. • Calitatea produselor textile moldovenești este recunoscută pe plan internațional, ceea ce consolidează imaginea Moldovei ca furnizor de încredere și atrage clienți care prioritizează standardele înalte și durabilitatea. • Întreprinderile textile din RDG produc articole de înaltă calitate pentru clienți din întreaga lume, inclusiv Australia, demonstrând capacitatea sectorului textil de a răspunde cerințelor piețelor exigente și de a concura cu succes la nivel global. • Experiența de sprijin pentru ramura vinificației, oferă un model replicabil și pentru textile, arătând că o susținere strategică din partea statului poate stimula creșterea, inovarea și recunoașterea internațională a unui sector industrial prin investiții bine direcționate și politici favorabile. • Industria textilă moldovenească este inclusă în inițiativele de clusterizare și specializare inteligentă, care facilitează colaborarea între actori economici,	• Lipsa inginerilor specializați și a personalului calificat este o provocare majoră pentru sector, deoarece în lipsa unor experți tehnici bine pregătiți întreprinderile întâmpină dificultăți în implementarea și operarea tehnologiilor avansate necesare pentru a rămâne competitive. • Lipsa protecției drepturilor de autor pentru brandurile locale, cauzată de faptul că multe întreprinderi nu utilizează facilitățile oferite de AGEPI, limitează promovarea acestora, expunându-le la riscul de contrafacere și reducând capacitatea întreprinderilor de a-și valorifica unicitatea pe piețele globale. • Migrarea personalului calificat afectează stabilitatea întreprinderilor, reducând baza de resurse umane locale disponibile și crescând costurile asociate cu recrutarea și formarea de noi angajați. • Pregătirea personalului este insuficientă; cadrele din VET și cele universitare nu sunt adaptate la cerințele tehnologice din fabrici, ceea ce determină un decalaj semnificativ între competențele oferite de instituțiile de învățământ și cerințele pieței, încetinind astfel ritmul de modernizare a sectorului textil. • Timpul necesar pentru instruirea personalului (în special inginerii) este îndelungat și costisitor, ceea ce afectează capacitatea întreprinderilor de a răspunde rapid cerințelor pieței și de a introduce tehnologii noi într-un mod eficient.



atragerea de investiții și dezvoltarea de proiecte comune pentru creșterea competitivității.

- Forța de muncă moldovenească este mai instruită decât cea din alte țări care găzduiesc producători ce fabrică produsele finite din materia primă și după designul unor întreprinderi din străinătate, precum Bangladesh sau Sri Lanka, ceea ce permite implementarea mai rapidă a proceselor complexe, reducând timpul necesar instruirii personalului și îmbunătățind eficiența producției.
- Tradiția în producerea de articole textile, inclusiv mătase, oferă un avantaj cultural și economic, sprijinind dezvoltarea unor produse autentice care valorifică patrimoniul local și atrag consumatori interesați de produse premium.
- Majoritatea clienților întreprinderilor sunt internaționali, ceea ce determină investiții constante în calitate, tehnologie și sustenabilitate.
- Brandurile locale au potențial de extindere, dar necesită sprijin structural și financiar. Această observație reflectă capacitatea brandurilor moldovenești de a concura la nivel internațional, bazându-se pe calitate și inovație.

- Întreprinderile mari investesc constant în echipamente, dar întâmpină limite financiare (condițiile de creditare, imposibilitate de a accesa granturi destinate IMM-urilor). Această problemă afectează ritmul modernizării și competitivitatea, mai ales în fața creșterii standardelor internaționale.
- În trecut, regiunea producea materie primă textilă, dar nu avea un sector dezvoltat pentru prelucrare locală. Aceasta reflectă o oportunitate pierdută istoric, care încă influențează capacitatea actuală de generare a valorii adăugate pe plan intern.

Oportunități (Opportunities)

- Coordonarea programelor de clusterizare și specializare inteligentă poate conecta actorii din sectorul textil cu instituțiile de cercetare, universități și furnizorii de tehnologie, accelerând inovațiile și creșterea competitivității.
- Crearea unor programe naționale de formare pentru tehnologiile textile ar putea spori disponibilitatea personalului calificat, reducând deficitul de competențe și susținând întreprinderile în adoptarea de tehnologii moderne care să asigure competitivitatea.
- Crearea unui hub de design în Comrat pentru promovarea designerilor locali ar sprijini dezvoltarea creativității regionale, stimulând colaborările internaționale și oferind o platformă pentru inovație și diversitate culturală.
- Dezvoltarea capacităților de producție cu valoare adăugată prin echipamente și tehnologii putea stimula inovația, permițând producerea unor articole textile premium pentru piețe exigente și competitive.
- Implementarea unui sistem integrat de sprijin pentru modernizarea tehnologică poate stimula

Amenințări (Threats)

- Barierele financiare, precum accesul limitat la granturi și fonduri pentru întreprinderile mari, reduc capacitatea acestora de a inova, de a-și extinde operațiunile și de a rămâne competitive pe termen lung.
- Competiția pe piața internă este intensă; doar 3% din producția de textile este vândută local, ceea ce limitează dezvoltarea unei piețe interne robuste și face întreprinderile dependente de fluctuațiile cererii externe.
- Costurile ridicate ale energiei reduc competitivitatea produselor textile pe piețele externe, crescând prețurile finale și limitând capacitatea întreprinderilor de a concura cu producătorii din țări cu costuri mai reduse.
- Lipsa unei abordări integrate pentru modernizarea tehnologică și pregătirea personalului afectează creșterea sustenabilă a sectorului, limitând atât eficiența operațională, cât și adaptarea la cerințele piețelor internaționale.
- Schimbările frecvente de priorități ale statului afectează planificarea pe termen lung, creând

colaborarea public-privat, creând un mediu favorabil pentru investiții în echipamente avansate.

- Promovarea tehnologiilor moderne în branding și marketing poate ajuta întreprinderile să-și consolideze prezența pe piețele internaționale, să atragă noi clienți și să crească valoarea brandurilor locale.
- Utilizarea materiilor prime organice locale ar putea atrage noi piețe, răspunzând cererii crescânde pentru produse sustenabile și ecologice, contribuind astfel la crearea unui avantaj competitiv pe termen lung.
- RDG poate prelua modelele internaționale de clusterizare pentru a dezvolta lanțurile valorice.
- Tehnologiile SMART, care oferă soluții pentru reducerea costurilor și pentru adaptarea produselor la cerințele piețelor internaționale și inovarea în design pot contribui la creșterea eficienței și calității.
- Sistemul de formare duală implementat în învățământul terțiar poate conecta universitățile cu piața muncii, facilitând adaptarea la nevoile sectorului și asigurând un flux constant de absolvenți pregătiți pentru a răspunde cerințelor industriei textile, ceea ce ar contribui la creșterea productivității și inovării în sector.

incertitudine pentru investitori și întreprinderi, ceea ce limitează dezvoltarea strategiilor coerente și durabile.

iii. Viziunea domeniului



INDUSTRIE TEXTILĂ ȘI DE CONFECȚII INOVATOARE ȘI FUNCȚIONALĂ

Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia devine un hub regional de excelență în industria textilă și de confecții, bazată pe design inovator, procese sustenabile, materiale avansate și tehnologii smart, promovând branduri locale recunoscute pentru calitate și responsabilitate eco-friendly.

La orizontul anului 2030, RDG tinde să devină un centru regional de excelență în industria textilă și de confecții, bazată pe design inovator, procese sustenabile, materiale avansate și tehnologii smart, promovând branduri locale recunoscute pentru calitate și responsabilitate eco-friendly, bazate pe materii prime sustenabile și procese de producere inovatoare.

Adoptarea tehnologiilor avansate precum realitatea virtuală și augmentată pentru design personalizat, utilizarea materialelor inteligente și bio, precum e-textile și fibre reciclate, contribuie la crearea unor produse de înaltă calitate, sustenabile și inovatoare. Integrarea tehnologiilor smart, precum senzorii și sistemele IoT, permite o optimizare continuă a proceselor de producție și monitorizare a performanței produselor.



Regiunea dezvoltă parteneriate solide între producători, cercetători și instituții educaționale pentru formarea unei forțe de muncă pregătite să răspundă cerințelor industriei moderne.

Regiunea dezvoltă o infrastructură industrială modernizată, sprijinită de parteneriate solide între producători, cercetători și instituții educaționale. Aceste colaborări facilitează formarea unei forțe de muncă pregătite să răspundă cerințelor industriei textile și de confecții moderne, punând accent pe competențe digitale, sustenabilitate și managementul inovării. Prin promovarea unui brand regional puternic și prin digitalizarea proceselor de producție și vânzare, RDG atrage noi piețe și devine un model de sustenabilitate în industria textilă.

Digitalizarea proceselor de producție și vânzare, de rând cu utilizarea platformelor de comerț electronic și a canalelor digitale pentru promovare, facilitează extinderea pe piețele internaționale și creșterea competitivității regionale.

Mai mult, investițiile în reciclarea deșeurilor textile și ambalajele inteligente susțin tranziția către o economie circulară, contribuind la reducerea amprente de carbon și promovarea unui model de sustenabilitate pentru industria textilă. RDG devine astfel un exemplu de excelență în combinarea tradițiilor locale cu inovațiile tehnologice și sustenabilitatea, atrăgând investiții și creând locuri de muncă durabile.

iv. Idei de proiecte regionale aferente domeniului

Ideile de proiecte care ar sprijini extinderea capacităților de producție ale industriei ușoare în regiune, dezvoltarea competențelor specializate și crearea unei identități distincte pentru produsele textile și de confecții cu valoare adăugată ridicată, contribuind astfel la creșterea rezilienței economice locale și la consolidarea competitivității pe piețele externe sunt:

Nișa 1: Tehnologii Textile Avansate și Materiale Durabile

1. **Centrul Regional de Cercetare pentru Materiale Textile Inteligente** - un centru dedicat cercetării și dezvoltării de fibre ecologice, în special cele de proveniență locală, textile antibacteriene, impermeabile și ignifuge, implicând mediul universitar, IMM-uri și întreprinderi din industria textilă.
2. **Linie de Producție pentru Textile Funcționale** - crearea unei linii de producție automatizate pentru materiale textile inovatoare utilizate în domenii precum construcții, sănătate și sport, cu sprijinul investitorilor și al autorităților regionale.
3. **Proiect de Valorificare a Resurselor Locale pentru Fibre Textile Naturale** - un proiect care valorifică fibrele naturale, cum ar fi cânepa sau lâna din regiune, pentru a crea materiale textile ecologice cu valoare adăugată.
4. **Textile Inteligente pentru Sănătate** - colaborare între medici, cercetători și producători pentru dezvoltarea textilelor cu proprietăți terapeutice, cum ar fi bandaje antibacteriene sau haine pentru pacienți cu pielea sensibilă.
5. **Platformă Digitală pentru Design Personalizat** - o platformă bazată pe proiectare 3D care permite clienților să personalizeze produsele textile, stimulând competitivitatea producătorilor locali.
6. **Fabrica de Fibre Biodegradabile** - înființarea unei fabrici pentru producerea fibrelor biodegradabile care să reducă impactul asupra mediului și să deschidă noi piețe.



7. **Inovație Textile pentru Industrii Specializate** - dezvoltarea textilelor tehnice pentru domenii precum automotive sau protecție personală, implicând colaborări internaționale.
8. **Certificare și Branding pentru Materiale Textile Ecologice** - un program de certificare și promovare a materialelor textile durabile produse în Găgăuzia, sprijinind brandurile locale să acceseze piețe internaționale.
9. **Centru de Transfer Tehnologic pentru Textile Avansate** - un centru pentru transferul de tehnologii moderne către IMM-uri locale, care să sprijine adoptarea soluțiilor inovative.
10. **Campania „Găgăuzia Couture”** - un proiect destinat promovării brandurilor locale de îmbrăcăminte prin organizarea de evenimente precum târguri de modă, expoziții internaționale și lansarea unei platforme digitale de vânzări. Campanie ar include colaborări cu influenceri, fotografi și designeri recunoscuți pentru a crește vizibilitatea brandurilor locale. Se va pune accent pe autenticitatea și sustenabilitatea produselor din Găgăuzia, utilizând certificări ecologice și povești despre meșteșugurile tradiționale.

Nișa 2: Producere Durabilă și Circulară în Industria Textilă și de Confecții

1. **Fabrica de Reciclare Textile** - crearea unei fabrici pentru reciclarea deșeurilor textile și transformarea acestora în noi materiale utilizabile pentru confecții.
2. **Platformă de Schimb pentru Deșeuri Textile** - o platformă digitală care facilitează schimbul de deșeuri textile între întreprinderi, promovând reutilizarea acestora.
3. **Program de Economie Circulară în Industria Textilă** - un proiect regional care educă producătorii și consumatorii despre reciclarea textilelor și integrarea principiilor de economie circulară.
4. **Textile din Resturi Industriale** - proiect care integrează utilizarea resturilor textile pentru a crea produse noi, cum ar fi pături, cuverturi, genți sau materiale pentru construcții.
5. **Atelier de Confecții din Textile Reciclate** - un atelier colaborativ care implică IMM-uri, designeri și cercetători pentru a crea colecții din textile reciclate.
6. **Program Educațional pentru Producție Circulară** - formare profesională pentru angajați din industria textilă, axată pe practici sustenabile și tehnologii moderne de reciclare.
7. **Biomateriale din Deșeuri Textile** - colaborare între universități și întreprinderi pentru a dezvolta biomateriale din fibre reciclate, utilizabile în alte industrii.
8. **Laborator de Testare pentru Textile Reciclate** - crearea unui laborator care să certifice calitatea și siguranța materialelor reciclate, sprijinind producătorii locali.
9. **Cluster de Inovare Textilă** - un cluster care reunește producătorii, cercetătorii, autoritățile și antreprenorii din domeniul textil, cu scopul de a accelera tranziția către o producție circulară.

De asemenea, un aspect important pentru dezvoltarea și sporirea gradului de inovare a industriei textile din RDG ține de calitatea resursei umane. În acest sens sunt propuse următoarele idei de potențiale proiecte:

1. **Academia Textilă** - un program educațional și de formare profesională destinat tinerilor și angajaților din industria textilă, concentrat pe tehnologii moderne precum automatizarea proceselor, proiectarea 3D și managementul economiei circulare.
2. **Ateliere de Formare pentru Meșteșuguri Tradiționale și Design Modern** - organizarea de cursuri practice pentru a îmbina tradițiile locale din confecții cu tendințele contemporane, sprijinind astfel crearea de produse autentice și inovatoare.

3. **Centru Regional de Competențe Textile** - înființarea unui centru dedicat formării continue pentru angajații din industrie, oferind cursuri în tehnologii textile avansate, managementul calității și sustenabilitate. Activitatea poate fi combinată cu o platformă online care să ofere cursuri interactive în domenii precum design textil, procese de producție circulare și marketing pentru brandurile locale.
4. **Programe de Stagii în Întreprinderile Locale** - colaborarea între universități și întreprinderi textile pentru a oferi stagii de practică și proiecte comune studenților, facilitând integrarea lor în piața muncii.
5. **Cursuri pentru Manageri de Produse Textile Durabile** - programe destinate managerilor din industrie pentru a învăța strategii de integrare a economiei circulare, sustenabilității și noilor tehnologii în procesul de producție.
6. **Inițiativa „Femeile în Textile”** - un proiect care sprijină femeile din regiune să-și dezvolte abilități în confecții și management, oferind training și sprijin pentru lansarea propriilor afaceri în domeniu.
7. **Program pentru Dezvoltarea Designului Textil** - formarea tinerilor designeri din regiune în utilizarea software-urilor de proiectare 3D și integrarea materialelor inteligente în colecțiile lor.
8. **Rețea Regională de Mentorat** - un proiect care conectează experți din industrie cu tineri antreprenori și angajați, oferind mentorat pentru dezvoltarea abilităților necesare.

1.4.3. Domeniul prioritar III. TEHNOLOGII BIO-INOVATIVE PENTRU FARMACEUTICĂ, COSMETICE ȘI PRODUSE DE ÎNGRIJIRE

i. Descrierea domeniului



Importanța domeniului în economia regională

Industria farmaceutică, a cosmeticelor și a produselor de îngrijire în RDG reprezintă un sector emergent, cu o contribuție modestă, dar în creștere la structura economică a regiunii. În anul 2023, această industrie a generat 0,6% din cifra de afaceri totală a regiunii, reflectând o dublare față de anul 2018, de la 21,5 milioane lei la 72,7 milioane lei (+238,1%). Respectiv, în perioada anilor 2018-2023, sectorul a demonstrat o productivitate și capacitate de adaptare remarcabile, înregistrând cea mai mare creștere procentuală a cifrei de afaceri dintre toate sectoarele economice ale RDG. Această performanță subliniază potențialul de diversificare economică a regiunii prin produse farmaceutice și cosmetice cu valoare adăugată ridicată.

În ceea ce privește forța de muncă, sectorul a ocupat un număr redus, dar în creștere, de angajați: 76 de persoane în anul 2023, comparativ cu 70 în anul 2018 (+8,6%). Această creștere indică o consolidare treptată a sectorului, deși contribuția sa la totalul forței de muncă a rămas scăzută, reprezentând doar 0,4%.

Totodată, provocările precum lipsa de investiții, infrastructura insuficient dezvoltată și numărul mic de specialiști limitează extinderea accelerată a sectorului. Cu toate acestea, sectorul prezintă oportunități importante pentru creștere, în special prin valorificarea potențialului de inovare în producția de produse bio și eco, aliniate cererii pieței.

Este important pentru acest domeniu prezența liderilor locali și naționali precum Natural Product - o întreprindere care produce cosmetice bazate pe metode inovatoare, tehnologii moderne și ingrediente naturale, formulele cărora sunt dezvoltate în colaborare cu oameni de știință europeni, asigurând absența componentelor alergice, cancerigene și a parabenilor și VitaPharm-Com - o întreprindere moldo-americană înființată în anul 2003, specializată în producția de suplimente alimentare și remedii pe bază de plante, care deține un portofoliu de 45 de produse inovatoare în diverse domenii medicale și a stabilit parteneriate de încredere cu țări precum România, Georgia, Azerbaidjan, Turkmenistan, Kazahstan, Uzbekistan și SUA.

Analiza calitativă a subliniat că sectorul beneficiază de un potențial semnificativ pentru inovare, mai ales prin dezvoltarea de produse bazate pe resurse locale și tehnologii bio. De asemenea, s-a evidențiat necesitatea atragerii de capital pentru re tehnologizare și susținerea cercetării aplicative, care ar putea poziționa regiunea ca un centru important pentru producția de cosmetice și suplimente nutritive.

Introducerea învățământului dual la nivelul instituțiilor de învățământ superior, conform cadrului de reglementare recent aprobat, oferă oportunități suplimentare pentru dezvoltarea resursei umane calificate în domeniu. Aceasta ar putea contribui la creșterea atractivității regiunii pentru investitori și la consolidarea capacităților locale.

Mărcile notorii ale operatorilor din industria farmaceutică și cosmetică în RDG sunt:

- Vitapharm-Com - o întreprindere farmaceutică recunoscută pentru producția de medicamente și suplimente alimentare, având o prezență solidă pe piața locală.
- Azamet Pro - specializată în produse farmaceutice și cosmetice, întreprinderea se remarcă prin inovație și ingrediente naturale.
- NATURAL PRODUCT - producător de cosmetice și produse de îngrijire personală, renumit pentru utilizarea materiilor prime ecologice.
- BEURER MLD - filială regională a renumitului brand internațional Beurer, axată pe echipamente medicale și cosmetice de înaltă calitate.
- BULGARBALKAN - producător local de produse cosmetice și igienă personală, bine-cunoscut pentru diversitatea gamei și accesibilitatea produselor.



Tendințe tehnologice în domeniul de referință

În contextul specializării inteligente a RDG, în domeniul „Biochimie și tehnologii inovative pentru farmaceutică și îngrijire” există mai multe tendințe tehnologice relevante pentru dezvoltarea bazată pe inovație, care ar putea fi valorificate pentru a sprijini creșterea economică și competitivitatea internațională.

Una dintre tendințele esențiale este utilizarea biotehnologiilor avansate pentru extragerea compușilor activi din plante, o soluție care permite obținerea unor ingrediente farmaceutice și cosmetice valoroase, maximizând potențialul resurselor naturale din regiune. Complementar, procesele de microencapsulare pot fi utilizate pentru a proteja și a crește eficiența ingredientelor active în produse precum creme, uleiuri sau medicamente, îmbunătățind astfel performanța acestora.



Inteligența artificială (AI) în descoperirea de noi compuși bioactivi reprezintă o tendință crucială, permițând analizarea rapidă a datelor chimice și biologice pentru identificarea unor molecule cu potențial terapeutic sau cosmetic ridicat. De asemenea, analiza big data poate optimiza producția, reducând costurile și risipa resurselor.

Tehnologiile de fermentație avansată oferă posibilitatea utilizării microorganismelor pentru producerea compușilor biologici activi, cum ar fi probioticele, peptidele sau enzimele, aplicabile în farmaceutică și produse de îngrijire. În paralel, tehnologiile de bioimprimare 3D pot fi integrate pentru dezvoltarea de țesuturi sau structuri biologice utilizate în testarea de produse cosmetice și farmaceutice.

Utilizarea resurselor regenerabile în producția de ambalaje ecologice este o altă tendință importantă, contribuind la reducerea impactului asupra mediului prin utilizarea materialelor biodegradabile și reciclabile. În același timp, dezvoltarea formulărilor pe bază de nanoparticule permite crearea unor produse cu o penetrare mai eficientă a pielii sau cu eliberare controlată a substanțelor active.

Biotehnologiile aplicate la producția de uleiuri esențiale reprezintă o soluție inovatoare pentru valorificarea plantelor medicinale locale, contribuind la diversificarea gamei de produse cosmetice și farmaceutice. Tehnologiile avansate de separare și purificare a compușilor activi pot fi utilizate pentru a obține extracte de înaltă puritate, crescând valoarea produselor finite.

Robotica în procesele de producție ajută la automatizarea fabricării produselor, reducând costurile și asigurând o calitate constantă. În același timp, platformele digitale pentru trasabilitate oferă transparență în lanțul de aprovizionare, consolidând încrederea consumatorilor în produsele ecologice din regiune.

Tehnologiile de diagnosticare bazate pe biosenzori pot fi folosite pentru a evalua rapid eficiența produselor farmaceutice sau cosmetice, reducând timpul de testare. Totodată, tendințele precum formulările personalizate cu ajutorul AI oferă consumatorilor soluții adaptate nevoilor lor individuale, contribuind la creșterea loialității față de brandurile locale.

Integrarea blockchain pentru autenticitatea produselor poate consolida poziționarea pe piețele internaționale, garantând calitatea și originea resurselor utilizate. Cultivarea plantelor medicinale prin tehnologii de agricultură verticală permite utilizarea eficientă a spațiului și resurselor, oferind producție constantă pe tot parcursul anului.

Producția de bioplastice din resurse locale, de asemenea poate fi o alternativă sustenabilă pentru ambalaje și alte aplicații industriale, valorificând deșeurile agricole sau reziduurile vegetale. În plus, tehnologiile de liofilizare pentru păstrarea ingredientelor active pot asigura o durată de viață mai lungă și o stabilitate sporită a produselor cosmetice și farmaceutice.

Automatizarea lanțurilor de aprovizionare prin soluții IoT oferă eficiență și reducerea pierderilor, îmbunătățind operațiunile de producție și distribuție. Tehnologiile avansate de filtrare sunt utile pentru purificarea uleiurilor esențiale și a altor ingrediente active, sporind calitatea și siguranța acestora.

De asemenea este promițătoare și proiectarea digitală a produselor cosmetice și farmaceutice, care permite o reducere a costurilor de dezvoltare și testare, contribuind la accelerarea inovării în industrie.

Aceste tendințe pot transforma regiunea Găgăuzia într-un pol de excelență în biochimie și biotehnologii, valorificând resursele locale și deschizând accesul către piețe internaționale.



Dimensiunea și disponibilitatea resursei umane calificate

În Regiunea de RDG, formarea resursei umane calificate pentru domeniul bio-inovativ este limitată, însă există câteva puncte de sprijin, precum:

- **Universitatea de Stat din Comrat**, prin infrastructura sa de cercetare, cum ar fi Incubatorul de Inovare „InnoCenter”, Laboratorul Agricol și Centrul de Cercetări Științifice „Progres”, poate deveni un catalizator pentru inovație. Deși nu oferă programe specifice acestui domeniu, laboratoarele existente pot contribui la studierea și valorificarea plantelor medicinale și a altor resurse naturale locale utilizabile în industria farmaceutică și cosmetică.
- **Învățământul dual** în colaborare cu instituțiile de învățământ profesional și agenții economici poate sprijini formarea practică a tinerilor, însă acest sistem nu este încă suficient dezvoltat pentru a răspunde cerințelor complexe ale industriei.

Conform datelor analizate și discuțiilor din cadrul focus-grupurilor, se remarcă următoarele aspecte:

- **Lipsa specializărilor educaționale.** Instituțiile locale de învățământ nu oferă programe specifice pentru domeniul bio-inovativ, ceea ce limitează posibilitățile de formare a unei resurse umane calificate direct în RDG.
- **Lipsa infrastructurii tehnologice** moderne și a unei baze de cercetare locale limitează dezvoltarea unor produse finite competitive care să valorifice resursele naturale regionale.
- **Costurile ridicate pentru certificare și infrastructură.** Accesul limitat la tehnologii moderne și la certificare internațională împiedică întreprinderile să dezvolte produse care să concureze pe piețele internaționale.
- **Migrarea tinerilor și a specialiștilor.** Lipsa oportunităților locale și a unor programe educaționale relevante determină tinerii să caute perspective mai bune în alte regiuni sau țări, reducând disponibilitatea resursei umane în RDG.

Industria bio-inovativă din RDG are un potențial ridicat, bazat pe cererea globală în creștere pentru produse naturale și sustenabile și pe resurse naturale cum ar fi plantele medicinale și deșeurile agricole, care pot fi utilizate în producția de cosmetice, farmaceutice și produse de îngrijire. Această resursă oferă oportunități semnificative pentru integrarea cunoștințelor practice și teoretice în programele educaționale, precum și pentru dezvoltarea de proiecte inovatoare. Cu toate acestea, dezvoltarea acestui sector depinde în mod esențial de investițiile în educație, cercetare și colaborare între actorii locali și internaționali. Implementarea unor măsuri strategice pentru formarea resursei umane și crearea unui lanț valoric complet ar putea transforma RDG într-un centru regional competitiv pentru tehnologii bio-inovative.



Intensitatea și potențialul de cercetare - inovare

Potrivit datelor statistice privind activitatea de inovare disponibile pentru RDG, domeniul „Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire” prezintă un potențial semnificativ de inovare și dezvoltare, bazându-se pe activități industriale bine definite. Acest potențial este

evidențiat atât prin numărul de întreprinderi implicate în activități de inovare, cât și prin cererile de brevet depuse în regiune.

Astfel, industriile din acest domeniu se concentrează pe două segmente esențiale:

- Fabricarea substanțelor și a produselor chimice (C20), cu o reprezentare de 7,14% din totalul întreprinderilor inovatoare. Acest segment este relevant pentru dezvoltarea de produse cu aplicații în diverse industrii, inclusiv în cosmetică și farmaceutică, având potențial de a susține producția de bază.
- Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice (C21) este un sector strategic în regiune, având o reprezentare similară de 7,14% din întreprinderile inovatoare. Acesta susține domeniul sănătății prin produse avansate și cu valoare adăugată ridicată.

Aceste industrii contribuie la diversificarea activităților de inovare din RDG, reflectând o distribuție echilibrată a capacității de a dezvolta produse de calitate pentru piața locală și internațională.

Concomitent, brevetele înregistrate în acest domeniu cu potențial pentru specializarea inteligentă aduc o valoare adăugată considerabilă, evidențiind interesul crescut pentru inovare în segmente cheie:

- Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice (C21) deține 30,6% din totalul brevetelor din regiune, ceea ce subliniază rolul crucial al acestui sector în procesul de cercetare și dezvoltare, reprezentând motorul inovării în domeniul sănătății.
- Fabricarea dispozitivelor, aparatelor și instrumentelor medicale și stomatologice (C325) reprezintă 13,9% din brevetele regiunii, indicând dezvoltarea de soluții tehnologice avansate care susțin progresul în sectorul medical.
- Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere, cosmetice și de parfumerie (C204), cu o pondere de 5,6%, care relevă o preocupare constantă pentru dezvoltarea inovativă de produse sustenabile de îngrijire, bazate pe resurse locale.

CAEM rev.2		Brevete / Prima secțiune, clasă și subclasă IPC	În raport cu regiunea (%- pondere)
C201	Fabricarea produselor chimice de bază, a îngrășămintelor și produselor azotoase; fabricarea materialelor plastice și a cauciucului sintetic, în forme primare	12	7.5%
C204	Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere, cosmetice și de parfumerie	7	4.3%
C21	Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	39	24.2%
C325	Fabricarea de dispozitive, aparate și instrumente medicale și stomatologice	7	4.3%

Aceste brevete sunt relevante pentru prioritățile de specializare inteligentă ale RDG, contribuind la poziționarea regiunii ca un pol al inovării în domeniul bio-tehnologiilor.

În contextul priorităților S3, domeniul „Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire” are potențialul de a transforma RDG într-un centru de excelență pentru cercetare și dezvoltare, susținând creșterea economică și inovația în regiune. Prin valorificarea activităților de inovare și a brevetelor înregistrate, acest sector poate contribui la dezvoltarea unei economii durabile, bazate pe cunoaștere și competitivitate globală.



Nivelul și potențialul de colaborare între actori

În RDG, nivelul și potențialul de colaborare între actori în domeniul „Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire” este în stadiu incipient, însă există inițiative promițătoare care pot susține dezvoltarea acestei industrii. Aceste inițiative includ colaborarea emergentă între mediul academic, autorități publice și sectorul privat, care împărtășesc obiectivul de a transforma resursele naturale ale regiunii în produse de înaltă valoare adăugată.

În vederea dezvoltării resurselor umane, a fost recent aprobat cadrul de reglementare care permite implementarea învățământului dual la nivelul instituțiilor de învățământ superior. Aceasta reprezintă o oportunitate semnificativă de a atrage tineri către domeniul farmaceutic și cosmetic, oferindu-le posibilitatea de a combina teoria cu practica într-un mod structurat. Implementarea acestui sistem la nivelul învățământului profesional-tehnic (spe exemplu în cadrul întreprinderii NATURAL PRODUCT), cu susținerea Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova, a demonstrat eficiența sa la crearea unei forțe de muncă bine pregătite și competitive.

Sectorul privat din RDG include întreprinderi precum „Vitapharm-Com” și „Azamet Pro”, care valorifică resursele locale pentru producția de medicamente și produse cosmetice. Cu toate acestea, majoritatea activităților de cercetare și dezvoltare se desfășoară în afara regiunii, indicând necesitatea consolidării colaborărilor locale și a infrastructurii de inovare.

Pe plan strategic, regiunea are potențialul de a dezvolta lanțuri valorice integrate, care să implice fermierii locali în producția de materii prime pentru industriile farmaceutică și cosmetică. La nivel de infrastructură, se remarcă potențialul pentru crearea unor centre de prelucrare și dezvoltare care să sprijine atât fermierii locali, cât și întreprinderile farmaceutice și cosmetice. Colaborarea între aceștia poate facilita utilizarea plantelor medicinale și a altor resurse naturale în producția de medicamente și produse de îngrijire personală, aliniindu-se astfel tendințelor globale spre sustenabilitate și inovație.

Cu toate acestea, participanții la focus-grup au semnalat necesitatea unor parteneriate mai strânse între sectorul public și cel privat pentru valorificarea resurselor locale, precum și nevoia de sprijin financiar și logistic pentru întreprinderile locale. Lipsa unei baze solide de cercetare locală limitează momentan oportunitățile de inovare, însă inițiativele de colaborare academică și dezvoltarea de programe comune de cercetare sunt pași importanți spre consolidarea acestui domeniu.

Astfel, cu o strategie bine conturată, RDG are potențialul de a deveni un exemplu de succes în domeniul bio-inovației, contribuind la crearea unor produse ecologice și inovative, care să susțină dezvoltarea economică sustenabilă a regiunii.

ii. Alaliza SWOT a domeniului

Puncte tari (Strengths)	Puncte slabe (Weaknesses)
Resursele naturale existente în regiune includ plante medicinale și materiale agricole reutilizabile, utilizabile în produse cosmetice și farmaceutice,	- Logistica scumpă limitează accesul la materii prime internaționale. - Lipsa unei piețe de desfacere sigure pentru plantele medicinale descurajează producția



oferind multiple posibilități pentru diversificarea producției și extinderea piețelor.

- Regiunea dispune de capacități și cunoștințe pentru dezvoltarea de produse naturale, inclusiv farmaceutice și cosmetice, ceea ce creează premisele pentru inovare și dezvoltare economică susținută.
- Logistica scumpă limitează accesul la materii prime internaționale, dar poate fi compensată prin producție locală susținută, reducând costurile și dependența de importuri.
- Prezența agriculturii diversificate și a viilor în regiune sprijină utilizarea deșeurilor agricole pentru cosmetice, hrana animalelor și uleiuri, contribuind la circularitatea resurselor și sustenabilitate.
- Interes crescut pentru produse naturale, conform tendințelor globale, evidențiază o cerere în creștere pentru produse ecologice, sustenabile și sănătoase, ceea ce poate stimula industria locală.
- Experiențele pozitive din programele de colaborare academică replicabile, oferind modele de succes care să inspire alte regiuni.
- Colaborarea între întreprinderi și centre de cercetare din afara țării (Bulgaria) stimulează inovarea și bioeconomia, oferind acces la tehnologii moderne și soluții bazate pe cercetare, care pot îmbunătăți calitatea produselor.
- 70% din produsele farmaceutice și cosmetice locale sunt vândute pe piața internă, ceea ce demonstrează o bază de consum stabilă și un sprijin din partea consumatorilor locali.
- În RDG, cooperarea între actorii locali este strânsă, consolidând forțele pentru depășirea provocărilor și crearea unei baze economice și sociale mai reziliente.

acestora, limitând astfel utilizarea unui potențial semnificativ al regiunii. Dezvoltarea de mecanisme de garantare a achizițiilor sau crearea de parteneriate cu procesatori ar putea stimula fermierii să investească în aceste culturi.

- Lipsa piețelor sigure și a suportului financiar afectează investițiile și oportunitățile de formare profesională, creând un cerc vicios în care lipsa finanțării reduce șansele de atragere a cadrelor specializate, iar acest deficit descurajează dezvoltarea economică în sectorul farmaceutic și agricol.
- Lipsa infrastructurii tehnologice moderne limitează potențialul de inovare, afectând capacitatea de a produce eficient și de a dezvolta produse complexe care să respecte cerințele piețelor internaționale, precum și tendințele de sustenabilitate și circularitate.
- Lipsa implicării instituțiilor bancare împiedică fermierii și întreprinderile să modernizeze procesele și să acceseze tehnologii noi. Un sprijin financiar mai consistent ar putea încuraja adoptarea inovațiilor și crearea unui mediu educațional adaptat nevoilor pieței.
- Lipsa bazei de cercetare locale limitează dezvoltarea parteneriatelor autohtone în industria farmaceutică, afectând capacitatea de a inova, de a crea produse adaptate cerințelor pieței și de a susține o creștere economică bazată pe resurse regionale.

Oportunități (Opportunities)

- Valorificarea resurselor naturale pentru produse inovatoare (cosmetice, medicamente naturale) poate transforma regiunea într-un hub de producție pentru industrii ecologice și sustenabile, răspunzând cerințelor crescânde ale pieței globale pentru produse bazate pe ingrediente naturale și metode de producție prietenoase cu mediul.
- Transformarea resurselor neutilizate în produse finite (cosmetice, medicamente naturale), cu potențial de

Amenințări (Threats)

- Problemele legate de calitatea apei limitează procesele de producere a produselor farmaceutice, creând provocări atât în asigurarea standardelor de producție, cât și în costurile adiționale asociate tratării apei pentru utilizare industrială.
- Obstacolele birocratice limitează inițiativele public-private, întârziind implementarea proiectelor și reducând atractivitatea regiunii pentru potențialii



export, contribuie la reducerea risipei, crearea de locuri de muncă și generarea de venituri suplimentare din piețele internaționale.

- Programele de învățământ dual pot ajuta la integrarea mai rapidă a tinerilor în industria farmaceutică, oferindu-le șansa să combine teoria cu practica și să dobândească experiență profesională încă din timpul studiilor.
- Programele de cercetare și educare pot îmbunătăți colaborarea între sectoare prin dezvoltarea de proiecte comune, creșterea capacităților de inovare și alinierea priorităților economice cu tendințele globale din industriile farmaceutică și cosmetică.
- Potențial de export ridicat pentru produse naturale și ecologice pe piețele internaționale, datorită cererii tot mai mari pentru produse sănătoase și sustenabile. Acest potențial poate fi valorificat prin dezvoltarea unor branduri locale puternice și prin conformarea produselor la standardele internaționale de calitate și certificare.
- Posibilitatea dezvoltării unor centre de prelucrare pentru produse finite precum extracte din plante, poate aduce un impact pozitiv asupra economiei locale, prin crearea de lanțuri valorice integrate și generarea de produse competitive.
- Posibilitatea colaborării între fermieri, întreprinderi farmaceutice și universități pentru dezvoltarea de produse inovatoare poate duce la diversificarea economiei locale, crearea de produse cu valoare adăugată și creșterea competitivității regiunii pe piețele naționale și internaționale.
- Piețele internaționale, inclusiv din UE, prezintă oportunități pentru integrarea produselor ecologice, oferind acces la consumatori care apreciază produsele cu impact redus asupra mediului. Integrarea în aceste piețe ar putea atrage investiții străine și ar stimula creșterea economică regională.
- Integrarea în lanțuri valorice europene poate stimula colaborarea și competitivitatea produselor naturale, prin acces la piețe noi, standarde mai ridicate și creșterea valorii produselor locale.
- Preluarea bunelor practici aplicate în unele țări membre UE, precum Bulgaria: contracte sigure de cinci ani între fermieri și întreprinderi farmaceutice, care pot fi replicate, oferind stabilitate economică și asigurând fermierilor venituri constante, în timp ce întreprinderile beneficiază de materii prime de calitate.

investitori sau parteneri internaționali, ceea ce subminează dezvoltarea economică durabilă.

- Lipsa unui lanț valoric complet reduce eficiența colaborării public-privat, limitând potențialul de integrare a resurselor locale în procesele economice și împiedicând dezvoltarea de produse finite competitive care să valorifice pe deplin resursele naturale.
- Lipsa brevetelor și a standardizării limitează accesul pe piețele internaționale, reducând competitivitatea produselor locale și creând bariere semnificative în calea extinderii pe piețe externe care necesită conformitate cu reglementările stricte privind calitatea și inovația.
- Costurile ridicate pentru certificare și infrastructură sunt obstacole majore care împiedică dezvoltarea unor industrii competitive, necesitând investiții semnificative din partea statului sau accesul la granturi internaționale pentru a sprijini certificarea și modernizarea infrastructurii.
- Competiția externă este un risc, dar cererea pentru produse ecologice la nivel global este în creștere, ceea ce oferă șanse de afirmare pentru producătorii locali care își optimizează procesele și își adaptează oferta pentru a răspunde cerințelor specifice ale piețelor externe.

- Dezvoltarea prelucrării trandafirilor și cânepei pentru produse cosmetice și ambalaje sustenabile oferă oportunități de diversificare a producției, în concordanță cu cerințele pieței pentru alternative ecologice și inovatoare, reducând astfel dependența de materiale sintetice.
- Crearea unei facultăți în domeniul biotehnologiilor și a unui laborator specializat în regiune ar îmbunătăți pregătirea cadrelor profesionale, contribuind la dezvoltarea unei baze de cunoștințe locale și atrăgând studenți și cercetători interesați de acest domeniu.
- Colaborările între universități și întreprinderi pot îmbunătăți accesul la formare profesională, prin implementarea de programe adaptate cerințelor actuale ale pieței muncii, ceea ce ar ajuta la reducerea decalajului dintre competențele absolvenților și cerințele angajatorilor.
- Colaborare cu organizații internaționale (PNUD) pentru proiecte sustenabile și ecologice poate facilita accesul la resurse financiare, expertiză tehnică și exemple de bune practici, contribuind la dezvoltarea regiunii prin soluții inovatoare și prietenoase cu mediul.

iii. Viziunea domeniului



TEHNOLOGII BIO-INOVATIVE PENTRU FARMACEUTICĂ, COSMETICE ȘI PRODUSE DE ÎNGRIJIRE

*Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia
devine recunoscută la nivel internațional pentru
produsele cosmetice și farmaceutice ecologice,
bazate pe resurse locale .*

RDG devine recunoscută la nivel internațional pentru produsele cosmetice și farmaceutice ecologice, bazate pe resurse locale. Valorificând plantele medicinale, uleiurile esențiale și subprodusele agricole prin biotehnologii avansate și procese inovatoare, regiunea dezvoltă soluții de îngrijire personală și tratamente farmaceutice care răspund cerințelor piețelor globale, promovând sustenabilitatea și calitatea.

Regiunea atrage investiții semnificative în infrastructură pentru cercetare și dezvoltare, facilitând colaborarea dintre universități, institute de cercetare și mediul privat. Prin implementarea unor programe educaționale adaptate cerințelor industriei, RDG formează o forță de muncă calificată, capabilă să dezvolte și să implementeze tehnologii moderne în producția de cosmetice și



farmaceutice, iar investițiile în cercetare, educație și parteneriate internaționale creează un ecosistem dinamic care susține creșterea economică, protecția mediului și dezvoltarea socială.

De asemenea, RDG promovează un model de economie circulară prin utilizarea integrală a resurselor locale, reducerea deșeurilor și dezvoltarea unor ambalaje sustenabile, ceea ce contribuie la reducerea impactului asupra mediului. Produsele dezvoltate în regiune sunt certificate conform standardelor internaționale, consolidând astfel credibilitatea și accesul pe piețele internaționale.

Un brand regional puternic, susținut de campanii de marketing digital și storytelling autentic (transmiterea valorilor și a unicității produselor prin povești captivante), accentuează unicitatea produselor locale și poziționează RDG ca un lider în sectorul produselor cosmetice și farmaceutice ecologice, bazate pe inovare, tradiție și sustenabilitate.

iv. Idei de proiecte regionale aferente domeniului

Ideile de proiecte care ar sprijini extinderea capacităților de producție și cercetare în domeniul biochimiei și al tehnologiilor inovative pentru farmaceutică și produse de îngrijire, dezvoltarea competențelor specializate și crearea unor produse cu valoare adăugată ridicată, contribuind astfel la creșterea rezilienței economice locale și la sporirea competitivității pe piețele internaționale sunt:

Nișa 1: Cosmetice și Produse Naturale de Îngrijire din Resurse Locale

1. **Laborator de Cercetare pentru Cosmetice Naturale** - un centru regional pentru testarea și dezvoltarea de formule cosmetice ecologice bazate pe plante medicinale și uleiuri esențiale locale, implicând laboratoare universitare, IMM-uri și producători locali.
2. **Linie de Produse Cosmetice cu Extracte din Subproduse Agricole** - utilizarea subproduselor agricole, cum ar fi tescovina sau cojile de fructe, pentru crearea de creme, măști faciale și șampoane naturale cu proprietăți antioxidante.
3. **Unitate de Producție pentru Produse de Aromaterapie** - fabricarea de lumânări parfumate, difuzoare și uleiuri pentru aromaterapie bazate pe uleiuri esențiale locale, promovând relaxarea și wellness-ul.
4. **Program de Brand Management pentru Produse Cosmetice Locale** - sprijinirea producătorilor locali în dezvoltarea de branduri premium, cu focus pe marketing digital și certificări ecologice pentru piețele internaționale.
5. **Pachet de Wellness „Bio Găgăuzia”** - dezvoltarea unui pachet turistic care include tratamente spa și sesiuni de wellness bazate pe produse cosmetice și de îngrijire locale.
6. **Proiect de Ambalaje Ecologice și Active** - producerea de ambalaje biodegradabile sau active pentru cosmeticele locale, menite să prelungească durata de viață a produselor și să reducă impactul asupra mediului.
7. **Cursuri pentru Antreprenori în Industria Cosmetice Ecologice** - organizarea de programe educaționale și mentorat pentru antreprenorii locali care doresc să intre pe piața produselor cosmetice naturale. O platformă digitală care să conecteze producătorii de cosmetice cu furnizorii de ingrediente locale, asigurând trasabilitatea și calitatea materiilor prime.
8. **Linie de Produse de Îngrijire pentru Copii** - fabricarea de șampoane, creme și loțiuni ecologice, sigure pentru pielea sensibilă a copiilor, utilizând resurse naturale locale.



9. **Festivalul Cosmeticei Naturale din Găgăuzia** - un eveniment anual care promovează produsele cosmetice locale, reunind producători, cercetători și consumatori din regiune și din străinătate.

Nișa 2: Biotehnologii pentru Produse Farmaceutice

1. **Laborator pentru Extragerea Compușilor Bioactivi** - crearea unui laborator specializat în extragerea polifenolilor, vitaminelor și altor compuși activi din plantele medicinale și subprodusele agricole locale.
2. **Proiect pentru Dezvoltarea Probioticeilor** - fabricarea de suplimente alimentare și produse farmaceutice cu probiotice, bazate pe biotehnologii moderne și resurse lactate din regiune.
3. **Fabrica de Produse Farmaceutice din Resurse Naturale** - o unitate de producție care să dezvolte medicamente și suplimente pe bază de extracte naturale, utilizând tehnologii avansate de microencapsulare.
4. **Centru de Cercetare pentru Medicamente Personalizate** - dezvoltarea de medicamente adaptate geneticii individuale, utilizând inteligența artificială și analiza big data pentru identificarea tratamentelor optime.
5. **Fabricarea de Plasturi Transdermici cu Extracte Naturale** - produse farmaceutice inovatoare care folosesc extracte din plante medicinale pentru a trata durerile sau inflamațiile prin eliberare controlată.
6. **Biosenzori pentru Eficiența Tratamentelor** - dezvoltarea de biosenzori care monitorizează eficiența tratamentelor farmaceutice, reducând astfel timpul necesar pentru ajustarea terapiilor.
7. **Program pentru Certificarea Farmaceutică a Resurselor Locale** - sprijinirea cercetării pentru obținerea certificărilor necesare utilizării plantelor medicinale locale în produse farmaceutice.
8. **Producția de Geluri și Crema Antibacteriene Naturale** - fabricarea de produse antibacteriene și dezinfectante pe bază de resurse naturale, cu aplicabilitate în spitale și gospodării casnice.
9. **Inițiativa „Farmacie Verde”** - promovarea unui lanț de produse farmaceutice ecologice fabricate local, utilizând tehnologii care reduc impactul asupra mediului.
10. **Platformă de Inovare pentru Colaborare Biotehnologică** - un hub care să reunească cercetătorii, producătorii și universitățile pentru a dezvolta noi produse farmaceutice și pentru a atrage investiții în sector.

1.5. Viziunea globală pentru dezvoltarea economică specializată a Regiunii

Ținând cont de situația la nivel regional, cele mai importante provocări, dar și poziționarea regiunii în context național și regional, elaborarea și implementarea unei Strategii/Program de Specializare Inteligentă a RDG, pe orizontul de timp 2025-2028, va ținti următoarea viziune:

VIZIUNE



Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia va deveni o regiune inovatoare, sustenabilă și competitivă, exemplu de dezvoltare bazată pe inovație și colaborare, capabilă să își valorifice resursele unice pentru a asigura bunăstarea locuitorilor săi.

Regiunea își construiește dezvoltarea economică, socială și culturală în jurul celor trei domenii strategice de specializare – Lanț Valoric Alimentar Durabil și Inovativ, Industrie Textilă și de Confecții Inovatoare și Funcțională, și Biochimie și Tehnologii Inovative pentru Farmaceutică și Îngrijire – valorificând potențialul său unic, tradițiile locale și tehnologiile avansate. RDG va fi un model de integrare a economiei circulare, a sustenabilității și a inovației în toate domeniile prioritare. În sectorul agroalimentar, regiunea va deveni un lider al agriculturii inteligente, al procesării alimentare durabile și al produselor premium, utilizând resursele naturale în mod eficient și reducând impactul asupra mediului. Vinurile locale și produsele de origine animalieră vor fi transformate în produse premium competitive pe piețele internaționale, iar subprodusele agricole vor fi integrate în procese circulare pentru producerea de biocombustibili, furaje și ingrediente active pentru alte industrii.

În sectorul textil, RDG va dezvolta o industrie sustenabilă și competitivă, axată pe utilizarea materialelor durabile, reciclarea deșeurilor textile și implementarea tehnologiilor digitale avansate, precum proiectarea 3D și automatizarea proceselor. Produsele textile inteligente, cum ar fi materialele antibacteriene și ignifuge, vor sprijini diversificarea economică, iar brandurile locale vor fi promovate cu succes pe piețele globale.

În sectorul biochimiei și biotehnologiilor, regiunea va deveni un pol de excelență pentru producția de cosmetice ecologice și produse farmaceutice inovatoare. Resursele naturale locale, cum ar fi plantele medicinale și uleiurile esențiale, vor fi utilizate pentru crearea unor produse de calitate, susținute de cercetare și tehnologii avansate, precum microencapsularea și inteligența artificială. Ecosistemele de colaborare între cercetători, antreprenori și instituții educaționale vor genera inovații constante, consolidând poziția regiunii pe piețele internaționale.

Prin implementarea conceptului de specializare inteligentă, RDG va investi în educație, formare profesională și dezvoltarea capitalului uman. Universitatea din Comrat și alte instituții locale vor deveni centre de formare pentru specialiști în domenii inovative, asigurând accesul regiunii la o forță de muncă calificată și adaptată cerințelor pieței. Poziționarea geografică a regiunii va fi valorificată pentru a dezvolta infrastructura logistică și pentru a facilita accesul rapid la piețele internaționale, transformând RDG într-un hub comercial și industrial. Investițiile în infrastructură modernă și digitalizare vor susține această viziune, contribuind la crearea unui mediu atractiv pentru investitori.



Scopul unui document de specializare inteligentă dedicat RDG este de a sprijini dezvoltarea economică durabilă, creșterea rezilienței regionale și punerea în valoare a atuurilor locale. În acest context, obiectivele esențiale includ:

1. Valorificarea Resurselor Locale pentru Dezvoltarea Economică - maximizarea utilizării resurselor naturale specifice regiunii, precum plantele medicinale, uleiurile esențiale, subprodusele agricole și tradițiile meșteșugărești, pentru a crea produse inovatoare, competitive și sustenabile în domeniile agroalimentar, textil și biochimic.
2. Creșterea Competitivității Industriei Agroalimentare - transformarea materiilor prime locale în produse premium și funcționale cu valoare adăugată ridicată, utilizând tehnologii moderne și modele circulare de producție, pentru a consolida prezența regiunii pe piețele internaționale.
3. Dezvoltarea unei Industрии Textile Durabile și Inovatoare - promovarea utilizării materialelor textile ecologice și a tehnologiilor avansate, cum ar fi proiectarea 3D, automatizarea proceselor și reciclarea deșeurilor textile, pentru a sprijini o industrie competitivă și prietenoasă cu mediul.
4. Consolidarea Sectorului Biochimic și al Biotehnologiilor - crearea unui ecosistem de cercetare și producție în domeniul biochimiei și biotehnologiilor, pentru a dezvolta produse farmaceutice și cosmetice inovatoare, bazate pe resurse locale, utilizând tehnologii de microencapsulare, fermentație și AI.
5. Dezvoltarea Capitalului Uman și a Competențelor - investiții în educație, formare profesională și cercetare, cu accent pe dezvoltarea competențelor necesare pentru industriile emergente, cum ar fi bioeconomia, economia circulară și digitalizarea proceselor.
6. Sprijinirea Brandurilor Locale și Accesarea Piețelor Internaționale - dezvoltarea și promovarea brandurilor locale, cum ar fi „Gagauz Mallari,” pe piețele internaționale, prin marketing strategic, certificări ecologice și construirea unui renume bazat pe calitate, inovație și sustenabilitate.
7. Crearea unui Ecosistem de Inovare Colaborativă - stimularea colaborării între sectorul public, sectorul privat, instituțiile de cercetare și societatea civilă pentru a identifica soluții inovatoare, a genera investiții și a sprijini creșterea economică regională.
8. Promovarea Economiei Circulare și Sustenabilității - integrarea principiilor economiei circulare în toate sectoarele prioritare, prin utilizarea eficientă a resurselor și reducerea deșeurilor.
9. Adoptarea tehnologiilor digitale în agricultură, procesare alimentară, industria textilă și biochimică pentru a crește eficiența, calitatea și adaptabilitatea produselor regionale.
10. Dezvoltarea Infrastructurii și a Accesibilității la Piețe - îmbunătățirea infrastructurii de transport și logistică, precum și crearea de hub-uri industriale moderne, pentru a facilita accesul rapid la piețele internaționale și pentru a atrage investiții externe.
11. Reducerea Impactului Asupra Mediului - implementarea unor soluții inovatoare care să minimizeze impactul activităților economice asupra mediului, sprijinind utilizarea surselor regenerabile de energie și ambalajele ecologice.
12. Sprijinirea Tinerilor Antreprenori și IMM-urilor - dezvoltarea programelor de finanțare, mentorat și incubatoare de afaceri pentru a stimula inițiativele antreprenoriale, în special în rândul tinerilor, în domeniile prioritare.
13. Atragerea și Integrarea Investițiilor Internaționale - crearea unui mediu favorabil pentru investitorii internaționali, prin promovarea oportunităților din industriile prioritare și sprijinirea colaborărilor cu actori globali.

2. Activități și acțiuni recomandate pentru promovarea și susținerea domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia în perioada anilor 2025-2028

Regiunea de Dezvoltare Găgăuzia (RDG) poate utiliza conceptul de specializare inteligentă pentru a-și redefini modelul de dezvoltare economică, punând accent pe valorificarea punctelor sale forte și pe oportunitățile oferite de inovare și tehnologii moderne. Deși ecosistemul regional se află încă în stadiul de formare și prezintă deficiențe în domeniul științifico-inovațional, regiunea poate exploata avantajele oferite de proximitatea geografică, atât la nivel național, cât și transfrontalier. De asemenea, prin intermediul mijloacelor moderne de difuzie a inovațiilor, RDG poate accesa o bază mai largă de cunoștințe și soluții inovatoare adaptabile nevoilor locale.

Într-un context în care capacitatea regiunii în domeniul cercetării și inovării este încă limitată, implementarea specializării inteligente poate fi realizată prin strategii locale, pragmatice și aliniate resurselor existente și talentelor disponibile. În schimbul concentrării pe realizări științifice majore, regiunea ar putea opta pentru îmbunătățiri incrementale și inovare practică. Prin optimizarea proceselor, reducerea deșeurilor și creșterea standardelor de calitate în producția locală, RDG ar putea înregistra progrese semnificative în competitivitate.

De asemenea, în lipsa unei infrastructuri avansate de cercetare, regiunea ar putea adopta tehnologii și bune practici din alte regiuni, adaptându-le specificului local. Parteneriatele cu universități, regiuni vecine sau alte centre de inovare ar permite regiunii să beneficieze de soluții de transfer tehnologic adaptate propriilor sectoare. Resursele locale, alături de abilitățile tradiționale, constituie o bază solidă pentru specializarea inteligentă. Domenii precum agricultura, textilele sau biotehnologiile pot fi valorificate prin integrarea tehnologiilor digitale și a promovării online, ceea ce ar putea crește valoarea adăugată și atrage atenția internațională.

Colaborarea cu regiunile mai avansate, universitățile sau întreprinderile private ar putea furniza expertiza și tehnologiile necesare. Prezența Universității de Stat din Comrat reprezintă un avantaj strategic semnificativ pentru RDG în procesul de promovare a specializării inteligente. Astfel, universitatea poate deveni un pilon central în dezvoltarea unui ecosistem regional de inovare, contribuind prin expertiză academică, cercetare aplicată și formarea capitalului uman necesar în sectoarele prioritare. Printr-o colaborare strânsă între mediul universitar, autoritățile regionale și sectorul privat, regiunea poate maximiza impactul strategiei de specializare inteligentă. Specialiștii universitari pot contribui cu studii și analize detaliate asupra potențialului economic și al resurselor locale, oferind date solide pentru definirea direcțiilor de specializare, precum biochimia aplicată în producția de cosmetice ecologice, procesarea inovativă în industria agroalimentară sau dezvoltarea materialelor textile funcționale.

De asemenea, Universitatea din Comrat poate juca un rol esențial în dezvoltarea competențelor locale. Prin adaptarea programelor educaționale la cerințele sectoarelor prioritare, instituția poate forma specialiști calificați în domenii precum agricultură circulară, tehnologii textile avansate sau biotehnologii farmaceutice. Organizarea de cursuri, workshopuri și programe de formare continuă ar permite atât studenților, cât și angajaților din regiune să dobândească abilități moderne și relevante pentru piața muncii.

Un alt aspect important este potențialul universității de a dezvolta parteneriate de cercetare aplicată cu întreprinderile locale. Prin crearea unor laboratoare comune sau inițiative de transfer tehnologic, universitatea poate oferi soluții inovatoare adaptate nevoilor specifice ale IMM-urilor din RDG. Spre



exemplu, în sectorul agroalimentar, cercetările universitare pot sprijini dezvoltarea unor produse premium bazate pe resurse locale, cum ar fi vinurile ecologice sau produsele lactate cu valoare adăugată ridicată. Universitatea poate facilita, de asemenea, crearea unor rețele de colaborare naționale și internaționale, conectând regiunea la centre de cercetare și inovare din alte regiuni. Prin implicarea în proiecte transfrontaliere sau europene, instituția poate aduce resurse, expertiză și tehnologie care să sprijine implementarea strategiei de specializare inteligentă. Totodată, organizarea de conferințe, evenimente științifice și forumuri de afaceri poate atrage atenția asupra regiunii, promovându-i potențialul și oportunitățile.

Dezvoltarea competențelor practice ale forței de muncă este de o importanță crucială. Programele de instruire vocațională, orientate spre nevoile afacerilor locale, ar trebui să includă subiecte precum utilizarea instrumentelor digitale, marketingul sau managementul proceselor, contribuind astfel la construirea unei baze solide de competențe esențiale.

Soluțiile digitale pot juca, de asemenea, un rol important în extinderea piețelor pentru produsele locale. Marketingul digital și comerțul online le-ar permite producătorilor locali și meșteșugarilor să ajungă la piețe internaționale, atrăgând clienți din afara regiunii fără a necesita investiții majore în cercetare și dezvoltare. Astfel de platforme digitale ar putea facilita accesul la consumatori globali și creșterea cererii pentru produsele autentice din RDG.

Autoritățile regionale pot sprijini activ acest proces prin implementarea unor politici favorabile inovării, oferirea de granturi și stimulente pentru afaceri mici și medii care experimentează noi modele de afaceri sau produse. Totodată, mobilitatea și parteneriatele pe termen scurt, precum programele de schimb de personal, stagiile de practică sau consultanța cu organizații din regiuni mai dezvoltate, ar putea aduce expertiza necesară pentru accelerarea procesului de dezvoltare regională.

În această ordine de idei, implementarea unei strategii regionale de specializare inteligentă în RDG ar trebui să se bazeze pe principii clare care să valorifice potențialul local, să stimuleze inovarea și să susțină creșterea economică durabilă. În primul rând, un pilon central al acestei strategii este valorificarea resurselor locale unice ale regiunii, cum ar fi resursele naturale (plante medicinale, uleiuri esențiale, produse agricole) și potențialul cultural și economic specific. Prioritizarea proiectelor care sprijină lanțurile valorice locale, cum ar fi procesarea agroalimentară sau producția de produse cosmetice și textile ecologice, va contribui direct la dezvoltarea comunităților și la crearea de oportunități economice.

Inovarea trebuie să fie motorul principal al acestei transformări, fiind integrată la fiecare nivel al lanțului valoric. RDG poate stimula dezvoltarea de produse, servicii și procese inovatoare prin sprijinirea IMM-urilor în adoptarea noilor tehnologii. Acest lucru va facilita transformarea digitală a afacerilor locale, adaptându-le la cerințele piețelor și reducând decalajele tehnologice. Prin promovarea inovațiilor tehnologice și organizaționale, regiunea poate crea un mediu favorabil pentru creștere și competitivitate.

Extinderea accesului întreprinderilor locale pe piețele internaționale este, de asemenea, o prioritate. Diversificarea piețelor, prin promovarea produselor regionale inovatoare, va reduce vulnerabilitatea economică la fluctuațiile pieței și va deschide noi oportunități de creștere și export. De exemplu, vinurile locale, textilele sustenabile și produsele cosmetice bio pot fi promovate ca branduri autentice, valorificând unicitatea regiunii.

Un alt element esențial este crearea unei infrastructuri de sprijin pentru inovare și digitalizare. Implementarea unor programe și structuri de sprijin, precum incubatoare de afaceri sau centre de

inovare, poate accelera ciclul de la idee la piață. Aceste infrastructuri vor oferi IMM-urilor acces la rețele de formare, finanțare și tehnologii moderne, contribuind la creșterea productivității și la inovare continuă.

Cooperarea intersectorială este, de asemenea, un element central al strategiei. Promovarea proprietății intelectuale este un alt aspect cheie. Prin stimularea brevetării și protejarea inovațiilor locale, regiunea poate crea un mediu favorabil pentru creștere economică bazată pe cunoaștere. În plus, digitalizarea administrației și crearea unor platforme care să faciliteze interacțiunea dintre cetățeni și instituții vor contribui la o guvernare mai eficientă și transparentă, sprijinind dezvoltarea economică și socială.

În final, crearea unor locuri de muncă moderne și relevante, alături de susținerea tinerilor antreprenori, va asigura o bază solidă pentru dezvoltarea regiunii. Implementarea acestor principii în strategia de specializare inteligentă va transforma regiunea într-un model de inovare regională, capabil să valorifice resursele locale și să contribuie la creșterea economică sustenabilă.

Un pas esențial în pregătirea implementării specializării inteligente în RDG este creșterea nivelului de conștientizare și înțelegere a acestui concept de către autorități, mediul de afaceri, comunitatea academică și cea de inovare. (Figura 15):

Figura 15: Helixul Cvadruplu



Primul pas esențial pentru implementarea acțiunilor de specializare inteligentă în RDG este crearea unui proces constant de informare, dialog și colaborare între toți actorii implicați. Acest demers urmărește consolidarea înțelegerii conceptului de specializare inteligentă și mobilizarea comunității regionale în jurul acestui obiectiv comun.

O campanie amplă de informare și promovare la nivel regional ar putea evidenția beneficiile și obiectivele abordării specializării inteligente, prezentând exemple de succes din alte regiuni europene. Aceasta poate include diseminarea broșurilor și materialelor informative către autoritățile locale, întreprinderi, universități și ONG-uri, precum și publicarea articolelor în presa locală și mediul online pentru a explica conceptele cheie. Evenimentele locale, târgurile și expozițiile pot deveni

platforme ideale pentru sesiuni de informare și prezentări interactive, atrăgând atenția publicului asupra oportunităților pe care le oferă specializarea inteligentă.

Pe lângă campania de promovare, organizarea de ateliere și sesiuni de formare va juca un rol crucial în aprofundarea cunoștințelor actorilor locali despre conceptul de specializare inteligentă. Workshopurile tematice, susținute de experți, pot ajuta participanții să înțeleagă procesul de identificare a nișelor strategice și importanța inovației regionale. Exemplele de bune practici și studiile de caz din alte regiuni vor oferi o perspectivă concretă asupra modului în care specializarea inteligentă poate genera valoare economică și dezvoltare locală.

O altă componentă importantă este crearea unei platforme online dedicate, care să devină un punct central de acces la informații actualizate și să faciliteze colaborarea între actorii locali. Această platformă poate include informații detaliate despre conceptul de specializare inteligentă, domeniile strategice, oportunitățile de finanțare și resurse utile, precum ghiduri și studii de caz. De asemenea, un forum de discuții și colaborare ar putea încuraja schimbul de idei, soluții și bune practici între actorii locali, sprijinind procesul de învățare colectivă.

Pentru a stimula cooperarea între diferiți actori din regiune, organizarea de evenimente de networking și consultare este esențială. Sesiunile de consultare deschise pot oferi spațiul necesar pentru ca actorii locali să-și exprime așteptările și nevoile legate de specializarea inteligentă, în timp ce întâlnirile tematice între autorități, mediul academic, mediul de afaceri și societatea civilă pot facilita identificarea de oportunități de colaborare și dezvoltarea de proiecte comune. Conferințele regionale dedicate inovării, cu participarea experților naționali și internaționali, ar putea aduce perspective noi și inspirație pentru inițiativele locale.

Implicarea tinerilor și a studenților în acest proces este, de asemenea, foarte importantă. Campanii dedicate de educare și conștientizare pot ajuta noile generații să devină parte activă a dezvoltării regionale. Programe de internship, activități practice și concursuri de inovație pot încuraja tinerii să propună soluții inovatoare și să se implice în dezvoltarea nișelor regionale identificate.

Campania de informare despre specializarea inteligentă în RDG ar trebui să se concentreze pe explicarea avantajelor, priorităților și proceselor esențiale ale acestui concept, într-un mod clar și accesibil pentru toți actorii locali.

Prin urmare, avantajele specializării inteligente constau în abordarea colaborativă și participativă. Strategia se bazează pe implicarea activă a unui spectru larg de actori – autorități publice, firme, universități, organizații de cercetare și societatea civilă – pentru a dezvolta împreună priorități regionale relevante. Specializarea inteligentă valorifică punctele forte ale regiunii, concentrându-se pe resursele și avantajele existente, integrate în provocările socio-economice locale, pentru a identifica oportunități unice de creștere.

Un element central al acestui proces este descoperirea antreprenorială, care implică interacțiunea între sectorul privat, forțele pieței și autoritățile publice. Acest mecanism participativ ajută la identificarea domeniilor cu potențial și la sprijinirea inițiativelor care pot transforma aceste oportunități în rezultate concrete. De asemenea, specializarea inteligentă promovează o viziune extinsă asupra inovației, incluzând nu doar inovarea tehnologică, ci și cea bazată pe practică, modele organizaționale și inovare socială. Această flexibilitate permite regiunii să modeleze politici adaptate contextului său unic.

Strategia presupune o comunicare constantă, monitorizare și ajustare, astfel încât prioritățile să rămână aliniate cu nevoile pieței și tendințele economice. Procesul este dinamic, necesitând actualizări regulate pentru a maximiza impactul.

Părțile interesate urmează să conștientizeze că prioritățile specializării inteligente se axează pe **domeniile economice unde RDG are un avantaj competitiv sau potențial de creștere bazat pe cunoaștere:**

LANȚ VALORIC ALIMENTAR DURABIL ȘI INOVATIV	INDUSTRIE TEXTILĂ ȘI DE CONFECȚII INOVATOARE ȘI FUNCȚIONALĂ	BIOCHIMIE ȘI TEHNOLOGII INOVATIVE PENTRU FARMACEUTICĂ ȘI ÎNGRIJIRE
• <i>Industrie alimentară cu valoare adăugată înaltă în baza materiei prime locale</i> • <i>Agricultură și Procesare Alimentară Circulară</i>	• <i>Tehnologii Textile Avansate și Materiale Durabile</i> • <i>Producție Durabilă și Circulară în Industria Textilă și de Confecții</i>	• <i>Produse Cosmetice și de Îngrijire Ecologice pe bază resurselor unice locale</i> • <i>Biotehnologii pentru Produse Farmaceutice</i>

Strategia promovează inovarea în sectoarele tradiționale prin aplicarea de noi modele de afaceri și tehnologii adaptate resurselor locale. În acest context, inovarea socială și organizațională joacă un rol crucial, în special într-o regiune cu o bază științifică mai modestă. Un domeniu de specializare inteligentă înseamnă, de asemenea, conectarea cunoștințelor existente cu piețele de nișă, transformând potențialul regional în oportunități economice. Această abordare oferă regiunii șansa de a-și defini o cale unică de dezvoltare economică, bazată pe colaborare, inovație și valorificarea resurselor proprii.

În RDG, implementarea conceptului de specializare inteligentă necesită o colaborare profundă între autoritățile publice, mediul de afaceri, mediul academic și societatea civilă. Această interacțiune între actori este esențială pentru crearea unui ecosistem regional de inovare capabil să stimuleze dezvoltarea economică, să valorifice resursele locale și să abordeze provocările specifice regiunii prin soluții sustenabile și inovatoare.

Un prim pas important în acest proces îl reprezintă crearea unui ecosistem bine conectat, care să faciliteze sinergiile între actorii principali. În acest sens, hub-urile de inovare și platformele digitale dedicate pot deveni puncte de întâlnire esențiale pentru întreprinderi, universități, centre de cercetare și instituții publice. Aceste structuri ar trebui să se concentreze pe domeniile strategice aliniate cu prioritățile regiunii, cum ar fi agricultura și procesarea, biotehnologiile sau textilele sustenabile. Rețelele de inovare și clusterelor regionale ar contribui la conectarea resurselor locale cu obiectivele de specializare inteligentă, încurajând colaborarea interdisciplinară și transferul de cunoștințe.

Promovarea parteneriatelor transsectoriale și a proiectelor comune reprezintă un alt element de bază pentru dezvoltarea regiunii. Parteneriatele public-private pot sprijini dezvoltarea de soluții inovatoare prin utilizarea mecanismelor de achiziții publice pentru inovare, care oferă întreprinderilor locale și universităților oportunități de a aborda provocările regiunii cu soluții practice și eficiente. În același timp, competițiile regionale de inovare pot atrage idei noi și pot mobiliza actorii locali să colaboreze pentru identificarea soluțiilor la problemele specifice ale regiunii, contribuind astfel la consolidarea bazei regionale de inovare.

Un alt pilon important în succesul procesului de specializare inteligentă este formarea și dezvoltarea capacităților. Programele de formare și atelierele tematice care abordează subiecte precum managementul inovării, cercetarea colaborativă și transformarea digitală vor ajuta actorii locali să își înțeleagă mai bine rolul și să colaboreze eficient. Aceste inițiative ar trebui să fie adaptate nevoilor fiecărui grup implicat, contribuind la crearea unei culturi regionale de colaborare și inovare. În plus, programele de mentorat transsectorial, prin care lideri din mediul de afaceri, cercetători și reprezentanți ai administrației publice sprijină întreprinderile emergente, pot accelera integrarea acestora în ecosistemul regional de inovare.

Pentru a susține acest proces, crearea unei culturi regionale de inovare este esențială. Platformele digitale care facilitează interacțiunea continuă între actori și evenimentele de networking și consultare deschisă pot contribui la identificarea nevoilor regionale și la dezvoltarea unor proiecte comune. Aceste instrumente ar trebui să fie completate de o strategie de monitorizare și evaluare continuă, care să măsoare progresul proiectelor, impactul economic și social, oferind totodată posibilitatea de ajustare a priorităților strategice.

Integrarea regiunii în lanțurile valorice globale și diversificarea piețelor reprezintă un obiectiv fundamental pentru creșterea sustenabilă a RDG. Prin sprijinirea inovării în sectoarele tradiționale și dezvoltarea unor piețe de nișă, regiunea poate valorifica resursele sale unice pentru a atrage investiții și pentru a-și crește competitivitatea. De exemplu, produsele agroalimentare premium, textilele sustenabile și cosmeticele bio pot fi promovate la nivel internațional prin strategii eficiente de branding regional și utilizarea tehnologiilor digitale.

Astfel, implementarea unei strategii de specializare inteligentă bine fundamentată poate transforma regiunea într-un exemplu de succes al inovării regionale, al colaborării și al valorificării eficiente a resurselor locale. Această abordare integrată nu doar că va contribui la dezvoltarea economică și socială a regiunii, ci va poziționa RDG drept un pol de competitivitate și inovație pe termen lung.

Pentru a crea o cultură bazată pe deschidere și încredere între actorii regionali, este esențial să se promoveze conceptul de inovare colaborativă. Antreprenorii și universitățile trebuie stimulate să participe la procese care favorizează schimbul transparent de idei și rezultate ale cercetării. Utilizarea inițiativelor de date accesibile publicului și a platformelor comune pentru resurse și cercetare poate facilita un flux mai eficient de cunoștințe între participanți. Exemplele de succes din alte regiuni, unde colaborarea a dus la dezvoltarea de produse sau servicii inovatoare, pot servi drept model și inspirație pentru actorii locali.

Implicarea activă a societății civile în acest proces este, de asemenea, crucială. Comunitățile locale ar trebui să fie integrate în activități participative, precum atelierele de co-creare sau consultările publice, care le permit să contribuie direct la inițiativele de inovare. Proiectele de inovare socială pot fi un instrument valoros pentru abordarea provocărilor locale, cum ar fi dezvoltarea sustenabilă sau promovarea turismului ecologic, mobilizând societatea civilă să colaboreze cu mediul academic și sectorul privat.



Prin aceste inițiative, regiunea poate încuraja un climat de colaborare și deschidere, care să valorifice potențialul fiecărui actor și să sprijine crearea unor soluții inovatoare adaptate nevoilor locale.

Activitățile și acțiunile recomandate pentru promovarea și susținerea domeniilor propuse ca prioritare pentru specializarea inteligentă a RDG pe un termen de 3 ani sunt detaliate în Anexa 5 și se vor centra pe:

1. Crearea unui cadru instituțional dedicat pentru implementarea specializării inteligente la nivel regional.
2. Realizarea unei analize detaliate și a unei cartografieri aprofundate a lanțurilor valorice pentru cele trei domenii prioritare de specializare.
3. Consolidarea rețelei de actori regionali relevanți prin formarea grupurilor de lucru și facilitarea unui proces continuu de comunicare și colaborare, care să includă și activități de descoperire antreprenorială pentru identificarea și dezvoltarea ideilor de proiecte.
4. Asigurarea sprijinului pentru implementarea proiectelor prioritare prin acțiuni concrete și coordonate.
5. Creșterea capacității actorilor regionali de a concepe și implementa proiecte asociate domeniilor de Specializare Inteligentă.
6. Elaborarea și implementarea unei strategii și a unui plan de marketing adaptat la potențialul specific al regiunii în domeniile de specializare inteligentă.
7. Asigurarea colaborării între actorii regionali pentru dezvoltarea, finanțarea și implementarea proiectelor prioritare în cele trei domenii de specializare inteligentă.

Pentru a adapta cadrul metodologic din tabelul din anexă la contextul concret al Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia, Agenția de Dezvoltare Regională UTA Găgăuzia (ADR Găgăuzia) poate juca un rol central în toate etapele procesului de specializare inteligentă. Acest rol poate fi integrat astfel:

Aplicarea metodologiei S3 la contextul RDG
1. Inițierea procesului de specializare inteligentă. ADR Găgăuzia poate iniția oficial procesul prin trimiterea unei cereri de sprijin către partenerii internaționali, inclusiv Centrul Comun de Cercetare al Uniunii Europene (JRC). Agenția poate organiza evenimente de conștientizare pentru actorii locali și poate crea o echipă regională S3, care să includă reprezentanți ai mediului academic, ai mediului de afaceri, ai ONG-urilor și ai autorităților publice.
2. Analiza contextului și stabilirea priorităților. ADR Găgăuzia poate coordona analiza strategiilor și politicilor existente la nivel regional pentru a identifica domeniile prioritare și poate sprijini procesul de colectare a datelor relevante despre potențialul economic, științific și inovativ al regiunii. Rezultatele acestui proces vor fi comunicate prin consultări cu părțile interesate.
3. Cartografierea potențialului regional.



Aplicarea metodologiei S3 la contextul RDG

În colaborare cu experți locali și internaționali, ADR Găgăuzia poate sprijini analiza statistică a potențialului economic și științific al regiunii, pentru a identifica domeniile preliminare de specializare inteligentă. Aceasta poate include colectarea și analiza datelor despre sectoare industriale, publicații științifice, patente și profiluri educaționale.

4. Procesul de descoperire antreprenorială (EDP).

ADR Găgăuzia poate organiza și facilita grupuri de lucru și ateliere de focus-grup tematice pentru fiecare domeniu prioritar identificat. Aceste evenimente vor implica actori cheie din industrie, mediul academic și societatea civilă pentru a defini provocările, oportunitățile și soluțiile inovatoare pentru dezvoltarea regiunii.

5. Proiectarea și implementarea strategiei.

Pe baza rezultatelor procesului EDP, ADR Găgăuzia poate pregăti un proiect de document strategic S3, care să includă obiective strategice, acțiuni prioritare, mixul de politici și un sistem de monitorizare și evaluare. După aprobarea formală, agenția va coordona implementarea și va sprijini mobilizarea resurselor necesare pentru finanțarea inițiativelor.

6. Monitorizare și evaluare.

În acul elaborării unui document strategic S3, ADR Găgăuzia va elabora și opera un sistem de monitorizare pentru a urmări progresul implementării și pentru a evalua impactul acestuia. Rapoartele rezultate vor fi publicate și comunicate actorilor interesați, asigurând transparență și posibilitatea de ajustare a direcțiilor strategice.

Prin aceste acțiuni, ADR Găgăuzia poate asigura o implementare eficientă și adaptată nevoilor regiunii, contribuind la transformarea regiunii într-un pol regional de inovare și competitivitate.

3. Implementarea acțiunilor de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia

Guvernanța în cadrul specializării inteligente este un proces complex, care necesită o coordonare bine structurată și implicarea activă a tuturor actorilor relevanți, având ca scop crearea unui ecosistem de inovare eficient și adaptat nevoilor locale. Experiența altor regiuni demonstrează că succesul în implementarea strategiilor de specializare inteligentă depinde de câțiva factori-cheie, care pot fi adaptați la specificul RDG.

Un aspect esențial al guvernanței este **implicarea sectorului privat și a organizațiilor intermediare**. Întreprinderile, clusterelor industriale și camerele de comerț joacă un rol crucial în definirea priorităților strategice, întrucât ele dețin cunoștințele necesare pentru a identifica oportunități economice și provocări specifice. Organizațiile intermediare, cum ar fi hub-urile de inovare sau agențiile de dezvoltare regională, facilitează transferul de cunoștințe între sectorul public și cel privat, contribuind la crearea de rețele și parteneriate eficiente. Implicarea acestor actori necesită un cadru participativ clar definit, care să le permită să contribuie în mod activ la procesul de elaborare și implementare.

Coordonarea între și în cadrul instituțiilor publice este la fel de importantă, în special în cazul regiunilor cu multiple nivele de guvernanță. Este necesară o comunicare constantă între autoritățile locale, regionale și naționale, pentru a asigura coerența politicilor și alinierea obiectivelor. Spre exemplu, regiunile care au reușit să implementeze cu succes strategii de specializare inteligentă au creat comitete de coordonare intersectoriale sau consilii consultative formate din reprezentanți ai tuturor părților interesate. Aceste structuri nu doar că facilitează dialogul și colaborarea, dar oferă și un spațiu pentru evaluarea periodică a progresului și ajustarea priorităților strategice.

Un alt element esențial al guvernanței este **continuitatea și stabilitatea politicilor publice**. Schimbările frecvente ale direcțiilor strategice sau lipsa sprijinului politic pe termen lung pot afecta negativ implementarea strategiilor. Organizațiile responsabile de gestionarea documentului strategic de specializare inteligentă trebuie să dispună de un mandat clar, sprijin politic solid și resurse suficiente pentru a-și îndeplini obiectivele. De asemenea, capacitățile organizaționale și analitice sunt critice, deoarece aceste organizații trebuie să poată concepe, implementa și monitoriza eficient documentul strategic, utilizând date și analize solide pentru luarea deciziilor.

Experiențele altor regiuni arată că modalitățile de guvernanță sunt influențate de contextul local, incluzând tradițiile instituționale, capacitatea administrativă și istoricul interacțiunilor public-private. Spre exemplu, în regiuni cu o cultură puternică a colaborării, structurile informale și rețelele participative pot avea un rol important. În alte cazuri, este nevoie de structuri mai formale și riguroase pentru a asigura coordonarea. În cazul RDG, guvernanța ar trebui să ia în considerare specificul regiunii, cum ar fi relația strânsă cu comunitățile locale, potențialul sectorului agroalimentar și implicarea limitată, dar emergentă, a sectorului academic.

Un sistem eficient de guvernanță trebuie să fie **flexibil și inclusiv**, capabil să răspundă nevoilor și priorităților regiunii, în timp ce se aliază cu cadrele naționale și europene. Aceasta înseamnă că structurile de guvernanță ar trebui să fie capabile să integreze actori noi, să se adapteze schimbărilor economice și tehnologice și să promoveze colaborarea între toți actorii relevanți prin intermediul mecanismelor precum grupurile de lucru tematice, consiliile regionale de inovare și platformele digitale pentru colaborare, care pot facilita dialogul constant și transparența procesului de implementare.

Astfel, guvernanța pentru specializarea inteligentă în RDG ar trebui să se concentreze pe construirea unui ecosistem colaborativ, care să valorifice resursele locale și să promoveze implicarea activă a tuturor actorilor. Prin coordonare eficientă, sprijin politic și adaptabilitate, regiunea poate implementa documente strategice de specializare inteligentă care să stimuleze inovația, să îmbunătățească competitivitatea economică și să sprijine dezvoltarea durabilă.

Pentru o implementare eficientă a acțiunilor de specializare inteligentă în RDG, este necesară crearea unor structuri organizatorice bine definite (Figura 16).

În primul rând, se impune formarea unui **grup de coordonare**, compus din membri ai echipei de management a ADR Găgăuzia și din reprezentanți ai altor instituții relevante la nivel regional sau național. Acest grup va avea întâlniri trimestriale, având ca principal scop monitorizarea progresului, evaluarea rezultatelor și coordonarea implementării tuturor acțiunilor.

De asemenea, este esențială înființarea unui **Consiliu Regional al Inovării**, care să includă reprezentanți din toate categoriile Helixului Cuadruplu: autorități publice, mediul academic, mediul de afaceri și societatea civilă. Rolul acestui consiliu este de a oferi feedback periodic asupra procesului de implementare, asigurându-se că inițiativele sunt relevante și aliniate cu nevoile regionale. Consiliul se va întruni cel puțin de două ori pe an, sub organizarea echipei de management și sub îndrumarea grupului de coordonare.

Pentru implementarea practică a acțiunilor, este necesară constituirea unei **echipe de management**, alcătuită din membri ai ADR Găgăuzia, care direct va pune în aplicare a documentului strategic. Echipă va fi responsabilă în fața grupului de coordonare și a Consiliului Regional al Inovării, asigurând astfel un proces transparent și bine gestionat.

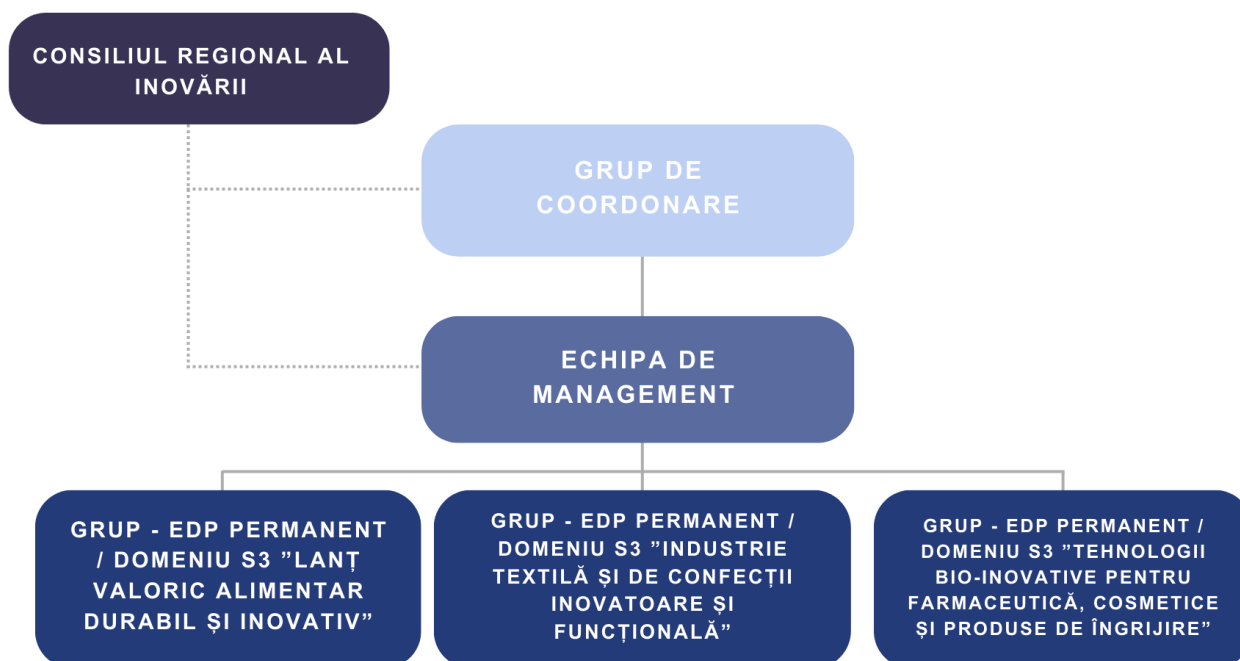
Un alt element cheie este menținerea unui proces continuu de **Descoperire Antreprenorială (EDP)**, prin formarea unor grupuri de lucru dedicate fiecărui domeniu de specializare inteligentă identificat. Aceste grupuri urmează să includă reprezentanți din toate categoriile Helixului Cuadruplu, garantând astfel o abordare incluzivă și participativă.

Un exemplu de succes în acest sens este regiunea Andaluzia din Spania, unde un organism centralizat de coordonare, Agenția pentru Inovare și Dezvoltare Andaluză (IDEA), a coordonat activitățile de specializare inteligentă, inclusiv procesul de descoperire antreprenorială. IDEA a organizat ateliere tematice cu participarea actorilor din sectorul privat, mediul academic și administrația publică, utilizând rezultatele pentru a valida și actualiza domeniile prioritare de specializare.

În RDG, echipa de management ar putea valida și actualiza periodic nișele de specializare inteligentă identificate, totodată, această echipă ar avea rolul de a întocmi un portofoliu de proiecte strategice, concentrându-se pe transformarea ideilor inovatoare în inițiative viabile și de succes.

Un alt exemplu relevant în acest sens este regiunea Emilia-Romagna din Italia, care a reușit să dezvolte o guvernanță puternică prin crearea unei rețele de clustere regionale și parteneriate public-private. În RDG, un model similar ar putea fi utilizat pentru a stimula cooperarea între IMM-uri, universități și centre de cercetare, facilitând implementarea proiectelor incluse în portofoliu.

Figura 16: Mecanismul de implementare a acțiunilor de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia:



În vederea sprijinirii implementării documentului strategic S3, vor fi prezentate în detaliu unele dintre componentele enumerate anterior:

1. Procesul de descoperire antreprenorială EDP (Entrepreneurial Discovery Process):

Procesul de descoperire antreprenorială este elementul central al specializării inteligente, având un rol decisiv în stabilirea unui număr restrâns de priorități de cercetare și inovare pentru o strategie sau program regional. Acest proces direcționează intervenția publică către sprijinirea inițiativelor inovatoare prin implicarea activă a părților interesate. Pentru ca acțiunile pregătitoare să fie eficiente, este crucial să se creeze un cadru durabil și funcțional de descoperire antreprenorială, care să asigure continuitate și rezultate concrete.

Un aspect important al acestui proces constă în organizarea de ateliere și grupuri de lucru structurate în două etape principale. Prima etapă implică **ateliere și grupuri de discuții în cadrul EDP**, care au ca scop generarea de idei inovatoare prin interacțiunea dintre mediul de afaceri, autorități publice și actori din cercetare. Aceste evenimente sectoriale sunt concepute pentru a explora oportunități, a identifica provocări și a stimula colaborarea între părțile implicate. A doua etapă este reprezentată de **laboratoarele de dezvoltare a proiectelor (LDP)**, care transformă ideile generate în planuri de acțiune concrete. LDP-urile sunt axate pe găsirea de surse de finanțare, elaborarea unor planuri detaliate și stabilirea pașilor pentru implementarea efectivă a ideilor.

Obiectivele comune ale acestor sesiuni includ reunirea tuturor actorilor relevanți de-a lungul lanțului valoric pentru a cataliza dinamica procesului de descoperire antreprenorială, creșterea conștientizării importanței selectării unui număr limitat de priorități și consolidarea încrederii între părțile interesate. Totodată, se urmărește identificarea criteriilor-cheie pentru selectarea proiectelor relevante pentru regiune, colectarea de idei de inovare care îmbină punctele forte locale cu tendințele globale emergente și formarea parteneriatelor inițiale în jurul acestor idei, promovând astfel o cultură a colaborării și o perspectivă internațională asupra inovării regionale.

Organizarea focus grupurilor de descoperire antreprenorială necesită o planificare bine coordonată. Metodologia propusă, bazată pe recomandările JRC (Tabelul 15), include o etapă pregătitoare care presupune: stabilirea domeniului de specializare inteligentă și a subdomeniilor vizate, coordonarea aspectelor administrative (locație, echipamente tehnice), configurarea agendei și invitarea participanților. Este, de asemenea, necesar să se desemneze un moderator și un raportor pentru sesiunile paralele și să se creeze o listă a participanților care acoperă toate cele patru categorii ale Helixului Cuadru.

Agenda unui focus grup include, de obicei, două sesiuni plenare (una introductivă și una finală) și între două și patru sesiuni paralele. Sesiunea plenară introductivă durează aproximativ o oră și este deschisă de gazdele evenimentului, care prezintă obiectivele și ordinea de zi. Sesiunile paralele, organizate pe subdomeniile vizate, au o durată maximă de trei ore, împărțite în două părți de pauza de prânz. Numărul acestor sesiuni este adaptat în funcție de participanți, astfel încât să se asigure o interacțiune optimă și o implicare activă a tuturor celor prezenți.

Tabelul 15: Formatul EDP:

Etapă	Cine participă?	Cu ce scop?
Sesiunea introductivă plenară.	Toți participanții.	- Familiarizarea cu domeniul prioritar și subdomeniile alese, inclusiv informații esențiale despre specializarea inteligentă. - Prezentarea de exemple de bună practică, de către vorbitorii invitați. - Introducere metodologică în proces. - Prezentarea caracteristicilor tipurilor de proiecte (RDI) cu care se va opera.
Grupuri de lucru paralele interactive.	Participanții, împărțiți în 2-4 grupuri de lucru pe baza interesului lor pentru sub-zone. În mod ideal, fiecare grup trebuie să cuprindă reprezentanți ai Q4-Helix.	- Colectarea unui grup de idei de proiecte relevante și inovatoare, care pot fi prioritare de către participanți pentru a le selecta pe cele mai relevante și viabile. - Generarea de idei interconectate cu provocările și blocajele identificate per sub-zonă. - Cele mai relevante idei rezultate din exercițiu vor fi dezvoltate în cadrul celei de a doua ședință paralelă.
Lucru în Grupuri paralele.	Participanții, divizați în 2-4 grupuri de lucru care vor continua să lucreze în grupuri mai mici, formate în jurul unei idei particulare de proiect.	- Crearea de mici grupuri de lucru în jurul ideilor relevante care urmează să fie dezvoltate într-o fișă de proiect. - Generarea în comun a unei descrieri pentru fiecare dintre ideile de proiect selectate, prezentând din perspective diferite (afaceri, RDI, administrație, societate civilă).
Finalizarea ședinței în plen.	Toți participanții.	- Raportarea rezultatelor principale ale sesiunii. - Prezentarea a 1-2 idei de proiecte dezvoltate în cea de a doua ședință paralelă de lucru.



Grupurile de lucru sunt structurate pentru a încuraja participarea activă și colaborarea dintre actorii locali, asigurând astfel un proces eficient și transparent.

Fiecare grup de lucru va fi condus de un **moderator**, care are rolul de a oferi o introducere clară asupra procesului și obiectivelor sesiunii. Moderatorul gestionează discuțiile privind analiza nevoilor, facilitează generarea și votarea ideilor, și sprijină formarea parteneriatelor necesare pentru dezvoltarea ulterioară a fișelor de proiect.

Totodată, un **raportor** va documenta toate etapele procesului, completând formularele de lucru, înregistrând ideile propuse și voturile exprimate și sintetizând informațiile rezultate pentru raportarea EDP.

Prima sesiune a grupului de lucru va avea mai multe etape distincte. În primul rând, se va face o **evaluare a blocajelor, nevoilor și provocărilor** existente în regiune, acest proces având o durată estimată de 10 minute. Pe baza nevoilor identificate, participanții vor trece la **generarea individuală de idei** (15 minute), fiecare propunând soluții relevante.

Ulterior, aceste idei vor fi prezentate în fața grupului (40 minute), iar participanții vor vota ideile considerate cele mai relevante pentru dezvoltare ulterioară, fiecare exprimând trei alegeri din lista de propuneri (20 minute).

Ideile selectate în urma procesului de votare vor fi prezentate sumar de către moderator (5 minute), oferind participanților o perspectivă clară asupra priorităților.

În timpul pauzei de prânz, moderatorul și raportorul vor organiza grupurile de lucru pentru a doua sesiune, luând în considerare preferințele exprimate de participanți. Această etapă de organizare asigură o alocare optimă a resurselor și contribuțiilor actorilor prezenți.

A doua sesiune a grupului de lucru, care durează aproximativ 70 de minute, se concentrează pe **dezvoltarea ideilor selectate**. Participanții vor lucra la detalierea proiectelor, incluzând titlul proiectului, o descriere succintă, identificarea componentelor de cercetare, estimarea resurselor necesare, definirea unui calendar pentru implementare, identificarea părților interesate și explorarea oportunităților de colaborare pe termen mediu și lung între actorii din Helixul Cuadru.

Toate informațiile rezultate vor fi centralizate în fișele de proiect, care vor constitui baza portofoliului strategic al regiunii.

2. Laborator de Dezvoltare a Proiectelor:

Metodologia pentru organizarea unui Laborator de Dezvoltare a Proiectelor (LDP) în contextul RDG, inspirată de recomandările Centrului Comun de Cercetare al Comisiei Europene (JRC), vizează sprijinirea promotorilor de proiect în identificarea surselor de finanțare adecvate și în dezvoltarea ulterioară a ideilor lor. Scopul principal al acestui proces este de a construi un portofoliu solid de proiecte, care să fie integrate în Programul Operațional Regional.

Un prim pas constă în oferirea de feedback participanților la Focus Grup-urile organizate în cadrul procesului de Descoperire Antreprenorială (EDP). Acest feedback va oferi direcții concrete privind modul în care ideile de proiect pot fi îmbunătățite. De asemenea, promotorii ale căror idei nu au fost complet dezvoltate în timpul EDP vor avea posibilitatea de a trimite o descriere detaliată a proiectelor lor utilizând un formular standardizat. Aceste idei vor fi analizate prin același proces de feedback.

Următorul pas constă în colectarea informațiilor suplimentare de la promotorii proiectelor, necesare pentru avansarea acestora la o etapă mai detaliată de dezvoltare. Ulterior, poate avea loc o



priorizare a ideilor, bazată pe criterii obiective precum relevanța, fezabilitatea sau stadiul actual de dezvoltare al proiectelor.

Laboratoarele de Dezvoltare a Proiectelor în RDG ar putea include două evenimente consecutive, alături de o consultare online a părților interesate. Aceste laboratoare sunt concepute pentru a sprijini dezvoltarea ideilor generate în cadrul discuțiilor din cadrul EDP, pentru a mobiliza actorii locali, a facilita formarea acestora și a încuraja participarea lor activă. De-a lungul procesului, accentul se poate muta de la o reflecție generală asupra ideilor către o analiză tehnică mai profundă, vizând identificarea oportunităților concrete de finanțare pentru implementarea proiectelor respective.

Această abordare structurată are potențialul de a sprijini RDG în mobilizarea resurselor, în consolidarea parteneriatelor

3.1. Corelarea domeniilor de specializare inteligentă cu Programul Operațional Regional

Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova 2022-2028 (SNDR), adoptată în ianuarie 2022, urmărește să se alinieze ciclului și priorităților politicii de dezvoltare regională a Uniunii Europene. Pentru a realiza viziunea strategică privind dezvoltarea regională a Republicii Moldova, implementarea SNDR se concentrează pe trei obiective principale, unul dintre acestea vizând creșterea competitivității și a ocupării forței de muncă în regiunile țării. Acest obiectiv include mai multe direcții specifice:

1. Întărirea funcțiilor și a rolului orașelor ca motoare ale creșterii competitivității regionale;
2. Crearea unui mediu antreprenorial mai favorabil în regiunile țării;
3. Promovarea și aplicarea conceptului de specializare inteligentă în dezvoltarea regională, cu scopul de a stimula transformarea economică prin prioritizarea și concentrarea resurselor în domenii și nișe cheie de dezvoltare. Acest demers este realizat în conformitate cu noile priorități stabilite prin Agenda de Asociere RM-UE;
4. Stimularea cooperării regionale și transfrontaliere.

SNDR identifică drept prioritate națională pentru perioada 2022-2028 creșterea competitivității regiunilor, punând accent pe specializarea inteligentă bazată pe avantajele competitive specifice și pe utilizarea eficientă a resurselor locale. În această perioadă, fiecare regiune de dezvoltare va evalua propriile avantaje competitive și va identifica sectoarele prioritare pentru specializarea inteligentă, având ca obiective principale creșterea competitivității economice, integrarea în lanțurile valorice globale și adaptarea la noile tehnologii, reducând astfel decalajele existente.

Programele Operaționale Regionale (POR)²⁹ pentru regiunile de dezvoltare Centru, Nord, Sud și UTA Găgăuzia, ce implementează Strategia, vor avea la bază ținte de dezvoltare specifice pentru fiecare regiune:

- Creșterea Produsului Regional Brut/locuitor în regiuni;
- Creșterea volumului investițiilor private în regiuni, inclusiv străine;
- Creșterea numărul de întreprinderi la 1000 locuitori în regiuni;
- Creșterea ponderii producției industriale livrate la export în regiuni.

²⁹ Acești indicatori sunt aferenți Obiectivului general I al SNDR 2022-2028, Direcția prioritară 1.2: Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiuni.



Programul Operațional Regional al RDG pentru anii 2022-2024 detaliază planul strategic și măsurile specifice pentru dezvoltarea regiunii în perioada menționată. Acesta are ca scop alinierea priorităților regionale la Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova pentru perioada 2022-2028, precum și adaptarea la contextul economic, social și infrastructural specific regiunii.

Programul subliniază trei obiective principale pentru dezvoltarea RDG: creșterea competitivității economice regionale prin sprijinirea orașelor ca motoare de creștere, îmbunătățirea mediului antreprenorial și promovarea specializării inteligente; dezvoltarea infrastructurii socio-economice și spațiale, inclusiv rețelele de apă, canalizare și transport și consolidarea mecanismelor de coordonare a politicilor regionale, inclusiv prin monitorizare și evaluare.

Analiza regiunii relevă o creștere pozitivă a principalilor indicatori socio-economici, dar subliniază și necesitatea unor intervenții pentru reducerea disparităților interne și pentru adaptarea la schimbările tehnologice. Documentul identifică investițiile necesare în infrastructură, sprijinirea IMM-urilor și dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere, toate acestea fiind considerate esențiale pentru progresul regiunii.

Implicarea actorilor locali este un element central al planului, fiind inclusă o metodologie participativă pentru elaborarea și implementarea acestuia. Documentul stabilește o serie de priorități sectoriale, printre care dezvoltarea industriei, agricultura durabilă și inovativă, precum și îmbunătățirea serviciilor publice.

Specializarea inteligentă se pliază reușit pe prevederile Programului Operațional Regional, fiind complementară obiectivelor și priorităților stabilite în cadrul acestuia. Conceptul de specializare inteligentă urmărește valorificarea resurselor locale unice și concentrarea pe domenii și nișe strategice, ceea ce se aliniază direct cu principalele direcții de dezvoltare și intervenție din cadrul POR.

Creșterea competitivității economice regionale - POR subliniază necesitatea consolidării economiei regionale prin sprijinirea mediului antreprenorial, a IMM-urilor și a sectoarelor economice strategice. Specializarea inteligentă, prin identificarea nișelor cheie de dezvoltare, cum ar fi agroindustria inovativă, industria textilă sustenabilă sau biochimia aplicată, contribuie la transformarea structurii economice regionale. Investițiile orientate spre inovare și tehnologii avansate sunt esențiale pentru a stimula competitivitatea regiunii și pentru a crește valoarea adăugată a produselor locale.

Dezvoltarea infrastructurii socio-economice și spațiale - POR include investiții în infrastructură, cum ar fi rețelele de apă și canalizare, transport și logistică, care sunt critice pentru susținerea specializării inteligente. De exemplu, dezvoltarea infrastructurii industriale (parcuri tehnologice, centre de inovare) poate sprijini domenii precum procesarea agroalimentară circulară sau producția de produse cosmetice și farmaceutice ecologice, facilitând accesul la piețele externe.

Dezvoltarea sustenabilă și utilizarea eficientă a resurselor locale - POR promovează sustenabilitatea economică și utilizarea responsabilă a resurselor regionale. Specializarea inteligentă completează această viziune prin integrarea principiilor economiei circulare în sectoarele prioritare, cum ar fi valorificarea subproduselor agricole pentru biocombustibili sau reciclarea materialelor textile. Aceste inițiative nu doar că susțin economia verde, dar reduc și impactul ecologic, în conformitate cu tendințele europene.

Sprijinirea inovării și digitalizării - Un alt punct comun între POR și specializarea inteligentă este accentul pe inovare și tehnologizare. POR susține modernizarea și digitalizarea proceselor



economice, ceea ce este perfect aliniat cu utilizarea tehnologiilor avansate în specializarea inteligentă, precum inteligența artificială, microencapsularea sau analiza big data pentru optimizarea producției.

Cooperarea regională și transfrontalieră - Specializarea inteligentă favorizează colaborarea între regiuni și integrarea în lanțuri valorice globale, obiective prevăzute și în POR. Prin inițiative de specializare inteligentă, cum ar fi dezvoltarea brandurilor regionale sau participarea la proiecte internaționale de cercetare, RDG își poate consolida relațiile economice și culturale cu alte regiuni, contribuind la dezvoltarea regională sustenabilă.

Prin urmare, specializarea inteligentă oferă o metodologie bine definită și o viziune strategică care pot sprijini implementarea POR în Găgăuzia. Prin identificarea și valorificarea avantajelor competitive locale, specializarea inteligentă contribuie la transformarea regiunii într-un pol de inovație și competitivitate, în concordanță cu direcțiile de dezvoltare stabilite în cadrul Programului Operațional Regional.

3.2. Surse de finanțare ale activităților de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii

Instrumentele utilizate în mixul de politici pentru implementarea strategiilor de specializare inteligentă sunt variate și adaptate pentru a susține inovarea și dezvoltarea regională. Printre acestea se regăsesc finanțările directe, cum ar fi granturile oferite pentru proiecte de cercetare și inovare, sprijinul pentru întreprinderi mici și mijlocii, precum și stimulentele fiscale pentru a încuraja investițiile private. Alte instrumente includ utilizarea fondurilor structurale și de investiții europene, apeluri de proiecte competitive, achiziții publice de inovare și crearea unor scheme de finanțare rambursabilă, cum ar fi împrumuturile pentru proiecte inovatoare.

Experiența statelor și regiunilor care implementează Strategii S3 relevă câteva categorii de instrumente de finanțare, utilizate pentru operaționalizarea acestora:

Categorii de intervenții pentru implementarea activităților de specializare inteligentă:

- Suport pentru proiecte de C-D-I;
- Suport pentru proiecte de C-D-I (focus pe recrutarea cercetătorilor);
- Suport pentru proiecte de C-D-I (focus pe implicarea utilizatorilor);
- Suport pentru crearea și dezvoltarea întreprinderilor inovative;
- Servicii de suport a inovării;
- Achiziții publice de soluții inovatoare;
- Premii în domeniul inovării;
- Suport pentru infrastructura de cercetare;
- Suport pentru organizațiile de suport a afacerilor, rețelele și platformele de inovare.

În calitate de **surse de finanțare pentru promovarea activităților aferente specializării inteligente** în RDG, dar și finanțării eventualelor propuneri de proiecte rezultate, pot fi următoarele:

- Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală;
- Programele ANCD de susținere a inovării și transferului tehnologic;
- Programe de suport pentru IMM implementate de ODA;
- UCIP-IFAD (Îmbunătățirea capacităților pentru transformarea zonei rurale (IFAD VIII), Proiectul de Reziliență Rurală (IFAD VII));
- Asistența UE, inclusiv suport metodologic din partea DG JRC;
- Programul Transnațional Dunărea (Prioritatea 1.2);
- Programul Operațional Comun „Bazinul Mării Negre”;



- Programul Interreg NEXT România-Republica Moldova;
- Programul ORIZONT EUROPA;
- Programul ERASMUS +;
- USAID (Future Technologies Initiative, Rural Competitiveness and Resilience Activity);
- Fondurile Asistenței Oficiale pentru Dezvoltare, oferite de țările partenere (Elveția, Germania, Marea Britanie, România, Cehia, Estonia, Polonia);
- Inițiativele regionale (ex. Inițiativa Central Europeană): Oferă finanțare pentru proiecte care sprijină inovarea și colaborarea internațională;
- Banca Mondială (Proiectul „Învățământul superior din Moldova”);
- Investitori privați: Proiectele inovative din sectorul IT sau al biotehnologiilor pot atrage interesul investitorilor privați și al fondurilor de capital de risc;
- Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD);
- Programe guvernamentale sectoriale: Proiectele axate pe tehnologii digitale, agricultură sau sustenabilitate pot beneficia de finanțare prin scheme dedicate;
- Crowdfunding: Platformele online pot reprezenta o oportunitate pentru start-up-uri inovative să atragă finanțare de la susținători individuali;
- Bugetele locale: Pot fi utilizate pentru proiecte care susțin inovarea la nivel comunitar sau regional.

Beneficiarii acestor instrumente sunt în principal întreprinderile mici și mijlocii, care joacă un rol central în dezvoltarea economică regională prin implementarea de proiecte inovatoare. De asemenea, instituțiile de cercetare și universitățile sunt deseori solicitanți principali, contribuind la avansul tehnologic și la generarea de cunoștințe aplicabile în industrie. Autoritățile regionale și locale sunt implicate activ în gestionarea și coordonarea acestor instrumente, asigurând o aliniere cu nevoile locale. În plus, parteneriatele public-private și consorțiile care reunesc actori din sectorul privat, academic și guvernamental sunt sprijinite pentru a încuraja colaborarea și pentru a aborda provocările strategice ale regiunilor.

Tipologia beneficiarilor (după frecvență):

- Consorții formate din întreprinderi și organizații de cercetare;
- Organizații de cercetare și instituții de învățământ;
- Consorții de întreprinderi;
- IMM-uri;
- Consorții formate din organizații de cercetare;
- Organizații de suport a afacerilor;
- Administrații publice;
- Întreprinderi mari;
- Start-up-uri și spin off-uri;
- Asociații non-guvernamentale;
- Instituții financiare;
- Platforme și spații pentru inovare deschisă (ex. fablab-uri).

Astfel, mixul de politici și instrumentele aferente sunt concepute pentru a sprijini un spectru larg de actori implicați în procesul de inovare, contribuind la crearea unui ecosistem regional favorabil specializării inteligente.



4. Monitorizare și evaluare

4.1. Metodologia de monitorizare și evaluare a acțiunilor de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii

Un sistem eficient de monitorizare și evaluare (M&E) pentru activitățile de specializare inteligentă în Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia trebuie să fie bine structurat, adaptabil și aliniat cu bunele practici internaționale. Acesta ar trebui să fie construit în jurul unor obiective clare și indicatori măsurabili, care să reflecte prioritățile strategiei și să permită monitorizarea progresului. Spre exemplu, indicatorii de performanță ar putea include numărul de proiecte de inovare implementate, creșterea exporturilor în sectoarele prioritare sau gradul de utilizare a resurselor locale în noile inițiative economice.

Un alt aspect esențial este implicarea activă a tuturor actorilor principali – autorități publice, mediul academic, sectorul privat și societatea civilă. O abordare participativă asigură transparența procesului și o mai mare responsabilitate comună în atingerea obiectivelor. Consultările regulate și întâlnirile de lucru sunt utile pentru colectarea de feedback și pentru ajustarea activităților atunci când este necesar.

Sistemul trebuie să fie suficient de flexibil pentru a se adapta schimbărilor economice, tehnologice sau sociale. Evaluările intermediare și capacitatea de a recalibra intervențiile în funcție de datele colectate sunt elemente fundamentale pentru succesul pe termen lung. Colectarea datelor trebuie să fie continuă și să includă informații din surse diverse, cum ar fi statistici economice și demografice, rapoarte ale beneficiarilor de fonduri și feedback de la comunitate. Aceste date urmează a fi analizate periodic pentru a identifica tendințele, obstacolele sau oportunitățile emergente.

Transparența este un alt pilon al unui sistem de monitorizare eficient. Publicarea rapoartelor periodice și a progresului înregistrat este esențială pentru câștigarea sprijinului comunității. Tehnologiile digitale pot juca un rol semnificativ, prin crearea de platforme interactive care să prezinte în mod clar și accesibil indicatorii de progres.

Un sistem informatizat integrat este o necesitate pentru gestionarea eficientă a datelor. Digitalizarea procesului de M&E permite colectarea, analiza și raportarea în timp real, în timp ce tehnologiile avansate, cum ar fi big data și inteligența artificială, pot sprijini prognoza și analiza tendințelor viitoare.

Pentru ca sistemul să fie eficient, acesta urmează a fi susținut de resurse adecvate și o capacitate instituțională solidă. Personalul implicat în proces trebuie să fie bine pregătit, iar formarea continuă este crucială pentru a ține pasul cu evoluțiile tehnologice și cerințele politicii de specializare inteligentă. De asemenea, colaborarea cu experți externi poate aduce valoare adăugată și expertiză.

Este important ca sistemul de monitorizare și evaluare să fie compatibil cu cadrele naționale și europene. Aceasta facilitează atragerea de fonduri, comparabilitatea rezultatelor și recunoașterea internațională a eforturilor regiunii. Evaluările periodice, realizate la intervale de 3-5 ani, sunt esențiale pentru a măsura impactul și a învăța din experiențele implementării.

Un sistem de M&E bine conceput contribuie direct la procesul de luare a deciziilor. Datele și concluziile rezultate urmează a fi utilizate pentru ajustarea priorităților, politicilor și resurselor în mod strategic. Prin implementarea unui astfel de sistem, RDG își poate maximiza potențialul în cadrul specializării inteligente, asigurând o dezvoltare sustenabilă și orientată spre rezultate.

MONITORIZARE ȘI EVALUARE



Monitorizare

Monitorizarea asigură verificarea planificării activităților și utilizarea corectă a resurselor pentru atingerea indicatorilor de realizare imediată. Aceasta este realizată de cei responsabili de implementare, furnizând date empirice care constituie baza evaluării.



Evaluare

Evaluarea analizează impactul acțiunilor întreprinse, respectiv contribuția acestora la schimbările evidențiate și măsurate prin indicatorii de rezultat. De regulă, aceasta este realizată de experți independenți, având ca obiectiv și stabilirea de noi indicatori de monitorizare sau formularea unor propuneri de îmbunătățire pe baza lecțiilor învățate.

În baza experienței altor regiuni care au implementat strategii de specializare inteligentă (S3), lista de indicatori utilizați ar trebui să acopere mai multe domenii, inclusiv performanța economică, progresul tehnologic, impactul social și colaborarea între actori. Acești indicatori sunt concepuți pentru a monitoriza progresul și a evalua impactul strategic. Iată câțiva indicatori relevanți:

Indicatori Economici:

- Creșterea PIB-ului regional, în special în sectoarele prioritare ale specializării inteligente.
- Numărul de întreprinderi nou create în domeniile de specializare inteligentă.
- Procentul de IMM-uri care adoptă tehnologii inovatoare.
- Valoarea adăugată brută (VAB) generată de industriile prioritare.
- Creșterea exporturilor de produse și servicii din sectoarele prioritare.

Indicatori de Cercetare și Inovare:

- Numărul de proiecte de cercetare și dezvoltare (R&D) finanțate în cadrul procesului.
- Creșterea cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare (ca procent din PIB-ul regional).
- Numărul de brevete, licențe și soluții tehnologice generate în regiune.
- Colaborările între universități, institute de cercetare și sectorul privat.
- Numărul de spin-off-uri și start-up-uri tehnologice lansate.



Indicatori de Capital Uman:

- Creșterea numărului de persoane formate în domeniile prioritare (cursuri, programe universitare, certificări).
- Numărul de locuri de muncă create în sectoarele prioritare.
- Creșterea numărului de specialiști angajați în activități inovative.
- Rata de retenție a tinerilor și a specialiștilor în regiune.

Indicatori de Colaborare și Ecosisteme:

- Numărul de parteneriate public-private încheiate în cadrul implementării S3.
- Numărul de rețele de inovare funcționale create (clustere, hub-uri de inovare).
- Gradul de participare la proiecte transfrontaliere și europene în cadrul priorităților de specializare.
- Numărul de inițiative ale comunității implicate în implementarea strategiei.

Indicatori de Dezvoltare Sustenabilă:

- Procentul de IMM-uri și întreprinderi care adoptă practici de economie circulară.
- Reducerea emisiilor de carbon generate de activitățile economice regionale.
- Creșterea utilizării surselor de energie regenerabilă în sectoarele prioritare.
- Creșterea producției de produse ecologice în regiune.

Indicatori de Impact Social:

- Creșterea calității vieții pentru locuitori, măsurată prin accesul la servicii, venituri și ocuparea forței de muncă.
- Gradul de satisfacție al comunității față de proiectele implementate.
- Reducerea șomajului în rândul tinerilor și al grupurilor vulnerabile.

Indicatori de Monitorizare și Guvernanță:

- Progresul în implementarea proiectelor, măsurat prin procentul de proiecte finalizate.
- Eficiența utilizării fondurilor publice și private alocate.
- Numărul de rapoarte de monitorizare publicate în mod regulat.
- Gradul de aliniere a proiectelor cu obiectivele strategiei și cu nevoile pieței.

4.2. Riscuri asociate implementării acțiunilor de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii

Există mai mulți factori care ar putea amenința realizarea domeniilor regionale de specializare inteligentă (Tabelul 16).

În primul rând, insuficiența finanțării poate încetini sau chiar opri inițiativele planificate, mai ales dacă regiunea se bazează pe fonduri externe sau granturi de scurtă durată. Capacitatea administrativă limitată reprezintă, de asemenea, o provocare semnificativă; fără personal calificat și o coordonare eficientă, implementarea poate suferi întârzieri sau disfuncționalități.

Un alt factor de risc este rezistența la schimbare din partea comunității și a întreprinderilor locale. În cazul în care strategiile sau programele de specializare inteligentă includ procese inovatoare sau tehnologii noi, această rezistență poate afecta ritmul și eficiența implementării. De asemenea, dependența prea mare de un număr restrâns de actori, cum ar fi o universitate sau câteva



întreprinderi, poate limita succesul. Pentru ca un ecosistem de inovare să fie eficient, este necesară implicarea unui spectru larg de parteneri.

Un alt risc semnificativ apare dacă strategiile de specializare inteligentă nu sunt concepute pentru a răspunde nevoilor reale ale pieței locale, ceea ce le poate face irelevante și ineficiente din punct de vedere economic. Instabilitatea politică sau evenimentele din regiune pot, la rândul lor, afecta implementarea, schimbând prioritățile și descurajând investițiile.

În plus, lipsa unui sistem robust de monitorizare și evaluare continuă poate duce la aplicarea unor măsuri inadecvate. În absența resurselor necesare pentru ajustarea acțiunilor în cazul identificării unor greșeli, rezultatele inițiativelor pot fi serios compromise pe termen lung.

Pentru a anticipa riscurile care ar putea afecta implementarea activităților de specializare inteligentă, ADR Găgăuzia urmează să adopte o abordare strategică bazată pe evaluare, planificare preventivă și monitorizare continuă. În primul rând, este esențială o analiză detaliată a contextului regional, care să includă evaluarea infrastructurii existente, a competențelor umane și a capacităților administrative, precum și identificarea vulnerabilităților în sectoarele economice. Studiile de piață aprofundate pot ajuta la ajustarea activităților în funcție de cerințele economice reale.

Un sistem eficient de gestionare a riscurilor trebuie să identifice potențialele amenințări, să evalueze impactul acestora și să elaboreze planuri de acțiune preventive și reactive. Consultarea periodică a actorilor locali, cum ar fi administrația publică, întreprinderile, instituțiile educaționale și ONG-urile, contribuie la colectarea de feedback și la ajustarea inițiativelor. Crearea unor grupuri de lucru intersectoriale poate asigura identificarea timpurie a problemelor și propunerea de soluții, iar parteneriatele cu experți naționali și internaționali facilitează schimbul de bune practici.

Un sistem robust de monitorizare și evaluare continuă este crucial pentru urmărirea progresului. Indicatorii de performanță clari și utilizarea unor platforme digitale pentru monitorizarea în timp real permit detectarea timpurie a eventualelor devieri de la planurile inițiale. Evaluările periodice interne și externe ajută la identificarea din timp a riscurilor și la corectarea cursului de acțiune.

Investițiile în dezvoltarea capacităților locale sunt o prioritate. Formarea personalului Agenției de Dezvoltare Regională și colaborarea cu alte regiuni pentru schimb de experiență pot îmbunătăți semnificativ performanța instituțională. Promovarea unei culturi a inovației în rândul comunității și al întreprinderilor locale poate reduce rezistența la schimbare și poate încuraja adoptarea tehnologiilor moderne.

Pentru a minimiza riscurile financiare, diversificarea surselor de finanțare este esențială. Atragerea de investiții private, accesarea programelor europene de finanțare și crearea unui fond regional de rezervă pot oferi stabilitate și continuitate proiectelor. În același timp, flexibilitatea în strategii și proiecte este vitală pentru adaptarea rapidă la schimbări. Revizuirea periodică a strategiei, implementarea unor proiecte pilot și crearea unor scenarii alternative pentru situații neprevăzute pot asigura reziliența pe termen lung.

Prin aplicarea acestor măsuri, ADR Găgăuzia poate anticipa și gestiona riscurile, contribuind la o implementare eficientă a strategiei de specializare inteligentă și la dezvoltarea sustenabilă a regiunii.

Tabelul 16: Riscurile asociate implementării și recomandările în raport cu acestea:

Risc	Probabilitate de apariție	Recomandări
Lipsa de finanțare stabilă și adecvată	Mare	Proiectele de specializare inteligentă pot întârzia sau eșua dacă regiunea depinde în mare măsură de fonduri externe sau de granturi cu durată limitată. Soluții: • Diversificarea surselor de finanțare prin atragerea de investiții private și crearea de parteneriate public-private. • Crearea unui fond regional de inovare, alimentat din bugetul local și contribuțiile actorilor economici. • Accesarea de fonduri europene dedicate specializării inteligente (ex. Horizon Europe, Interreg) și stabilirea unui birou de scriere și gestionare de proiecte.
Capacitate administrativă slabă	Mediu	Lipsa personalului calificat și a unei coordonări eficiente poate afecta implementarea și monitorizarea proiectelor. Soluții: • Crearea unui grup de lucru regional dedicat specializării inteligente, cu implicare de experți și formarea continuă a acestora. • Organizarea de programe de instruire și mentorat pentru funcționarii publici implicați în proces. • Stabilirea de parteneriate cu alte regiuni sau instituții naționale pentru schimb de bune practici și expertiză.
Rezistența la schimbare din partea comunității și a întreprinderilor locale	Mediu	Implementarea de procese și tehnologii noi poate întâmpina reticență, reducând ritmul și eficiența proiectelor. Soluții: • Organizarea de campanii de informare și workshopuri pentru a informa și implica comunitatea locală și întreprinderile. • Implementarea de proiecte pilot care să demonstreze beneficiile economice și sociale ale noilor tehnologii și practici. • Crearea unor rețele de inovare care să implice toți actorii relevanți, asigurând transparență și colaborare.



Risc	Probabilitate de apariție	Recomandări
Alinierea slabă a strategiilor cu nevoile reale ale pieței locale	Mică	Strategiile și documentele de politici pot deveni irelevante dacă nu reflectă cerințele pieței locale și capacitățile regionale. Soluții: • Realizarea unui studiu de piață detaliat înainte de elaborarea strategiei, pentru a identifica nevoile specifice și tendințele pieței. • Implicarea activă a actorilor economici locali în procesul de planificare și implementare. • Revizuirea periodică a strategiilor pentru a asigura adaptarea lor la evoluțiile pieței și la noile oportunități.
Instabilitatea politică și influențele externe	Mediu	Schimbările politice locale sau regionale, precum și evenimentele din vecinătate, pot afecta prioritățile și investițiile. Soluții: • Crearea unui cadru legislativ și administrativ stabil, care să garanteze continuitatea proiectelor indiferent de schimbările politice. • Diversificarea relațiilor comerciale și a parteneriatelor internaționale pentru a reduce dependența de o singură zonă. • Stabilirea unor mecanisme de gestionare a riscurilor, inclusiv prin planuri de urgență pentru menținerea finanțării și a investițiilor în caz de instabilitate.

Anexa 1 Cartografierea economică a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia

CAEM rev.2	INDUSTRII	Ocuparea forței de muncă			Cifra de afaceri			
		Volum (persoane)	%- pondere	LQ	Volum (mIn Lei)	%- pondere	LQ	Per angajat (Lei)
		32608			14475.9			443903.3
A	Agricultură, silvicultură și pescuit	9069	27.8%	3.594	3962.4	27.1%	6.003	436935.6
A01	Agricultură, vânătoare și servicii anexe	8385	25.7%	3.661	3883.1	26.6%	6.016	463118.2
A011	Cultivarea plantelor din culturi nepermanente	6207	19.0%	3.936	3151.2	21.5%	6.940	507678.8
A012	Cultivarea plantelor din culturi permanente	1237	3.8%	3.758	352.0	2.5%	5.256	284536.5
A015	Activități în ferme mixte (cultura vegetală combinată cu creșterea animalelor)	338	1.0%	5.113	105.9	0.8%	9.242	313458.7
A016	Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare	354	1.1%	3.805	84.1	0.5%	5.113	237372.6
A02	Silvicultură și exploatare forestieră	625	1.9%	2.970	73.3	0.5%	5.610	117278.9
A021	Silvicultură și alte activități forestiere	620	1.9%	2.972	72.2	0.5%	5.805	116440.1
C106	Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și produselor din amidon	80	0.2%	1.973	121.2	0.8%	5.998	1524771.8
C107	Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase	1138	3.5%	2.207	634.9	4.4%	6.029	558174.0
C110	Fabricarea băuturilor	1425	4.4%	2.863	1168.1	8.4%	6.022	819599.0
C143	Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare	421	1.3%	6.483	50.4	0.4%	9.730	119794.4
C233	Fabricarea materialelor de construcții din argilă	155	0.5%	4.498	66.6	0.5%	10.121	430365.4
C27	Fabricarea echipamentelor electrice	518	1.6%	4.791	266.8	1.9%	8.356	515244.5
C273	Fabricarea de fire și cabluri; fabricarea dispozitivelor de conexiune pentru acestea	518	1.6%	8.274	266.8	1.9%	13.097	515483.9
E360	Captarea, tratarea și distribuția apei	877	2.7%	2.374	119.4	0.8%	2.833	136074.8
E381	Colectarea deșeurilor	242	0.7%	2.212	20.0	0.1%	1.541	82579.8
F42	Lucrări de construcții civile	772	2.4%	1.398	449.0	3.2%	2.092	581506.6
F421	Lucrări de construcții a drumurilor și a căilor ferate	645	2.0%	1.707	366.6	2.6%	2.422	568574.9
G471	Comerț cu amănuntul în magazine nespecializate	2382	7.3%	1.536	1120.6	7.8%	1.712	470555.6
G475	Comerț cu amănuntul al altor produse casnice, în magazine specializate	918	2.8%	1.445	700.8	4.9%	1.915	763082.9
P853	Învățământ secundar	385	1.2%	1.128	59.1	0.4%	2.051	153825.8
Q86	Activități referitoare la sănătatea umană	4174	12.8%	1.294	732.4	5.1%	1.850	175473.9
Q861	Activități de asistență spitalicească	2413	7.4%	1.422	443.5	3.1%	2.293	183764.0
Q862	Activități de asistență medicală ambulatorie și stomatologică	1748	5.4%	1.446	286.8	2.0%	1.991	164049.8

Anexa 2 Cartografierea activităților de inovare a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia: industrii care trec criteriile de prag predefinite

CAEM rev.2 (Grupe)		Industrii selectate		Inovatori de produse	Inovatori de procese	Inovatori organizaționali	Inovatori de marketing	Inovații noi pe piață	Inovații noi pentru întreprindere	Activități proprii de cercetare și dezvoltare	Activități proprii de cercetare și dezvoltare
		LQ (1)	Inovatori %-pondere								
C10	Industria alimentară	1.64	21.4%	0%	7%	0%	14%	--	--	0%	0%
C103	Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor	5.00	33.3%	0%	0%	0%	33%	--	--	0%	0%
C104	Fabricarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale	15.00	100.0%	0%	0%	0%	100%	--	--	0%	0%
C105	Fabricarea produselor lactate	6.00	100.0%	0%	100%	0%	0%	--	--	0%	0%
C110	Fabricarea băuturilor	3.60	20.0%	7%	0%	7%	20%	0%	0%	0%	0%
C13	Fabricarea produselor textile	7.50	100.0%	0%	0%	100%	0%	--	--	0%	0%
C139	Fabricarea altor articole textile	10.00	100.0%	0%	0%	100%	0%	--	--	0%	0%
C20	Fabricarea substanțelor și a produselor chimice	3.33	100.0%	100%	0%	0%	100%	0%	100%	0%	0%
C202	Fabricarea pesticidelor și a altor produse agrochimice	30.00	100.0%	100%	0%	0%	100%	0%	100%	0%	0%
C21	Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	10.00	100.0%	0%	0%	0%	100%	--	--	0%	0%
C211	Fabricarea produselor farmaceutice de bază	10.00	100.0%	0%	0%	0%	100%	--	--	0%	0%
C310	Fabricarea de mobilă	4.62	50.0%	25%	50%	25%	0%	0%	0%	0%	0%
G463	Comerț cu ridicata al produselor alimentare, al băuturilor și al tutunului	1.30	33.3%	0%	0%	33%	33%	--	--	0%	0%
H49	Transporturi terestre și transporturi prin conducte	1.03	5.6%	0%	0%	6%	6%	--	--	0%	0%
H493	Alte transporturi terestre de călători	2.31	16.7%	0%	0%	17%	17%	--	--	0%	0%
M71	Activități de arhitectură și inginerie; activități de testări și analiză tehnică	3.75	100.0%	100%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%
M712	Activități de testare și analize tehnice	6.00	100.0%	100%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%



Anexa 3: Distribuția publicațiilor în funcție de domeniu SZU în perioada anilor 208-2023 (Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia)

Domeniu CZU	Doc.	Autori	Org.
Economie. Științe economice	321	178	27
Educație	313	168	34
Drept. Jurisprudență	240	73	23
Lingvistică. Limbi	141	75	13
Situație economică. Politică economică. Conducerea economiei. Planificarea economiei. Producție. Servicii. Prețuri	132	80	13
Fundamente ale cunoașterii și culturii	110	80	16
Limbi	109	61	11
Conducere și organizare în industrie, comerț și comunicații	98	77	10
Drept civil	95	28	13
Producție și servicii în funcție de sectoarele economice	88	60	13
Învățământ superior. Universități. Cursuri universitare	83	55	6
Agricultură și alte științe și tehnici înrudite. Silvicultură. Agricultură. Exploatarea vieții sălbatice	82	66	21
Fundamente ale educației. Teorie. Politică etc.	82	73	11
Conducere și administrare în exploatare. Organizare comercială	77	64	9
Știința și tehnologia calculatoarelor. Calculatoare. Procesarea datelor	73	45	11
Comerț. Relații economice internaționale. Economie mondială	64	67	9
Drept penal. Infracțiuni penale	62	24	9
Sociologie	59	35	7
Finanțe	48	27	3
Genuri de școli de cultură generală. Învățământ de cultură generală	45	44	7
Literatură	43	24	5
Probleme generale ale comerțului. Piața	42	44	6
Limbi germanice	41	19	4
Muzică	40	26	4
Limba engleză	38	17	4
Economie în general	34	29	7
Limbi ural-altaice, japoneza, coreeana, ainu, paleo-siberiana, eschimo-aleuta, dravidiene. Limbi sino-tibetane (Limba finlandeză, Limba estoniană, Limba maghiară)	34	27	9
Literatura limbilor individuale și a familiilor de limbi	34	19	5
Contabilitate	30	28	2
Obligații. Contracte. Convenții	27	11	8
Drept comercial. Dreptul societăților comerciale	24	13	5
Procedură legală. Personal judiciar și organizare judiciară	24	7	5
Ramuri speciale ale dreptului. Alte probleme de drept	23	19	6
Structură socială. Societatea ca sistem social	23	15	2
Muncă. Relații de muncă. Economia muncii. Organizarea muncii	22	29	3
Organizarea instruirii	22	26	4
Științe medicale. Medicină	22	34	10
Agricultură în general	21	23	9
Drept internațional	21	17	3
Forme de întreprinderi. Finanțare	21	21	3
Limbi romanice	21	8	1
Limbi romanice balcanice (Limba română)	21	8	1
Psihologie	21	17	5
Economie regională. Economie teritorială. Economia fondului funciar. Economia fondului de locuințe (fondului imobiliar)	20	19	6
Monedă. Sistem monetar. Bănci. Bursa de mărfuri	20	16	1
Cultura fructelor	19	10	3
Forme de organizare și cooperare în activitatea economică	19	20	3
Informatică aplicată. Tehnici bazate pe calculator cu aplicații practice	19	14	3
Limbi slave (slavone)	19	17	2
Management	19	28	4
Statistica ca știință. Teoria statisticii	19	17	2
Tehnica de cercetare. Pregătire. Tabelare	19	17	2
Dinamica economică. Circuit economic	18	17	6
Drept public. Drept constituțional. Drept administrativ	18	14	6
Matematică	18	12	2
Producție	18	15	4
Știință și cunoștințe în general. Organizarea muncii intelectuale	18	21	3
Administrație publică. Conducere administrativă. Armată. Artă militară	17	17	3
Drept penal în general	17	12	7
Ațiune penală. Investigație penală. Procedură penală	16	8	1
Asigurarea nevoilor mentale și materiale de viață	16	16	3



Domeniu CZU	Doc.	Autori	Org.
Asigurarea nevoilor mentale și materiale de viață	16	16	3
Politică	16	17	6
Sociologia culturii. Contextul cultural al vieții sociale	16	12	4
Cultura plantelor de câmp	15	13	5
Literatură romanică balcanică (Literatură română)	15	4	1
Literaturi în limbi romanice	15	4	1
Tehnologie chimică. Industrii chimice și înrudite	15	20	2
Patologie. Medicină clinică	14	15	2
Probleme sociale care reclamă ajutor și asistență. Tipuri de ajutoare sociale	14	10	3
Viticultură. Viță de vie. Vii	14	6	3
Metodologia generală. Metode științifice și tehnice de cercetare. Analiza și sinteza științifică	13	17	3
Antropologie culturală. Ethnografie. Obiceiuri. Tradiții. Datini. Mod de viață. Folclor	12	11	2
Comerț exterior. Comerț internațional	12	18	2
Diverse forme ale bolii, ale tratamentului, ale administrării medicamentelor	12	12	2
Întreținerea, creșterea și utilizarea insectelor și a altor astropode	12	19	10
Limbi slave (slavone) de Est (Limba rusă, Limba ucrainiană, Limba bielorusă)	12	8	2
Procese sociale. Dinamică socială	12	11	3
Criminologie. Științe penale. Criminalistică	11	8	2
Persoane și obiecte ale dreptului internațional	11	13	3
Turism	11	14	3
Comunicații între calculatoare. Rețele de calculatoare	10	15	5
Divertisment. Jocuri. Sport	10	7	4
Literatură slavă (slavonă)	10	9	3
Microbiologie industrială. micrologie industrială. Fermentare, industrii de fermentare. Industria băuturilor. Industria stimulenților	10	12	2
Politică economică. Controlul economiei. Conducerea economiei. Planificare economică	10	11	1
Probleme generale de didactică și metodică	10	15	4
Vin. Producerea vinului. Oenologie	10	12	2
Administrația de nivel inferior. Administrație locală. Administrație municipală. Autorități locale	9	7	1
Drept economic. Legea controlului guvernamental asupra economiei	9	7	2
Generalități în dreptul civil	9	10	5
Muzică vocală	9	7	1
Piața muncii. Piața brațelor de muncă	9	13	2
Știință economică. Concepte economice de bază	9	11	1
Teoria și organizarea muncii. Relațiile dintre întreprinderi și angajați	9	10	2
Venituri publice	9	11	2
Drept internațional privat. Conflictul	8	7	1
Drepturile fundamentale. Drepturile omului. Drepturi și îndatoriri ale cetățenilor	8	10	6
Economie regională. Economie teritorială	8	7	3
Infrațiuni împotriva statului	8	6	1
Istoria generală	8	8	3
Literatură slavă (slavonă) de Sud (Literatură bulgară, Literatură macedoneană, Literatură sârbă. Literatură croată, Literatură slovenă)	8	6	2
Zootehnie. Creșterea și înmulțirea animalelor. Creșterea vitelor, a șeptelului. Înmulțirea animalelor domestice	8	8	4
Activități specifice administrației publice	7	12	3
Afaceri interne. Politică internă	7	9	3
Cereale. Recolte de grâne	7	11	5
Chimie. Cristalografie. Mineralogie	7	19	8
Limbi slave (slavone) de Sud (Limba bulgară, Limba macedoneană, Limba sârbă și croată, Limba slovenă)	7	10	1
Literaturi în limbi ural-altaice, japoneză, coreeană, ainu, paleo-siberiană, eschimo-aleută, limbi dravidiene, limbi sino-tibetane (Literatură finlandeză, Literatură estonă, Literatură maghiară)	7	7	3
Psihologie socială	7	6	1
Conducerea și organizarea fermelor	6	7	3
Drept în general. Propedentică. Metodele dreptului și științele auxiliare	6	7	3
Finanțe publice. Finanțele statului în general	6	3	1
Infrațiuni împotriva încrederii publice, a moralității, a familiei	6	5	2
Învățământ specializat/de specialitate. Învățământ tehnic, profesional. Școli, institute, colegii profesionale/tehnice. Politehnici. Școli de meserii	6	8	1
Pedeapsă. Executarea sentinței. Prevenirea crimei.	6	3	2
Pictură	6	5	2
Ziare. Presă. Jurnalism	6	7	4
Biblioteconomie	5	5	1
Dreptul familiei. Dreptul ereditar (succesoral). Moștenitori. Succesori	5	6	2
Economia internațională în general. Relații economice internaționale. Economie globală	5	9	2
Economie matematică	5	7	2
Farmacologie. Terapeutică. Toxicologie	5	17	9



Domeniu CZU	Doc.	Autori	Org.
Inteligență artificială	5	6	2
Lingvistică matematică și aplicată. Fonetică. Grafeme. Gramatică. Semantică. Stilistică	5	7	2
Lucrări agricole	5	5	2
Operații în management. Direcții	5	6	2
Organizații și alte tipuri de cooperare	5	7	5
Produse ale animalelor domestice (de curte) și de vânat	5	6	1
Proprietate imobilă. Drepturi reale. Lucruri. Bunuri mobile	5	6	3
Situație economică. Ciclu economic. Dezvoltarea structurii economice. Creștere	5	7	2
Științe biologice în general	5	6	4
Teoria semnelor. Teoria traducerii. Standardizare. Utilizare. Lingvistică geografică	5	7	1
Beneficii sociale. Alocații sociale. Asigurări sociale. Asistență socială	4	2	1
Biografii și studii înrudite	4	4	2
Demografie. Studiul populației	4	4	1
Economia fondului funciar	4	8	3
Educație din punctul de vedere al celui educat, al elevului. Îndrumare	4	3	1
Filosofie morală. Etică. Filosofie practică	4	5	1
Inginerie. Tehnică în general	4	6	1
Interacțiuni om-calculator. Interfața om-mașină. Interfața utilizator. Mediul utilizatorului	4	4	1
Limbi germanice de Vest (Limba germană, Limba olandeză)	4	5	2
Păsări domestice	4	3	2
Plante aromatice. Condimente. Plante aleaginoase. Plante colorante. Plante tanante. Plante medicinale	4	5	1
Publicitate. Informare. Relații cu publicul	4	6	2
Puterea statului. Sistemul și funcția organelor de guvernământ	4	4	2
Responsabilitate economică. Contracte economice	4	2	1
Studii biografice. Genealogie. Heraldică. Drapele	4	4	2
Tipuri de management	4	5	2
Tipuri și forme ale dreptului	4	4	2
Botanică	3	5	3
Chimie organică	3	3	2
Ecologie generală și biodiversitate	3	3	3
Finanțe internaționale	3	5	2
Mișcări naționale populare, etnice și aspectele specifice. Minorități naționale și etnice	3	5	1
Relații internaționale. Politică internațională. Activitate internațională. Politică externă	3	3	2
Rumegătoare mari, taurine. Vite, boi	3	4	3
Știința solului. Pedologie. Cercetări pedologice	3	3	3
Transport și servicii poștale. Organizarea și controlul circulației	3	6	1
Utilizarea pământului/terenului	3	4	1
Activități manageriale	2	4	1
Agenți manageriali. Mecanisme. Măsuri	2	3	1
Botanică generală	2	4	3
Civilizație. Cultură. Progres	2	2	1
Clădiri, construcții și instalații agricole. Clădiri pentru animale, produse, mașini și echipamente	2	2	1
Comerț interior. Comerț indigen	2	1	1
Constituții. Adunări legislative	2	2	1
Consumerism	2	6	1
Cumpărare. Aprovizionare. Procurare. Conducerea stocurilor	2	4	1
Economie casnică. Științe domestice. Întreținerea casei	2	3	1
Educația, instruirea unor categorii speciale de persoane. Învățământ special	2	3	2
Fiziologia plantelor	2	4	3
Igienă și sănătate publică. Prevenirea accidentelor	2	3	1
Infrațiuni împotriva libertăților fundamentale, împotriva drepturilor omului	2	3	2
Îngrășăminte chimice și naturale. Îmbogățirea solului. Stimularea creșterii. Stimulanți pentru plante	2	3	4
Instrucție și educație în afara școlii. Continuarea educației. Educație permanentă	2	3	1
Literatură slavă (slavonă) de Est (Literatură rusă, Literatură ucraineană, Literatură bielorusă)	2	3	2
Literaturi austro-asiatice. Literaturi austroneziene	2	1	1
Medicamentele potrivit originii lor	2	15	9
Mediul ambiant la locul de muncă. Designul/organizarea locului de muncă. Siguranța la locul de muncă. Igiena muncii.	2	4	1
Accidente de muncă	2	2	1
Natura. Studiul și conservarea naturii. Protecția naturii și a animalelor sălbatice.	2	2	1
Nevoi umane fundamentale. Exigențe necesare bunăstării	2	2	1
Organizații non-guvernamentale și tipuri de cooperare	2	3	4
Probleme sociale în educație. Contacte și relații interumane	2	2	1
Producerea și conservarea alimentelor solide	2	4	1
Puncte de vedere și curente în sociologie	2	2	1
Relația dintre popor și stat. Activități politice interne	2	2	2
Știința istoriei. Istoriografie	2	2	1



Domeniu CZU	Doc.	Autori	Org.
Subiecte ale dreptului economic	2	2	1
Valoare funciară. Valoarea terenurilor, parcelelor, loturilor. Valoarea imobiliară. Productivitate. Rente	2	2	2
Activitatea organizațiilor internaționale și interguvernamentale	1	1	1
Administrația de nivel mijlociu. Administrația regională. provincială. Organe administrative regionale	1	1	1
Administrația de nivel superior. Administrație centrală	1	1	1
Algebră	1	2	2
Analiză, investigație și manipulare în general	1	2	3
Arhitectură	1	1	1
Arte plastice	1	1	1
Avuție națională. Avere (patrimoniul) statului. Produs social. Bilanț economic. Estimarea produsului național	1	2	1
Bazele materiale ale vieții. Biochimie. Biologie moleculară. Biofizică	1	3	2
Boli ale plantelor. Dăunători și organisme vătămătoare pentru plante. Protejarea plantelor	1	3	3
Botanică sistematică	1	1	1
Brutărie. Pâine. Produse de panificație	1	3	1
Cercetări operaționale (OR) teorii și metode matematice	1	2	1
Cheltuieli publice. Cheltuieli de stat	1	1	1
Chimie analitică	1	15	6
Conservarea substanțelor alimentare organice (în general.) Conservarea produselor din plante, a produselor vegetale	1	1	1
Critică literară. Studii literare	1	1	1
Date	1	2	1
Drept administrativ	1	2	4
Drept comparat	1	1	2
Dreptul organizațiilor internaționale	1	1	1
Drepturi și obligații în afara contractelor. Prejudicii	1	1	1
Explozivi. Combustibili	1	1	1
Filosofia spiritului. Metafizica vieții spirituale	1	1	1
Folclor propriu-zis	1	1	1
Geografie. Explorarea pământului și a altor teritorii individuale. Călătorii. Geografie regională	1	1	1
Îmbrăcăminte. Costume. Costume naționale. Modă. Podoabe	1	2	1
Încercarea materialelor. Materiale comerciale și cunoașterea mărfurilor, centrale energetice. Economie energetică	1	1	1
Industria construcțiilor. Materiale de construcție. Tehnologii și procedee în construcții	1	2	1
Industria minieră	1	1	1
Istoria ca știință	1	1	1
Istoria teoriilor economice, doctrinelor, școlilor și curentelor economice	1	1	1
Lingvistică generală	1	1	1
Lingvistică textuală. Analiza discursului. Lingvistică tipologică	1	1	1
Medicamentele potrivit acțiunii lor principale	1	1	2
Metode de analiză spectrală. Metode de analiză optică	1	15	6
Microbiologie	1	1	1
Microbiologie aplicată	1	1	1
Microorganisme. Bacterii	1	1	1
Muzee. Expoziții permanente	1	2	2
Obiceiuri, datini privind viața particulară	1	1	1
Obținere. Preparare. Izolare. Purificare etc.	1	1	2
Organizarea publică și profesională a sănătății	1	1	1
Organizații guvernamentale și tipuri de cooperare	1	1	1
Parlamente. Reprezentarea poporului. Guverne	1	1	1
Persoane și caracteristici personale în patologie. Caracteristici ale pacienților	1	1	1
Plante de nutreț cu excepția ierburilor	1	1	1
Plata muncii. Retribuții. Salarii. Remunerații	1	2	1
Preistorie. Vestigii preistorice, artefacte, antichități	1	1	1
Prevenirea și controlul bolilor transmisibile (infecțioase, contagioase). Prevenirea epidemiilor	1	2	1
Probleme generale referitoare la lingvistică și literatură. Filologie	1	1	1
Prozodie. Științe auxiliare și surse ale filologiei	1	1	1
Publicitate. Reclamă	1	2	1
Regulamente de ordin și control economic	1	1	1
Regulamente pentru sectoarele specifice ale economiei	1	2	2
Relații umane în întreprindere. Management de personal	1	1	2
Școli și curente în lingvistică	1	1	1
Tehnica mijloacelor de transport	1	1	1
Tehnică sanitară. Apă. Igienă sanitară. Tehnica iluminatului	1	3	1
Telecomunicații și telecomandă (organizare, funcționare)	1	1	1
Timp liber, loisir	1	1	1
Tipuri de gospodărie	1	2	1
Tratament	1	2	1
Uleiuri. Grăsimi. Ceruri. Adezivi. Gume. Rășine	1	2	1



Anexa 4: Rezultatele analizei cantitative în Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia:

Analizele calitative, în special interviurile în profunzime cu reprezentanții celor patru piloni ai helixului quadruplu – autorități publice, mediul academic, mediul de afaceri și societatea civilă – joacă un rol esențial în procesul de definire a priorităților de specializare inteligentă pentru Regiunea de Dezvoltare UTA Găgăuzia. Aceste interviuri permit o înțelegere profundă a nevoilor, aspirațiilor și provocărilor specifice fiecărei categorii de actori, asigurând astfel un proces incluziv și bine fundamentat.

Prin dialog direct cu reprezentanții autorităților publice, se poate obține o perspectivă clară asupra priorităților strategice regionale și a contextului politic și economic. Aceste informații sunt indispensabile pentru a alinia prioritățile de specializare inteligentă cu strategiile regionale existente și pentru a identifica direcțiile de investiție care pot genera cel mai mare impact. În același timp, interviurile cu mediul academic oferă acces la cunoștințe de specialitate și la o înțelegere detaliată a potențialului de cercetare și inovare al regiunii, evidențiind domeniile în care RDG ar putea excela pe baza resurselor și competențelor existente.

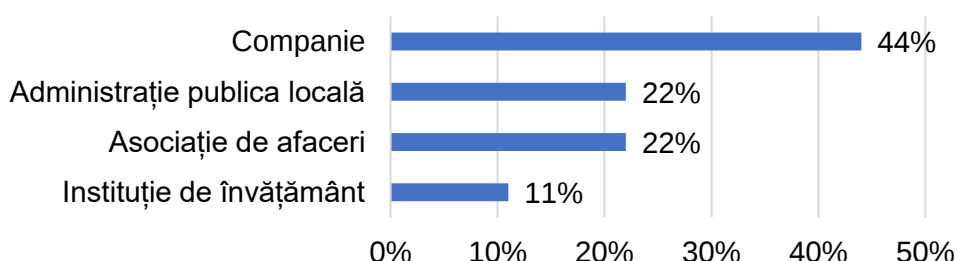
Reprezentanții mediului de afaceri contribuie la proces prin perspectiva practică asupra piețelor, cerințelor și tendințelor actuale. Aceștia pot identifica barierele specifice care limitează dezvoltarea afacerilor și pot propune soluții concrete pentru a le depăși. În plus, implicarea antreprenorilor în procesul de identificare a priorităților garantează că inițiativele rezultate vor răspunde direct cerințelor economice și vor crea oportunități reale de creștere și diversificare a economiei locale.

Societatea civilă aduce o dimensiune valoroasă procesului, contribuind cu perspective care țin de impactul social și cultural al strategiilor propuse. Interviurile cu ONG-uri, organizații comunitare și cetățeni activi permit identificarea preocupărilor și aspirațiilor locale, asigurând astfel că procesul de specializare inteligentă reflectă valorile și nevoile comunității. Această implicare contribuie la creșterea încrederii între actori și la consolidarea sprijinului public pentru inițiativele strategice.

Astfel, interviuarea actorilor din RDG privind oportunitățile generate de un eventual proces de specializare inteligentă a regiunii au reliefat următoarele:

- 44% din respondenți au reprezentat mediul de afaceri,
- 22% - asociații de afaceri și
- 11% mediul universitar.

Tipul organizației:

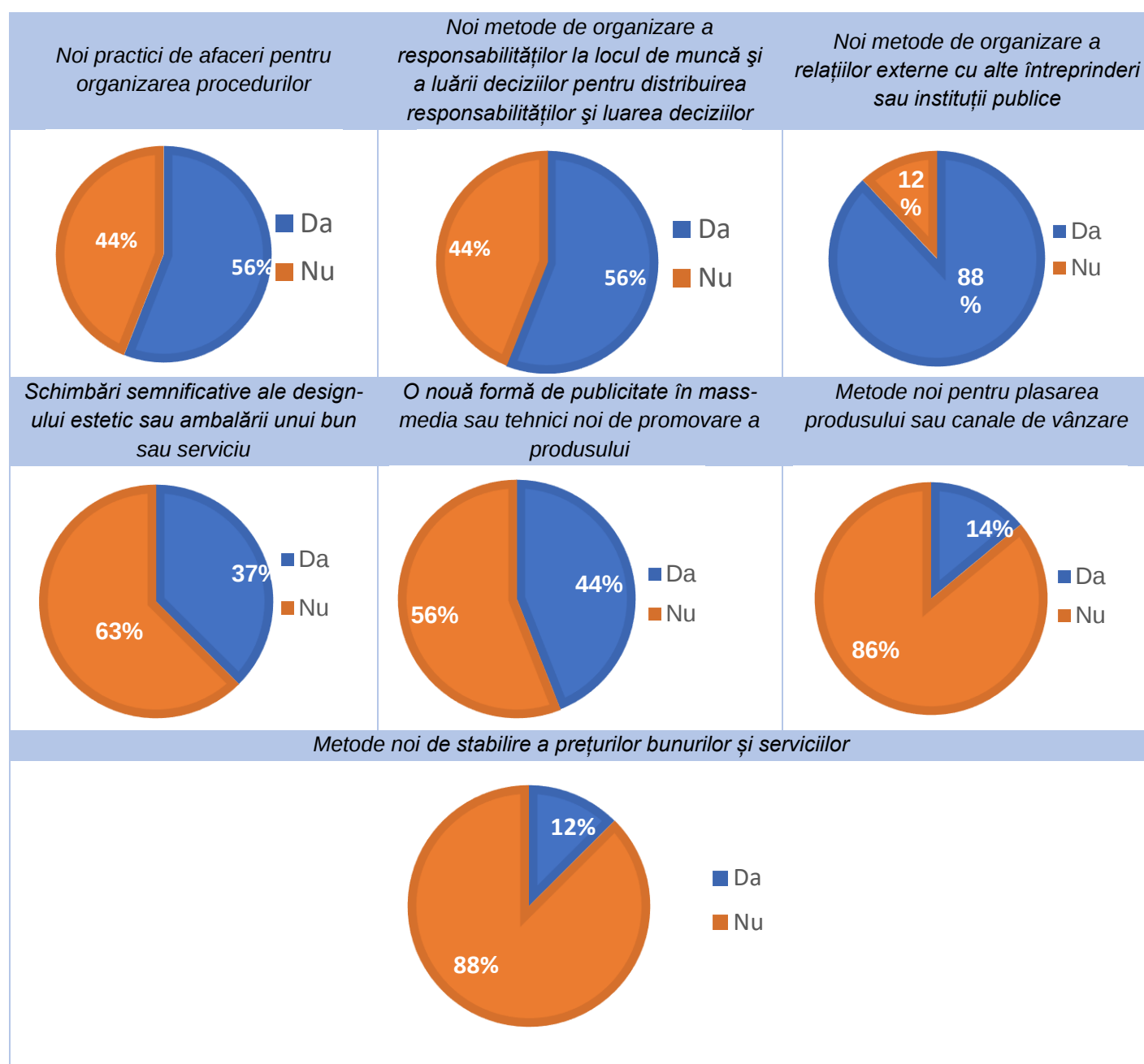


Un procent semnificativ, de 62% dintre respondenți, a raportat achiziția de echipamente, inclusiv hardware și software, în scopul dezvoltării sau îmbunătățirii semnificative a produselor și proceselor. Totuși, achiziția de know-how, licențe, brevete, invenții și alte tipuri de cunoștințe de la alte întreprinderi sau organizații nu este o practică frecventă, 67% dintre respondenți indicând că nu au recurs la astfel de achiziții.

Formarea profesională, atât internă cât și externă, pentru angajații implicați direct în dezvoltarea sau implementarea de produse și procese noi sau semnificativ îmbunătățite, a fost prioritară de 44% dintre respondenți, evidențiind un interes moderat pentru creșterea competențelor personalului.

În ceea ce privește activitățile legate de introducerea pe piață a bunurilor și serviciilor inovatoare, 44% dintre respondenți au confirmat desfășurarea unor inițiative precum cercetarea de piață sau campaniile publicitare. De asemenea, 37% dintre întreprinderi au declarat că au efectuat activități proprii sau subcontractate pentru a îmbunătăți designul, funcționalitatea sau utilitatea bunurilor și serviciilor oferite. Aceste date subliniază un efort constant al întreprinderilor de a-și moderniza procesele și de a inova, chiar dacă utilizarea resurselor externe rămâne limitată.

În perioada ultimilor 5 ani (sau de la înființare în cazul în care entitatea este nou-creată), întreprinderea/ organizația reprezentată de respondenți a introdus următoarele forme de inovare și în următoarele proporții:

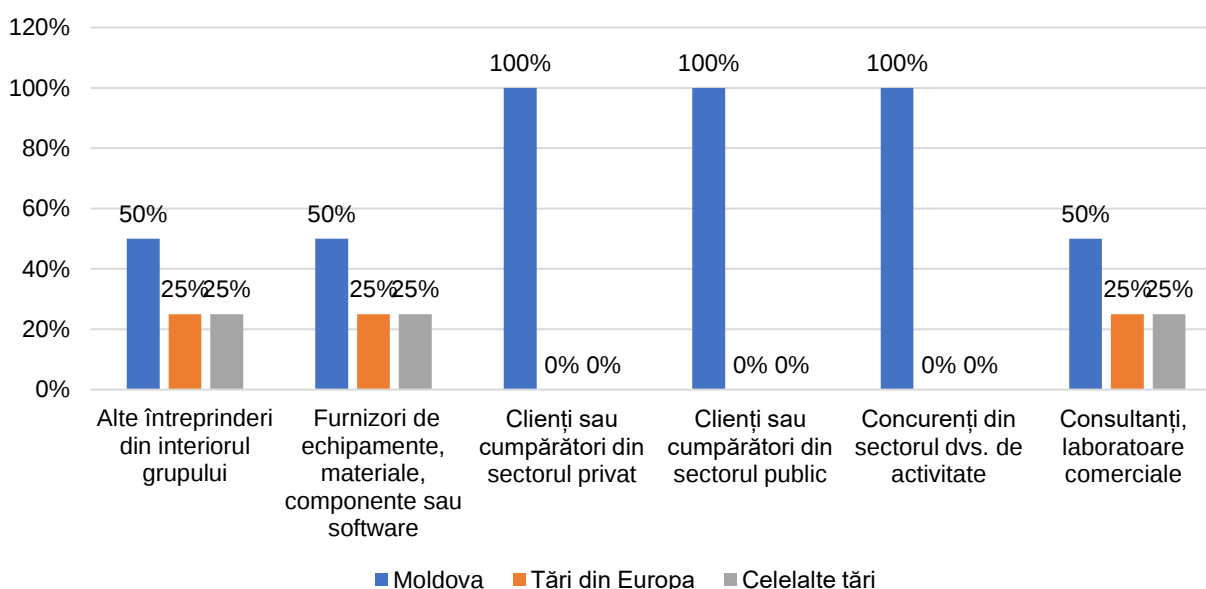


Totodată, în cadrul entităților reprezentate se atestă un număr mic de angajați implicați în activitatea de Cercetare&Dezvoltare – 67%, declarând că doar câteva persoane sunt antrenate în astfel de activități.

Vasta majoritate a respondenților a declarat că nu subcontractează activități de C-D altor întreprinderi (inclusiv alte întreprinderi din grupul de întreprinderi) sau unor organizații de cercetare publice sau private.

În ceea ce privește cooperarea cu actori externi în domeniul cercetării, dezvoltării tehnologice sau inovării, 56% din respondenți au declarat existența unei astfel de colaborări, iar în cazul în care acest lucru se produce, colaborarea are loc în cadrul grupului de întreprinderi, cu clienții, sau chiar cu concurenții de pe același segment de piață.

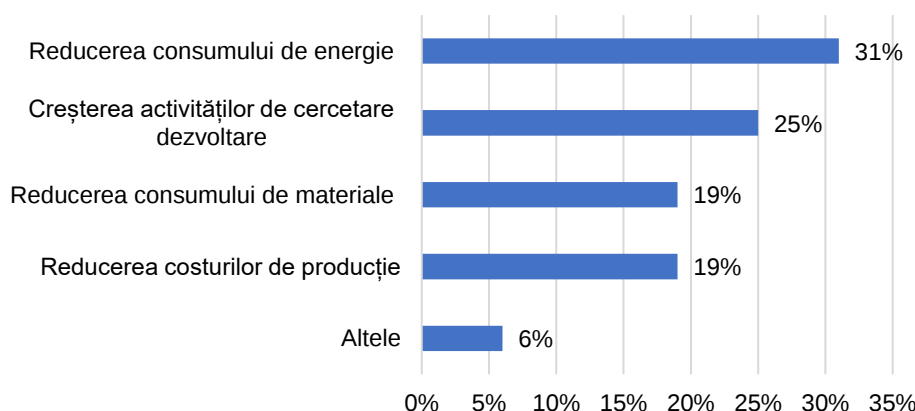
Tipul partenerului de cooperare după localizarea geografică



În ceea ce privește managementul inovării, adoptarea noilor tehnologii și cercetarea, organizațiile participante își propun ca obiective principale pentru viitorul apropiat extinderea pe noi piețe sau creșterea cotei de piață existente (58%), alături de diversificarea gamei de produse și îmbunătățirea calității acestora. În ceea ce privește modelul de afaceri, prioritățile includ optimizarea rețelelor de parteneri (28%), creșterea expertizei interne în domeniul tehnologic (20%) și abordarea problemelor legate de impactul asupra mediului.

De asemenea, este remarcabil interesul crescut pentru eficientizarea proceselor de cercetare și inovare, entitățile concentrându-se pe reducerea costurilor și optimizarea resurselor pentru a îmbunătăți performanța operațională. Aceste priorități reflectă o orientare clară a organizațiilor spre consolidarea poziției pe piață prin inovare și sustenabilitate:

Cercetare & Dezvoltare



Un aspect relevant, care reflectă specificul mediului de afaceri din regiunea de dezvoltare Găgăuzia (RDG) este legat de viziunea pe termen lung a întreprinderilor și organizațiilor respondente în ceea ce privește inovarea produselor și serviciilor. Doar 37% dintre respondenți au declarat că au o viziune clară asupra inovării de produs, însă acest procent crește la 67% în cazul serviciilor.

Totodată, 72% dintre respondenți au afirmat că organizația lor dispune de o strategie pentru cercetare și dezvoltare, iar 44% dintre aceștia intenționează să aloce fonduri proprii pentru activități de inovare, ceea ce subliniază interesul crescut pentru dezvoltarea internă.

Un alt aspect semnificativ este faptul că majoritatea covârșitoare a respondenților (78%) recunoaște rolul crucial al propriilor angajați în promovarea inovării în cadrul organizației. În plus, 63% îi consideră pe angajați surse esențiale de informații pentru inițiativele de inovare.

Pe lângă resursele interne, sursele externe de informare privind inovațiile includ clienții și firmele de consultanță, care sunt indicate frecvent de respondenți. De asemenea, târgurile comerciale și expozițiile joacă un rol important în accesarea de idei și tendințe noi în inovare. Aceste răspunsuri reflectă o deschidere a mediului de afaceri din RDG către diverse surse de inspirație, atât interne, cât și externe, în demersul lor de a deveni mai competitivi și orientați spre inovare.

În ceea ce privește principalele intervenții de care are nevoie întreprinderea/organizația respondenților în domeniul cercetării dezvoltării și inovării, cele mai multe răspunsuri au menționat accesul la diferite surse de finanțare (granturi dar și alte instrumente financiare), dezvoltarea infrastructurii de cercetare (parcuri științifice), dar și a bazelor de date cu cunoștințe ce ar conține ofertele tehnologice ale organizațiilor de cercetare. Dacă este să ne referim la procesul de specializare inteligentă în RDG, toți respondenții au declarat interesul de a fi parte a acestuia.



Anexa 5: Foaia de parcurs pentru promovarea și susținerea domeniilor propuse ca prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii UTA Găgăuzia³⁰

Activitate	Acțiuni	Durata activității cu începere de la lansarea procesului
1. Stabilirea unui cadru instituțional eficient pentru implementarea specializării inteligente în regiune.	1.1 Crearea Consiliului regional de inovare, care va avea drept scop monitorizarea implementării activităților aferente specializării inteligente.	3 luni
	1.2 Numirea echipei de management, responsabilă de implementarea activităților aferente S3.	3 luni
2. Analiza detaliată a lanțului valoric pentru fiecare dintre cele trei domenii de specializare. ³¹	2.1 Cartografierea completă a lanțului valoric pentru fiecare domeniu de specializare în parte.	3 luni
	2.2 Identificarea nevoilor, a elementelor necesare de dezvoltat, dar și a punctelor forte care pot fi valorificate în raport cu potențialul de dezvoltare a RDG.	3 luni
3. Formarea grupurilor de lucru și promovarea unui proces continuu de comunicare, colaborare și descoperire antreprenorială a actorilor din regiune, care să faciliteze identificarea și dezvoltarea ideilor de proiecte.	3.1 Evaluarea contextului regional, identificarea domeniilor de necesitate, corelate cu potențialul local și analizate în raport cu tendințele pieței la nivel național și internațional.	4 luni
	3.2 Maparea actorilor regionali realizată de către Agenția de Dezvoltare Găgăuzia și formarea grupurilor de lucru per domeniu de specializare inteligentă.	1 lună
	3.3 Desfășurarea întâlnirilor pentru activarea celor trei grupuri de lucru, având ca obiective validarea componentei acestora, clarificarea scopului și a domeniului de specializare inteligentă, analiza detaliată a acestuia, prezentarea rezultatelor cartografierii efectuate până în prezent și a acțiunilor propuse pentru promovarea și dezvoltarea domeniului de specializare inteligentă.	1 lună
	3.4 Revizuirea, identificarea și validarea nișelor de specializare regională în cadrul ariilor de specializare deja stabilite; detalierea și validarea suplimentară a domeniilor propuse cu potențial de specializare, susținerea deciziilor privind explorarea unor noi domenii de specializare și	3 luni, proces repetat la fiecare 3 ani

³⁰ Activitățile de promovare și susținere a domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă a Regiunii de Dezvoltare UTA Găgăuzia pentru un termen de 3 ani de la lansarea activităților

³¹ Activitate desfășurată cu suportul experților naționali sau internaționali și a partenerilor de dezvoltare



Activitate	Acțiuni	Durata activității cu începere de la lansarea procesului
	definirea acțiunilor necesare ce urmează a fi parte a mixului de politici.	
	3.5 Consolidarea conexiunilor și sinergiilor prin formarea de rețele între întreprinderi, clustere, centre de cercetare și instituții educaționale, precum și integrarea acestora în rețele de inovare și cunoaștere, aliniate cu sectoarele de specializare inteligentă la nivel regional.	Activitate continuă
	3.6 Identificarea/validarea propunerilor de proiecte care combină soluționarea nevoilor de dezvoltare, utilizarea optimă a resurselor disponibile și promovarea progresului regional în domenii cu potențial de piață.	Activitate bi- anuală
	3.7 Sprijinirea colaborării între actorii regionali pentru dezvoltarea proiectelor și încurajarea formării de asocieri și parteneriate între aceștia (Laborator de Dezvoltare a Proiectelor).	Activitate trimestrială
	3.8 Dezvoltarea și implementarea unui plan comun cu APL de promovare la nivel regional a domeniilor de specializare inteligentă identificate.	Activitate continuă
	3.9 Co-organizarea de evenimente și inițiative care să sporească gradul de conștientizare asupra conceptului de specializare inteligentă și a domeniilor de specializare inteligentă la nivel regional.	Activitate semestrială
	3.10 Susținerea celor mai relevante proiecte, luând în considerare atât impactul anticipat, cât și capacitatea de a fi implementate cu succes.	Activitate anuală
4.Suport implementarea proiectelor selectate.	în 4.1 Identificarea oportunităților de finanțare disponibile și a modelelor de implementare adecvate.	Activitate continuă
	4.2 Sprijinirea echipelor și parteneriatelor create în dezvoltarea proiectelor selectate prin asigurarea accesului la expertiză și know-how, prin organizarea de sesiuni de formare și implicarea consultanților interni sau externi.	Activitate continuă
	4.3 Facilitarea elaborării studiilor și documentațiilor tehnice	Activitate continuă



Activitate	Acțiuni	Durata activității cu începere de la lansarea procesului
	necesare implementării proiectelor, prin alocarea de resurse financiare și/sau implicarea consultantților interni și externi pentru realizarea acestora.	
5. Sprijinirea și consolidarea capacităților actorilor regionali pentru a dezvolta și implementa proiecte aliniate cu obiectivele Specializării Inteligente.	5.1 Organizarea de programe de formare pentru actorii regionali, cu accent pe teme precum inovarea, transferul de tehnologii, parteneriatele dintre cercetare și mediul de afaceri, precum și aplicarea practică a rezultatelor cercetării.	Activitate anuală
	5.2 Furnizarea periodică de informații actorilor regionali referitoare la tendințele pieței, progresul tehnologic, noile tehnologii emergente și oportunitățile de dezvoltare ce pot fi valorificate în regiune.	Activitate trimestrială
6. Elaborarea și aplicarea unei strategii de marketing adaptate specificului și potențialului regional în domeniile de specializare inteligentă.	6.1 Promovarea punctelor forte ale regiunii, evidențierea parteneriatelor create și a acțiunilor desfășurate în cadrul acestora, pentru a crește gradul de conștientizare, încrederea în rândul comunității și implicarea activă a partenerilor în proces.	Activitate continuă
	6.2 Crearea unui brand regional distinct, construit în jurul domeniilor de specializare inteligentă.	24 luni
	6.3 Consolidarea abilităților de marketing ale actorilor regionali implicați, oferind sprijin în desfășurarea propriilor inițiative de promovare și comunicare, prin sesiuni de formare și expertiză externă în implementarea strategiilor lor de promovare.	Activitate continuă
7. Sprijinirea cooperării între actorii regionali pentru dezvoltarea și implementarea proiectelor prioritare identificate în domeniul de specializare Lanț valoric alimentar durabil și inovativ.	7.1. Detalierea și elaborarea ideilor de proiecte relevante la nivel regional în cadrul grupului de lucru dedicat Lanțului valoric alimentar durabil și inovativ , utilizând recomandările formulate în acest studiu ca bază (în ceea ce privește instituirea unui potențial Laborator de Dezvoltare a Proiectelor).	2 luni
	7.2 Elaborarea fișelor de proiect prin identificarea și clarificarea obiectivelor, a problemelor regionale pe care proiectul le abordează, a rezultatelor preconizate, a acțiunilor esențiale pentru implementare, a bugetului	3 luni



Activitate	Acțiuni	Durata activității cu începere de la lansarea procesului
	estimativ și a structurii organizaționale implicate în realizarea proiectului.	
	7.3 Stabilirea și dezvoltarea legăturilor și colaborărilor, crearea parteneriatelor și definirea formelor de asociere specifice pentru fiecare proiect propus în domeniul Lanțului valoric alimentar durabil și inovativ.	3 luni
	7.4 Facilitarea parteneriatelor între actorii cadrului helix pentru procesarea materiei prime locale și dezvoltarea de produse cu valoare adăugată înaltă.	3 luni
	7.5 Prezentarea rezultatelor către Consiliul Regional al Inovării și grupul de coordonare, pentru a asigura sprijin în obținerea finanțării și implementarea proiectelor propuse.	1 lună
8. Sprijinirea cooperării între actorii regionali pentru dezvoltarea și implementarea proiectelor prioritare identificate în domeniul de specializare <i>Industrie textilă și de confecții inovatoare și funcțională</i>.	8.1. Detalierea și elaborarea ideilor de proiecte relevante la nivel regional în cadrul grupului de lucru dedicat <i>Industrie textilă și de confecții inovatoare și funcțională</i> , utilizând recomandările formulate în acest studiu ca bază (în ceea ce privește un potențial Laborator de Dezvoltare a Proiectelor).	2 luni
	8.2 Elaborarea fișelor de proiect prin identificarea și clarificarea obiectivelor, a problemelor regionale pe care proiectul le abordează, a rezultatelor preconizate, a acțiunilor esențiale pentru implementare, a bugetului estimativ și a structurii organizaționale implicate în realizarea proiectului.	3 luni
	8.3 Stabilirea și dezvoltarea legăturilor și colaborărilor, crearea parteneriatelor și definirea formelor de asociere specifice pentru fiecare proiect propus în domeniul de specializare <i>Industrie textilă și de confecții inovatoare și funcțională</i> .	3 luni
	8.4 Facilitarea parteneriatelor între actorii cadrului helix pentru dezvoltarea de produse textile și de confecții cu valoare adăugată ridicată și asigurarea unei circularități a acestei industrii în regiune.	3 luni



Activitate	Acțiuni	Durata activității cu începere de la lansarea procesului
	8.5 Prezentarea rezultatelor către Consiliul Regional al Inovării și grupul de coordonare, pentru a asigura sprijin în obținerea finanțării și implementarea proiectelor propuse.	1 lună
9. Sprijinirea cooperării între actorii regionali pentru dezvoltarea și implementarea proiectelor prioritare identificate în domeniul de specializare Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire.	9.1. Detalierea și elaborarea ideilor de proiecte relevante la nivel regional în cadrul grupului de lucru dedicat Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire , utilizând recomandările formulate în acest studiu ca bază (în ceea ce privește un potențial Laborator de Dezvoltare a Proiectelor).	2 luni
	9.2 Elaborarea fișelor de proiect prin identificarea și clarificarea obiectivelor, a problemelor regionale pe care proiectul le abordează, a rezultatelor preconizate, a acțiunilor esențiale pentru implementare, a bugetului estimativ și a structurii organizaționale implicate în realizarea proiectului.	3 luni
	9.3 Stabilirea și dezvoltarea legăturilor și colaborărilor, crearea parteneriatelor și definirea formelor de asociere specifice pentru fiecare proiect propus în domeniul de specializare Tehnologii bio-inovative pentru farmaceutică, cosmetice și produse de îngrijire .	3 luni
	9.4 Facilitarea parteneriatelor între actorii cadrului helix pentru producerea de produse cosmetice și farmaceutice ecologice în baza materiei prime locale.	3 luni
	9.5 Prezentarea rezultatelor către Consiliul Regional al Inovării și grupul de coordonare, pentru a asigura sprijin în obținerea finanțării și implementarea proiectelor propuse.	1 lună